

MOKINIŲ MOKYMOŠI GERINIMAS: į pagalbą mokytojui

Metodinė priemonė

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

Metodinė priemonė

MOKINIŲ MOKYMOŠI GERINIMAS: į pagalbą mokytojui

LEIDINIŲ RECENZAVO

Dr. Jolanta Navickaitė

LEIDINIŲ RENGĖ:

Šarūnas Gerulaitis

Gražvydas Kazakevičius

Marija Načaitė

Dr. Zita Nauckūnaitė

Asta Rudienė

Dr. Loreta Statauskienė

Rasa Šavareikaitė

Ričardas Totoraitis

Giedrius Vaidelis

Albina Vilimienė

Alė Vilutienė

KALBOS REDAKTORĖS:

Gražina Jurgutavičiūtė

Rūta Krasnovaitė

Vilma Pavelčikaitė-Bialoglovienė

Viršelyje ELTOS nuotrauka

LEIDINIO DIZAINAS

UAB „Manifestus“

ISBN 978-609-95724-4-4

© Ugdymo plėtotės centras, 2016

UGDYMO
PLĖTOTĖS
CENTRAS

TURINYS

Pratarmė	7
GERESNIS MOKINIŲ MOKYMASIS – ESMINIS ŠVIETIMO SISTEMOS PRIORITETAS	8
Audronė Pitrėnienė, švietimo ir mokslo ministrė	
LIETUVA – ATEITIES EUROPOS INOVACIJŲ LYDERĖ	33
Dr. Svetlana Kauzonienė, švietimo ir mokslo viceministrė	
I dalis. ĮŽVALGOS 2015–2016 MOKSLO METAMS	
UGDYMO TURINIO KAITOS AKTUALIJOS 2015–2016 MOKSLO METAIS	35
Prof. dr. Loreta Žadeikaitė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja	
BRANDOS EGZAMINŲ REZULTATAI: 2015 M.	40
Saulė Vingelienė, Nacionalinio egzaminų centro direktorė Dr. Asta Ranonytė, Nacionalinio egzaminų centro Egzaminų skyriaus vedėja	
KODĖL MOKYTI TO, KO MOKOME?	44
Dr. Emilija Sakadolskienė, Lietuvos edukologijos universiteto Ugdymo mokslų fakulteto Šokio ir teatro katedros docentė	
UGDYMO PROCESO SĖKMĖS RODIKLIAI PAMOKOJE	47
Dr. Loreta Statauskienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus vedėja	
II dalis. SOCIALINIS IR DORINIS UGDYMAS. RENGIMO ŠEIMAI IR LYTIŠKUMO UGDYMAS. ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS	
SOCIALINIO UGDYMO SITUACIJA MOKYKLOJE	53
Šarūnas Gerulaitis, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas Nijolė Grybovienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė	
METODINĖ PAGALBA SOCIALINIO UGDYMO MOKYTOJAMS	62
Šarūnas Gerulaitis, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas	
NAUJAS, AKTUALUS UGDYMO TURINYS SOCIALINIAMS MOKSLAMS. KAIP JĮ ĮGYVENDINTI? SOCIALINĖS-PILIETINĖS VEIKLOS: ORGANIZAVIMO IR VERTINIMO REKOMENDACIJOS	65
Ginta Orintienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė	
MOKINIŲ SOCIALINIŲ MOKSLŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS. SOCIALINIŲ MOKSLŲ STANDARTIZUOTI TESTAI; VALSTYBINIAI BRANDOS EGZAMINAI. METODINĖS GRUPĖS REFLEKSIJA	72
Šarūnas Gerulaitis, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas Nijolė Grybovienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė	

ATNAUJINTAS DORINIO UGDYMO TURINYS – MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI Vilija Zeliankienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė	77
SVEIKATOS IR LYTIŠKUMO UGDYMO BEI RENGIMO ŠEIMAI BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS Julija Sinicienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė	80
ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS ŠIANDIENOS MOKYKLOJE: AKTUALIJOS IR PAGALBA MOKYTOJUI Daiva Briedienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė	83
III dalis. KALBINIS UGDYMAS	
TRUMPA SVARBIAUSIŲ DOKUMENTŲ, DARBŲ IR INICIATYVŲ, SUSIJUSIŲ SU UŽSIENIO KALBŲ MOKYMU IR VERTINIMU, APŽVALGA Irena Raudienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	86
INFORMACINĖS KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJOS UŽSIENIO KALBŲ MOKYMUISI Tatjana Kriliuvienė, Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė	90
MEDIJŲ INFORMACINIO RAŠTINGUMO TEIKIAMOS GALIMYBĖS GERESNIAM UŽSIENIO KALBŲ MOKYMUISI Rasa Jančiauskaitė, Ugdymo plėtotės centro projekto „Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas“ koordinatė	92
IV dalis. MATEMATIKA IR INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS	
KAS AKTUALU MATEMATIKOS MOKYTOJUI 2015–2016 MOKSLO METAIS Albina Vilimienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėja Marytė Skakauskienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	96
UGDYMO INOVACIJŲ PATIRTIS OLANDIJOJE Albina Vilimienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėja	99
PRADINIO UGDYMO IT PROGRAMOS PROJEKTAS Regina Zlatkauskienė, Kauno Jono Pauliaus II gimnazijos informacinių technologijų mokytoja	101
V dalis. GAMTOS MOKSLAI	
STEAM MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI Jurgita Nemanienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	105
GAMTAMOKSLINIO PASAULĖVAIZDŽIO KŪRIMAS PROGIMNAZIJOJE Dr. Laima Galkutė, projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5–8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ veiklos vedėja	108
DALYKŲ MOKYTOJŲ ASOCIACIJŲ VEIKLA, SKIRTA MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI Romas Darafėjus, Lietuvos biologijos mokytojų asociacijos pirmininkas Ieva Mažulienė, Lietuvos fizikos mokytojų asociacijos prezidentė, Žiežmarių gimnazijos direktorė, fizikos mokytoja ekspertė Daiva Lebednikaitė, Lietuvos chemijos mokytojų asociacijos prezidentė	111

DĖL GAMTOS, TECHNOLOGIJŲ, INŽINERIJOS, MATEMATIKOS DALYKŲ ĮGYVENDINIMO STIPRINIMO MOKYKLOJE	117
Mindaugas Briedis, Ugdymo plėtotės centro projekto „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (III etapas)“ veiklos vadovas	
Vilma Venta Jankūnienė, Ugdymo plėtotės centro projekto Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (III etapas)“ vadovė	
VI dalis. TECHNOLOGINIS UGDYMAS IR MENINIS UGDYMAS	
TECHNOLOGIJŲ UGDYMO ATNAUJINIMO KRYPTYS	120
Dalia Švelnienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	
MOKINIŲ MOKYMOŠI GERINIMAS TEIKIANT METODINĘ PAGALBĄ MOKYTOJAMS	121
Eglė Vaivadienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė	
MOKYTOJŲ BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS – GALIMYBĖ TOBULINTI TECHNOLOGINIO UGDYMO TURINĮ SIEKIANT GERESNIO MOKINIŲ MOKYMO(SI) REZULTATŲ	124
Henrikas Vaišvila, LTMA prezidentas, Elektrėnų „Versmės“ gimnazijos technologijų mokytojas ekspertas Aušra Jurgaitienė, LTMA tarybos narė, Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijos ir Vilniaus krikščionių mokyklos vyresnioji technologijų mokytoja	
PROJEKTAS „MENININKAI – MOKYKLAI“	127
Kornelijus Platelis, Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas	
MENINIS UGDYMAS – KŪRĖJŲ INKUBATORIUS MOKYKLOJE?	130
Žydrė Jautakytė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė	
VII dalis. IKIMOKYKLINIS, RIEŠMOKYKLINIS IR PRADINIS UGDYMAS	
KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJOS UGDYMAS PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUIJE	137
Regina Beinorienė, Kauno lopšelio-darželio „Vaikystė“ direktorė	
PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ SKAITYMO GEBĖJIMŲ GERINIMAS	139
Marija Bareikienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė	
VIII dalis. LIETUVIŲ KALBA IR TAUTINIŲ MAŽUMŲ GIMTOJI KALBA	
ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS IR UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRO PARAMA LIETUVIŲ KALBOS MOKYTOJAMS	142
Nida Poderienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	
MOKINIŲ RAŠINIŲ KALBOS TYRIMŲ REZULTATAI IR REKOMENDACIJOS LITUANISTAMS	143
Aurelija Tamulionienė, Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos skyriaus mokslo darbuotoja Solvita Labanauskienė, Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro jaunesnioji mokslo darbuotoja	
LIETUVIŲ LITERATŪROS UGDYMO TURINIO ATNAUJINIMAS 5–10 KLASĖSE: DARBAS SU LITERATŪROS TEKSTU	145
Dainora Eigminienė, Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijos mokytoja ekspertė	
TAUTINIŲ MAŽUMŲ GIMTŲJŲ KALBŲ UGDYMO TURINIO ATNAUJINIMO GALIMYBĖS, ATSIŽVELGIANT Į MOKINIŲ PASIEKIMŲ GERINIMO PROBLEMATIKĄ	150
Danuta Szejnicka, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė	

VERTINIMAS MOKYMUI: UŽDUOTYS MOKYMOSI PROCESĖ, GRĮŽTAMOSIOS INFORMACIJOS SVARBA	153
Alevtina Gromyka, Vilniaus Aleksandro Puškino vidurinės mokyklos mokytoja metodininkė	
2015 METŲ LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS BRANDOS EGZAMINAS: GRĮŽTAMASIS RYŠYS UGDYMO PROCESUI	158
Aldona Šventickienė, Lietuvių kalbos ir literatūros Valstybinio brandos egzamino vertinimo komisijos pirmininkė, Vilniaus Žemynos gimnazijos mokytoja ekspertė	
IX dalis. KŪNO KULTŪRA	
KŪNO KULTŪROS UGDYMO TEIKIAMOS GALIMYBĖS IR SVARBA MOKINIŲ SVEIKATOS UGDYMU	162
Jurgita Nemanienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė	
MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE	165
Laima Trinkūnienė, Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacijos prezidentė	
KŪNO KULTŪRA VS FIZINIS UGDYMAS	166
Doc. dr. Arūnas Emeljanovas, Lietuvos sporto universiteto Sporto edukologijos fakulteto dekanas	
KŪNO KULTŪROS PROGRAMŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ TARP PROJEKTO PARTNERIŲ: VOKIETIJA, OLANDIJA, GRAIKIJA, VENGRIJA IR LIETUVA. ERASMUS + TARPTAUTINIS PROJEKTAS	168
Dr. Laura Daniusevičiūtė, Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Edukologijos katedros docentė	
KŪNO KULTŪROS SRITIES INICIATYVOS, AKTUALIJOS, NAUJIENOS	170
Vidas Ivanauskas, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkas	
X dalis. PAGALBA MOKYTOJUI IR MOKYKLAI	
PARODA „MOKYKLA“ KAIP EDUKACINIŲ INOVACIJŲ LABORATORIJA	173
Justina Sajė, Ugdymo plėtotės centro Informacinių technologijų skyriaus metodininkė	
SOCIALINIO DIALOGO SKATINIMAS: BENDRADARBIAVIMAS SU DALYKŲ MOKYTOJŲ ASOCIACIJOMIS	177
Laima Rutkauskienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyresnioji specialistė Giedrė Čiapienė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio įgyvendinimo ir organizavimo skyriaus metodininkė	
SKAITMENINIS UGDYMO TURINYS MOKYMUI	179
Edita Sederevičiūtė, Ugdymo plėtotės centro projekto „Ugdymo turinio naujovių sklaidos modelis“ vadovė Aušra Gutauskaitė, Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė	
ŠVIETIMO MAINŲ PARAMOS FONDO PAGALBOS MOKYKLAI INICIATYVOS	184
Daiva Šutinytė, Švietimo mainų paramos fondo direktorė	
LIETUVOS SUAUGUSIŲJŲ MOKYMO CENTRŲ VADOVŲ ASOCIACIJOS PRISTATYMAS	188
Natalja Kimso, Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacijos pirmininkė, Vilniaus suaugusiųjų mokymo centro direktorė	
NAUJA NUOTOLINIO MOKYMO INTERAKTYVI KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO PROGRAMA ANGLŲ KALBOS MOKYTOJAMS	190
Irena Navickienė, Lietuvos edukologijos universiteto Profesinių kompetencijų tobulinimo instituto Kalbų mokymo centro vedėja, PEARSON lektorė – konsultantė, atstovė Lietuvoje	

Pratarmė

Švietimo ir mokslo ministerija ir Ugdymo plėtotės centras tradiciškai organizuoja metodinių dienų ciklus mokytojams. Metodinių dienų tikslas yra pristatyti ugdymo turinio aktualijas, aptarti brandos egzaminų rezultatus, bendrųjų programų atnaujinimą, rasti sprendimus, kaip pagerinti mokinių mokymąsi teikiant pagalbą mokytojams, numatyti šių sprendimų įgyvendinimo būdus bendradarbiaujant įvairioms švietimo institucijoms. Metodinėse dienose dalyvauja savivaldybių metodinių būrelių pirmininkai, švietimo padalinių ir švietimo centrų bei švietimo pagalbos tarnybų darbuotojai.

Siekdami, kad kiekvienas šalies mokytojas ir švietimo sistemos darbuotojas turėtų galimybę susipažinti su metodinėse dienose pristatytomis ugdymo turinio aktualijomis ir naujienomis, parengėme elektroninį 2015 m. metodinių dienų leidinį su pranešimų santraukomis. Metodinę priemonę „Mokinių mokymosi gerinimas: į pagalbą mokytojui“ sudaro dešimt dalių pagal dalykų grupes / temines sritis: *Ižvalgos 2015–2016 mokslo metams; Socialinis ir dorinis ugdymas. Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymas. Etnokultūrinis ugdymas; Kalbinis ugdymas; Matematika ir informacinės technologijos; Gamtos mokslai; Technologinis ugdymas ir meninis ugdymas; Iki mokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo; Lietuvių kalba ir tautinių mažumų gimtoji kalba; Kūno kultūra; Pagalba mokytojui ir mokyklai.*

Už pagalbą, dalykiškas pastabas, konstruktyvią kritiką ir patarimus nuoširdžiai dėkojame metodinių dienų dalyviams, metodinės veiklos kuratoriams.

GERESNIS MOKINIŲ MOKYMASIS – ESMINIS ŠVIETIMO SISTEMOS PRIORITETAS

Audronė Pitrėnienė, švietimo ir mokslo ministrė

Pranešimas konferencijoje „Ką turime daryti kitaip“

Lietuvos edukologijos universitetas, 2015 m. rugpjūčio 26 d.

Įžanga

Gerbiamoji Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininke, Seimo Švietimo, kultūros ir mokslo komiteto Pirmininke, Seimo nariai, savivaldybių Vadovai, Tėvai, Mokiniai, Svečiai ir Viešnios, mieli Kolegos, Sveiki susirinkę į kasmetinę švietimo konferenciją pasitikti artėjančių mokslo metų! Dėkoju visiems susirinkusiems, kad savo dalyvavimu rodote dėmesį ir pagarbą švietimui.

Prieš mokslo metų pradžią visuomet permąstau, ką man iš esmės reiškia mokykla, švietimas apskritai. Kasmet laikiu artėjančio rudens, kai kol kas tuščiuose ir nebyliuose mokyklų languose vėl matysiu mūsų jaunąją kartą. Mokyklos netrukus atgaus savo dvasią, šurmuliuos susirūpinę mokytojai, klegės per vasarą paaugę ir išgrąžę mokiniai. Mokykloje vėl vyks didžiosios branduolinės reakcijos – vis labiau plėsis besimokančiųjų akiratis.

Tvirtai tikiu, kad švietimas yra svarbiausia ir esmingiausia mūsų bendruomenės veikla, nes ji renčia pamatus mūsų šaliai. Be pilietiškai brandžių, išsilavinusių ir iniciatyvių žmonių nebus nieko – nei aukštos ekonomikos, nei krašto gynybos, nei darnaus gyvenimo ir noro jį kurti Lietuvoje.

Todėl labai norėčiau, kad šiais mokslo metais švietimo bendruomenėje būtų kuo daugiau reikšmingų pokalbių, kad kiekvienu atveju ieškotume permąstyto bendro sutarimo siekiant geresnio mokymosi.

Kodėl ši konferencija, kaip svarbiausias Respublikos švietimo darbuotojų mokslų metų renginys, skirta švietimo kokybei, mokinių mokymosi kokybei?

Pasakysiu paprastai: nė vienas nenorime prastos medicinos, duobėtų kelių, abejingo, kartais net brutalaus elgesio piliečius aptarnaujančiose kontorose. Taip pat pagrįstai visuomenė nenori ir nekokybiško švietimo. Nesirūpindami švietimo kokybe, išsižadame savo ateities, nededame pagrindo valstybės brandai.

Švietimo rezultatas ateina greitai, reikia kantriai, nuosekliai dirbti. Švietimas – sunki užduotis, per visą Nepriklausomybės laikotarpį dėmesys ne kartą buvo nukrypęs nuo esminio tikslo prie iki galo neužbaigtų arba nepakankamai pagrįstų darbų (pavyzdžiui, karjeros specialistų pareigybės įdiegimas; bendrojo ir išplėstinio kurso baigimo rezultatų tikrinimas valstybiniu egzaminu, adaptuotos programos pasekmės norinčiam toliau mokytis suaugusiajam). Suprantu, kad kliūtys negali būti panaikintos iškart, vienu mostu. Tačiau turime daug tyrimų išvadų, duomenų apie švietimo būklę, iš jų galima spręsti, kaip padaryti geriau. Pradėjusi dirbti ministre, paklausiau ministerijos skyrių ir pavaldžių institucijų darbuotojų, kaip atsižvelgiama į švietimo, mokyklų, mokinių vertinimo išvadas, kas daroma, kad kokybė pagerėtų. Manau, tai prasmingas klausimas ir savivaldybėse, mokyklose! Švietimas, turbūt vienintelis sektorius šalyje, turi itin gerai ekspertų vertinamas strategijas, tačiau stokota strateginio valdymo,

nuosekliai nesilaikyta strateginių tikslų. Bėgame neužbaigę darbų, nepasiekę reikšmingų rezultatų. Ir štai pasekmė – pasaulio švietimo raidą atitinkančios kokybės nėra.

Darykime viską, kad būtų nuosekliai rūpinamasi svarbiausios Lietuvos švietimo reformos pradininkės prof. Meilės Lukšienės nubrėžta švietimo pertvarkos kryptimi („švietimo sistema grindžiama Europos kultūros vertybėmis: asmens nelygstamos vertės, artimo meilės, prigimtinės žmonių lygybės, sąžinės laisvės, tolerancijos, demokratiškos visuomenės santykių teigimu“), nenukrypstant tik į vieną sritį (pavyzdžiui, aukštąjį mokslą ar profesinį mokymą), bet dirbama tobulinant visą sistemą. Pradėti rūpintis nuo mažiausiųjų, kaip didžiausios pridėtinės vertės, tvarumo ir tęstinumo žmogiškąja investicija – ikimokykliniu ir priešmokykliniu ugdymu.

Mūsų švietimo sistemos politikų ir administratorių, svarbiausias uždavinys – gerinti švietimo kokybę. Tam turime reikiamas teisinis prielaidas: Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“, Valstybinę švietimo 2013–2022 metų strategiją, bendrą Europos Sąjungos augimo strategiją „Europa 2020“. Šiuose dokumentuose išskeltiems tikslams įgyvendinti gaunami finansiniai ištekliai (visų pirma ES struktūrinių fondų pinigai). Turime iki šiol mums reikšmingą ir vertingą Meilės Lukšienės su bendraminčiais rengtą Lietuvos švietimo koncepciją, mūsų švietimo reformos filosofiją, vertybinį pagrindą ir įgyvendinimo kryptį. Kasmet nacionaliniu lygiu keliami švietimo ir mokslo ministro prioritetai, tvirtinami Ministro Pirmininko. Esu įsitikinusi, kad kiekvienai savivaldybei ir mokyklai svarbu turėti mokslo metų ar kalendorinių metų prioritetus, juos įgyvendinti ir paskui įvertinti pagal užsibrėžtus rodiklius. Raginčiau savivaldybes dirbti su mokyklų vadovais, bendruomenėmis dėl mokyklos veiklos prioritetų (kad ir metams ar dvejiems), kelti konkrečiai mokyklai uždavinius, orientuotus į mokinių pasiekimų gerinimą. Yra Geros mokyklos koncepcijos projektas. Esti nuomonių, kad galbūt reikėtų ir geros švietimo sistemos koncepcijos. Turime diskutuoti su įvairiomis visuomenės grupėmis, kiek ir kokių strateginių konceptualiųjų dokumentų mums reikia. Vis dėlto svarbiausia juos įgyvendinti, kad teiginiai taptų švietimo gyvenimu.

Švietimo sistema didelė ir įvairialypė. Palyginti su gyventojų skaičiumi, švietimo institucijų turime daugiau nei Europos Sąjungoje. Tai daro švietimą Lietuvoje prieinamą (tik didžiuosiuose miestuose ir savivaldybėse trūksta ikimokyklinio ugdymo įstaigų). Lietuvos švietimas turi profesionaliai įgyvendinamų ir rezultatą duodančių iniciatyvų, europinio, drįsčiau teigti, pasaulinio lygio mokytojų, ikimokyklinio ugdymo, specialiųjų pedagogų, mokyklų vadovų, neformaliojo ugdymo pedagogų, socialinių darbuotojų, psichologų, mokyklų. Mūsų mokiniai tarptautinėse olimpiadose, konkursuose laimi medalius, mokyklose būna gražių pilietinių renginių. Tačiau palyginti su kitomis pasaulio ar Europos Sąjungos šalimis, Lietuvos mokinių pasiekimai vidutiniški. Nors turime daug ugdymo įstaigų, tačiau jų įvairovė maža, trūksta galimybių kiekvienam mokiniui rasti geriausią, jo poreikius atitinkančią aplinką. Nėra patenkinti nei tėvai, nei mokiniai. Ir pedagogai nėra tikrai patenkinti savo darbu. Taigi sistema nėra iki galo subalansuota, visavertė.

Švietimas atlieka ir daugybę socialinių funkcijų: ne tik ugdymo (mokymo, auklėjimo, lavinimo), bet ir socialinės atskirties mažinimo, pilietinio gyvenimo, tradicijų ir papročių išlaikymo, kultūros kūrimo, bendradarbiavimo, sveikatos stiprinimo. Tai savaime suprantama, nes švietimo pertvarkos susijusios su visuotine žmogaus ir visuomenės samprata, demokratijos vertybėmis.

Paanalizuokime, kokį rezultatą turime ir į ką šiais mokslo metais turėtume kreipti itin daug dėmesio, dirbti nuosekliai ir sutelktai, kokie šių mokslo metų prioritetai.

Svarbiausios šių mokslo metų darbų kryptys

Lietuvos Respublikos Vyriausybė šiais mokslo metais toliau didins priešmokyklinio, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kokybę ir prieinamumą. Rengiamės privalomam priešmokykliniam ugdymui. Išmėgindami klasės krepšelį, stengsimės išsaugoti mokyklas, kuriose vis mažėja mokinių. Mūsų valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ nurodomas tikslas – pasiekti, kad 2030 m. Lietuvos visuomenė pasižymėtų aukštu solidarumu. Todėl Vyriausybė užsibrėžusi stiprinti lietuvių kalbos ir literatūros mokymą visose Lietuvos mokyklose – ir lietuvių, ir kitų tautinių bendrijų. Vyriausybė šiais metais taip pat deda pastangas, kad profesinis mokymas taptų dar prieinamesnis ir lankstesnis, ypač nekvalifikuotiems darbuotojams ir asmenims, tobulinantiems turimą kvalifikaciją, todėl bus pradedamas įgyvendinti modulinis profesinis mokymas. Toliau bus plečiama vaikų neformaliojo švietimo įvairovė, Lietuvos Respublikos Vyriausybė nuo kitų metų tam dar labiau didins finansavimą. Sieksime mažinti mokinių skaičių specialiojo ugdymo ir socializacijos įstaigose, netrukus šios įstaigos bus pertvarkomos. Dar vienas itin svarbus ateinančių metų prioritetas – skatinti, kad mokytojų bendruomenė pasiektų aukštą profesionalumą. Šiais mokslo metais tęsime išeitinių išmokų norintiems pasitraukti iš darbo pensinio amžiaus pedagogams mokėjimą, toliau derėsime dėl mokytojų atlyginimo didinimo, sieksime pritraukti jaunų ir išlaikyti geriausius ir nuolat tobulėjančius mokytojus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės metų prioritetai jau yra žinomi, todėl noriu išsamiau aptarti, į ką kreipčiau dėmesį juos įgyvendinant.

Ši rugsėji naujus mokslo metus pradeda 330 tūkst. bendrojo ugdymo mokyklų mokinių, t. y. apie 15 tūkst. mažiau nei praėjusiais metais, 118 tūkst. ikimokyklinio ugdymo auklėtinių (4,5 tūkst. daugiau nei praėjusiais metais), 97 tūkst. neformaliojo švietimo ugdytinių (3 tūkst. daugiau nei praėjusiais metais), 47 tūkst. profesinio mokymo įstaigų mokinių (500 daugiau nei praėjusiais metais), 135 tūkst. studentų (5 tūkst. mažiau nei praėjusiais metais). Jie mokysis 1 200 bendrojo ugdymo mokyklų, 75 profesinio mokymo įstaigose, 715 ikimokyklinių įstaigų, 46 aukštosiose mokyklose (24 universitetuose ir 22 kolegijose). Šiais mokslo metais bus atidaryta 13 sektoriinių praktinio mokymo centrų, kuriuose mokiniai praktiškai mokysis dirbti – iš viso Lietuvoje tokių centrų metų pabaigoje bus 41.

Rugsėjo 1 d. turėjome baigti vidurinių mokyklų struktūrinę pertvarką, tačiau Seimas priėmė sprendimą pratęsti vidurinės mokyklos tipo galiojimą iki 2017 m. rugsėjo 1 d. Todėl turime dar labiau sutelkti dėmesį į ugdymo kokybę – visos mokyklos, nepriklausomai nuo vietovės ir mokyklos tipo, turi teikti mokiniui kuo aukštesnės kokybės išsilavinimą. Galų gale privalome pasiekti, kad išnyktų fiktyvus gyvenamosios vietos deklaravimas siekiant, kad mokinys patektų į tėvų geidžiamą mokyklą. Būtina stiprinti mažakomplektes kaimo pradines ir pagrindines mokyklas ir ugdymo skyrius, pertvarkyti juos į daugiafunkčius centrus, vykdančius ne tik švietimo, bet ir kaimo bendruomenėms reikalingas socialines kultūrinės ir kitas funkcijas.

Kiekvieną švietimo sistemos dalį paanalizuosiu smulkiau, bandysiu brėžti svarbiausias veiklos kryptis kviesdama į talką numatytiems prioritetams įgyvendinti.

Bendradarbiavimas – būdas siekti geresnio mokinių mokymosi

Džiaugiuosi, kad šioje švietimo žmonėms svarbioje konferencijoje pirmą kartą dalyvauja ir tėvų, ir mokinių atstovai, akcijos „Moksleiviai – į Vyriausybę“ dalyviai. Taip pat dalyvauja mokytojų asociacijų atstovai, politikai, švietimo administratoriai, socialiniai partneriai. Bendradarbiaujant su visomis suinteresuotųjų grupėmis, įsiklausant vieniems į kitus galima pasiekti geresnę ugdymo kokybę. Linkiu, kad tokie polilogai vyktų ir mokyklose. Šiuos mokslo metus Švietimo ir mokslo ministerija skelbia mokyklos bendruomenės metais.

Smagu, kai klausimus sklandžiai sprendžiame su kitomis ministerijomis, Vyriausybe, Seimu, nevyriausybiniomis organizacijomis, socialiniais partneriais, tada laimime visi (pavyzdžiui, ką tik kartu su teisingumo ministru pasirašėme Teisinio švietimo programą). Kaip geros institucijų bendradarbiavimo praktikos pavyzdį noriu paminėti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Teisingumo ministerijos, Kalėjimų departamento, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vaikų teisių apsaugos kontrolieriaus tarnybos ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą rengiant „Kompleksiškai teikiamos pagalbos, specialiojo ugdymo mokyklų / centrų ir vaikų socializacijos centrų veiklos kokybės gerinimo 2015–2017 metų tarpinstitucinį veiklos planą“. Raginu kryptingiau veikti bendradarbiaujant su visomis mokyklos bendruomenės grupėmis visais klausimais. Suklusime! Ir mokiniai, ir tėvai geriausiai vertina mokyklos veiklas, susijusias su neformaliuoju švietimu, su mokyklos tradicijų palaikymu, gerais renginiais mokykloje, prasčiausiai – tėvų įtraukimą į mokyklos veiklą, tėvų pedagoginį švietimą. Tyrimai rodo reikšmingą tėvų į(si)traukimo ir mokinių pasiekimų ryšį. Tėvų įsitraukimas glaudžiai susijęs ne tik su mokymosi pasiekimais, bet ir su mokinių daroma pažanga. Tėvų apklausos duomenimis, apie pusę tėvų (48 proc.) kasdien arba beveik kasdien kalbasi su savo vaiku apie tai, kaip jam sekasi mokykloje. Su mokytojais dauguma tėvų (39 proc.) bendrauja tik kartą per trimestrą ar pusmetį, kartą per mėnesį ir dažniau – tik 16 proc. Penktadalis tėvų norėtų būti aktyvesni mokyklos veikloje: juos tereikia paskatinti, pakviesti.

Neturime neigti, kad dalis tėvų sunkiai randa dialogą su mokykla. Šiai daliai tėvų mokykla turi padėti suvokti svarbią tėvų paskirtį ir nuosekliai bendradarbiauti, ypač su tais tėvais, kurių vaikai mokosi pagal pradinio ir pagrindinio ugdymo programas. Mokyklos turėtų konsultuoti tėvus ir skatinti sukurti mokiniams tinkamą edukacinę aplinką namuose, savo pagrįstais lūkesčiais motyvuoti vaiką mokytis, padėti vaikui mokytis namuose. Mokykla turėtų vaidinti svarbų vaidmenį įtikinant tėvus, kad vaikams būtina sudaryti galimybes dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose.

Kas svarbiausia kiekvienai iš suinteresuotųjų grupių, nuo ko priklauso aukščiausia kokybė, kas aktualu šiandienos mokiniui – visa to turime siekti drauge. Juk vaiką ugdo ne tik mokykla. Nepamirškime tėvų. Mokykla gali sukurti nuostabias sąlygas mokytis, tačiau vaikui būtinas tėvų palaikymas, padrašinimas ir rūpinimasis. Mokykla gali įgyvendinti sėkmingas prevencijos programas, tačiau jei grįžęs namo vaikas žeminamas ar net mušamas – koks bus rezultatas? Kokio elgesio modelio išmoks toks vaikas ir kaip jis jausis? Todėl drąsiai kvieskime į mokyklą tėvus. Ne tik tada, kai kyla problema. Kvieskime bendradarbiauti, draugauti. Kartu kurkime patrauklesnes ir veiksmingesnes bendradarbiavimo formas. Tėvai turėtų būti įtraukiami priimant sprendimus, susijusius su mokykloje įgyvendinamomis priemonėmis ugdymo(si) kokybei gerinti. Nepaprastai svarbu, kad mokinių tėvai, globėjai ir rūpintojai teiktų informaciją apie mokinių mokymąsi, pasiekimus ir pažangą, iškilusius mokymosi sunkumus, ir darytų tai laiku. Kalbėkimės apie jų vaikus ir apie tėvų reikšmę vaiko ir mokyklos gyvenime.

Švietimo ir mokslo ministerija numato 3 informacines kampanijas. Viena skirta skatinti tėvus įsitraukti į mokyklos gyvenimą, mokyklų ir tėvų bendradarbiavimą sprendžiant mokinių problemas (pavyzdžiui, menką mokinių mokymosi pažangą, patyčias, pamokų nelankymą, vėlavimą ir kt.). Kita – supažindinti tėvus su priešmokyklinio ugdymo nauda. Trečia – diegti visuomenei mokymosi visą gyvenimą standartą. Savivaldybėse taip pat turėtų būti rengiamos informacinės kampanijos, susijusios su regiono ir šalies švietimo aktualijomis. Jei savivaldybei vienai tai per sunkus uždavinys, galima naudotis ministerijos parengta informacija ir ją skleisti įvairioms suinteresuotųjų grupėms. Iš pradžių galima savivaldybių interneto puslapiuose skelbti Švietimo ir mokslo ministerijos platinamus pranešimus spaudai su nuotraukomis. Siūlome organizuoti Švietimo ir mokslo ministerijos dienas regionuose, taip pat atvirų durų dienas Švietimo ir mokslo ministerijoje, į kurias galėtų atvykti, kas norėtų – renginiai organizuojami konkrečia iš anksto skelbiama aktualia tema. Klausiamo jūsų, ar tokių dienų reikėtų, ar mokyklos, tėvai ar kita aktyvi visuomenės grupė jose pageidautų dalyvauti?

Tikrovė tokia, kad Lietuvos mokiniai mokosi ne tik Lietuvos mokyklose. Kaip ir daugumos Europos šalių, taip ir Lietuvos žmonių gyvenimas šiandien vyksta ir diasporose. Savivaldybėms svarbu išlaikyti pilietinius, kultūrinius, socialinius ryšius su savo tėvynainiais. Reikalinga savivaldybių parama skatinant Lietuvos mokyklas bendradarbiauti su lituanistinėmis mokyklomis užsienyje, tiesti draugystės tiltus „Lituanistinė mokykla užsienyje – Lietuvos mokykla“, – tai sudaro sąlygas keistis vertinga mokyklų ir mokytojų patirtimi, inicijuoti mokinių mainus, bendras vasaros stovyklas ir kt. Taip būtų prisidedama prie lituanistinio švietimo stiprinimo ir lietuviybės puoselėjimo.

Man svarbu, kad būtų dalykiški, partneriški, abipuse pagarba grindžiami santykiai su profesinėmis sąjungomis, atstovaujančiomis švietimo darbuotojams. Socialinio dialogo kultūra turi augti. Atsakingai pareiškiu, kad esame atviri socialiniam dialogui sprendžiant profesinių sąjungų keliamas problemas, tačiau atsisakykime nepagarbos, tuščiažodžiavimo ir manipuliavimo. Socialinė partnerystė svarbi ir gerinant švietimo darbuotojų ekonomines, socialines sąlygas, ir sprendžiant ugdymo kokybės gerinimo klausimus. Suprantamas pedagogų nepasitenkinimas esamu darbo užmokesčiu, susirūpinimas dėl mokytojo profesijos prestižo ir kitų nūdienos švietimo klausimų. Šiuo metu, įgalioti Vyriausybės, vedame derybas su profesinėmis sąjungomis dėl Lietuvos švietimo šakos kolektyvinės sutarties. Deramės dėl finansinių paskatų pedagoginių darbuotojų skaičiui optimizuoti, kompensacinių priemonių teisinių prielaidų kūrimo asmenims, turintiems 30 metų pedagoginio stažo ir pasitraukiantiems iš švietimo, ikimokyklinio ugdymo auklėtojų, priešmokyklinio ugdymo pedagogų, mokytojų atlyginimų didinimo, etatinio atlyginimo už mokytojų darbą, Ilgalaiškės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio programos ir kt. Deja, profesinių sąjungų keliamų problemų sprendimas nėra vienos dienos darbas ir tam reikia nemaža lėšų. Noriu patikinti, kad ir Švietimo ir mokslo ministerija, ir Vyriausybė siekė ir sieks pozityvaus dialogo su profesinėmis sąjungomis ir bendro sutelkto darbo. Tikiuosi, kad tai padės išspręsti mokytojams svarbius ekonominius, socialinius klausimus ir užtikrinti kokybišką mokinių ugdymą.

Ankstyvojo ugdymo prieinamumo ikimokyklinio amžiaus vaikams didinimas

Moksliniais tyrimais įrodyta, kad kokybiškas ikimokyklinis ugdymas yra sėkmingas tolesnio mokymosi pagrindas, užtikrinantis asmeninį tobulėjimą, socialinę ir kultūrinę integraciją, gebėjimą įsidarbinti. Tarptautinių tyrimų duomenimis, lankęs darželį penkiolikmetis vaikas Lietuvoje pagal matematinį raštingumą savo bendraamžius lenkia 36 taškais (OECD PISA 2012 m. tyrimas), beveik vieneriais metais. Tai rodo gerą Lietuvos ikimokykli-

nio ugdymo pedagogų darbą, nors čia irgi ne riba (pavyzdžiui, Šanchajuje priešmokyklinis ugdymas teikia didesnę efektą – 118 taškų, Slovakijoje – 105, Izraelyje, Prancūzijoje – 100). Reikia daug dirbti, kad vaikui būtų teikiamas jo vaikystę turтинantis, asmenybę tobulinantis ugdymas. O į netinkamus, kartais net žiniasklaidoje skandalingai nuskambančius faktus, tegul ir pavienius, visos tarnybos turi reaguoti operatyviai ir nedelsdamos šalinti trūkumus.

Ugdymas, jo kokybė, vaiko pasiekimai – svarbiausia. Tačiau mums būtina rūpintis ir ūkio klausimais, kurių sprendimas padeda siekti aukštesnės kokybės. Vienas iš jų – ikimokyklinio ugdymo **įstaigų stygius**. Jų poreikis auga didžiuosiuose miestuose ir aplinkiniuose rajonuose. Savivaldybė yra atsakinga ne tik už tuos vaikus, kurie yra ugdomi jos institucijose, bet ir už tuos, kurie gyvena jos teritorijoje. Ministerija yra siūliusi naujų ikimokyklinio ugdymo modelių – vaikai gali būti ugdomi įvairiose aplinkose (pavyzdžiui, mokyklose, darbovietėse, butuose, lauke, miške), žinybiniuose, privačiuose ar kelių steigėjų darželiuose. Kviečiu drąsiau rinktis siūlomus modulius, kritiškai juos įvertinti ir pasirinkti tuos, kurie labiausiai tiktų konkrečiomis regiono sąlygomis.

Pripažinkime, kad vis dar trūksta ikimokyklinių įstaigų darbo lankstumo, reiktų atsiliiepti į visuomenės poreikius: taikyti įvairesnes ugdymo koncepcijas (pavyzdžiui, Montessori, Waldorfo, Suzuki ir kitas); lanksčius darbo grafikus (pavyzdžiui, jei yra poreikis, paankstinti ar pailginti darbo laiką, dirbti savaitgaliais, sudaryti galimybes tėvams palikti vaiką kelioms dienoms su nakvyne ir kt.); išradingiau pritaikyti įvairias erdves (pavyzdžiui, racionaliau panaudoti miegamuosius – ne vien miegui, bet ir kitai veiklai. Dabar dažnai didžiulis kambarys skiriamas vienos valandos miegui, o tą kambarį šildome, tvarkome, nors jis reikalingas labai trumpam) ir, žinoma, organizuoti aukštos kokybės vaikų ugdymą, kad vaikas tobulėtų, lavintų visus savo gebėjimus, išvengtų vystymosi spragų, jaustųsi laimingas. Taigi pats ugdymas turėtų labiau atitikti vaiko poreikius.

Ikimokyklinio ugdymo plėtra gali padėti ne tik didinti ikimokyklinio ugdymo kokybę ir prieinamumą, bet ir spręsti pedagogų pertekliaus klausimą. Turime ieškoti gerų idėjų ir jas įgyvendinti. Tikslams įgyvendinti savivaldybėms rekomenduotume kurti tikslines kelerių metų programas, finansuoti jas įtraukiant socialinius partnerius.

Kviečiame savivaldybes šį rudenį dalyvauti tarptautinėje konferencijoje „Kokybiškas ankstyvasis ugdymas kiekvienam vaikui: ką galėtume daryti geriau?“ ir diskutuoti aktualiais ankstyvojo ugdymo klausimais. Tikiu, kad konferencijoje, susipažinus su kitų šalių patirtimi, gerai pažįstant savo regiono kontekstą, kils ne viena idėja, ką galime daryti geriau dėl kiekvieno vaiko.

Geresnis švietimas vaikystėje: perėjimas prie privalomojo priešmokyklinio ugdymo nuo 6 metų

Kitas prioritetas mūsų darbotvarkės klausimas – pasirengimas pereiti prie privalomojo priešmokyklinio ugdymo. Vaikystė – laikas, kai švietimo priemonėmis galima veiksmingiausiai padėti vaiko raidai ir šalinti problemas. Kaip minėjau, ankstyvoji vaiko patirtis lemia, kaip jam seksis mokytis toliau. Naujausi tyrimai (pavyzdžiui, OECD PISA, IEA TIMSS) rodo, kad, padėjus tvirtus pagrindus iki mokyklos lankymo pradžios, vėliau mokomasi geriau, didesnė tikimybė, kad bus mokomasi visą gyvenimą, mažesnis mokyklos nebaigimo (iškritimo iš švietimo sistemos) pavojus, geresni mokymosi pasiekimai, mažesnė našta visuomenei. Mokslininkai teigia, kad prastus mokymosi rezultatus labiausiai lemia skurdas ir šeimos disfunkcija, kad vaikai, kurių ankstyvasis ugdymas yra skirtin-gos kokybės, skiriasi kognityviniu (pažintiniu), socialiniu, emociniu vystymusi. Nepašalinti vaikystėje šie skirtumai paprastai dar labiau ryškėja. Tada visuomenei užkraunama našta rūpintis socialinių įgūdžių stokojančiais suaugusiaisiais, kitaip sakant, jie tampa visuomenės išlaikytiniais.

Švietimo valdymo informacinės sistemos (ŠVIS) duomenimis, pastaraisiais metais vaikų, ugdomų pagal priešmokyklinės programas, dalis didėja – 2014–2015 m. priešmokyklinio ugdymo programose dalyvavo per 95 proc. šešiamečių. Savivaldybių administracijos turi gerokai pasukti galvas, kaip įtraukti visus jų teritorijoje gyvenančius vaikus ugdytis pagal priešmokyklinio ugdymo programas. Visi gerai žinome, kad Lietuva privalomą institucinį švietimą pradeda vėlai, palyginti su kitomis Europos Sąjungos šalimis. Taip gali būti trukdoma vaikui vystytis pagal amžiaus tarpsniui būdingus poreikius, galias.

Ruošdamiesi diegti privalomąjį priešmokyklinį ugdymą turime atlikti tam tikrus „namų darbus“. Jeigu Seimas priims Švietimo įstatymo pataisą dėl privalomojo priešmokyklinio ugdymo nuo 6 metų, tvirtinant 2016 metų savivaldybių ir valstybės biudžetus bus numatyta papildomų lėšų privalomajam priešmokykliniam ugdymui. Švietimo ir mokslo ministerijos skaičiavimais, reikės įrengti vietas daugiau kaip 110 naujų priešmokyklinio ugdymo grupių (ikimokyklinio, bendrojo ugdymo mokyklose ar kitose patalpose), pasirūpinti trūkstamais priešmokyklinio ugdymo pedagogais (daugiau kaip 90) ir švietimo pagalbos specialistais (apie 200), organizuoti daugiau kaip 2 000 vaikų, gyvenančių toliau nei 3 km nuo artimiausios ugdymo įstaigos, vežiojimą.

Beje, kol Švietimo įstatymo pataisa nėra priimta, turime pasvarstyti ir dar vieną alternatyvą: pradėti privalomąjį mokymą ne nuo septynerių, o nuo šešerių metų. Dar kartą pasverkime visus argumentus už ir prieš.

Kiekvienoje pamokoje – veiksmingas mokymasis

Kalbėdama apie bendrąjį ugdymą, norėčiau pabrėžti vertybinę nuostatą – mokytis yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Mums svarbus socialinis kapitalas, jo kokybė ir galia. Kuriame XXI a. švietimą, kuriam būdingi sudėtingų visuomenės koncepcijų persvarstymai (lygybė ir nelygybė, lyties kategorija, pabėgėliai ir t. t.), požiūrių įvairovė, didžiulė sparta ir nuolatiniai pokyčiai. Švietimas negali būti *ad hoc* (šiam atvejui), „gaisrų gesinimo“ sritis, jam reikia strateginio požiūrio ir valdymo. Privalu nuolat rūpintis, ar esame susitelkę ir nepamirštame esminės ugdymo paskirties – suteikti asmeniui visaverčio gyvenimo pagrindus ir padėti nuolat tobulinti savo gebėjimus. Turime nuolat pasitikrinti, ar įgyvendiname tai, kas užfiksuota Švietimo įstatyme: ar mūsų mokykla yra asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas, grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies, Europos ir pasaulio kultūros tradicijomis ir laimėjimais.

Mane ir, tikiuosi, jus džiugina Lietuvos švietimo sistemos laimėjimai, tačiau abejonių ir nepasitenkinimą savo darbu kelia kai kurie mums visiems svarbūs rezultatai. Į keletą aspektų norėčiau atkreipti auditorijos dėmesį. Pradėsiu nuo mūsų Tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA¹ rezultatų. Jie nėra tokie kaip suomių ar estų. Lietuvos mokinių pasiekimai netenkina nė vienos suinteresuotųjų grupės (tėvų, politikų, švietimo profesionalų), visi norėtų geriau. Iš visuomenės atsiliepimų apie PISA rezultatus galiu spręsti, kad jokia Lietuvos visuomenės grupė nenorėtų toliau likti Europos ir pasaulio šalių užribyje.

Klausiu savęs ir kitų, kodėl Lietuvoje vyrauja **žemiausių lygmenų** (2-o ir 3-io iš 6) pasiekimai? (Tuo tarpu, jau nekalbant apie geriausius šalių rezultatus, net kaimyninėje Latvijoje tiek pat mokinių pasiekia 4-ą lygme-

1 *Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, angl. Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD) tarptautinis penkiolikmečių tyrimas (angl. Programme for International Student Assessment).*

nį.) Lietuvoje beveik trečdalis vaikų raštingumas yra žemiausio lygmens (žemesnis nei 2-o lygmens net 26 proc. penkiolikmečių matematinis raštingumas, estų – 10,5 proc.), penktadalis mokinių nepasiekia skaitymo gebėjimų vidutinio lygmens (net 21 proc. penkiolikmečių skaitymo gebėjimai menkesni nei 2-o lygmens, estų – 9 proc.); net 16 proc. mokinių gamtamokslinis raštingumas taip pat yra žemiausio lygmens (estų – 5 proc.). Kodėl aukščiausio lygmens skaitymo užduotis atlieka vos keli procentai (3,3 proc.) mokinių (EBPO šalių vidurkis – 8,5 proc., estų – 8,3 proc.), matematikos – 8,1 proc. (EBPO vidurkis – 12,6 proc., estų – 14,6 proc.), gamtamokslines – 5,1 proc. (EBPO vidurkis – 8,4 proc., estų – 12,8 proc.)? Tai visiems skaudūs klausimai. Dalį atsakymų radome palyginę EBPO PISA tyrimų programas, Lietuvos pagrindinio ugdymo bendrąsias programas ir vadovėlius (pavyzdžiui, skaitymo gebėjimų ugdymas Lietuvoje daugiausia orientuotas į žemesnius ir vidutinius pasiekimus ir programose, ir vadovėliuose; sunkiausios vadovėlių užduotys atitinka PISA 4-o lygmens užduotis, o daugiausia vadovėlių užduočių – tik 2-o lygmens); dalį – analizuodami pačias pamokas (pavyzdžiui, pernelyg dažnai mokoma frontaliuoju būdu, mokymas menkai diferencijuojamas, beveik iš viso neindividualizuojamas, orientuojamas labiau į atmintį, ne į kūrybą, atradimą). Turime susitelkti gerinti ugdymo procesą, kad bendrųjų kompetencijų ugdymas taptų mokyklos gyvenimu, praktika. Juk norime, kad mūsų vaikai gyventų visavertį gyvenimą, be to, svarbu, kad Lietuva būtų visavertė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos narė.

Savivaldybių ir mokyklų prašau atidžiai analizuoti nacionalinių ir tarptautinių tyrimų ataskaitas ir užduotis – viską galite rasti Švietimo ir mokslo ministerijos svetainėje. Lietuvos bendrojo ugdymo programos, ugdymo planai, TIMSS² (4 ir 8 kl. mokinių Tarptautinis Matematikos ir gamtos mokslų pasiekimų tyrimas), PIRLS³ (4 kl. mokinių Tarptautinis skaitymo pasiekimų tyrimas), ICCS⁴ (8 kl. mokinių Tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas), ICILS⁵ (8 kl. mokinių Tarptautinis kompiuterinio raštingumo tyrimas), artėjančių PISA tyrimų metmenys teikia nuorodų, į ką ugdant mokinius orientuoti. Tai neturi likti nuorodomis ir rekomendacijomis popieriuje, jomis turi būti veiksmingai naudojamosi įgyvendinant ugdymo turinį. Džiaugiuosi, kad per pastaruosius metus nacionaliniu lygmeniu buvo susitelkta ties užduočių kūrimo įrankiais ir užduotimis. Parengtas mums naujas, bet labai svarbus problemų sprendimo bendradarbiaujant užduočių kūrimo įrankis ir užduočių pavyzdžiai. Jais naudojantis ugdymo procese bus lengviau ugdyti aukštus rezultatus pasiekiančių mokinių gebėjimus. Taip pat parengta medžiaga savivaldybėms, mokykloms, mokytojams mokinių pasiekimams gerinti. Tikiuosi, kad mūsų mokiniai bus mokomi šiuolaikiškai, orientuosimės į kiekvieno iš jų pažangą ir Lietuvos mokinių rezultatai tenkins ir juos pačius, ir jų mokytojus, tėvus, politikus ir švietimo administratorius. Ir dar. Norėčiau pabrėžti – esame atsakingi už visų vaikų ugdymą, tad turime sutelkti dėmesį ne į elitines mokyklas. Dėl jų išlaikymo iš valstybės ar savivaldybių biudžetų reikėtų gerai pagalvoti, viską apsvarstyti. Mūsų dėmesio centre turi būti egalitarinis (prieinamas visiems) švietimas.

2 *Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (angl. International Association of the Evaluation of Educational Achievement, IEA) inicijuotas Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas (angl. Trends in International Mathematics and Science Study).*

3 *Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos inicijuotas Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (angl. Progress in International Reading Literacy Study).*

4 *Švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos inicijuotas Tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas (angl. International Civic and Citizenship Education Study).*

5 *Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos inicijuotas Tarptautinis kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimas (angl. International Computer and Information Literacy Study).*

Manau, kad šiuo metu Lietuvos mokyklose silpniausios yra pačios svarbiausios veiklos sritys – ugdymas ir mokymasis, pagalba mokiniui. Ugdymo turinys turi būti pritaikomas vaikui, o ne vaikas „pritempiamas“ prie ugdymo turinio. Atkreipi dėmesį į individualizuotą, personalizuotą mokymą ir mokymąsi skaitant, atliekant matematikos, kūno kultūros, muzikos ir kt. užduotis. Bendrojo ugdymo mokykloje, ypač pradinėse klasėse, reikia rūpintis visuminiu, integruotu mokymu, susijusiu su realiu vaiko gyvenimo kontekstu. Mažo vaiko pasaulio suvokimo nereikia iš karto skaidyti. Tai turi vykti palengva, vėliau. Reikia skatinti mokytojus ugdymo, ypač pradinio, programas įgyvendinti integruotai, siūlant specialius kursus, seminarus, kitokią reikiamą pagalbą.

Taigi ir vėl pabrėžiu: pagrindinė mokyklos veikla yra aktyvus vaiko mokymasis. Vaiko mokymuisi ir mokymui labai svarbi kiekviena pamoka, bet ne bet kokia, o veiksminga, kur mokomasi aktyviai. Pamoka – valstybės investicija į mokinį, todėl labai svarbus kiekvienos pamokos veiksmingumas. Tyrimai rodo, kad Lietuvoje tik pradinio ugdymo pakopos pamokos veiksmingumo rodiklis yra aukštas, tačiau pagrindinio ugdymo pakopos pamoka neduoda reikiamo rezultato. Mokyklų vadovai turi ypač rūpintis, kad viskas, kas vyksta pamokoje, būtų skirta mokymuisi.

Norint, kad pamokos būtų veiksmingos, pirmiausia svarbu jas lankyti, kad nebūtų praleista nė viena pamoka, būtų garantuotas kokybiškas pavadavimas. Yra žinoma, kad klasių dienynuose žymimos pamokos, kurios neįvyko dėl mokyklos renginių, projektų, mokytojų išvykimo į kvalifikacijos tobulinimo renginius. Šventės, renginiai yra gerai, jų turi būti mokykloje, bet turime rasti jiems tinkamą laiką arba sukurti pamokų kompensavimo mechanizmą. Keista, tačiau pamokas praleidinėja ne tik mokiniai, bet ir mokytojai, tokią problemą kelia tėvai. Lietuvoje nustatyta 35–45 minučių pamokos trukmė, bet mokinių, o kartais ir mokytojų vėlavimas į pamokas, nors atrodo kaip menkniekis, sutrumpina mokymosi laiką ir atsiliepia ugdymo rezultatams. Būtina imtis visų priemonių, kad vėlavimo ir pamokų praleidinėjimo nebūtų. Jau dabar Lietuvoje yra gerų praktikų. Kai kurios savivaldybės mokyklose diegia elektroninį mokinio bilietą; rengiamos pamokų lankomumo apskaitos, kontrolės ir mokyklos nelankymo prevencijos tvarkos; vaiko gerovės komisijos ieško būdų pamokų lankomumui gerinti. Savivaldybės organizuoja ugdymo proceso tobulinimo konkursus (pavyzdžiui, geriausiai lankanti klasė apdovanojama specialiais prizais). Savivaldybės vaiko gerovės komisija regiono mastu sprendžia nelankymo problemas. Taigi kiekviena pamoka – šventas reikalas. Ji nebūtinai turi vykti klasėje, gali ir turėtų keltis ir į kitas aplinkas (gamtos, muziejaus, gamyklos, bibliotekos ir t. t.). Pamokų organizavimas kitoje aplinkoje turėtų būti ne tik mokytojo rūpestis. Padėkime mokytojams išspręsti vadybinius klausimus, susijusius su mokymosi organizavimu kitoje aplinkoje. Kuriant ugdymo aplinką galima modernizuoti įvairias švietimo įstaigų patalpas, gauti tam Europos Sąjungos investicijų. Pamokos gali būti jungiamos. Turime būti išradingesni, ieškoti geresnių mokinių mokymosi ir motyvavimo mokytis būdų. Ugdymo proceso galimybės nėra iki galo išsemtos. Mokslo metus pradėkime su šūkiu – „Nė vienos praleistos pamokos!“

Kai neveiksmingai dirbama pamokoje, didinamos namų darbų apimtys. Tyrimai rodo, kad mokinių namų darbų trukmė yra per ilga, jie menkai teaptariami per pamokas. Šį klausimą kelia ir tėvai: kam tiek daug namų darbų, jei paskui su jais pamokoje nedirbama? Jei mokomasi tik savarankiškai, namuose, kokia tada mokytojo, mokyklos paskirtis ir atsakomybė? Tarptautiniai ir nacionaliniai tyrimai neabejotinai rodo namų darbų svarbą mokymuisi. Jie reikalingi, kad būtų gaunama grįžtamoji informacija tolesniam mokymuisi.

Visi žinome, kad dalis mokinių neturi galimybės tinkamai atlikti namų darbų dėl prastų socialinių, ekonominių ir kultūrinių sąlygų namuose. Kam užduoti tiek ir tokių namų darbų, jeigu jie per sudėtingi ar per primityvi

vūs, nediferencijuoti? Siūlome jautriai, atsakingai žiūrėti į kiekvieną vaiką, realias jo namų aplinkybes ir prireikus sudaryti sąlygas namų darbus atlikti mokykloje.

Dar viena problema, kurią kelia mokiniai ir jų tėvai, – tinkamų mokymo priemonių numatomam rezultatui pasiekti panaudojimas pamokoje. Esame nupirkę mokykloms nemaža šiuolaikinių mokymo priemonių: išmaniųjų lentų, laboratorinės įrangos, sporto inventoriaus. Ar jie veiksmingai naudojami ir ar išvis naudojami? Ar atsakingai parenkami mokiniams pratybų sąsiuviniai? Kokia nauda mokiniui iš pratybų sąsiuvinio, jeigu šis po geroko mokymosi laiko yra pustuštis? Ar atliko jis ugdymo paskirtį? Ar pro mokytojo akis nepraslydo pratybų sąsiuvinio netikslumai? Aš manau, kad mokytojas, naudodamasis rekomendacijomis ir savo patirtimi, mokiniui mokytis gali pasiūlyti gerokai kūrybiškesnių užduočių. Kviečiu mokytojus labai atsakingai rinktis mokymo priemones.

Geras švietimas – komandinis žaidimas, pasižymintis jautrumu aplinkai, nevienodinantis asmenybių. Kviečiame savivaldybių švietimo administratorius, mokyklas kuo labiau susitelkti ir skirti dėmesį mokinių pasiekimams. Dėl ugdymo kokybės, mokinių pasiekimų gerinimo švietimo darbuotojai turėtų nuolat tartis, ieškoti veiksmingiausių veiklos būdų.

Švietimo ir mokslo ministerija įgyvendina priemones, skirtas lituanistiniam švietimui plėtoti; pilietiškumui ir tautinei tapatybei, matematikos, gamtos mokslų, informatikos ir technologijų ugdymo turinio integraciniams ryšiams, įtraukiant meninį ir kalbinį ugdymą, stiprinti; socialinei-pilietinei veiklai mokyklose tobulinti. Tobulinami ir užsienio kalbos, kūno kultūros, etikos 5–10 kl. mokinių pasiekimų vertinimo metodai. Jau parengtas skaitmeninis mokėjimo mokytis kompetencijos vertinimo instrumentas, padėsiantis mokiniams pažinti save kaip besimokantįjį, o mokytojams – mokinius. Instrumentas padės tinkamai pasirinkti mokymosi strategijas, ugdyti mokėjimo mokytis kompetenciją, keisti ugdymo procesą. Taigi sukuriama vis daugiau instrumentų, padedančių profesionaliau organizuoti ugdymo procesą, labiau atsižvelgti į mokinio mokymosi kontekstą, ne lyginti mokinius vieną su kitu, o vertinti konkretaus mokinio pažangą.

Noriu pakalbėti apie vis dar pasitaikančią mokinių atranką, segregaciją kuriant atskiras mokyklas ar formuojant „slaptas“ klases. To neturi būti, nes tai veda tik į konkurenciją ir patyčias. Švietimo profesionalams turi rūpėti ne reitingų lentelės, o kiekvieno mokinio pažanga, geresni visų mokinių rezultatai, aukštesnio lygio ugdymo procesas, jo kokybė. Viliuosi, kad išsakytos abejonės ir problemos skatins kryptingiau veikti, kad mūsų mokiniai bus mokomi kritiškai mąstyti, savarankiškai veikti, būti kūrybingi, iniciatyvūs. Mums svarbus modernios, europietiškos ir kartu puoselėjančios savo tapatumą asmenybės ugdymas.

Vertingos praktikos pavyzdžių galima rasti ir dalyvaujant Šiaurės Ministrų Tarybos švietimo programos „Nordplus“ paprogramėse (pavyzdžiui, „Junior“, kurios tikslinės grupės yra ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklos, profesinio mokymo įstaigos). Ši programa stiprina Baltijos ir Šiaurės šalių švietimo įstaigų bendradarbiavimą, skatina keisti vertinga praktika, atveria galimybes sklisti švietimo inovacijoms. Savivaldybių švietimo skyrių darbuotojai gali dalyvauti „Erasmus+“ veiklose, kur remiami bendrojo ugdymo darbuotojų mobilumo projektai, teikiantys galimybę tobulinti švietimo darbuotojų kompetencijas, geriau suprasti švietimo politiką, ugdantys gebėjimus inicijuoti pokyčius, diegti inovacijas. Savivaldybių švietimo skyriai gali rengti paraiškas savo regiono mokykloms. Džiaugiamės, kad į tarptautinius projektus itin aktyviai įsitraukė Kauno r., Lazdijų r., Prienų r., Rokiškio r., Šiaulių r. savivaldybių švietimo skyriai. Ragintume aktyviai įsitraukti ir kitas savivaldybes.

Bendrojo ugdymo kokybei didinti – mokslo institutai, slėniai ir sektoriniai praktinio mokymo centrai

Pagal Lietuvos ilgalaikius tikslus, apibrėžtus Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, numatoma sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, gebančiai prisidėti prie sumanios ekonomikos kūrimo ir inicijuoti pažangius pokyčius įvairiose visuomenės gyvenimo srityse. Šiam siekiui visi pritariame, tačiau, sutikime, tokiems dideliems uždaviniams įgyvendinti reikia įdėti daug išmonės, pastangų, žinoma, ir pinigų. Siekiant gerinti mokinių pasiekimus ir didinti susidomėjimą gamtos mokslais, technologijomis, inžinerija, matematika, ugdyti mokinių kūrybingumo, iniciatyvumo ir verslumo kompetencijas, mums svarbu stiprinti mokslo, verslo ir švietimo sektorių bendradarbiavimą. Mokytojui šiuo atveju turi padėti mokyklos vadovai ir savivaldybė. Nė viena pasaulio šalis nepajėgi nupirkti kiekvienai mokyklai aukšto lygio gamtos, technikos mokslų laboratorijų, tačiau visos šalys, Lietuva taip pat, gali pasinaudoti universitetų, mokslo institutų, slėnių technika, laboratorijomis, praktinio mokymo įranga sektoriniuose praktinio mokymo centruose.

Neseniai patvirtinau darbo grupę iš įvairių mokslo, verslo, savivaldybių, švietimo institucijų atstovų. Jai pavedžiau sukurti gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, kūrybiškumo ir matematikos (angl. *Science, Technology, Engineering, Art (creative activities), Mathematics, STEAM*) atviros prieigos centrų veiklos modelius, centrų pasiskirstymo Lietuvoje principus. Mano įsitikinimu, kuriama šių centrų infrastruktūra turi teikti mokytojams galimybę naudotis naujais mokslinių tyrimų įranga, kartu su mokiniais atlikti bandymus, įgyti kvalifikaciją, reikalingą vadovauti mokslinei tiriamajai mokinių veiklai, stebėti mokslininkų atliekamus tyrimus, gal net jiems asistuoti. Jau ir dabar yra vertingos švietimo, mokslo ir verslo bendradarbiavimo praktikos (pavyzdžiui, Lietuvos istorijos instituto mokslininkų paskaitos mokyklose; Lietuvių kalbos instituto seminarai mokytojams, lietuvių kalbos mokymo priemonės, mokiniai lietuvių kalbos žaidimai, kalbotyros ar kalbos paskaitos, muziejus „Lituanistikos židynys“; Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto leidiniai ir skaitmeninės priemonės mokykloms, elektroninė lietuvių kalbos ir literatūros chrestomatija su kontekstiniais straipsniais 11–12 klasei, lietuvių kalbos, literatūros (kultūros) ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninė duomenų bazė, skirta mokytojams ir mokiniams, ekskursijos ir pamokos; mokinių ir studentų vizitai ir paskaitos jiems Lietuvos energetikos institute; Lietuvos kultūros tyrimų instituto mokslininkų leidiniai, skirti ne tik mokslo, bet ir plačiajai visuomenei; mokslo sklaidai skirti renginiai; Fizinių ir technologijos mokslų centro ekskursijos mokiniams, „Šviesos metų“ renginiai jaunuomenei „Fotonikos diena“; Gamtos tyrimų centro kolekcijos ir t. t.).

Tikiu, kad mokyklų ir mokslo įstaigų bendradarbiavimas suteiks daugiau saviraiškos galimybių gabiems vaikams, skatins rinktis Lietuvos rinkai ir kultūrai svarbią profesiją. Viliuosi, kad palankios karjeros ir saviraiškos galimybės sužadins intelektualiausią mūsų jaunimą kurti Lietuvos ateitį.

Įtraukusis vaikų ugdymas – integrali švietimo plėtotės kryptis

Žmonės dėl savo kultūros, papročių, patirties ir sveikatos labai įvairūs. Tai gali praturtinti mus visus. Dėl to neturi būti asmens atstūmimo ar net išstūmimo iš pamokos, klasės, mokyklos ar net švietimo sistemos. Konstitucija garantuoja kiekvieno teisę į mokslą. **Žmogaus teisėmis negalima naudoti selektyviai – lygios galimybės turi būti sudarytos visiems.** Švietimo sistema gera tik tada, kai teikia palankiausias, labiausiai auginančias asmenybei sąlygas kiekvienam ugdytis pagal savo galias ir poreikius.

Mums visiems reikia tartis dėl paslaugų komplekso mokiniui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių, palankesnės ugdyti infrastruktūros. Pradėjus visą specialųjį ugdymą finansuoti iš valstybės biudžeto (valstybė skiria mokymo ir ūkio lėšas), auga mokinių skaičius specialiosiose mokyklose, specialiosiose klasėse (2014–2015 m. m. mokėsi 100 mokinių daugiau negu 2013–2014 m. m.). Dažnai tai nėra tinkamiausias būdas ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus. Specialiosios mokyklos reikalingos tik tiems vaikams, kuriems būtinas ypatingas ugdymas, kompleksinė pagalba (ne tik švietimas, bet ir sveikatos priežiūra, socialinė ir kita vaikui reikalinga pagalba). Visiems kitiems specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams būtina sudaryti sąlygas ugdytis ir gauti pagalbą mokyklose, esančiose arčiausiai gyvenamos vietos. Specialiosiose mokyklose turi būti mažesnis vaikų skaičius, kokybiška aplinka, aukšta dirbančių specialistų kompetencija.

Kelia susirūpinimą, kad šiuo metu net 14 savivaldybių pradinėse mokyklose nėra pagalbos specialistų. Specialiųjų poreikių vaikas ir jo tėvai neturi vargti ieškodami pagalbos, o tarpžinybinis bendradarbiavimas savivaldybės lygmeniu turi užtikrinti kompleksinės pagalbos „vienkanalę“ sistemą, tai yra ne vaikas ir jo tėvai turi lankytis po įvairias institucijas, o suderinta paslaugų sistema turi garantuoti sklandžią pagalbą.

Tyrimai rodo, kad nuo to, kaip vaikas jaučiasi mokykloje, labai priklauso jo mokymosi motyvacija ir rezultatai. Saugios ir palankios mokiniams aplinkos kūrimu turi rūpintis mokyklos vaiko gerovės komisija. Neretai vaiko gerovės komisija yra tik formali, sudaryta tik todėl, kad tai rekomenduoja teisės aktai, ir jos veikla tik imituojama. Nei mokyklų, nei savivaldybių Vaiko gerovės komisijų veikloje negali būti jokios imitacijos.

Ministerija ir toliau plėtos įtraukųjį (kartais vadintą anglų k. žodžiu „inkliuzinis“) ugdymą, skatins mokytojus tobulinti kvalifikaciją šioje srityje. Savivaldybės, atsižvelgdamos į mokytojų kvalifikacijos lygį, turi parengti mokytojų kvalifikacijos programas ir mokyti juos, kaip įgyvendinti įtraukųjį ugdymą profesionaliai.

Neseniai patvirtinau Produktivityviojo mokymosi organizavimo tvarkos aprašą. Tai dokumentas, kuriame aprašytas išbandytas ugdymo proceso organizavimo modelis, atveriantis galimybes didinti mokinių mokymosi motyvaciją, derinant jų mokymąsi mokykloje ir praktinio mokymosi vietose. Svarbiausia, kad vis labiau padedama asmenims įgyti pagrindinį išsilavinimą ir taip sumažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukiančiųjų ir pagrindinio ugdymo programos nebaigiančiųjų skaičių. Pagal šį modelį nuo rugsėjo galės mokytis to pageidaujantys 7 mokyklų (Jonavos jaunimo mokyklos, Kauno Aleksandro Stulginskio mokyklos-daugiafunkcio centro, Kėdainių suaugusiųjų ir jaunimo mokymo centro, Prienų „Revuonos“ pagrindinės mokyklos, Ukmergės r. Siesikų gimnazijos, Ukmergės Užupio pagrindinės mokyklos, Telšių suaugusiųjų mokyklos) mokiniai. Nuo šiol ugdymo įstaiga gali bendruosiuose ugdymo planuose nustatyti pamokų skaičių perskirstyti taip, kad pagal šį modelį besimokantys mokiniai apie pusę mokymosi laiko mokytųsi mokykloje, o kitą pusę – praktinio mokymosi vietoje.

Vaiko pažangos ir tobulėjimo paskata – kaupiamasis ir kriterinis vertinimas

Pagrindiniuose valstybės dokumentuose (Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje, 16-osios Vyriausybės programoje) numatyta pertvarkyti mokinių pasiekimų vertinimą į kaupiamąjį, įtraukiant galimybę ir mokiniui pačiam save įsivertinti. Bendrosios ugdymo programos orientuotos į XXI a. kompetencijų ugdymą, t. y. į visavertės asmenybės tapsmą. Vadinas, mokiniui labai svarbu ne tik kaupti žinias, bet ir išmolti kritiškai permąstyti savo ir kitų veiklą, įsivertinant gebėti kurti savo gyvenimą.

Kalbėdama šia aktualia, daug prieštaringų vertinimų susilaukusia tema, noriu aptarti keletą svarbių mokinio mokymosi ir mokyklos veiklos kokybės aspektų.

Pabrėžiu, visais lygmenimis (ir nacionaliniu, ir regioniniu, ir mokyklos, ir asmeniniu) svarbus **įsivertinimo ir išorinio vertinimo kultūros puoselėjimas**. Rinkdami duomenis apie mokinių mokymąsi pedagogai patys tobulėja, apmąsto, kas jiems sekasi, kas ne. Tada patikimiau numato, kaip susidoroti su kylančiais naujais iššūkiais, ir (ar) kokios jiems reikia pagalbos. Praėjo laikas, kai sprendimus priimdavome intuityviai. Nenubraukčiau intucijos, tačiau sprendimams priimti reikalingi patikimi duomenys. Mokytojas jokių būdu neturi bijoti, kad apibendrinamas turimą informaciją ar vesdamas pamoką suklydo, ne viskas iškart pavyko. Filosofas Algis Mickūnas teigia, kad per klaidas žmogus tampa atsakingas. Todėl svarbu nepalikti savęs ir mokinio klaidoje. Pridurčiau iš ilgametės vadybinės savo ir kitų patirties: vertinimas, atliekamas profesionaliai ir sąžiningai, prisiimant atsakomybę, mokykloms nurodo tobulėjimo kryptį, turi esminės reikšmės pažangai. Šiuo metu numatomi nemaži pokyčiai plečiant mokinių mokymosi pasiekimų stebėseną, informuojant tėvus apie jų vaikų pasiekimus ir svarbiausia – operatyviai teikiant mokiniams būtiną mokymosi pagalbą. Patikimą grįžtamąją informaciją turi laiku gauti mokiniai ir tėvai, taip pat ir jie turi teikti informaciją apie vaiką mokytojui, t. y. reikia abipusiškai keistis ja, kad mokinys būtų sėkmingai ugdomas. Taip pat ir mokytojai neturi spėlioti ar iš nuogirdų sužinoti, kaip vertinamas jų darbas ir pasiekti rezultatai. Reikalinga sklandi komunikacija įsivertinant, vertinant ir planuojant veiklą.

Labai svarbu, kad kiekviena mokykla susikurtų realiai veikiančią mokymosi pagalbos sistemą. Mokymosi pagalba mokiniui turi būti teikiama *iškart*: po nesėkmingo kontrolinio darbo ar iškilus neaiškumui, sunkumams mokantis – neatidėliojant vėlesniam laikui. Be laiku suteiktos ir reikalingos mokymosi pagalbos neturi būti paliktas nė vienas Lietuvos vaikas. Turime pripažinti, kad tam didelių išteklių neturime, bet kiekviena mokykla gali veiksmingiau naudoti mokinio ugdymo poreikiams mokymosi pagalbai skirtas valandas, o ne skirti jų papildomai dalykui mokytis. Mokyklos, kurios aktyviai plėtoja mokymosi pagalbą, konsultacijų sistemą (pavyzdžiui, Marijampolės Sūduvos gimnazija, Alytaus Dzūkijos pagrindinė mokykla), įrodė, kad tai pasiteisina labiau negu papildomai dalykui skiriamos pamokos.

Mokinių mokymosi pasiekimų stebėsenos srityje norima daugiau galių suteikti mokyklai. Jau šiais mokslo metais numatoma pateikti mokykloms antrojų ir šeštųjų skaitymo, rašymo ir matematikos pasiekimų vertinimo įrankius. Išipareigojame konsultuoti savivaldybes ir mokyklas, kaip veiksmingai naudotis turimais mokinių pasiekimų vertinimo duomenimis.

Noriu ypač pabrėžti: galime turėti vis daugiau visokių matavimo įrankių. Tačiau jei jais nesinaudosime nepageidaujamai būklei koreguoti, mokymui ir mokymuisi tobulinti, drąsiai sakau, neverta eikvoti jiems laiko ir lėšų. Gebėjimas naudotis turimais duomenimis ir planuoti tolesnį mokymą ir mokymąsi yra mūsų silpnoji sritis, deja, visais lygmenimis.

Viena iš didžiausių Lietuvos švietimo problemų – tyrimai, išorinis vertinimas, egzaminai rodo didžiulius mokyklų darbo kokybės skirtumus. Nustatyta nevienoda pamokų kokybė ne tik mokyklose, bet ir savivaldybėse. Ypač nerimą kelia tai, kad visoje Lietuvoje kasmet fiksuojame menkstančią pamokos kokybę, ypač 8–10 klasių. Pastebiu, kad kartais mes labai nepagrįstai nužeminame profesinio mokymo įstaigas ar kaimo mokyklas (pavyzdžiui, kai kuriose profesinio mokymo įstaigose pamokų kokybė yra aukštesnė už Lietuvos vidurkį). Glumina, kad tik 8,7 proc. bendrojo ugdymo mokyklų (tik kas dvyliktoje mokykloje!) yra mokyklos mastu priimti susitarimai dėl vaiko individualios mokymosi pažangos stebėjimo, 6,8 proc. mokyklų vaiko individualią pažangą stebi tik pavieniai dalykų mokytojai. Daugumoje mokyklų vyrauja galutinis kiekybinis įvertinimas – pažymys, stokojama

formuojamojo vertinimo. Taigi piramidę galų gale reikia apversti: daugiausia dėmesio turi būti skiriama formuojamajam vertinimui, būtina į vertinimo procesą įtraukti ir patį mokinį, atsisakant tebevyraujančios didaktinės (nurodančiosios, mokymo) paradigmos.

Būtina savivaldybių administracijų švietimo padaliniams, švietimo centrums, pedagoginėms psichologinėms tarnyboms, ministerijai ir jai pavaldiems centrums, taip pat ir universitetams atsigrežti į mokyklą ir jos veiklos gerinimą. Ir ne į darbą su pavienėmis keliomis mokyklomis už didelius projektų pinigus. Savivaldybei turi būti svarbios visos jos mokyklos, o ministerijai ir jai pavaldžioms įstaigoms – visa švietimo sistema.

Dalis mokyklų atsakingai skelbia informaciją ir praneša apie savo veiklos rezultatus. Ne vien apie pavienius renginius, šventes, koncertus, varžybas. Šitai svarbu, bet svarbiau tai, dėl ko mokykla sukurta. Sutikite, mokyklos turi būti atviros visuomenei, ypač tėvams, patiems mokiniams. Jei baiminatės atvirai atskleisti trūkumus, manytina, kad bendruomenė dar nesubrendusi. Tokiu atveju bent jau verta visiems atskleisti, ką patobulinsite mokykloje per metus, kas bus geriau vaikui, pasirinkusiam jūsų mokyklą. Svarbiausia nuolat gebėti tėvams pasakyti, kuo gyvena jų vaikas mokykloje, kokią pažangą per mėnesį, metus mokinyš padarė. Informacija apie mokinių daromą pažangą mokykloje taip pat labai svarbi politikams ir kitoms visuomenės grupėms. Taigi savivaldybės turi aktyviau paraginti mokyklas skelbti ir nuolat atnaujinti informaciją ne tik apie vykdomus renginius (tai visuomet smagu), bet ir apie švietimo esmę – savo mokinių pažangą. Atkreipiu savivaldybių dėmesį, kad Valstybinėje švietimo strategijoje numatėme, kad 2022 m. bus 100 proc. mokyklų, skelbiančių apie savo pažangą (2014 m. buvo 30,1 proc.). Prašau savivaldybių ir mokyklų apgalvoti, kaip mes tai įvykdysime.

Dar vienas opus, nuolat diskutuojamas klausimas – egzaminai, pasiekimų patikrinimas. Deja, dauguma dabartinių egzaminų vis dar labiau orientuoti į akademinį žinių tikrinimą ir nesudaro galimybių įvertinti bendrųjų asmens kompetencijų, neatitinka mokymosi visą gyvenimą principo. Kartu tai daug streso mokiniams ir mokytojams kelianti sistema, nes birželio karštligėje patirta nesėkmė gali sužlugdyti ilgai puoselėtus mokinio lūkesčius dėl ateities studijų ar profesijos. Noriu pabrėžti: mokinio gabumų, gyvenimo pilnatvės neįmanoma pamatuoti vienu egzaminu. Kodėl iki šiol egzaminų sistemos principai prasilenkia su realiu mokyklos gyvenimu? Ar taip mus veikia pernelyg ekonomizuota ir paviršutiniškai suvokta gyvenimo tikrovė? Ar stokojame gerų idėjų, kaip skaidriai ir teisingai įvertinti mokinių pažangą, pasiekimus ir įteikti atitinkamus pažymėjimus, atestatus? Pasaulyje nėra surasto teisingo mokinių atžvilgiu pasiekimų vertinimo, per vieną kartą patikrinančio visų 12 mokslo metų darbą, todėl ir mums jau laikas ieškoti kitų būdų.

Šiuo metu funkcionuojanti brandos egzaminų sistema buvo pradėta kurti paskutinio XX a. dešimtmečio viduryje. Pagrindiniai uždaviniai, kelti tuometinei egzaminų reformai, buvo: išvengti dvigubo abiturientų egzaminavimo baigiant vidurinę mokyklą ir stojant į Lietuvos aukštąsias mokyklas, taip pat korupcinio pobūdžio problemų stojant į aukštąsias mokyklas. Tuometinei egzaminų reformai kelti tikslai jau pasiekti. Buvo pritarta tokiai brandos egzaminų sistemai, kad brandos egzaminas būtų ir stojamasis egzaminas. Egzaminais pašalintas ar kiek įmanoma sumažintas neskaidrumas, korupcija, bet neišvengta rūšiavimo, rikiavimo. Mokytojai gerai žino, yra daugkartiniai liudininkai, kad labai sėkmingai realizuoti save visuomenėje gali ir tie asmenys, kurie nepasižymi aukštais akademiniais gebėjimais (pavyzdžiui, visa tauta džiaugiasi puikių kinestetinių (judėjimo) gebėjimų žmonėmis (Arvydu Saboniu, Rūta Meilutyte), muzikinių gebėjimų (Violeta Urmana), meninio intelekto (Romualdu Granausku). Ar jų talentai būtų galėję išsiskleisti, jei jie būtų buvę „guldomi į Prokrusto lovą“ (primygtinai verčiami atitikti visus bendrus sistemos reikalavimus)?

Akivaizdu, kad reikalingi pokyčiai bendrosioms ir socialinėms kompetencijoms vertinti. Vienas pirmųjų žingsnių bendrosioms kompetencijoms vertinti – vykdomi technologijų ir menų brandos egzaminai. Taip pat jau yra parengtas ir išbandytas naujo tipo vertinimo įrankis – brandos darbas, kurio programą ką tik patvirtinau. Brandos darbą numatoma įvesti nuo 2017–2018 mokslo metų. Jis orientuotas į bendrųjų ir dalykinių kompetencijų vertinimą ir prilyginamas mokykliniam brandos egzaminui. Laukia dar vienas svarbus uždavinys – diskusija su aukštosiomis mokyklomis dėl brandos darbo įvertinimo panaudojimo atrenkant abiturientus studijoms. Šiuo metu joms patikimesni atrankai atrodo dabartiniai egzaminai. Todėl per ateinančius metus dar turime daug darbo rengiantis diegti brandos darbą.

Svarbus žingsnis žengtas vertinant užsienio kalbų gebėjimus – nuo 2016 metų egzaminu bus tikrinami visų keturių tipų gebėjimai (klausymo, skaitymo, rašymo ir kalbėjimo). Egzaminas yra papildytas kalbėjimo dalimi, atsisakius atskiros įskaitos.

Taigi, ką ketiname dar daryti? Vidurinio ugdymo programoje bendrosioms kompetencijoms vertinti numatoma diegti brandos darbą (jame turėtų atsispindėti kūrybingumas, kritinis mąstymas, gebėjimas taikyti problemų sprendimo strategijas, gebėjimas įsivertinti, veiksminga komunikacija), plėtojami diagnostiniai testai, el. aplankas, adaptuojami (iš jau sukurtų ir naudojamų, tarptautiniu mastu pasiteisinusių) arba kuriami nauji vertinimo įrankiai. Visuomenė pribrendo naujai egzaminų sistemai, lankstesnei, teikiančiai daugiau laisvės mokytojui profesionaliai ir kūrybingai įgyvendinti ugdymo turinį, o vertinimą tolygiai subalansuoti per visą ugdymosi laiką, orientuojantis į mokinių amžiaus tarpsnius. Numatome šias idėjas įgyvendinti per artimiausius trejus metus. Vis daugiau reikšmės įgaus kaupiamasis kriterinis vertinimas. Jis tikslesnis, išsamiau atskleidžiantis mokinio pažangą ir pasiekimus. Baigiant pagrindinio ugdymo programą greta matematikos ir lietuvių kalbos patikrinimų dar siūloma įvesti ir pa(si)renkamųjų (pavyzdžiui, gamtos mokslų, socialinio, meninio ugdymo, užsienio kalbų ir informacinių technologijų) dalykų pasiekimų patikrinimus. Standartizuotus testus numatoma labiau orientuoti į aukštesniųjų mąstymo gebėjimų ir kasdieniame gyvenime mokiniui reikalingų gebėjimų (pavyzdžiui, darnaus vystymosi, sveikatos ir gyvenimo įgūdžių, kultūrinio sąmoningumo) vertinimą. Taip mokytojai galės gauti grįžtamosios informacijos, kaip jiems sekasi įgyvendinti integruojamąją ugdymo turinio dalį, turės daug naujų įdomių užduočių, kurias vėliau galės panaudoti per pamokas. Koreguojant kriterinio vertinimo aprašus šį rudenį itin daug dėmesio bus skiriama išplėstinio kurso tikslinimui iliustruojant pavyzdžiais, numatoma atnaujinti mokymo vertinti valstybinių brandos egzaminų kandidatų darbus elektroninę aplinką. Prie jos galės jungtis visi mokytojai, norintys pasitobulinti vertinimo kompetenciją. Pertvarkyti mokinių pasiekimų vertinimą į kaupiamąjį ir mokinio pasiekimų savikontrolę, t. y. mokinio įsivertinimą – didžiulis uždavinys Nacionaliniam egzaminų centrui.

Ministerija konsultuosis su specialistais, švietimo srities ekspertais, visuomene, socialiniais partneriais, kaip objektyviau įvertinti besimokančiųjų kompetencijas ir mokyklų darbą. Norime pasitarti ir prašome pateikti savo argumentų dėl pagrindinio ugdymo pasiekimų tikrinimo kaitos, brandos darbo įvedimo, egzaminų perspektyvos (pavyzdžiui, kiek dalykų būtina rinktis vienam mokiniui – vieną, du ar daugiau; kada tikrinti pagrindinio ugdymo pasiekimus – po 8 ar II gimnazijos klasės, ar viduryje mokslo metų, ar baigiantis kursui; kokį svorį turės kaupiamasis vertinimas; ar patikrinamuosius dalykus renkasi pats mokinys, ar parenka mokykla, ar ministerija; nuo kada vykdyti, gal nuo 2017 m.?.; kokią reikšmę turės standartizuoti diagnostiniai testai; kokią švietimo finansinių kaštų dalį išmintinga skirti šiai pertvarkai). Į šiuos ir panašius klausimus norėtume gauti argumentuotus įvairių suinteresuotųjų grupių atsakymus.

Turiu dar kartą pabrėžti: šiandien ugdymo procesas ir mokinių rezultatai matuojami gana aukšto lygio vertinimo įrankiais, tačiau silpnoji mūsų grandis – vertinimo informacijos panaudojimas mokykloje mokinių mokymui tobulinti. Vertinimas – labai svarbus, tačiau jei į jo išvadas nekreipiame dėmesio, jis neduoda reikiamos naudos. Numatoma integruoti mokyklų išorinį vertinimą, standartizuotus mokinių pasiekimų vertinimus ir mokyklų pažangos konkursų rezultatus į bendrą paramos sistemą, kad visi švietimo dalyviai pajustų duomenimis grįstos vadybos prasmę.

Savivaldybių prašome daug dėmesio skirti formuojamojo vertinimo, kaip kasdienės praktikos klasėje, plėtrai. Glaudžiai bendradarbiaudami tarpusavyje pedagogų kvalifikacijos institucijos (švietimo centrai, tęstinių studijų institutai) ir nemaža švietimo projektų parengtų konsultantų turi parengti ir įgyvendinti tinkamas kvalifikacijos tobulinimo programas. Rekomenduoju nuosekliai informuoti tėvus. Be to, ir aukštosios mokyklos turi išleisti tokius pedagogus, kurių nereiktų iš karto permokyti. Universitetai turi iš esmės atnaujinti dalykų didaktikos kursus, skirti reikiamai dėmesio mokinio ir instituciniam vertinimui ir įsivertinimui.

Neformaliojo vaikų ugdymo plėtra

Esu pasiryžusi padaryti pertvarkų neformaliojo ugdymo srityje. Turime plėsti neformaliojo vaikų švietimo suvokimą, susitelkti ne tik į muziką, daile, sportą, šokį, tačiau ir į mokslinę, techninę kūrybą, robotiką, gamtamokslinius tyrimus, kraštotyrinę ir kitokią vaikams patinkančią intelektualinę veiklą. Įprastai dėmesys kreipiamas į vaikų užimtumą per vasaros atostogas, tačiau mes, švietimo darbuotojai, esame atsakingi ne tiek už užimtumą, kiek už edukaciją, ir ne tik vasarą, bet ir per kitas mokinių atostogas. Jos yra tinkamas metas aplankyti muziejus, mokslo institutus, bibliotekas, archyvus, universitetus. Galima organizuoti jaunųjų mokslininkų tyrėjų vasaros ar žiemos mokyklas, derinant su pažintine ir tiriamąja veikla Lietuvos mokslo centruose. Vėl norėčiau kreiptis į universitetus: būsimieji pedagogai turėtų būti parengti šiuolaikiniam formaliajam ir neformaliajam ugdymui; turėtų gebėti vadovauti mokinių mokslinei techninei kūrybai; taip pat dirbti su vaikais pagal socialines programas, savanoriauti. Neformalusis vaikų švietimas turi tapti lygiavertis formaliajam, jų abiejų dermė duotų geresnių rezultatų. Ir toliau kviečiu diskutuoti dėl neformaliojo ugdymo finansavimo (pavyzdžiui, dėl vaikų stovyklų finansavimo, savivaldybių išsipareigojimų). Švietimo ir mokslo institucijų registre (ŠMIR) kol kas neregistruota nė viena stovykla. Kokios ir kokios kokybės paslaugos yra teikiamos? Ar iš tiesų švietimas turi dalintis savo ribotais ištekliais su neregistruotais švietimo teikėjais?

Po septynerių metų pertraukos Švietimo ir mokslo ministerija vėl pradėjo vykdyti **Vaikų ir jaunimo socializacijos projektų** konkursą, kuriuo siekiama plėtoti socializacijos galimybes, sudarančias sąlygas saviškai, bendravimui ir išitraukimui į prasmingą veiklą. Tam skirta 100 tūkst. eurų.

Šiais mokslo metais pradėdame visuotinai įgyvendinti keturių (Anykščių r., Klaipėdos r., Panevėžio m. ir r.) savivaldybių išbandytą ir pasiteisinusią neformaliojo švietimo krepšelio metodiką. Skirstant lėšas neformaliajam vaikų ugdymui vadovaujamosi visuotinio principu, t. y. teisę jas gauti turi kiekvienas vaikas, besimokantis pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Parengtos rekomendacijos savivaldybėms dėl neformaliojo vaikų švietimo mokyklų veiklos kokybės vertinimo. Patvirtinau Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir naudojimo 2015 metų tvarkos aprašą, kuriuo vadovaudamosi savivaldybės turi pasirengti neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir naudojimo tvarkas ir panaudoti visas joms valstybės skirtas neformaliojo vaikų švietimo lėšas taip, kad neformaliajame švietime dalyvaujančių vaikų padaugėtų ne mažiau kaip 20 proc., tačiau nebūtų mažinamos

savivaldybių lėšos. Kad pasiektume numatytą rodiklį, turime organizuoti vaikų vežiojamą į neformaliojo švietimo įstaigas ir iš jų. Tam turėtų praversti geltonieji autobusai.

Pirmą kartą per 25-erius Nepriklausomybės metus Lietuvoje skiriama lėšų neformaliojo vaikų švietimo mokykloms atnaujinti, edukacinėms erdvėms regionuose sutvarkyti, edukacinėms programoms vykdyti vasaros ir kitų mokinių atostogų metu, savivaldai, sveikai gyvensenai, sportiniam ugdymui, kūrybinei, pilietinei ir kitoms veikloms skatinti.

Nuo šių mokslo metų daugiau dėmesio skiriama mokyti vaikus plaukti: 2015 m. Švietimo ir mokslo ministerija skyrė 28 tūkst. eurų, o 2016 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė papildomai numatė skirti 145 tūkst. eurų vaikų mokymo plaukti priemonėms įgyvendinti, todėl šiais mokslo metais gerokai daugiau pradinių klasių mokinių galės mokytis plaukti.

2016 metų liepos 4–9 d. Vilniuje vyks 8-oji Lietuvos mokinių dainų šventė „Tu mums viena“. Dainų šventė yra išskirtinis Lietuvos kultūros reiškinys, kuriam ruošiamasi kelerius metus. Tai daugiausia dalyvių pritraukiantis šalies renginys, kuriam prireiks mūsų visų tinkamo pasirėngimo, energijos ir susitelkimo. Vengdami praėjusios Dainų šventės klaidų, sieksime tarpinstitucinio (policijos, sveikatos priežiūros, savivaldybių) bendradarbiavimo. Numatome jį įtvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu. Norėtūsi, kad būtų rasti geriausi sudėtingų klausimų sprendimo variantai. Būčiau dėkinga, jei jūs, savivaldybių švietimo padalinių vadovai, skirtumėte dėmesio šiam renginiui ir pasirūpintumėte vaikų saugumu ir sveikata.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros sistemos tobulinimas

Visi žinote nemalonios informacijos apie vaikų globos namus, vaikų socializacijos centrus, delinkventinio elgesio (linkusius nusikalsti) mokinius, apie įstaigose ir už jų ribų besisukiojančius neaiškius asmenis. Turime pripažinti, kad dabartiniai vaikų socializacijos centrai (buvusios vaikų „kolonijos“), nepaisant įdėtų ministerijos pastangų, netapo pažangiomis, moderniomis ugdymo ir kompleksinės pagalbos vaikui įstaigomis. Siekiant sukurti tinkamas sąlygas elgesio sunkumų turinčių vaikų resocializacijai ir integracijai į bendruomenę, šiuo metu dirbama su Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pataisomis, kurias priėmus turėtų sumažėti vidutinės priežiūros skyrimo vaikams atvejų, kartu ir vaikų socializacijos centrų ir juose esančių vaikų skaičius. Pataisomis siekiama įteisinti, kad vaiko sunkumai būtų sprendžiami namuose, jo gyvenamojoje aplinkoje, mokykloje, globos namuose neatidėliotinai, iškart.

Vaikai neturi patekti į vaikų socializacijos centrus tik už mokyklos nelankymą ar panašius „nusikaltimus“, kaip pasitaiko dabar. Todėl bus steigiami naujo tipo vaikų socializacijos centrai, kurių ugdymo filosofija, aplinka, vykdoma veikla ir darbuotojų kompetencijos padės vaikui socializuotis. Numatoma, kad tai bus maži (ne daugiau nei 20 vaikų) centrai, kuriuose dirbs stipri kvalifikuotų įvairių sričių specialistų komanda, teikianti individualią pagalbą kiekvienam vaikui. Keičiant jo elgesį, bus sudaromos sąlygos dalyvauti bendrojo ugdymo ar profesinio mokymo programose, patrauklioje neformaliojo švietimo veikloje. Numatoma įteisinti vaikų socializacijos centrų specializaciją (pavyzdžiui, pagal amžių, lytį, sveikatos būklę), siūloma daugiau vaiko minimalios priežiūros priemonių (pavyzdžiui, taikinamasis tarpininkavimas, gydymas nuo priklausomybių, dalyvavimas bendruomenei naudingoje veikloje ir kt.), pagalbos priemonių tėvams (pavyzdžiui, psichologo konsultacijos, dalyvavimas psichoterapijos, tėvystės įgūdžių ir kt. programose).

Šalyje garsiai nuskambėjo Švėkšnos atvejais. Šiuo metu parengtas „Diemedžio“ (buvusio Švėkšnos specialiojo ugdymo centro) ugdymo centro pertvarkos planas. Jame nuo šių metų rugsėjo 1 d. bus ugdoma ne daugiau kaip 30 vaikų. Pagal „Diemedžio“ pertvarkos planą šis ugdymo centras po metų turi būti uždarytas. Kiti vaikai nuo šiol bus ugdomi mokyklose pagal gyvenamąją vietą. Šiems vaikams, jų mokytojams, tėvams (globėjams) bus teikiama tikslinė pedagoginių psichologinių tarnybų pagalba. Dar numatoma įsteigti naujo tipo centrą vaikams, turintiems emocijų ir elgesio sutrikimų.

Siūloma, kad kiekvienoje savivaldybėje šias priemones įgyvendintų, pagalbą tėvams teiktų tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatorius, kuris konsoliduotų visus savivaldybės administracijos padalinius ir institucijas sprendžiant konkrečių vaikų gerovės užtikrinimo klausimą. Tikiuosi, kad koordinatorius atliks ne popierinį darbą, o imsis į vaiką tiesiogiai orientuoto realaus ugdymo, – tada jo naudą pajus vaikai ir šeimos.

Preveninės veiklos mokyklose stiprinimas

Preveninę veiklą traktuočiau šiek tiek plačiau nei išankstinį netinkamos veiklos, elgesio užkirtimą. Pirmausia mokyklose prevenicinė veikla turi būti skirta tinkamiems įgūdžiams ir vertybėms formuoti. Mums turi būti svarbi mokinio sveikata plačiąja prasme – turime dėmesį sutelkti į dvasinę, psichinę, fizinę, kultūrinę ir socialinę mokinio gerovę. Kreipdami dėmesį tik į akademinius, kognityvinius dalykus, susiauriname mokinių pasiekimų sampratą, išleidžiame iš akių vaiko gyvenimo kokybės klausimus. Kūno kultūros, biologijos, menų pamokas, neformaliojo švietimo veiklas, savivaldą vertinčiau kaip ypač palankias sveikatai puoselėti. Kviesčiau visas mokyklas tapti sveikata stiprinančiomis ir prisidėti prie tokių mokyklų tinklo. Viliuosi, kad mokyklos nuoširdžiai puoselės mokinio sveikatą, sukurs tam palankią socialinę aplinką, kurioje nebūtų toleruojamos patyčios, bet būtų sudaromos sąlygos aktyviai fizinei veiklai, t. y. sveikai gyvenimui.

Turime pripažinti, kad smurtas ir patyčios dar dažnas reiškinys mūsų visuomenėje. Ne išimtis yra ir mokyklos. Ne vienoje mokykloje yra netinkamas psichologinis emocinis fonas, trukdantis vaikams ugdytis, gerai jaustis mokykloje. Tai viena iš svarbių priežasčių, lemiančių žemus mokinių pasiekimus. Kodėl taip yra? Juk vykdome daugybę patyčioms mažinti skirtų programų ir projektų. Tarptautinio mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos tyrimo (angl. *Health Behaviour in School-aged Children, HBSC*) duomenimis, 2014 m. Lietuvoje patyčias patyrė 27,7 proc. mergaičių ir 31,2 proc. berniukų. Su patyčiomis mokykloje nesusiduria tik vos kas trečias mokinys. Nors patyčių Lietuvos mokyklose nuo 1994 iki 2014 m. sumažėjo, tačiau, palyginti su kitomis Europos šalimis, mūsų šalyje jų kol kas daugiausia. Pastaruoju metu mokiniai pradeda skųstis ir patyčiomis virtualiojoje erdvėje. Iš savo praktikos gerai žinau, kad mokyklos gali sumažinti tyčiojimosi laipsnį, atpažindamos menkiausią patyčių pasireiškimą ir jį stabdydamos.

Galbūt sunku alkoholio, tabako ir narkotikų vartojimo prevencijos priemones taikyti miestuose, kur daug žmonių, tėvai, kaimynai darbe, ar kaime, kur socialinė terpė nėra palanki, bet pastangas reikia dėti. Būkime budrūs, pasitelkime atitinkamas institucijas ir spręskime problemas, neduokime pagrindo įtarti, kad narkotikai mokiniams platinami mokykloje ar greta jos. Padėkim apsaugoti vaikus. Iš tiesų pedagogui tai nelengvas darbas. Jam padėti kuriama palankesnė infrastruktūra: dabar galima rinktis iš 9 akredituotų prevencijos programų. 2016 m. mokykloms pasiūlysiu įgyvendinti dar dvi naujas prevencijos programas: seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programą „Saugok ir gerbk mane“ ir konfliktų prevencijos programą „Taiki mokykla“. Noriu paskatinti mokyklas aktyviau įsitraukti į šių programų įgyvendinimą.

Gera vadyba – pokyčių garantas

Galiu teigti, kad švietimo sistemoje, mokyklose yra demokratija, galbūt ji kartais prastai valdoma (pavyzdžiui, sakoma: „Vaikui reikia leisti viską“. Ne! Tada jau ne demokratija, gal anarchija ar pan.). Žymus nūdienos mąstytojas Zygmuntas Baumanas sakė: „Jei kas nori nukreipti bičių spiečių pageidaujama kryptimi, verčiau teprižiūri gėles pievoje, užuot muštravę bites vieną po kitos.“ Mums reikia orios laikysenos ir profesionalios vadybos, grįstos duomenimis, informacija. Turime puoselėti demokratinės vadybos, pasidalintosios lyderystės principus, telkti žmones kokybę laiduojantiems darbams, juos palaikyti ir motyvuoti. Laukia nemaža svarbių darbų.

Viena iš būtinų sąlygų įgyvendinti demokratinę mokyklos valdymą yra mokinių ir tėvų savivaldos plėtra mokykloje. Džiaugiamės, kad turime daug mokinių, tėvų, kurie yra aktyvūs ir motyvuoti savivaldos nariai. Tačiau bendraudama su mokiniais išgirstu nusiskundimų, kad jie pasigenda savivaldybių specialistų, atsakingų už mokinių savivaldą, dėmesio ir pagalbos. Mokinių savivalda jaunam žmogui yra viena pagrindinių priemonių įvairiapusiškai tobulėti ir dėti pagrindus sėkmingai karjerai. Tėvų savivalda padėtų geriau suprasti, ko reikia jų vaikams. Todėl kviečiu atsakingus už savivaldą specialistus su mokiniais ir tėvais bendrauti ne formaliai, bet iš širdies, padėti jiems įgyvendinti sumanymus, išspręsti kylančias problemas, dalintis turima informacija, patirtimi.

Noriu su jumis pasitarti ir dėl savivaldybės administracijų švietimo padalinių vaidmens, savivaldybės lygmens švietimo politikos. Galbūt reikėtų uždaresnio pasikalbėjimo apie tai. Kviečiu su manimi organizuoti įvairių formų pasitarimus. Jūs žinote, už valstybinės švietimo politikos įgyvendinimą savivaldybės teritorijoje, ilgalaikių švietimo plėtros tikslų ir priemonių jiems pasiekti nustatymą atsakingi savivaldybių politikai. Kaip jau minėjau, svarbiausias visų švietimo sistemos politikų, iš jų ir savivaldybių politikų, uždavinys – gerinti švietimo kokybę, mokinių pasiekimus. O savivaldybių švietimo padalinių pareiga – stebėti, analizuoti, vertinti švietimo būklę mokyklose, savivaldybėje, teikti duomenimis grįstą informaciją, siūlyti politikams, mokykloms švietimo tobulinimo kryptis. Tačiau realios, patikimos būklės analizės nebus, jei tai bus daroma tik kabinetuose, kaip šiuo metu yra kai kuriose savivaldybėse. Švietimo skyrių specialistai nepakankamai išmano mokyklų gyvenimą, per mažai skiria dėmesio, kad mokyklų veikla būtų orientuota į pamokos kokybę, mokinių pasiekimų gerinimą.

Vienas iš savivaldybėms skaudžių klausimų – mokyklų tinklas. Jau šį rudenį turime susitarti dėl tolesnio jo kūrimo gairių ir imti rengti naujus bendruosius tinklo pertvarkos planus. Atėjo laikas numatant pokyčius mokyklų tinkle remtis informacija apie mokinių pažangą ir pasiekimus, mokyklų pridėjamąją vertę. Siūlytume nesiorientuoti į „išgyvenimo“ politiką, kai vienoms mokykloms skirtos mokymo lėšos yra perduodamos kitoms, nebeišsilaiKANČIOMS mokykloms, o klasės komplektuojamos nepaisant Vyriausybės nutarimu nustatyto mokinių skaičiaus. Tokia politika skurdina mokyklas, riboja ugdymo plano įgyvendinimo galimybes, kartu yra tiesioginė priežastis mokyklų teikiamos ugdymo kokybės skirtumams didėti. Žinoma, rengiant bendruosius pertvarkos planus dėmesį reikia skirti konsultacijoms su gyventojais ar jų grupėmis, kad būtų apgintas viešasis interesas. Sprendimai turi būti gerai apgalvoti.

Beje, džiaugiuosi, kad šiemet patenkinsime Vilniaus rajono gyventojų poreikį ugdyti vaikus švietimo įstai-gose valstybine kalba. Numatome atidaryti Riešės gimnazijos Avižienių ikimokyklinio ugdymo skyrių (3 ikimokyklinio ugdymo grupės 45-iesiems vaikams nuo 3 iki 5 metų), Buivydžiškių pagrindinės mokyklos Melkio ikimokyklinio ugdymo skyrių (1 ikimokyklinio ugdymo grupė, 16 vaikų). Beveik visose regioninėse mokyklose veiks priešmokyklinio ugdymo grupės (papildomai bus įsteigtos 2 grupės Juodšilių „Šilo“ ir Riešės gimnazijose).

Regionų mokyklos, dalyvaudamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektuose, jau yra gavusios ir padariusios nemažą naudingų dalykų (pavyzdžiui, atnaujintos patalpos, pastatyti pastatai, įsigyta įranga ir įrengimai, nupirktos ar sukurtos mokymo priemonės, literatūra). Dabar, pasibaigus projektams, svarbu, kad tuo būtų veiksmingai naudojamosi siekiant švietimo kokybės ir prieinamumo. Reikėtų skatinti švietimo įstaigų bendradarbiavimą ir partnerystę siekiant, kad sukurtais produktais galėtų naudotis daugiau tikslinių vartotojų grupių.

Šiais mokslo metais savivaldybės taip pat bus kviečiamos naudotis Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijomis didinant mokyklų tinklo efektyvumą, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą, gerinant neformaliojo švietimo infrastruktūrą. Tačiau nuo šių metų naudojantis ES investicijomis daugėja biurokratiinių ir finansinių reikalavimų: daugiau laiko truks finansavimo sąlygų aprašų derinimas (vyks ne tik su Regionų plėtros tarybomis, bet ir su socialiniais partneriais) ir regionų projektų sąrašų sudarymas (numatytas optimalios alternatyvos įvertinimas); savivaldybių biudžetų lėšos sudarys nuo 7,5 iki 15 proc. bendros projektų sumos (priemonėms „Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas“ ir „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas“ įgyvendinti reikės padengti apie 7,5 proc. jų sumos, priemonei „Neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimas“ – apie 15 proc.).

Taigi naudodamiesi 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijomis 2016 metais pradėsime įgyvendinti tris regionines priemones: „Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas“ (10 regionų (apskričių) skiriama 34 464 782,21 Eur; lėšų suma apskaičiuota pagal savivaldybės dydį, mokinių skaičiaus mažėjimą, interaktyviųjų lentų, mokinių skaičių); „Neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimas“ (10 regionų skiriama 15 929 101,02 Eur, lėšų suma apskaičiuota pagal lankančių neformaliojo švietimo mokyklas vaikų dalį, santykinį lankančiųjų rodiklį, mokinio krepšelio lėšas neformaliajam švietimui, tenkančias vienam mokiniui, mokinių skaičių, tenkantį vienai neformaliojo švietimo mokyklai, santykinį mokinių skaičiaus rodiklį); „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas“ (10 regionų (apskričių) skiriama 20 273 401,30 Eur, lėšų suma apskaičiuota pagal 1–6 metų vaikų institucinio ugdymo apimtį, 6 metų vaikų priešmokyklinio ugdymo įstaigose dalį lyginant su visais vaikais, 1–6 metų vaikų ugdymo augimą, 1–6 metų gyventojų skaičių). Priemonės lėšos bus paskirstomos visoms apskritims, o į apskritį įeinančios savivaldybės lėšas pasidalins tarpusavyje atrinkdamos projektus. Numatoma vykdyti daug aktualių ir kokybę didinančių, mokinių pasiekimus gerinančių projektų. Juose kviečiu dalyvauti savivaldybes ir paraginti mokyklas, ypač pasyviasias ar nedrąsiasias.

Dar vienas iš darbų – pasirengimas Lietuvos narystei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijoje (EBPO). Narystė EBPO – Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetas. Pirmiausia švietimo sistema privalo įsitraukti į EBPO švietimo tyrimus (pavyzdžiui, Lietuva dalyvauja Tarptautiniame penkiolikmečių tyrime PISA, Tarptautiniame mokymo ir mokymosi tyrime TALIS (angl. *Teaching and Learning International Survey*), Tarptautiniame suaugusiųjų kompetencijų tyrime PIAAC (angl. *Programme for the International Assessment of Adult Competencies*), kurie teikia galimybę kokybiškai įvertinti mokinių pasiekimus, nuostatas, mokytojų praktiką tarptautiniame kontekste, kartu išryškina stipriąsias ir tobulintinas sistemos sritis. Veiksmingai naudojantis gautais tyrimų duomenimis galima profesionaliai ir sėkmingai tobulinti ugdymo procesą, mokyklų vadovų kultūrą, pedagogų rengimą, kvalifikaciją, prasmingai investuoti į mokyklų įrangą, mokymo priemones, kryptingai disponuoti intelektualiniais, finansiniais, materialiniais ištekliais ir pan. Taip kuriame informacija grįstą vadybos kultūrą, ne tik tinkamai planuojame, bet ir strategiškai valdome, o tai svarbiausia, tai atitinka mūsų strategines kryptis, nubrėžtas Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje.

Pedagogų kvalifikacijos perspektyva

Visada sakiau ir sakysiu: būtina mokytojui sudaryti palankias kūrybiškai ir iniciatyviai reikšties darbo sąlygas. Tai nereiškia, kad turime būti pernelyg atsipalaidavę ir nesiekti aukštesnės ugdymo kokybės – reiklumas ir atsakomybė už rezultatus išlieka.

Pedagogo profesija niekas kitas, kaip Švietimo ir mokslo ministerija ir savivaldybių administracijų švietimo padaliniai, nepasirūpins. Švietimo politikai ir profesionalai privalo formuluoti valstybės užsakymą mokytojams rengti. Taip pat ne mažiau svarbi pedagogų karjeros galimybių plėtra ir pedagogų vaidmenų ir atsakomybės paskirstymas įvairiais karjeros etapais. Ir dar – svarbu sukurti veiksmingesnę pagalbos mokytojui sistemą (pavyzdžiui, nuolatinė pagalba profesinės karjeros pradžioje, padedant parengtiems mokytojams vadovams). Kartais mokytojas patiria neįveikiamų sunkumų. Su jais susitvarkyti mokytojui visų pirma privalo padėti mokyklų vadovai, talkon turi ateiti švietimo centrai, pedagoginės, psichologinės tarnybos, savivaldybių švietimo padaliniai, mokslo ir kitos institucijos.

Susirūpinimą kelia pedagogų darbo, bendro krūvio ir kvalifikacijos atitikties klausimas. Lietuvos edukologijos universiteto (2014) atlikto mokytojų poreikio tyrimo duomenimis, matematikos, gamtos mokslų, technologijų ir informacinių technologijų mokytojų perteklius prognozuojamas iki 2017 metų. Lietuvos darbo biržos duomenimis, 2014 metais gana daug šių dalykų mokytojų ieškojo darbo mokyklose: matematikos – 67, technologijų – 74, biologijos – 46, geografijos – 44, informacinių ir komunikacinių technologijų – 15), tačiau nuo 2018 metų šių sričių mokytojų ims trūkti. Dalis vadovų ir mokytojų yra pensinio amžiaus, o dalis jaunesnio amžiaus mokytojų dirba keliuose mokyklose minimaliu krūviu. Kai kuriuose regionuose pedagogų pertekliaus ar trūkumo klausimai yra ganėtinai opūs. Atsižvelgdami į sparčiai kintančią padėtį konkrečiuose regionuose, demografines prognozes, turime atidžiai stebėti realų pedagogų poreikį rinkoje ir ieškoti pedagogų pertekliaus ar trūkumo problemų sprendimo būdų.

Kitas svarbus klausimas – pedagogų rengimas, kvalifikacijos tobulinimas. Apie tai užsimenu nuolat. Pa-gvildensiu tik kelis neaptartus aspektus. Manychiau, dėl netinkamos kvalifikacijos, galbūt ir pačių pedagogų nei-sitraukimo užleistas integruojamųjų programų įgyvendinimas (pavyzdžiui, Mokymosi mokyti, Komunikavimo, Darnaus vystymosi, Sveikatos ir gyvenimo įgūdžių, Kultūrinio sąmoningumo, prevencinių programų). Jos turi būti įgyvendinamos atsižvelgiant į vietos problemas ir iniciatyvas, jų sąsajas su šalies, Europos Sąjungos, pasaulio raidos tendencijomis.

Lengva nurodyti, kad reikia įgyvendinti integruojamąsias programas, bet man ne kartą teko girdėti mo-kytojų nepasitenkinimą dėl jų gausos ir neaiškumo, kaip tai daryti. Privalome pateikti kuo aiškesnius metodinius patarimus, kaip integruoti į ugdymo turinį rekomenduojamas ir privalomas integruoti programas. Ši klausimą mokytojams turi padėti išspręsti Ugdymo plėtotės centro specialistai, pateikdami aiškų atsakymą. Nuošalėje neturi likti ir savivaldybių metodinės tarybos, švietimo centrai, universitetai, institutai.

Šiomis dienomis vyksta daug renginių, skirtų supažindinti pedagogus su švietimo naujovėmis, vertinga praktine patirtimi, ieškoti sprendimų, kaip pagerinti mokinių mokymąsi, teikiant pagalbą mokytojams, ir sudaryti prielaidas mokytojų praktinei veiklai profesionalėti ir naujovėms diegti (pavyzdžiui, tam skirtas metodinių dienų ciklas „Mokinių mokymosi gerinimas: ką galime padaryti?“ savivaldybių metodinių būrelių pirmininkams, švieti-mo skyrių, švietimo centrų ir švietimo pagalbos tarnybų specialistams. Numatoma, kad metodinėse dienose daly-vaus 600–700 švietimo specialistų iš visų Lietuvos savivaldybių. Tikiuosi veiksmingesnio savivaldybės ir mokyklų

bendradarbiavimo, gerinant mokinių pasiekimus ir suteikiant tinkamą pagalbą mokytojams). Visą rudenį vyks aktualūs, į naujoves orientuoti renginiai pedagogams (pavyzdžiui, seminarai mokytojams, dėstantiems lietuvių kalbą 1–2 klasėse mokyklose tautinių mažumų kalba; seminarai pradinių klasių mokytojams apie lietuvių kalbos ugdymo programos pasikeitimus ir skaitymo gebėjimų ugdymą; nuotoliniai mokymai MOODLE aplinkoje lietuvių kalbos mokytojams; „Mokytojo TV“ virtualiojoje erdvėje bus ir toliau pateikiama vertingos informacijos: padaugės vaizdo pamokų, mokomųjų filmų, paskaitų, kūrybinių serijų, vaizdo įrašų su lietuviškais subtitrais). Rekomenduoju labiau naudotis ugdymo turinio informacine sistema „Ugdymo sodas“, skirta mokytojams, mokiniais, tėvams. Joje galima kurti ugdymo planus, užduotis mokiniams, dalintis vertinga patirtimi su kolegomis. Kaip ir kasmet, lapkričio 6–7 d. vyks paroda „MOKYKLA 2015“ švietimo bendruomenei, kurios tikslas – supažindinti pedagogus su inovatyviomis mokymo priemonėmis, švietimo naujovėmis, skatinti švietimo bendruomenės ir kitų sektorių dialogą. Edukologai teigia: ugdymo kokybė susijusi su mokytojų profesionalumu, koks mokytojas, jo pasirengimas, tokia ir pamokos, ugdymo proceso kokybė. Mokytojams mokytis ir mokinius mokyti galima naudojantis IQES biblioteka (pavyzdžiui, per lietuvių k., istorijos ir matematikos pamokas stebėti mokinių mokymosi pažangą, naudotis standartizuotais testais; išsiaiškinti mokytojų mokymosi įtaką mokinių mokymosi pažangai ir t. t.).

Retas kuris iš mūsų mėgstame būti vertinami, tačiau to neišvengsi. Atestuojant ir vertinant pedagogus ir, žinoma, mokyklų vadovus reikia atsižvelgti į mokyklos darbo kokybę ir mokinių pažangą ir pasiekimus. Pedagogo darbas labai sunkus, kartais net alinantis, tačiau būtinas jo darbo, pamokos, kitų ugdymo proceso dalių įsivertinimas ir vertinimas. Pedagogas turi prisiimti atsakomybę už kiekvieno mokinio pažangą ir rezultatus.

Neatsitiktinai ši metinė švietimo konferencija vyksta Lietuvos edukologijos universitete, pagrindinėje pedagogų rengimo kalvėje. Prašome jūsų ir kitų universitetų, rengiančių pedagogus ir prisidedančių prie edukologijos, pedagoginės psichologijos, švietimo vadybos, švietimo filosofijos ir sociologijos plėtotės, pateikti solidžių mokslinių išvadų su pagrįstomis rekomendacijomis, šiuolaikinių dalykų didaktikų ir, be abejonės, tinkamai parengti būsimuosius mokytojus, gebančius dirbti ne vien frontaliuoju būdu, bet ir individualizuotai, personalizuotai, pagal kiekvieno vaiko mokymosi galias ir poreikius, veiksmingai organizuoti ugdymo procesą, mokinio pažangos ir rezultatų vertinimą, grįžtamąjį ryšį.

Formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra

Lietuva turi puikias galimybes plėtoti tolesnį **suaugusiųjų mokymąsi** – Lietuvoje beveik visi suaugusieji yra įgiję aukštesnį nei vidurinį išsilavinimą (neįgiję tik 6,6 proc., ES šalių vidurkis – 24,8 proc.). Silpnoji Lietuvos švietimo sistemos grandis yra neformalusis suaugusiųjų švietimas. 2014 m. tik 5 proc. (21 vieta Europos Sąjungoje) suaugusiųjų dalyvavo švietime. Didysis mūsų rūpestis – įtraukti daugiau suaugusiųjų, ypač iš socialiai pažeidžiamų grupių, į mokymosi visą gyvenimą programas. Švietimo žmonės yra linkę mokytis ir mokosi nemažai, tačiau kitos darbuotojų grupės, tikėtina, laukia patrauklesnių mokymosi formų ir jiems reikalingo turinio ar palankesnių sąlygų, galbūt per silpnas švietimo sistemos ir darbdavių bendradarbiavimas. Priimtas Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymas, jo įgyvendinimas turėtų gerokai pagerinti suaugusiųjų švietimo būklę. Parengėme ir šiuo metu deriname poįstatyminius dokumentus. 2015 metais ministerija paskelbė suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi projektų konkursą, jam skirta 290 tūkst. eurų. Darbą iš esmės turėtų pagerinti būsimasis suaugusiųjų švietimo veiklos koordinatorius, kurio pareigybės jau numatoma. Jis bus atsakingas už švietimo centrų, trečiojo amžiaus universitetų plėtrą, jų veiklos kokybės užtikrinimą.

Noriu atkreipti dėmesį ne tik į neformalųjį, bet ir į formalųjį suaugusiųjų švietimą. Pagal 18–24 m. jaunuolių, įgijusių bendrąjį vidurinį išsilavinimą, dalį Lietuva užima neblogą vietą Europos Sąjungoje. Vis dėlto mūsų šalies kaime net 8,8 proc. jaunuolių neturi vidurinio išsilavinimo ir nesimoko (mieste – 4,2 proc.). Tie, kurie paauglystėje pasiklysta savo paieškose, vėliau gal ir norėtų įgyti išsilavinimą, bet jau „šaukštai po pietų“, nes trūksta suaugusiųjų formaliojo ugdymo mokyklų, klasių. O juk galima taikyti ir nuotolinį mokymą, ir mokymąsi eksternu – būtina formų įvairovė ir paieška. Ieškokime galimybių savivaldybėje, padėkime kiekvienam.

Savivaldybės turi labiau skatinti suaugusiuosius mokyti ir organizuoti jų švietimą (pavyzdžiui, gera suaugusiųjų švietimo pradžia būtų mokinių tėvų švietimas).

Profesinio mokymo plėtra

Dalis savivaldybių yra aktyvios profesinio mokymo plėtros dalyvės. Profesinis mokymas vis dar nėra visuomenės vertinamas taip gerai, kaip, sakykim, Skandinavijoje, neretai jis kritikuojamas darbdavių. Suprantame, kad būtina plėtoti modernią profesinio mokymo sistemą, atitinkančią besimokančio asmens, visuomenės ir valstybės poreikius ir užtikrinančią profesinio mokymo įstaigų absolventų profesinės veiklos galimybes. Į sektorinių praktinio mokymo centrų kūrimą investuotos didelės lėšos. Padaryta gerų darbų. Visuomenės požiūris po truputį darosi palankesnis. Tai rodo didesnis (net penkiais šimtais) priimtųjų į profesinio mokymo programas skaičius.

Yra ir tam tikro netolygumo siekiant išsilavinimo: kelinti metai dalis baigusių universitetus jaunuolių stoja į profesinio mokymo įstaigas. Tai verčia susimąstyti. Ar viską padarė bendrojo ugdymo mokykla, kad vaikas išvengtų klaidžiojimo, ir ar ne per brangiai kainuoja valstybei jaunų žmonių mokymasis pirmiausia aukštojoje mokykloje, paskui profesinio mokymo įstaigoje.

Daugiau dėmesio turi būti skiriama profesinio mokymo prieinamumui, mokymo organizavimo lankstumui, ypač įmonių nekvalifikuotiems darbuotojams mokyti, kvalifikacijai tobulinti, pameistrystei diegti. Kai profesinis mokymas vykdomas darbo vietoje, praktiniame mokyme aktyviai dalyvauja darbdaviai, įsidarbina net 98 proc. absolventų.

Noriu atkreipti savivaldybių dėmesį: kad išvengtume jaunų žmonių klaidų renkantis profesiją, būtina sudaryti sąlygas visiems mokiniams gauti ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas. Siekiant ugdyti mokinių karjeros kompetencijas, užtikrinti profesinio orientavimo paslaugų prieinamumą, įstatymo lygmeniu (parengtas ir įregistruotas Seime Švietimo įstatymo 2 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas) numatoma apibrėžti karjeros specialisto funkcijas.

Studijų pokyčiai

Lietuvos jaunuoliai dažniau nei Vakarų šalių siekia karjeros per universitetines studijas. Norėtusi, kad mokyklos ir savivaldybės labiau orientuotų mokinius rinktis ne tik universitetus, bet ir profesinio mokymo įstaigas. Nepaisant visokių raginimų, kol kas mokinius, jų tėvus ir pedagogus labiau jaudina stojimo į aukštąsias mokyklas galimybės. Pranešu, kad jau parengtas 2017 metų geriausiai vidurinio ugdymo programą baigusiųjų eilės sudarymo tvarkos aprašas, kuris padės orientuotis mokiniams, kokių rezultatų baigdami mokyklą jie turėtų siekti.

Turiu pasakyti, kad man kelia nerimą aukštųjų mokyklų požiūris į bendrojo ugdymo mokyklas, nepasitikė-

jimas jomis, jų darbo rezultatais. Gal per mažai šie švietimo sektoriai bendradarbiauja ir iš to kyla nepasitikėjimas vienu kitais, o tokios padėties įkaitais tampa abiturientai.

Kad tėvai, mokiniai geriau orientuotųsi profesijų pasaulyje, sukurtas Specialistų kvalifikacijų žemėlapis. Į jį turėtų atkreipti dėmesį mokyklos, vykdydamos profesinį orientavimą. Žemėlapyje analizuojama įvairių krypčių grupių absolventų padėtis darbo rinkoje lyginant su vidutiniu Lietuvos atlyginimu ir užimtumo lygiu; nagrinėjamas absolventų pasiskirstymas tarp viešojo ir privataus sektorių, jų atlyginimo ir įsidarbinimo skirtumai; absolventų migracija tarp regionų; darbo patirties, įgytos studijų metu, įtaka absolventų įsidarbinimui ir atlyginimui ir kt. Tai vertinga informacija mokiniui, jo tėvams, pedagogams, savivaldybės politikams ir administratoriams.

Aktualus yra Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriame numatomos tokios naujovės: atsisakoma tikslinio studijų finansavimo, nes numatomas tikslesnis ir racionalesnis studentų priėmimo planavimo mechanizmas, turintis užtikrinti valstybei reikiamą specialistų skaičių; didinami studentų priėmimo reikalavimai – į valstybinių ir privačių aukštųjų mokyklų pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų vietas gali pretenduoti asmenys, atitinkantys švietimo ir mokslo ministro patvirtintus minimalius rodiklius; įtvirtinamas lankstesnis perėjimas iš kolegijų į universitetus – profesinio bakalauro laipsnį įgijusių asmenų priėmimo į magistrantūrą sąlygas nustatys universitetai; numatoma galimybė taikyti lanksčią studijų trukmę ir kt.

Dar šiemet Lietuvos universitetų rektorių konferencijoje ir Lietuvos kolegijų direktorių konferencijoje bus svarstomas programų rentabilumo klausimas, t. y. koks turėtų būti studentų ir dėstytojų skaičiaus santykis, kokie studijų kaštai yra realūs. Manau, Švietimo ir mokslo ministerija turėtų tvirtinti minimalų kiekvienos studijų krypties studentų skaičių – dabar tokio nėra. Taip pat aukštosios mokyklos turėtų būti įpareigosios bent prieš pusę metų iki studentų priėmimo paskelbti konkursinio balo skaičiavimo formules ir minimalius konkursinius balus valstybės finansuojamoms ir nefinansuojamoms studijų vietoms, visų įstojusiųjų konkursinius balus skelbti Studentų registre. Rudenį šiuos klausimus aptarsime ir su akademinė bendruomene, ir su politikais. Studijų kokybės klausimas bus svarstomas kartu su Mokslo ir studijų įstatymu Seimo rudens sesijoje. Šių metų priėmimo skaičiai dar kartą parodė, kad negalime aukštojo mokslo palikti savieigai. Valstybė privalo ginti savo interesą turėti kokybišką specialistų rengimą ir mokslą. Pribrendome pokyčiams.

Ugdymo finansavimas kokybei ir mokinių pasiekimams gerinti

Lietuvoje populiariu kalbėti apie finansus – visi kalba, kad jų reikia daugiau. Be abejo, norint įgyvendinti reikšmingus sumanymus švietimui reikia daugiau lėšų. Bet ne tik jų. Būtina visais ištekliais (finansiniais, materialiniais, intelektiniais) disponuoti atsakingai. Visi turime siekti veiklos veiksmingumo, dirbti produktyviai ir rezultatyviai. Švietimui, apskritai viešajam sektoriui, ne visiškai tinka verslo taisyklės, tačiau tam tikri dalykai mums svarbūs. Švietimo sistema sunaudoja daug valstybės ir savivaldybių, t. y. mokesčių mokėtojų, pinigų, yra vienas iš didžiausių valstybėje darbdavių, todėl turime ypač atsakingai disponuoti savo ištekliais. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija įpareigoja valstybės politikus **švietimui skirti ne mažiau kaip 6 proc. BVP**. Šiuo metu skiriami 4,6 proc. Lietuvos Respublikos Seimui siūlome formuoti biudžetą palaiptiesniui didinant švietimo ir mokslo finansavimą atsižvelgiant į bendrojo vidaus produkto augimą. 2017 m. švietimo ir mokslo išlaidos turėtų sudaryti 5,8 proc. BVP, o 2022 m. – 6 proc.

Papildomų lėšų poreikis didžiulis: 2016 m. – 361 mln. Eur; 2017 m. – 418 mln. Eur; 2018 m. – 224 mln. Eur; 2019 m. – 203 mln. Eur; 2020 m. – 223 mln. Eur; 2021 m. – 240 mln. Eur; 2022 m. – 252 mln. Eur. Vis dėlto

pinigus reikia ne „įsisavinti“, kaip dabar dažnai sakoma, o panaudoti taip, kad jie duotų kuo didesnę pridėtinę vertę kuo didesniame skaičiuje švietimo dalyvių.

Paanalizuokime finansavimo ir kokybės dermės aspektu keletą detalių. Pavyzdžiui, visuomenė nepatenkinta, kad uždaromos mokyklos. Iš tiesų nesame dėl to laimingi ir mes, švietimo politikai ir administratoriai. Tai opus ir sunkus klausimas. Vis dėlto akivaizdu – mokinių skaičius smarkiai mažėja jau apie 15 metų. Savaime suprantama, kad mažoms mokykloms išsilaikyti nepakanka mokinio krepšelio lėšų. Be to, Lietuvos mokyklos finansuojamos išskirtinai nevienodai (pavyzdžiui, mokinio krepšelio lėšų dalis vienam mokiniui vadovėliams ir mokymo priemonėms savivaldybėse skiriasi daugiau nei 10 kartų – nuo 15 iki 171 eurų). Siekiant užtikrinti aukštesnę ugdymo kokybę, socialinę teisingumą ugdytis kiekvienam mokiniui nepriklausomai nuo gyvenamosios vietovės, mokyklos tipo ir dydžio, parengta ir nuo 2016 m sausio 1 d. ne mažiau kaip penkiose savivaldybėse bus išbandoma eksperimentinė „klasės krepšelio“ metodika. Eksperimentui reikės papildomai apie 4,6 mln. eurų. Numatoma nuo 2017 m. sausio 1 d. klasės krepšelį įvesti visose savivaldybėse. Tam papildomai reikės apie 14 mln. eurų.

Kitas svarbus klausimas – vadovų pamokos. Jau žinote, kad nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. vadovams panaikintos kontaktinės valandos. Dėl to 4 mėnesiams papildomai reikės 1,5 mln. Eur, 2016 m. – dar 7 mln. Eur. To nereikėtų suprasti kaip mechaninio sprendimo – daugybę metų kalbame apie ugdymo kokybės vadybą, pedagogo darbo vertinimą, ugdymo proceso tikslų kėlimą ir pan., bet vadovams vis pritrūkdavo laiko tokiems darbams, užgoždavo ūkio reikalai. Be abejo, reikėtų toliau optimizuoti bendrojo ugdymo mokyklų administravimo struktūrą, kurti ją labiau atliepiančią šiuolaikinius vadybos reikalavimus. Klasės krepšelyje numatyta atskirti valdymo lėšas nuo lėšų, skirtų švietimo pagalbai mokiniui finansuoti.

Yra manančiųjų, kad šalies mastu turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl lėšų kompensavimo toms savivaldybėms, kurių švietimo įstaigose ugdomi kitų savivaldybių teritorijose gyvenantys vaikai (tai susiję su gyventojų pajamų mokesčiais). Noriu išgirsti jūsų pasiūlymų.

Post scriptum

Baigdama noriu pabrėžti: kad ir ką darytume švietimo sistemoje, visa to tikslas turi būti aukštesnio lygio švietimo kokybė, geresnis mokinių mokymasis, palankesnis mikroklimatas, geresnė mokinio savijauta per pamoką, mokykloje apskritai. Kartais išgirstame itin skaudžių kaltinimų, apsižodžiavimų, kljuojamos etiketės: užsitęsęs sovietizmas galvose, vergo mentalitetas, nemažantis patriotizmas ir pan. Dėl to kaltinama ir švietimo sistema. Darosi apmaudu, juk tiek daug per reformos metus padaryta, pasiekta. Be abejo, kai kas nepavyko, nepasisekė, vėluoja. Suprantama, visų mūsų lūkesčiai dideli. Į juos turime reaguoti. **Švietimo pažanga yra ir civilizacijos pažanga.** Nenuneigsime, turime būti kūrybingi, ieškoti naujo turinio, naujų darbo formų, atitikti pasaulio raidos tendencijas, būti lyderiai. Kaip sakė pagrindinė ir iki šių dienų svarbi Lietuvos švietimo pertvarkų pradininkė, reformos filosofė prof. Meilė Lukšienė, „**švietimas savo paskirtį geriausiai atlieka tada, kai jo raida lenkia bendrąją visuomenės raidą**“. Verta susitelkti ir pasistengti, kad mūsų darbo rezultatai džiugintų mūsų piliečius, galėtume didžiuotis savimi Europos bendrijoje. Mes ugdome laisvų, pilietiškų, tolerantiškų, pasitikinčių savimi vaikų kartą. Mes ugdome Nepriklausomybės vaikus, ateities Lietuvos kūrėjus. Ir privalome jiems suteikti kokybiškiausią švietimą, kokį tik galime.

LIETUVA – ATEITIES EUROPOS INOVACIJŲ LYDERĖ

Dr. Svetlana Kauzoniėnė, *švietimo ir mokslo viceministrė*

„Lietuva – Europos inovacijų lyderė“, „Šalis, kurios gerovę sukūrė aukštosios technologijos“, „Inžinerijos, informatikos ir biotechnologijos talentų valstybė“, „Kūrybingų ir verslių mokslininkų lopšys“.

Susidomėjote? Nustebote? Netikite, kad tokios Lietuvą pristatančios pasaulinės žiniasklaidos antraštės galėtų būti realybė netolimoje ateityje?

Kaip tai įmanoma, paklausite? Paprastai – pradėkime nuo pradžių. Talentų ugdymas prasideda jau nuo darželio ir mokyklos. Norėdami pasiekti inovacijų proveržio turime ugdyti naują novatorių kartą. Todėl aktyviai skatiname STEAM – gamtos, technologijų, inžinerijos, kūrybingumo ir matematikos – mokslų populiarinimą pradedant nuo darželio. Siekiame, kad vaikams būtų sudarytos palankios sąlygos domėtis šiais mokslais nuo mažens.

Veltui dedate pastangas, sakysite? Kokius vaikus, išskyrus vieną kitą „moksliuką“, gali traukti sudėtingi chemijos ir fizikos dėsniai, nuobodžios matematikos teoremos ir biologijos teorijos, ilgos skaitmeninės kompiuterinių programų sekos? Atsakymas taip pat paprastas – visus, nes vaikai iš prigimties yra mokslininkai – tyrinėtojai ir atradėjai, jie atviri ir kūrybingi, tereikia juos sudominti ir sudaryti tiriančiam aplinką jų smalsumui tinkamas sąlygas.

Kad tai padaryti įmanoma, liudija KTU licėjus – pirmoji specializuota inžinerinė mokykla Lietuvoje. Gal nustebsite, bet į šią sudėtingus mokslus nuo pirmos iki dvyliktos klasės krimsti siūlančią mokyklą noriai eina patys vaikai. Kodėl? Nes čia vedami savo darbui atsidavusių pedagogų jie gali atrasti pasaulį, atlikdami patrauklias jų amžiui tinkamas praktines užduotis laboratorijose. Nes jiems tiesiog įdomu.

LR švietimo ir mokslo ministerijos tikslas – padaryti, kad tokių inovatyvių ir vaikams patrauklių mokyklų būtų daugiau. Žinoma, iniciatyvą pirmiausia turi rodyti pati mokykla ir jos bendruomenė. Panaudodami Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijas naujomis gamtos ir tikslųjų mokslų mokymo priemonėmis planuojame aprūpinti 600 pradinių ir pagrindinių mokyklų bei progimnazijų, pažangiausiose mokyklose veiktų modernios laboratorijos (vidurinės mokyklos ir gimnazijos naują laboratorinę gamtos mokslų kabinetų įrangą ir priemones gavo ką tik pasibaigusiu ES finansavimo laikotarpiu). Visos mokyklos bus skatinamos taip pat bendradarbiauti su universitetais ir kolegijomis, profesinio mokymo įstaigomis, verslo įmonėmis, kartu ugdant kūrybingą ir novatorišką jaunąją kartą, įtraukiant aukščiausios kvalifikacijos kūrybingus ir entuziastingus pedagogus.

Didžiulė pagarba pedagogams. Jūs taip pat neliksite be dėmesio. Jums suteiksime įvairias galimybes tobulinti turimas ir įgyti naujas kompetencijas, stažuotis Lietuvos mokslo ir verslo slėniuose ir moderniausiuose užsienio mokslo centruose, pavyzdžiui, Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijoje CERN.

O dabar sugrįžkime prie žiniasklaidos antraščių. Europos Komisija neseniai patvirtino Lietuvos sumanios specializacijos priemones – praktiškai esame pirmieji, kurių inovacijų ir mokslų ir verslo strategija aprobuota europiniu lygiu. Tai kodėl gi nepasigirti garsiai?!

2014–2020 m. struktūrinių fondų investavimo laikotarpiu finansinis Europos Sąjungos dėmesys nukreiptas į inovacijas, koncentruojamas į efektyvų mokslo ir verslo bendradarbiavimo skatinimą per sumanios specializacijos strategiją. Sumani specializacija reiškia, kad investuojama į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros sritis, kuriose šalis turi gerą įdirbį, bei mokslo ir verslo bendradarbiavimo potencialą.

Lietuva yra patvirtinusi šešias sumanios specializacijos kryptis. Tai energetika ir tvari aplinka, įtrauki ir kūrybinga visuomenė, agroinovacijos ir maisto technologijos, nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos, sveikatos technologijos ir biotechnologijos, transportas, logistika ir informacinės ir ryšių technologijos.

Sumani specializacija – tai Lietuvos verslo planas, kuris suteikia mums galimybes sutelkti dėmesį į mokslo kokybės stiprinimą, pritraukti verslo užsakymus, užsienio kapitalą bei pasaulinio lygio mokslo ir verslo lyderius ir įveikinti mokslo ir verslo slėnius. Jau mokyklose rengdami novatorišką ir kūrybingą pamainą, užtikrinsime slėnių idėjos ir sumanios specializacijos prioritetų įgyvendinimo tęstinumą.

Ar antraštė apie tokius Lietuvos pasiekimus įmanoma mūsų žiniasklaidos pagrindinių žinių sraute? Sakysite, neįmanoma – bendrame negatyvių sensacijų fone nėra vietos Lietuvą pozityviai pristatantiems faktams. Neįmanoma? Tikrai? Paklauskime savęs dar kartą. Ir pradėkime mąstyti kitaip. Idėjos įgyvendinamos tik tada, kai jomis tikima ir dėl jų dirbama.

I dalis

IŽVALGOS 2015–2016 MOKSLO METAMS

UGDYMO TURINIO KAITOS AKTUALIJOS 2015–2016 MOKSLO METAIS

Prof. dr. Loreta Žadeikaitė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja*

Švietimo ir mokslo ministerija kelia pagrindinį strateginį švietimo tikslą – tobulinti ugdymo procesą, sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui siekti individualios pažangos. Todėl svarbu bendradarbiauti ir tartis, kaip sėkmingiau įgyvendinti ugdymo turinio dokumentus, ieškoti geriausių sprendimų ir būdų, kad kiekvienas mokinys patirtų mokymosi sėkmę.

Siekiant išvardytų tikslų, parengti šie dokumentai, tęsiami pradėti ir inicijuojami nauji darbai.

Parengti ir patvirtinti 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų *bendrieji ugdymo planai*.

Bendrųjų ugdymo planų tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam besimokančiajam pasiekti kuo geresnių mokymosi rezultatų. Pagrindinis ugdymo proceso tikslas turėtų būti ugdymo proceso ir mokinių pasiekimų gerinimas.

Atnaujintame ugdymo plane pateikiamos efektyvesnės pamokos nuostatos. Turėtų būti efektyviau panaudotos mokinių mokymosi pagalbai ir ugdymo(si) poreikiams skiriamos pamokos. Mokyklos skatinamos šias pamokas panaudoti konsultacijoms ir pagalbai – „čia ir dabar“, po nesėkmingo kontrolinio darbo ar kilus neaiškumų. Atidėjus mokymosi pagalbai, randasi vis didesni mokymosi „plyšiai“. Mokyklos šias pamokas panaudoja įvairiai: vienos tiesiog padidina pamokų skaičių, kitos aktyviai plėtoja konsultacijų sistemą. Patirtis rodo, kad pastarasis sprendimas yra naudingesnis.

Bendruosiuose ugdymo planuose nurodoma, kad mokykla, remdamasi turimais duomenimis (standartizuotų testų, mokinių pasiekimų tyrimų rezultatais), parengia mokinių pasiekimų gerinimo planą arba numato priemones mokyklos veiklos plane. Suprantama, kad planas – t. y. teoriškai sudėliotas dokumentas nepagerins mokinių pasiekimų, jeigu juo netikės tėvai, mokytojai, jeigu visas procesas nebus į jį orientuotas. Savivaldybės taip pat turėtų padėti mokykloms pasirėngti ar numatyti priemones mokinių pasiekimams gerinti.

Šiais metais atnaujintuose ugdymo planuose pabrėžiamas mokyklos ir mokinių tėvų bendradarbiavimas. Formuojama nuostata, kad mokykla turi įtraukti tėvus į mokymo(si) procesą, o ne tik keistis informacija apie jį, į ugdymo organizavimą ir skatinti juos išsakyti savo nuomonę apie mokyklos veiklos ir ugdymo kokybės gerinimą.

Bendruosiuose ugdymo planuose numatyta, kad mokykla, įgyvendinanti pagrindinio ugdymo programos pirmąją dalį, siekdama pagerinti mokinių pasiekimus, turi konsultuoti ir skatinti jų tėvus sukurti edukacinę aplinką namuose; pagrįstai motyvuoti vaiką mokytis, padėti jam mokytis namuose; sudaryti galimybes dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose, išsakyti savo požiūrį mokyklos tobulinimo klausimais.

Daugiau dėmesio socialinei-pilietinei veiklai. Socialinė veikla, kaip ir anksčiau, lieka privaloma pagrindi-

nio ugdymo programos dalis. Privalomos 5 val. per mokslo metus, bet rekomenduojama šiai veiklai skirti daugiau – iki 20 ir daugiau val. atsižvelgiant į mokinių amžių. Yra parengtos Socialinės-pilietinės veiklos 5–10 klasėse organizavimo ir vertinimo rekomendacijos <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/socialinis/tab=2/med=11/253>, kuriose pateikiama socialinės-pilietinės veiklos gerosios praktikos idėjų. Tikimės, kad jos paskatins mokyklas veiksmingiau ir prasmingiau organizuoti įvairesnę socialinę-pilietinę veiklą praktiniams mokinių gebėjimams ugdyti.

Atkreiptinas dėmesys į pasirenkamųjų dalykų pasiūlos formavimą. Dažnai mokyklose tai vyksta formaliai, nesigilinant į mokinių poreikius ir metai iš metų siūloma pasirinkti iš tų pačių dalykų. Pagal ugdymo planą, rekomenduojama mokiniams siūlyti pasirenkamuosius dalykus, atitinkančius jų interesus ir aktualumą, pvz., susijusius su nacionalinio saugumo temomis.

Parengtas ir patvirtintas Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų *aprašas*.

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo tikslas – suderinti pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų tikslus ir ugdymo rezultatus, užtikrinti programų dermę ir tęstinumą.

Šiame dokumente įtvirtinti švietimo bendruomenės susitarimai dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų tikslų ir laukiamų ugdymo(si) rezultatų – mokinių asmens brandos ir gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje būtinų kompetencijų. Šių ugdymo tikslų pasieksime tik tuomet, kai bendrasis ugdymas bus grindžiamas mokinių ir mokytojų dialogu, kai mokykla taps visiems mokiniams draugiška mokymosi, bendradarbiavimo ir kūrybos vieta.

Apraše pateikiami bendri principai ir nuostatos, kuriais remiantis formuojamas į kompetencijų ugdymą orientuotas bendrojo ugdymo programų turinys, įgyvendinamas ugdymo(si) procesas, kuriama ugdymo(si) aplinka, vertinami mokinių pasiekimai bei pažanga. Apraše numatyti mokinių ugdymo(si) rezultatai, kurie apima žinias ir supratimą, gebėjimus bei nuostatas, t. y. kompetencijas mokytis ir veikti asmeniniame, kultūriniame, pilietiniame, socialiniame ir (ar) profesiniame kontekste. Ugdymo(si) rezultatai siejami su tikslu sėkmingai kurti asmeninį gyvenimą ir tobulėti, integruotis į visuomenę, pasirengti aukštesnio lygio ugdymo programai ir (ar) profesinei veiklai. Kartu atskleidžiami pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų specifiniai bruožai, atspindintys mokinių amžiaus tarpsnių ypatumus, patirtį, besikeičiančius poreikius ir interesus.

Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų apraše numatytos šios bendrojo ugdymo tobulinimo tęstinumo kryptys:

- pažinti kiekvieną mokinį, jo prigimtines galias, patirtį, gebėjimus ir skatinti jo asmenybės augimą;
- kartu su mokiniiais kurti aktualų ir prasmingą, jų poreikiams ir talentams atvirą, integralų, į realių asmens, klasės, mokyklos ir šalies problemų sprendimą įtraukiantį ugdymo turinį, skatinantį savivaldį mokymąsi;
- ugdymą grįsti mokinio ir mokytojo sąveika, mokymusi drauge ir vieniems iš kitų, dialogo ir tyrinėjimo skatinimu;
- pereiti prie personalizuoto, savivaldžio mokymosi;
- skatinti patirtinį, tiriamąjį, kūrybinį, interpretacinį mokymąsi, atrandant giluminius teorijos ir praktikos ryšius, susietus su realiu gyvenimu;
- ugdymo(si) procese stiprinti formuojamąjį, ugdymui(si) padedantį, grįžtamąjį ryšį ir pagalbą teikiantį vertinimą;
- į apibendrinamąjį ugdymo(si) rezultatų – kompetencijų – vertinimą (pasiekimų patikrinimai, egzaminai,

metiniai įvertinimai, vertinimo apylankai, pasiekimų aprašai ir kt.) įtraukti ir neformaliojo bei savarankiško ugdymo pasiekimus;

- bendrąjį ugdymą grįsti tarpusavio pasitikėjimu, bendradarbiavimu, darnia veikla asmens, visuomenės ir Lietuvos ateities labui.

Parengta ir patvirtinta *Brandos darbo programa*.

Ministrės įsakymu patvirtinta Brandos darbo, naujo Lietuvoje mokinių kompetencijų ugdymo ir pasiekimų vertinimo įrankio, programa. Numatoma, kad brandos darbas bus pradėtas įgyvendinti nuo 2017–2018 metų. Jį rengtų dvyliktokai.

Brandos darbo programoje numatyta, kad brandos darbas – tai ugdymo procese mokinio rengiamas ilgalaikis darbas, kurio metu atsiskleistų visi jo gebėjimai – bendrosios ir dalykinės kompetencijos, kūrybiškumas, atsakingumas, organizuotumas, analitinis mąstymas. Brandos darbą galima rengti iš visų mokinio individualaus ugdymo plano vidurinio ugdymo programos dalykų. Brandos darbas turėtų mokyklinio egzamino statusą, jis būtų pasirenkamas, o ne privalomas, vykdomas ir vertinamas ugdymo proceso metu. Nuo šių metų rugsėjo Švietimo ir mokslo ministerija pradės konsultacijas su aukštosiomis mokyklomis dėl brandos darbo įskaitymo ir koeficiento nustatymo stojant į valstybės finansuojamas vietas aukštosiose mokyklose. Per šiuos metus planuojama pasiruošti sklandžiam Brandos darbo programos įvedimui.

Pradedamos viešos diskusijos dėl kaupiamojo kriterinio vertinimo įvedimo.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ yra įtvirtinta nuostata dėl Sumanios visuomenės ugdymo: „Koncentruotą egzaminų sistemą pertvarkyti į subalansuotą įvairios mokymosi veiklos rezultatų kaupimo ir pripažinimo sistemą, kuri fiksuoja visą gyvenimą nuolat didėjančią asmens patirtį ir pripažįsta vis aukštesnį išsilavinimą“. Siekdama įgyvendinti šią nuostatą, Švietimo ir mokslo ministerija pradeda viešą diskusiją dėl mokinių vertinimo sistemos ir brandos egzaminų kaitos.

Kodėl kaita reikalinga? Politiniai, socialiniai ir ekonominiai iššūkiai, sparti mokslo raida, technologinė pažanga reikalauja naujų gebėjimų ir kompetencijų, nestandartinio mąstymo, drąsos ir atsakomybės įgyvendinant savo idėjas. Tai skatina ne tik atsisakyti neveiksmingų ugdymo ir vertinimo formų, bet apskritai permąstyti ugdymo turinį ir patį vertinimo objektą: kokius gebėjimus, žinias ir kompetencijas vertinti. Nors šiandien siekiama ugdymą mokykloje orientuoti į XXI amžiaus kompetencijų – kūrybiškumo, kritinio mąstymo, pilietiškumo, atvirumo naujoms patirtims ir kt. (plačiau: http://ec.europa.eu/education/policy/school/competences_lt.htm) ugdymą, – tačiau brandos egzaminai labiau orientuoti į akademinį žinių tikrinimą ir nesudaro galimybių įvertinti bendrųjų asmens kompetencijų. Kartu tai – daug streso mokiniams, jų tėvams ir mokytojams kelianti sistema, kai nesėkmė gali sužlugdyti ilgai puoselėtus lūkesčius dėl ateities studijų ar profesijos pasirinkimo.

Kokios kaitos kryptys? Vertinimą mokykloje ir koncentruotą brandos egzaminų sistemą reikėtų keisti orientuojantis į mokymosi visą gyvenimą principą ir skatinti asmenį kaupti savo veiklos ir įgytų kompetencijų įrodymus viso formalaus ir neformalaus ugdymosi metu. Svarbūs ir formalūs akademinės veiklos rezultatai, ir įgytų socialinės, kultūrinės, asmeninės ir kitų bendrųjų kompetencijų įrodymai (pvz., pilietiškumas, gebėjimas dirbti komandoje, pagalba senyvo amžiaus žmonėms ir t. t.), kurie būtų pripažįstami tolesniame akademiniam ir profesiniam gyvenime. Mokykloje būtina diegti vertinimą, kuris teiktų grįžtamąjį ryšį apie moksleivio stipriąsias puses ir padėtų tobulinti silpnąsias, stiprintų atsakomybę už savo mokymąsi, didintų pasitikėjimą savimi ir teiktų džiaugsmą dėl

savo pasiekimų. Šiam tikslui pasiekti siūloma mokyklose pradėti naudoti Lietuvoje ir pasaulyje pasitvirtinusių vertinimo įrankius, tokius kaip *aplankas* (angl. *portfolio*), *diagnostiniai testai*, *brandos darbas ir kt.*

Parengta nauja Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo *bendroji programa*.

Ji artimiausiu metu bus pateikta Bendrojo ugdymo tarybai ir pristatyta Švietimo tarybai. Planuojama, kad nauja lietuvių kalbos ir literatūros programa nuo 2016 m. bus pradėta įgyvendinti 5, 7, 9 klasėse, o nuo 2017 m. – visose 5–10 klasėse.

Naujoje lietuvių kalbos ir literatūros bendrojo ugdymo programoje:

- įtvirtintas nuoseklus sisteminis kalbos mokymas, nurodoma, ką mokiniai turi mokėti baigę kiekvieną klasę;
- aukštesnių skaitymo gebėjimų reikalavimai, ypač tose srityse, kurios Lietuvos mokiniams sekasi sunkiausiai (integruoti, interpretuoti, lyginti, vertinti);
- daugiau dėmesio skiriama moraliniam, pilietiniam ugdymui, siekiant literatūros turiniu ugdyti skaitymo gebėjimus, stiprinti tapatybę, moralines vertybes ir bendruomeniškumą (tai žemiausias iš išorinio vertinimo rezultatų dabartinę būklę rodančių rodiklių);
- pateiktos lietuvių kalbos ugdymo proceso pasiekimų vertinimo normos, siekiant užtikrinti, kad visose Lietuvos mokyklose mokytojai vienodai vertintų moksleivių pasiekimus.

Atnaujinama Lietuvių kalbos ir literatūros *įskaitos programa*.

Įskaitos programa bus atnaujinama, siekiant užtikrinti savarankišką ruošimąsi įskaitai, užkirsti kelią įskaitos darbų pirkimui:

- mokykla pati pasirenka įskaitos laiką ir formą;
- temas NEC perduoda per KELTĄ, mokiniai su mokytojais gali jas tikslinti, suformuluoti iš mokinių atliekamų tiriamųjų darbų;
- įvedamas mokinio sąžiningo pasirengimo įskaitai patvirtinimas.

Kadangi įskaitos programos keitimai nesusiję su įskaitos užduotimi, abiturientai pagal atnaujintą įskaitos programą laikys įskaitą jau šių mokslo metų pavasarį. Lieka ta pati įskaitos užduotis – parengti ir pasakyti viešąją kalbą, gebėti argumentuotai atsakyti į klausimus. Pristatyti savo idėjas, jas argumentuoti – tai yra tie gebėjimai, kurių labai reikia gyvenime – tiek toliau mokantis, tiek dirbant.

Nuo 2016 m. užsienio kalbų įskaita *tampa oficialia užsienio kalbų egzamino dalimi*.

Kalbėjimo dalies rezultatas bus įskaičiuojamas į bendrą užsienio kalbos egzamino rezultatą ir sudarys 25 proc. užsienio kalbos egzamino rezultato (kitos dalys – klausymas, skaitymas ir rašymas – taip pat po 25 proc.). Kalbėjimo daliai galios valstybinių egzaminų vykdymo reikalavimai: vyks egzaminų centruose, vertins du vertintojai, mokinių atliktys bus įrašomos, rezultatai bus skelbiami bendrai. Šis pakeitimas reikalingas, nes kalbėjimas – viena svarbiausių komunikacinės kompetencijos dalių, būtinų asmens saviraiškai ir sėkmingai asmeninei, akademinai ir profesinei veiklai. Kalbėjimo užsienio kalba mokymui mokyklose skiriama daug laiko, todėl šio gebėjimo įvertinimas turi atsispindėti bendrame užsienio kalbos vertinime.

Toliau organizuojamas švietimo bendruomenių *asociacijų konkursas*.

Konkurso tikslas – stiprinti švietimo bendruomenių asociacijas, skatinti jų iniciatyvas ir siekti veiklos koky-

bės, įtraukti kuo daugiau mokytojų asociacijų į planuojamus projektus, mokymosi ir patirties sklaidos būdų paiešką ir prasmingų darbų įgyvendinimą. Konkurso dėka mokytojai gauna praktiškai išbandytos metodinės medžiagos ir priemonių, susilaukia bendraminčių ir bendražygių palaikymo savo darbe.

Nuo 2010 m. konkurse dalyvavo virš 50 asociacijų, iš jų – anglų kalbos, šokio, muzikos ir matematikos mokytojų asociacijos – dalyvavo visuose konkursuose. Konkursas, augęs nuo dalykų mokytojų ir vadovų iki bendro – švietimo bendruomenių – asociacijų įsitraukimo į pagrindinių švietimo tikslų įgyvendinimo darbus ir veiklas, siekia suburti visas asocijuotas Lietuvos švietimo bendruomenes.

Parengtas Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos ir kūrybiškumo kompleksinio ugdymo veiksmų plano ir priemonių *planas*.

Kodėl tai problema? Pagal Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos apžvalgoje paskelbtą pasaulinį inovacijų indeksą, 2013 m. Lietuva buvo 40 vietoje iš 142 valstybių. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ numatyta sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, gebančiai prisidėti prie sumanios ekonomikos kūrimo, inicijuoti pažangius pokyčius įvairiose visuomenės gyvenimo srityse, tačiau dabartiniai duomenys, pateikti Valstybinėje studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) 2013–2020 metų plėtros programoje nurodo, kad pagal fizinių (matematika, informatika, fizika ir kt.) ir inžinerinių mokslų studentų skaičių Lietuva atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio.

Lietuvos moksleivių gamtamokslinis, matematinis raštingumas statistiškai reikšmingai žemesnis už Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos atliekamo penkiolikmečių mokinių pasiekimų (angl. *Programme for International Student Assessment*, toliau – PISA) tyrimo vidurkį. Remiantis tarptautinio matematikos ir gamtos mokslų (angl. *Trends in International Mathematics and Science Study*, toliau – TIMSS) tyrimo 2011 m. duomenimis, Lietuvos mokinių matematikos ir gamtos mokslų gebėjimai IV klasėje yra geri, tačiau VIII klasėje – nepakankami.

Iš esmės spręsti šias problemas reikėtų gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos mokslų populiarinimo ir ugdymo kokybės kaitos sistemėmis priemonėmis, kurios ir buvo numatytos veiksmų plano priemonių plane. Veiksmų plano strateginis tikslas – didinti mokinių susidomėjimą gamtos mokslais, technologijomis, inžinerija ir matematika ir ugdyti mokinių kūrybiškumo, iniciatyvumo ir verslumo kompetencijas formuojant inovacijų kultūrą Lietuvoje. Tai apima:

- ugdymo turinio modernizavimą dėl mokinių pasiekimų gerinimo;
 - mokytojų kompetencijų tobulinimą;
 - visuomenės švietimo ir domėjimosi STEAM temomis skatinimą.
- STEAM darbo grupė parengė:
- Gamtos ir tikslųjų mokslų ugdymui rekomenduojamas priemonės praktiniams darbams atlikti, įgyvendinant pradinio ugdymo ir pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro programas.
 - Gamtos mokslų bendrosios programos atnaujinimo rekomendacijas.
 - Gamtos mokslų mokytojų kompetencijų rekomendacijas.

Vykdomi projektai, parengta metodinė medžiaga, skirta įvairiems ugdymo turinio aspektams stiprinti ir plėsti.

Medijų ir informacinis raštingumas – šiame amžiuje medijų įvairovė tapo reikšminga kasdienybės dalimi, todėl svarbu jau mokykloje suformuoti gebėjimus kritiškai vertinti medijų turinį, rūšiuoti informaciją, naudotis medijų pateiktomis idėjomis, kurti naują jų turinį. Daugiau apie šį projektą skaitykite čia: <http://www.upc.smm.lt/projektai/mir/>.

Kuriame Respubliką – skirtas jaunimo pilietiškumui pažadinti, pilietiniam ugdymui mokyklose atnaujinti. Projektas siekia pažadinti mokyklų bendruomenėse slypinčių pilietinį potencialą ir nukreipti jį demokratinei Respublikai kurti.

Daugiau dėmesio teisiniam švietimui. Vadovaujantis LR teisingumo ministerijos ir LR švietimo ir mokslo ministerijos 2014 m. gruodžio 19 d. pasirašytu bendradarbiavimo memorandumu, patvirtintas Visuomenės teisinio švietimo 2015–2016 metų veiksmų planas, kuriame numatyta skatinti mokinių teisinį švietimą, vykdyti mokytojų kvalifikacijos tobulinimą teisinio švietimo srityje, siekti, kad vis daugiau bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų būtų sistemingai ir kvalifikuotai dėstomi teisės pagrindai remiantis šiuolaikinius didaktinius reikalavimus atitinkančiomis programomis.

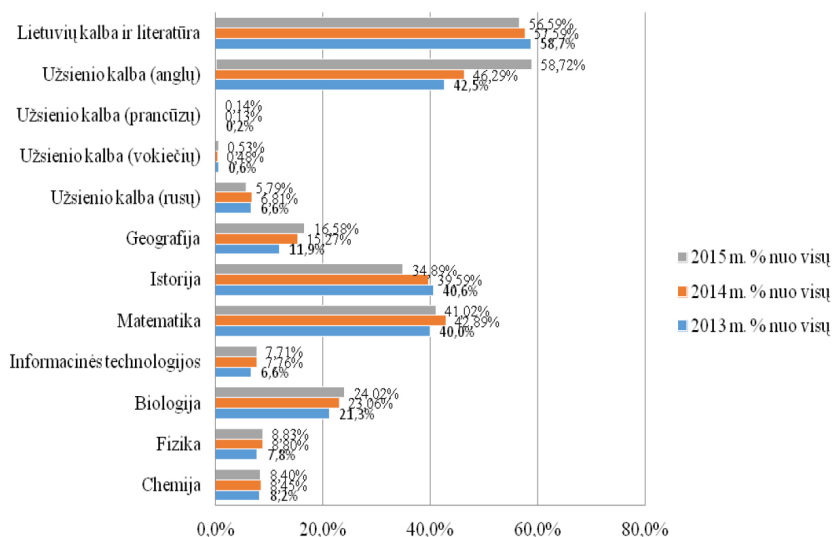
BRANDOS EGZAMINŲ REZULTATAI: 2015 M.

Saulė Vingelienė, Nacionalinio egzaminų centro direktorė

Dr. Asta Ranonytė, Nacionalinio egzaminų centro Egzaminų skyriaus vedėja

Egzaminų pasirinkimai

2015 m. kovo mėnesį prašymus laikyti brandos egzaminus pateikė 37 279 mokiniai (2014 metais – 38 562 mokiniai).

Be privalomojo lietuvių kalbos ir literatūros egzamino (valstybinį brandos egzaminą pasirinko laikyti 21 095 mokiniai), šiais metais populiariausi buvo šie valstybiniai brandos egzaminai: užsienio kalbos (anglų) – jį pasirinko 21 892 mokiniai (2014 m. – 17 849 mokiniai), matematikos – jį pasirinko 15 290 mokinių (2014 m. – 16 538), istorijos – jį pasirinko 13 006 mokiniai (2014 m. – 15 268). 2015 m. vienas mokinys vidutiniškai pasirinko laikyti apie 3,42 egzaminą (2014 m. – 3,38 egzaminą). Tendencijas, kaip nuo 2013 m. keičiasi egzaminų pasirinkimai, parodo žemiau pateiktas grafikas.

Mokinių egzaminų pasirinkimai per pastaruosius trejus metus keičiasi nežymiai. Išlieka stabilus gamtos mokslų brandos egzaminus besirenkančiųjų procentas. Iš jų mokiniai dažniausiai renkasi biologijos valstybinį brandos egzaminą, jo pasirinkimas nuo 2013 m. išaugo beveik 3 proc. Socialinių mokslų brandos egzaminus besirenkančiųjų procentas nežymiai mažėja, tačiau, pasikeitus geografijos brandos egzamino statusui iš mokyklinio į valstybinį, kiekvienais metais šį egzaminą renkasi vis didesnis mokinių skaičius, o istorijos brandos egzaminą – mažesnis. Užsienio kalbos (anglų) valstybinis brandos egzaminas užima lyderio poziciją ne tik iš užsienio kalbų, bet ir iš visų egzaminų pasirinkimų. Tokią tendenciją 2015 m. lėmė pasikeitusios stojimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas sąlygos.

Egzaminų rezultatai

2015 m. padidėjo lietuvių kalbos ir literatūros, užsienio kalbos (vokiečių), matematikos, informacinių technologijų ir istorijos valstybinius brandos egzaminus išlaikiusių mokinių skaičius. Mažiau nei 2 procentais sumažėjo fizikos ir chemijos valstybinius brandos egzaminus išlaikiusiųjų skaičius, palyginti su pernai metais. Išlaikiusiųjų geografijos, biologijos, užsienio kalbos (anglų), užsienio kalbos (prancūzų) ir užsienio kalbos (rusų) valstybinius brandos egzaminus skaičius nepakito arba pakito mažiau nei 1 procentu.

Palyginti su 2014 m., padaugėjo mokinių, gavusių 100 balų įvertinimus. Šiais metais 1684 mokiniai gavo 2195 šimtukus, o 2014 m. 1025 mokiniai gavo 1313 šimtukų. Labiausiai pasikeitė už užsienio kalbos (anglų), biologijos ir informacinių technologijų valstybinius brandos egzaminus šimtą balų gavusių mokinių skaičius. Gausiausia šimtukų gauta už egzaminus, kuriuos pasirinko laikyti didžiausias mokinių skaičius, – užsienio kalbos (anglų) – 1088, matematikos – 321, lietuvių kalbos ir literatūros – 230. Bent vieną šimtuką yra gavę 1324 mokiniai, penkis šimtukus yra gavę septyni mokiniai.

Šiais metais už devynis egzaminus gauta daugiau kaip vienas procentas 100 balų įvertinimų. Didžiausi šimtukų procentai yra už informacinių technologijų valstybinį brandos egzaminą (8,77 proc.), užsienio kalbos (anglų) (5,12 proc.) ir užsienio kalbos (vokiečių) (5,63 proc.) egzaminus.

Tris ar daugiau šimtukų per 2015 metų brandos egzaminus gavo 110-ties bendrojo ugdymo mokyklų abiturientai. Šios mokyklos yra 18-oje savivaldybių: Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Marijampolės, Klaipėdos miesto ir Klaipėdos rajono, Šiaulių miesto ir Šiaulių rajono, Rokiškio, Mažeikių, Pasvalio, Biržų, Jonavos, Kretingos, Raseinių, Radviliškio, Vilkaviškio, Tauragės rajono. Vadinasi, visoje šalyje yra motyvuotų, darbščių mokinių ir šaunių, kompetentingų mokytojų, kurių atkaklus darbas vainikuojamas labai gerais rezultatais.

Žemiau esančioje lentelėje pateikiama 2014–2015 m. valstybinių brandos egzaminų rezultatų palyginamoji informacija apie egzaminus išlaikiusių ir gavusių šimto balų įvertinimą mokinių procentus, visų egzaminus laikiusių mokinių surinktų taškų vidurkius už skirtingus egzaminus. Žalia spalva pažymėtas rodiklio didėjimas, raudona – mažėjimas. Pokyčiai, mažesni negu 1 proc., – nepažymėti.

Valstybinis brandos egzaminas	Išlaikė		Gavo 100 balų		Taškų vidurkis	
	2014 m.	2015 m.	2014 m.	2015 m.	2014 m.	2015 m.
Lietuvių kalba ir literatūra	88,09%	89,79%	1,23%	1,11%	50,3	51,1
Užsienio kalba (anglų)	99,18%	99,75%	2,15%	5,12%	55,6	63,5
Užsienio kalba (prancūzų)	100,00%	100,00%	2,13%	1,96%	64	63,8
Užsienio kalba (rusų)	99,57%	99,51%	4,06%	3,20%	65,3	64,6
Užsienio kalba (vokiečių)	98,31%	100,00%	0,85%	5,63%	55,8	59,6

Matematika	88,07%	90,75%	2,23%	2,25%	24,6	26,5
Informacinės technologijos	92,21%	94,05%	3,19%	8,77%	50,1	56,2
Fizika	96,50%	95,31%	0,89%	1,72%	49,4	48,0
Biologija	96,65%	95,71%	0,12%	1,47%	47,1	50,8
Chemija	97,78%	96,06%	2,80%	0,86%	59,3	49,8
Istorija	89,30%	99,38%	0,10%	0,30%	35,9	51,4
Geografija	98,08%	97,79	0,04%	0,22%	44,1	44,8

2015 m. egzaminų neišlaikiusiųjų skaičius sumažėjo – iš viso neišlaikyta 4,8 proc. valstybinių brandos egzaminų. 2014 m. iš viso buvo neišlaikyta 7,36 proc. valstybinių brandos egzaminų, 2013 m. – 5,78 proc., o 2012 m., kai dar buvo taikoma norminio vertinimo sistema, neišlaikyti valstybiniai brandos egzaminai sudarė 4,45 proc. Didžiausias neišlaikiusių egzaminų mokinių skaičius yra iš tų, kurie laikė lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos ir informacinių technologijų valstybinius brandos egzaminus.

Šiais metais sumažėjo ir apeliacijas teikiančių mokinių skaičius. Tai lėmė keletas veiksnių. Prieš teikdami apeliacijas mokiniai elektroninėje rezultatų skelbimo sistemoje galėjo susipažinti su savo nevertinto darbo elektronine kopija ir NEC interneto svetainėje skelbiamomis pagrindinės sesijos valstybinių brandos egzaminų užduočių vertinimo instrukcijomis. Kaip ir pernai, buvo sudaryta galimybė mokiniams, rašantiems prašymus dėl apeliacijų nagrinėjimo, nurodyti ir savo apeliacijos teikimo argumentus.

Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminas yra vienintelis privalomas egzaminas. Mokiniai pasirenka laikyti valstybinį arba mokyklinį egzaminą.

Šiais metais 14 977 mokiniai rinkosi laikyti mokyklinį lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminą. Lyginant su ankstesniais metais, mokyklinio egzamino pasirinkimų skaičius išaugo. Egzamine dalyvavo 13 072 mokiniai. Egzaminą išlaikė 91,5 proc. mokinių. Aukščiausius 9–10 balų įvertinimus gavo 1,85 proc. mokinių.

Valstybinį lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminą laikė 20 895 kandidatai. Iš jų 19 811 kandidatų mokėsi mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba, o 1084 kandidatai – mokyklose, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis. Egzaminą išlaikė 89,79 proc. visų kandidatų, iš jų 90,11 proc. abiturientų, kurie mokėsi mokyklose lietuvių mokomąja kalba, 83,95 proc. – besimokiusiųjų mokyklose tautinių mažumų kalbomis. Egzamino išlaikymo rezultatai tiek mokyklose lietuvių mokomąja kalba, tiek mokyklose tautinių mažumų kalbomis šiek tiek geresni negu 2014 m. Šimto balų įvertinimą gavo 1,11 proc. visų laikiusiųjų: iš mokyklų, kuriose mokoma lietuvių kalba, šimto balų įvertinimą gavo 1,15 proc. kandidatų, o iš mokyklų, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis, – 0,18 proc. Visi mokiniai, gavę šimto balų įvertinimą, mokėsi išplėstiniu kursu, 82,6 proc. jų pirmame pusmetyje turėjo 9–10 balų įvertinimus. Didžiąją šio egzamino šimtukininkų dalį sudaro merginos (79,57 proc.). Jų egzamino išlaikymo procentas, gautų taškų vidurkis geresnis negu vaikinų. Kandidatų, kurie mokėsi mokyklose tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis, rezultatai (išlaikiusiųjų procentas, vidurkis, šimtukų procentas) labai panašūs į vaikinų, kurie mokėsi mokyklose lietuvių mokomąja kalba, rezultatus.

Du mokykliniai brandos egzaminai – menų ir technologijų – yra vykdomi tik ugdymo proceso metu. Technologijų mokyklinis brandos egzaminas – vienas populiariausių (jį šiais metais pasirinko 9317 mokinių). Šis egzaminas vykdomas jau šeštus metus. Egzamine dalyvavo 8104 mokiniai, iš jų egzaminą išlaikė 99,4 proc. Aukščiausią egzamino įvertinimą – 10 balų – gavo 24,5 proc. egzaminą laikiusių mokinių. Lyginant 2010–2015 m. technologijų mokyklinio brandos egzamino duomenis, matyti, kad mokinių, kurie renkasi laikyti šį egzaminą, skaičius auga, o egzaminą išlaikiusiųjų ir gavusiųjų maksimalų įvertinimą procentai metai iš metų yra panašūs.

Menų mokyklinį brandos egzaminą šiemet pasirinko 2798 mokiniai, į jį atvyko 2281 mokinys. Daugiausia mokinių dalyvavo dailės (2161), muzikos ir kompiuterinių muzikos technologijų (272) kryptių egzamine. Kiti mokiniai atskleidė savo kompetencijas filmų kūrimo, fotografijos, grafinio dizaino, šokio, teatro kryptyse. Egzaminą išlaikė 99,5 proc. mokinių. Aukščiausią egzamino įvertinimą – 10 balų – gavo 47,7 proc. egzaminą laikusių mokinių.

Egzaminų sesijos vertinimas

Šių metų brandos egzaminų rezultatai parodė, kad pasiteisino NEC iniciatyvos koreguoti matematikos brandos egzamino programą, konkrečiai apibrėžiant egzamino užduoties apimtį ir struktūrą, patikslinant reikalavimus mokinių pasiekimams, iš anksto skelbti užsienio kalbų brandos egzamino užduoties specifikaciją. Sumažėjusį egzaminų neišlaikiusiųjų procentą, pagerėjusius daugelio egzaminų rezultatus paaiškina NEC 2014 m. paskelbtos minimalius egzamino reikalavimus iliustruojančios užduotys. Jos yra susitarimas tarp užduočių rengėjų, mokinių ir mokytojų, kaip reikia suprasti kiekvieną brandos egzaminų programų minimalių reikalavimų punktą.

Pasiruošimas 2016 metams

Atsižvelgdamas į lietuvių kalbos ir literatūros egzamino rezultatus, NEC siūlo negriežtinti lietuvių kalbos ir literatūros VBE ir MBE vertinimo kriterijų 2016 m., o griežtinti šio dalyko pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo užduočių reikalavimus per vertinimo kriterijus.

Lietuvių kalbos ir literatūros įskaitos programa koreguojama siekiant sumažinti galimybes neteisėtai įsigyti viešąją kalbą.

Siekiant aiškesnių susitarimų, pateikti siūlymai dėl istorijos brandos egzamino programos keitimo.

2016 m. užsienio kalbų egzaminai bus vykdomi pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. gegužės 6 d. įsakymu Nr. V-390 patvirtintą atnaujintą brandos egzamino programą (http://www.egzaminai.lt/failai/4285_UZSIENIO_KALBOS_VBE_PROGRAMA_2016.pdf). Esminis pokytis joje – į egzaminą įtraukta kalbėjimo dalis, o kalbėjimo įskaitos atsisakyta. Spalio mėnesį bus organizuojami užsienio kalbų egzamino kalbėjimo dalies vertintojų mokymai.

Atnaujinta VBE kandidatų darbų vertinimo mokymo elektroninė aplinka pildoma naujais pavyzdžiais. Svarbu pažymėti, kad prie sistemos galės jungtis ne tik būsimieji mokinių egzaminų darbų vertintojai, bet ir visi mokytojai, norintys tobulinti savo vertinimo kompetenciją.

Kaip ir kasmet, yra atliekamos egzaminų užduočių ir mokinių rezultatų analizės. Tradiciškai yra analizuojami lietuvių kalbos ir literatūros, menų ir technologijų mokyklinių brandos egzaminų rezultatai, su analizės išvadomis bus supažindintos mokyklos, iš kurių paprašyta atsiųsti mokinių darbų pavyzdžių, rudenį viešai bus pristatyta ir 2015 metų biologijos valstybinio brandos egzamino užduoties kokybinė analizė.

KODĖL MOKYTI TO, KO MOKOME?

Dr. Emilija Sakadolskienė, Lietuvos edukologijos universiteto Ugdymo mokslų fakulteto Šokio ir teatro katedros docentė

Jeigu mokote vadinamųjų „nepagrindinių dalykų“ (menai, kūno kultūra, technologijos), tikriausiai esate girdėję atmetantį paauglių klausimą: „O kam man to reikia?“ Dažnai prisideda ir jų tėvai, aiškindami: „Mano vaikas nebus muzikantas / dailininkas / šokėjas / virėjas, tad man nelabai rūpi, kaip jis vertinamas toje pamokoje“. O kartais prie jų choru jungiasi ir mokyklos vadovybė: „Ne, mūsų mokykloje tokių pažymių nebūna meninio ar technologijų ugdymo pamokose“. Tačiau ar mes galime šiems mokiniams, jų tėvams, mokyklos vadovams ar savo kolegoms tinkamai paaiškinti, kodėl mes mokome to, ko mokome?

Su problemomis susiduriame, kai skiriame nepakankamai laiko siekiamiems rezultatams įvardyti. Ką turėtų mokiniai žinoti, suprasti, galėti padaryti baigę mokyklą? Kas yra svarbu? Kokių suvokimų siekiame? Ar tai, ko mes mokome, bus vertinga už mokyklos ribų? Ar tai, ko mes mokome, yra nesenstantys, amžinieji, visiems rūpimi klausimai, kurie bus svarbūs visą gyvenimą? Ko reikia dabar išmokti norint tęsti tolesnį mokymą(si) šioje srityje? Ar vaikus mokome egzaminui, ar gyvenimui? Per dažnai mokytojai sau neužduoda tokių klausimų ir tenkinasi kažkieno kito sukurtomis programomis ar vadovėliais.

R. Tyler (1949) mini tris šaltinius, į kuriuos atsižvelgiama kuriant ugdymo tikslus ir programas:

- 1) besimokantysis;
- 2) šiuolaikinio gyvenimo poreikiai;
- 3) mokomasis dalykas.

Ar esame nusprendę, kurie iš šių kelrodžių yra mūsų ugdymo programų varomoji jėga? Jeigu mums rūpi besimokantysis, jo galimybių ir talentų atsiskleidimas, kritinis mąstymas ir kūrybiškumas, – tuomet turėtų būti vykdoma gausa tyrimų apie besimokančiuosius. Jeigu programa kuriama vykdant tai, kas reikalinga visuomenei, – daug dėmesio būtų skiriama jauno žmogaus socializacijai, nuostatų, vertybių bei elgesio kodeksų įtvirtinimui. Tuomet būtų vykdomi tyrimai ir aptarimai apie nūdienos jaunimo gyvenimą už mokyklos ribų ir sprendžiama, kaip tai atspindėti mokymo medžiagoje. Jeigu programa yra grindžiama mokomųjų dalykų logika, – tuomet programai kurti ir vadovėliams rašyti pakanka ekspertų ir mokojo dalyko specialistų patarimų. Deja, Lietuvoje dauguma orientuojasi į trečiąjį R. Tyler minimą šaltinį – į mokojo dalyko žinias. Keli ekspertai parašo koncepciją, tada dar keli ekspertai parašo programą, paskelbiama viešoji konsultacija, programa „pakabinama“ internete ir laukiama komentarų. Tokia eiga visiškai neskatina mokytojo susimąstyti apie programos tikslų ir mokinio ar visuomenės poreikių atitikimą. Jam tereikia būti vykdytoju. G. Wiggins ir J. McTighe (2005) aiškina, kad tokie mokytojai dažnai atlieka dvi pedagogines „nuodėmes“:

- 1) užsiima į veiklas orientuotu mokymu – programa planuojama pagal tai, kas smagu ir sėkmingai kontroliuoja mokinių elgesį (būdinga pradinės klasės ir progimnazijose);
- 2) perduoda turinį – mokytojas jaučiasi atlikęs savo darbą, nes viską išdėsto, nesigilindamas, jog tai tik paviršinė medžiaga, nekreipdamas dėmesio, ar mokiniai suprato (būdinga vyresnėse klasėse).

Laikas suvokti, kad mokinius sunku angažuoti ir patraukti vien veiklomis bei aiškinimais, kad reikia išklausyti numatytą programą. Jaunas žmogus turi sąmoningai rinktis, ar nori mokytis mūsų siūlomų užduočių, ir tai įvyks tik tuomet, kai bus įtikintas, jog jam tai naudinga ir prasminga. Anot R. Marzano (2005, p. 25): „Jei ego sistemoje nėra nuostatų, kurios paverstų tam tikrą užduotį svarbia, individas arba nesiims užduoties, arba ims

jos turėdamas menką motyvaciją. Jei manoma, kad užduotis yra svarbi, bet metakognityvinė sistema nenumato aiškaus tikslo, užduoties atlikimas sužlugs. Jei buvo numatyti aiškūs tikslai ir jie buvo reguliariai stebimi, bet informacijos apdorojimo funkcijos kognityvinės sistemos viduje nebuvo efektyvios, užduotis nebus atlikta. Taigi šios trys sistemos rodo tikrąją srauto apdorojimo hierarchiją.“

Siekdami, kad mokytojai planuotų pamokas ne pagal smagias veiklas arba vadovėlių, o vedini gilių ir reikšmingų tikslų, G. Wiggins ir J. McTighe dešimtajame praėjusio šimtmečio dešimtmetyje pasiūlė procesą, kuris geriau užtikrina kritiniu mąstymu grįstą ugdymą. Jų „atbulinio dizaino“ strategija (angl. *backward design*) paplito visame pasaulyje ir naudojama su įvairaus amžiaus ugdytiniais. Atkreipkite dėmesį, kad įvardijus siekiamus tikslus, *antras žingsnis yra ne veiklų planavimas, o numatymas įrodymų, kurie atskleis, kad mokiniai tikrai išmoko to, ko mokėsi*. Tik tada nutariama, kokios mokymosi veiklos būtų tinkamiausios.

Atbulinio dizaino stadijos:

(Wiggins ir McTighe, 2005)

Atbulinis dizainas padeda mokytojui pirmiausia pastatyti mokymąsi, o ne mokymą. Tai padeda mokytojui suplanuoti programą, kuri veda prie supratimo, o ne vien „iškalimo“.

Kodėl autoriai savo sistemą pavadino dizainu? Anot jų, architektai, inžinieriai, taikomojo meno dizaineriai kuria savo produktus pagal kliento poreikius. Galima savęs paklausti, ar ir mes taip darome? Ir mes turėtume būti ugdytosei dizaineriai, atsižvelgiantys į mokinio poreikius. Gal mokome pagal savo poreikius, pagal dalyko logiką arba kažkieno sukurtą koncepciją? Ar paklausiamo savęs, ar ta koncepcija tinka mums ir mūsų ugdytiniais?

Nepakanka žinių ar žinojimo. Neužtenka pateikti faktus ir išsiugdyti gebėjimus. Reikia ir supratimo, kad žinotume faktų prasmę. Vien žinojimu pagrįstas ugdymas leidžia man panaudoti žinias tada, kai to iš manęs kažkas pareikalauja. Kuomet mokymas orientuotas į supratimą, aš pats sprendžiu, kada naudoti, kada nenaudoti savo žinių.

Įsivaizduokite, kad kolega ateina į jūsų klasę, prisėda prie mokinio ir jo klausia: „Ką veiki? Ką mokytoja prašė tavęs atlikti? Kaip tai, ką tu dabar veiki, tau padės vėliau? Ką tai turi bendro su tuo, ko anksčiau mokeisi? Kaip tu parodysi, kad išmokai?“ Ar esate paruošę savo mokinius atsakyti į tuos klausimus?

Atbulinio dizaino šablonas (pagal Wiggins ir McTighe, 2011)**Pirma stadija – Siekiami rezultatai**

- Perkeliamumas
 - Mokiniai nepriklausomai galės išmoktą medžiagą naudoti _____ (kam?)
 - Kokie ilgalaikiai laimėjimai?
- Reikšmė / Prasmė
 - Supratimas
 - Esminiai klausimai
- Įgijimas
 - Žinos
 - Gebės

Antra stadija – Įrodymai

- Ar visi norimi rezultatai tinkamai vertinami?
- Vertinimo kriterijai
 - Atliekamos užduotys
 - Kiti įrodymai

Trečia stadija – Mokymosi planas

- Įvertinimas prieš mokymąsi
- Mokymosi „įvykiai“ ir kokie kiekvieno „įvykio“ tikslai?
 - Ar visi trys tikslai vykdomi (žr. pirmą stadiją)?
 - Ar tai gerosios praktikos, tyrimais grįstos praktikos pavyzdžiai?
 - Ar artimai siejasi su pirma ir antra stadija?
 - Ar planas bus įdomus ir efektyvus visiems mokiniams?
- Pažangos tikrinimas
 - Kaip?
 - Kur galimi nesusipratimai?
 - Kaip mokiniai gaus grįžtamąjį ryšį?

Literatūra

1. Marzano R. *Naujoji ugdymo tikslų taksonomija*. Vilnius: Žara, 2005.
 2. Tyler R. W. *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press, 1949.
 3. Wiggins G., McTighe J. *Understanding by Design*. 2nd ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson, 2005.
 4. Wiggins G., McTighe J. *The Understanding by Design Guide to Creating High-Quality Units*. Alexandria, VA: ASCD, 2011.
-

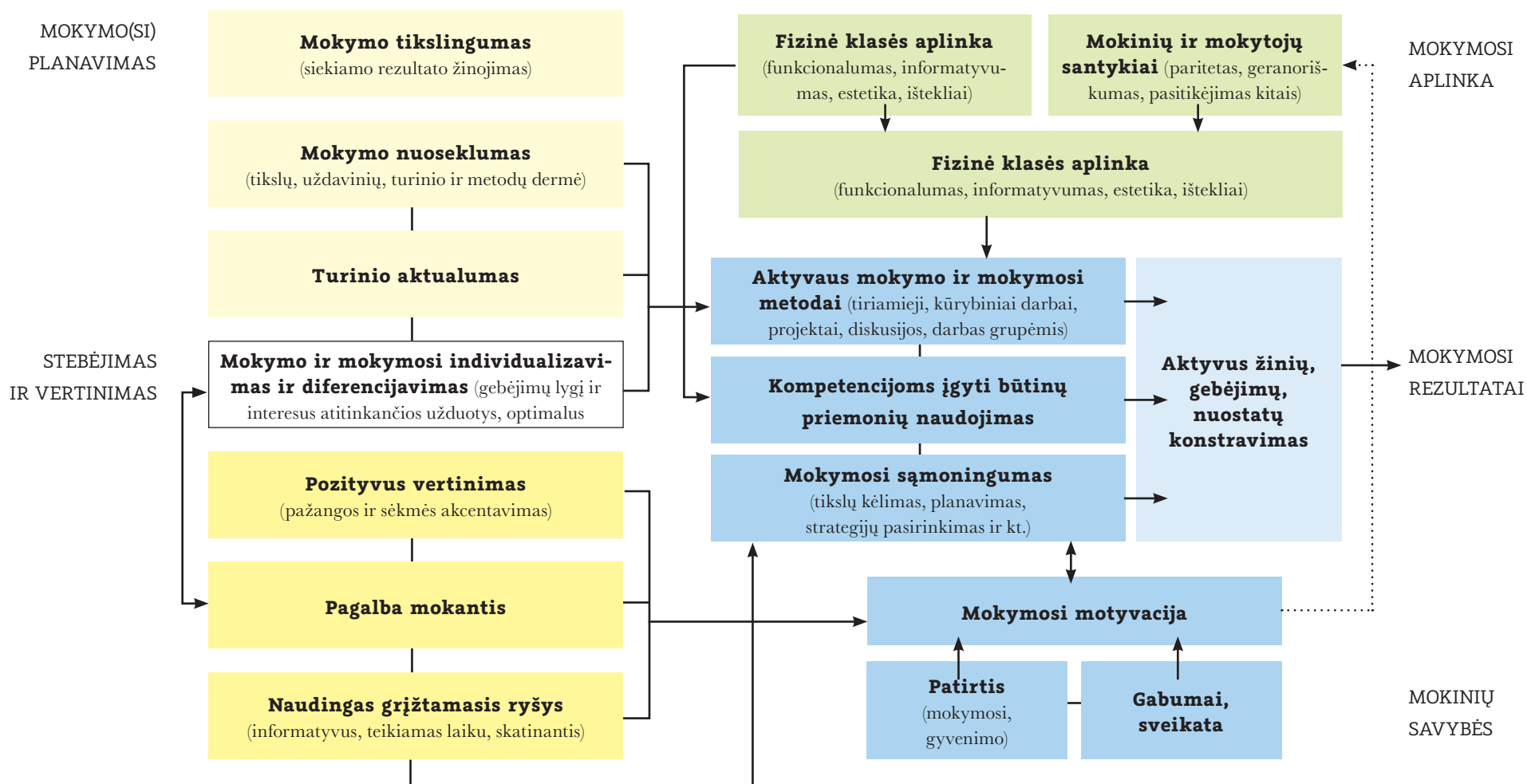
UGDYMO PROCESO SĖKMĖS RODIKLIAI PAMOKOJE

Dr. Loreta Statauskienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus vedėja*

Mokiniai mokykloje tikisi įdomių pamokų, patrauklaus, jų galias ir poreikius atitinkančio mokymosi, mokytojai ieško galimybių, kaip konkrečioje pamokoje užtikrinti ugdymo proceso sėkmę, gerinti mokinių pasiekimus; metodininkų pasitarimuose svarstoma, kokie yra sėkmingo ugdymo proceso rodikliai, padedantys atsiskleisti pedagogų potencialui šiuolaikiškai organizuoti mokinių mokymąsi ir burti mokyklos bendruomenę, o nacionaliniu mastu – aktualu žinoti, kaip sėkmingai įgyvendinamas ugdymo turinys.

Šiuolaikinio ugdymo proceso dalyvių teisė – kurti ir apsispręsti, kokius detalizuotus tikslus, iš dalies – kokį ir kiek atitinkamo ugdymo turinio pasirinkti, kokias mokymo organizavimo formas ir metodus taikyti, todėl kiekviename ugdymo proceso etape svarbu apibrėžti siekiamą rezultatą ir ugdymo proceso kokybę. Akivaizdu, kad ugdymo kokybė glaudžiai susijusi su ugdymo proceso sėkme, t. y. kaip realybėje sekasi suderinti mokinių ir mokytojų nuostatas, požiūrius ir ugdymo tikslus, turinį, atitinkamus ugdymo principus, metodus ir priemones. Disharmonijos arba nederinės atveju, kai bent viena iš veikiančių grandžių nerealizuojama: jeigu nepasiekti ugdymo tikslai, neperteiktas ar neįsisavintas ugdymo turinys, neparinkti tinkami ugdymo principai, metodai, priemonės arba veiklos rezultatais nėra patenkinti ugdymo proceso dalyviai – mokiniai ar mokytojai, – pagrindo teigti, kad ugdymo procesas yra sėkmingas, kokybiškas ir rezultatyvus, – nėra. Siekiant sėkmingos šios sudėtingos sistemos veiklos, reikalingi susitarimai, apibrėžti atitinkamais rodikliais.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos ir jai pavaldžių įstaigų politikos analizės ir ugdymo turinio metodininkai diskusijose ugdymo kokybės klausimais aptarė ugdymo proceso sėkmės rodiklius, šiuolaikinės pamokos kokybės kriterijus. Dr. Vaiva Vaicekauskienė susistemino diskusijų darbo grupėse rezultatus, juos vaizdžiai pateikė ugdymo proceso sėkmės rodiklių schemose (žr. 1 pav.). 2009–2014 metais vykdytų Ugdymo plėtotės centro projektų veiklose šios schemas buvo empiriškai išbandytos, tariantis dėl ugdymo kokybės pamokoje gerinimo priemonių, rengiant metodines rekomendacijas, planuojant, įgyvendinant ir matuojant vykdytų projektų ir ugdymo turinio atnaujinimo veiklų sėkmę. Tyrimo metu svarstyta mokytojų keliama problema: kaip interpretuoti ugdymo proceso sėkmės rodiklius, dalintasi siūlymais, kaip pamokoje „apčiuopti“, kad ugdymo procese atsižvelgta į mokinių savybes, tinkamai organizuota mokymosi aplinka, korektiškai suplanuotas ugdymo procesas ir sistemingai bei nuosekliai vykdomas vertinimas ir skatinamas mokymosi veiklų įsivertinimas.

2009–2014 metų susitikimai ir diskusijos su mokyklų komandomis parodė, kad ugdymo proceso sėkmės rodiklių schemų analizė ir realių problemų, kylančių pamokose, sprendimas mokyklos mokytojų komandoje padeda susikalbėti ekspertams, mokyklų vadovams, mokytojams dėl ugdymo proceso kokybės gerinimo, atsakyti į klausimus, kaip planuoti pamokas, kurios padėtų mokiniams ugdyti gyvenimui reikalingas kompetencijas ir gebėjimus, ką stebėti ir kaip vertinti mokymo ir mokymosi organizavimo kokybę pamokoje. Šių metų metodinių dienų ciklo „Mokinių mokymosi gerinimas“ renginiuose savivaldybių metodinių būrelių pirmininkams, švietimo skyrių, švietimo centrų ir švietimo pagalbos tarnybų specialistams dorinio, meninio ir technologinio ugdymo dalyvių grupių sekcijose dažniau negu kitų mokomųjų dalykų, sričių sekcijose atsakymai į klausimą: „Ką galime padaryti?“ buvo formuluojami *interpretacinės*, o ne *reprodukcinės* pedagogikos (term. cit. iš D. Kuolys, 1998) kontekste. Tačiau meninio ugdymo ir technologinio ugdymo sekcijų dalyvių refleksijos pagrindu atliktos kokybinės analizės rezultatai (A. Statauskas, L. Statauskienė, 2015) parodė, jog aktualūs klausimai, kuriuos plačiau išplėtojo meninio ir technologinio ugdymo sekcijų dalyviai, vis dar keliama planavimo ir į(si)vertinimo srityse (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Dažniausiai užduodamų klausimų grupės pagal ugdymo proceso sėkmės rodiklių sritis pamokoje

	Ugdymo proceso sėkmės rodiklių sritys pamokoje	Dažniausiai užduodamų klausimų grupės*						
		Kur?	Kiek?	Kaip?	Kada?	Kodėl?	Kas?	Už ką?
P A M O K A	Mokinių savybės							
	Mokymosi planavimas							
	Stebėjimas ir į(si)vertinimas							
	Mokymosi aplinka							

* Spalvos intensyvumas langeliuose žymi atitinkamo klausimo pasikartojimų dažnį atitinkamoje ugdymo proceso sėkmės rodiklių srityje

Refleksijos metu su dalyviais buvo aptartos keturios esminės kokybiško ugdymo proceso realizavimo pamokoje sėkmės rodiklių sritys: mokinių savybės (1); mokymosi planavimas (2); stebėjimas ir į(si)vertinimas (3); mokymosi aplinka (4).

Mokinių savybių pažinimas – ugdymo proceso planavimo atspirties taškas, padedantis palaikyti mokymosi motyvaciją ir formuoti emocinę mokymosi aplinką. Tik atlikdami asmeniškai reikšmingas ugdomasias veiklas ir atskleidę individualų požiūrį į pasaulį atitinkamo dalyko srityje, mokiniai įprasmina mokymosi užduotis ir situacijas, pritaiko jas savo individualiai patirčiai.

Formuojamas žinojimas, kad personalizuotas mokymas kuria pridėtinę vertę tiek socialiniam, tiek ir edukaciniam kontekstui: iš pirmo žvilgsnio spontaniškai ir impulsyviai sukeliama pirminė ir ilgalaikė emocija nukreipia jausmus, nuotaiką, veiksena ir padeda palaikyti ugdymosi aplinkos – klasės mikroklimatą, darbingumą. Tačiau refleksijos rezultatai rodo, jog pačioje svarbiausioje – mokinių savybių pažinimo srityje klausimai užduoda-

mi rečiausiai, nors yra esminiai. Tai rodo nepakankamą įdirbį ir net supratimą: kas tai yra mokinių savybės? Kiti klausimai atveria tyrinėjimo galimybes: kokios mokinių savybės? Kiek savybių atrasiu? Ko nori mokiniai? Kaip sudominti? Kaip atitikti mokinio polinkius?

Mokinių mokymosi planavimas. Dalyviai iškelia tokias planavimo problemas: kaip planuoti? Kaip nepakeisti plano? Kaip nurodyti darbus, kai dar nepažįstame vaikų? Kas ir kam turi suplanuoti? Kiek detalčiai būtina planuoti?, o svarbiausia – kodėl mokau šios temos? Tiesa, pasitaiko klausimų, kvestionuojančių patį planavimo procesą: kodėl turėčiau planuoti, jeigu turiu didelę darbo patirtį? Ieškodami metodinių patarimų, remiamės 2015 metais Didžiojoje Britanijoje atliktais tyrimais (*The Education Endowment Foundation*), kurie rodo, jog mokinių mokymosi veiklos apmąstymas, praktinių užduočių atlikimas ir mokinių pasikalbėjimas tarpusavyje apie dalykinį turinį turi teigiamos įtakos mokinių pasiekimams ir poveikį jau per pirmuosius keturis mėnesius po eksperimento pradžios, palyginti su kontrolinės grupės rezultatais.

Vadinasi, jeigu mokinių mokymąsi planuotume pagal įtraukiančio mokymosi organizavimo schemą (žr. 2 pav.), tai galėtų tapti konstruktyvaus, su realių gyvenimiškų problemų sprendimu susieto, į integralų pažinimą nukreipto mokymosi planavimo pagrindu.

2 pav. Įtraukiančio mokymosi organizavimo schema „Pagalvok – Padaryk – Pasikalbėk“ dalyko pažinimui (pgl. „Thinking, Doing, Talking Science“, EEF, 2015)

Tokia mokymosi organizavimo schema „Pagalvok – Padaryk – Pasikalbėk“, kai mokiniai apmąsto veiklą, po to atlieka užduotį ir vėliausiai pasikalba tarpusavyje apie dalykinį / mokslinį turinį (prasmintis vertimas iš angl. „Thinking, Doing, Talking Science“), priešpastatoma modeliui „mokytojas pradeda – mokiniai atsako – mokytojas įvertina“. Mokslininkų išvalgomis, toks mokymosi būdas turi teigiamą poveikį mokinių mokslo pažinimo nuostatom formuotis ir praktiniam darbui įprasminti, sudaro sąlygas tarpdalykiniam integralumui atsiskleisti (EEF, 2015).

Mokymosi stebėjimas ir į(si)vertinimas. Dažniausiai, pasak apklausos dalyvių, sprendžiami šie su į(si)vertinimu susiję klausimai: kaip ir už ką vertinti / įsivertinti? Kaip dažnai vertinti? Atsiskleidžia ir problemos, reikalaujančios sprendimo, dėl vertinimo įvairiuose mokomuosiuose dalykuose dermės: kaip suderinti ir neblaškyti mokinių su skirtingais vertinimais? Gilinantis į mokinių savybes, tampa aktualus klausimas „kaip vertinti, kad būtų akivaizdu, jog mokinsys geba panaudoti medžiagą?“, taip pat tai, „kodėl svarbu mokytis mokinius įsivertinti?“

Kalbėdami apie *mokymosi aplinką*, metodinių dienų dalyviai atskleidė progresyvų požiūrį, kėlė interpretacinei pedagogikai būdingus klausimus: kur galėtų vykti pamokos? Kas labiausiai demotyvuoja mokinį? Kaip mes suprantame vieni kitus? Tai rodo teigiamą nuostatą mokymosi erdvių plėtros klausimu ir sudaro prielaidas pamokoms „be sienų“.

Siekiant plėtoti mokytojų kompetencijas metodinių būrelių veikloje, pasitelkus analogijos principą iškeltiems dalyvių klausimams įvertinti, pritaikyta mokymosi organizavimo schema „Pagalvok – Padaryk – Pasikalbėk“. Įvertinus klau-

simų svorį procedūrų žinojimo (1), ugdymo turinio aktualizavimo (2), intelektinės kokybės plėtros (3) ir ugdymo proceso dalyvių pozicijos (4) aspektais (žr. 2 lentelę), *atskleisti tam tikri dėsningumai, padedantys išžvelgti klausimų galią.*

2 lentelė. Metodinių dienų dalyvių refleksijos pagrindu atliktos kokybinės analizės rezultatai

Refleksijos turinys	Dažniausiai užduodami klausimai	Klausimų svoris rodiklių gilinimui			
		Žinojimui	Aktualumui	Plėtrai	Pozicijai
P	Mokinių savybės				
	Kokios yra mokinių savybės?				
	Kaip sudominti?				
	Kaip atitikti mokinio polinkius?				
	Ko nori mokiniai?				
A	Kiek savybių atrasiu?				
	Mokymosi planavimas				
	Kaip planuoti?				
	Kiek detalai būtina planuoti?				
	Kaip planuoti, kai dar nepažįstame vaikų?				
	Kas ir kam turi suplanuoti?				
M	Kaip nepakeisti plano?				
	Kodėl turėčiau planuoti? Turiu didelę darbo patirtį.				
O	Kodėl mokau šios temos?				
	Stebėjimas ir į(si)vertinimas				
	Kaip ir už ką vertinti? Įsivertinti?				
	Kaip dažnai?				
	Kaip neblaškyti su skirtingais vertinimais?				
K	Kaip vertinti, kad būtų akivaizdu, jog geba?				
	Kodėl svarbu mokytis įsivertinti?				
	Mokymosi aplinka				
	Kur turėtų vykti pamokos?				
A	Kur galėtų vykti pamokos?				
	Kas labiausiai demotyvuoja mokinį?				
	Kaip mes suprantame vieni kitus?				

Matyti, kad klausimų, skirtų atsakymams ieškoti tik procedūrinio žinojimo srityje, pavyzdžiui, kaip planuoti?, kiek detalai planuoti?, galia yra maža ir atspindi reprodukcines pedagogikos požiūrį, neskatina mokytojų svarstyti ugdymo turinio aktualizavimo, intelektinės kokybės plėtros ar ugdymo proceso dalyvių pozicijų. Panašiai siaurina galimą diskusijų spektrą klausimai vertinimo srityje: kaip dažnai vertinti? Taip pat mokymosi aplinkos sukūrimo srityje: kur turi vykti pamokos? Visai kitokio pobūdžio diskusijas mokytojų metodiniuose susirinkimuose gali inspiruoti klausimai, apimantys daugiau negu vieną aspektą (žr. langelių spalvinį žymėjimą 2 lentelėje): *kuo*

daugiau langelių yra pažymėta prie atitinkamo klausimo, tuo daugiau sąlygų kreipti diskusiją ugdymo proceso sėkmės rodiklių paieškai, o suradus atsakymus, atitinkamai organizuoti ugdymo procesą pamokoje.

Kviečiame pažaisti: metodinėse dienose buvo aptarti ir kiti aktualūs ugdymo proceso tobulinimo siekiniai – mokinių aukštesniųjų mąstymo gebėjimų ugdymas, problemų sprendimo bendradarbiaujant klausimai bei tyrinjančio mokytojo idėja. Klausimai, į kuriuos ieškoma atsakymų, yra šie:

Mokinių aukštesniųjų mąstymo gebėjimų ugdymas	
	Kas yra aukštesnieji mąstymo gebėjimai?
	Kokio lygio yra aukštesnieji mąstymo gebėjimai?
	Ar gali mokiniai jų pasiekti?
	Kaip ugdyti aukštesnio lygio mąstymo gebėjimus?
	Kaip aukštesnieji mąstymo gebėjimai sąlygoja mokymosi kokybę?
	Kada pakanka žinių ir gebėjimų tai padaryti?
Problemų sprendimas bendradarbiaujant	
	Kaip spręsti problemas bendradarbiaujant?
	Kaip turėtų bendrauti ir bendradarbiauti mokytojas ir mokiniai?
Tyrinėjantis mokytojas	
	Koks yra tyrinėjantis mokytojas?
	Kada mokytojui tyrinėti?

Pasvarstykite, kokioms klausimų grupėms juos priskirtumėte. Apmąstę aukščiau išdėstytos analizės rezultatus ir pateiktas išvalgas, pritaikę analizei aukščiau pateiktą logiką, aptarę su kolegomis, būtinai rasite ugdymo proceso sėkmės rodiklių schemos taikymo naudos kasdieniniame ugdymo procese, tapsite tyrinjančiu mokytoju. Pasidalykite savo išvalgomis Ugdymo sode: <https://sodas.ugdome.lt/prisijungti/pradzia>.

Literatūra

1. Statauskas A., Statauskienė L. Metodinių dienų ciklo „Mokinių mokymosi gerinimas: Ką galime padaryti?“ meninio ugdymo ir technologinio ugdymo sekcijų dalyvių refleksijos kokybinė analizė, 2015. Paroda „Žvaigždėtas dangus“: <https://sodas.ugdome.lt/diskusijos/655/irasai>.
2. Kuolys D. *Ugdymo turinio kaita ir mokykla*. Pilietinis ugdymas mokykloje. AB „OVO“, 1998.
3. Hattie J. *Matomas mokymasis: mokytojo vadovas: kaip užtikrinti kuo didesnę poveikį mokymosi pasiekimams*. „Routledge“, Petro ofsetas, 2012.
4. Pahkin L. *Learning - and Child-Centred teaching methods*. Finnish National Board of Education, 2011 09 29 pranešimo LR ŠMM medžiaga.
5. Projektas „Mokymosi krypties galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams. II etapas“. Veiksimo tyrimas <http://galimybės.ugdome.lt/projekto-veiklos/veiksimo-tyrimai>.
6. Salomé J., Galland S. *Bendravimo menas*. Kaip klausytis, kad išgirstum. Vilnius, Alma littera, 2013.
7. Thinking, Doing, Talking Science Evaluation report and Executive summary. June 2015, https://educationendowmentfoundation.org.uk/uploads/pdf/Oxford_Science.pdf.

II dalis

SOCIALINIS IR DORINIS UGDYMAS. RENGIMO ŠEIMAI IR LYTIŠKUMO UGDYMAS. ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS

SOCIALINIO UGDYMO SITUACIJA MOKYKLOJE

Šarūnas Gerulaitis, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus*

Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas

Nijolė Grybovienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus*

Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė

Kitas žvilgsnis į ugdymo procesą

Atviros ir nuolat besimokančios visuomenės poreikiai skatina ugdyti(s) naujas kompetencijas – svarbus tampa asmenybės augimas, gebėjimas mokytis aktyviai, sąmoningai. Politiniai, socialiniai, ekonominiai, kultūriniai veiksniai, mokslo raida ir naujausi tyrimai lemia ugdymo turinio kaitą. Pasaulis taip greitai keičiasi, kad, pasak Jody Greenstone Miller, labai svarbūs tampa gebėjimai:

- 1) *Prognozuoti*, t. y. „žinoti, kur eina pasaulis ir kas vyksta“. Tie, kas sugebės surasti savo vietą ateities pasaulyje, galės džiaugtis mėgstama veikla ir darys tai, ko pasikeitusiam pasauliui reikia;
- 2) *Savianalizė* – savo darbų apmąstymas ir stipriųjų bei silpnųjų pusių suvokimas;
- 3) *Greitai mokytis* – gebėjimas greitai mokytis ir prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Pasak J. Greenstone Miller, „po penkerių metų geidžiamiausi žmonės bus tie, kurie gali atlikti kelis darbus, o ne tie, kurie 15 metų dirba tą patį darbą. Viskas apsivers“;
- 4) *Papasakoti istoriją*, t. y. mokėti papasakoti istoriją apie tai, kaip tai, ką jau padarėte, siejasi su tuo, ką norite padaryti;
- 5) *Nebijoti netikrumo*, t. y. būti iniciatyviam ir ieškoti žmonių, iš kurių galima mokytis, bei būdų naujoms žinioms gauti.

Esminiai ugdymo turinio pagrindai aprašyti Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008). Jų paskirtis – apibrėžti pradinio ir pagrindinio ugdymo turinį, siekiant ugdymo dermės, prieinamumo ir kokybės visoje šalies švietimo sistemoje. Mokyklos ir mokytojai, vadovaudamiesi Bendrosiomis programomis, formuoja mokyklos ir klasės lygmens ugdymo turinį, pritaikydami jį pagal atskirų klasių ir mokinių poreikius taip, kad mokiniai pagal savo išgales pasiektų kuo geresnių rezultatų.

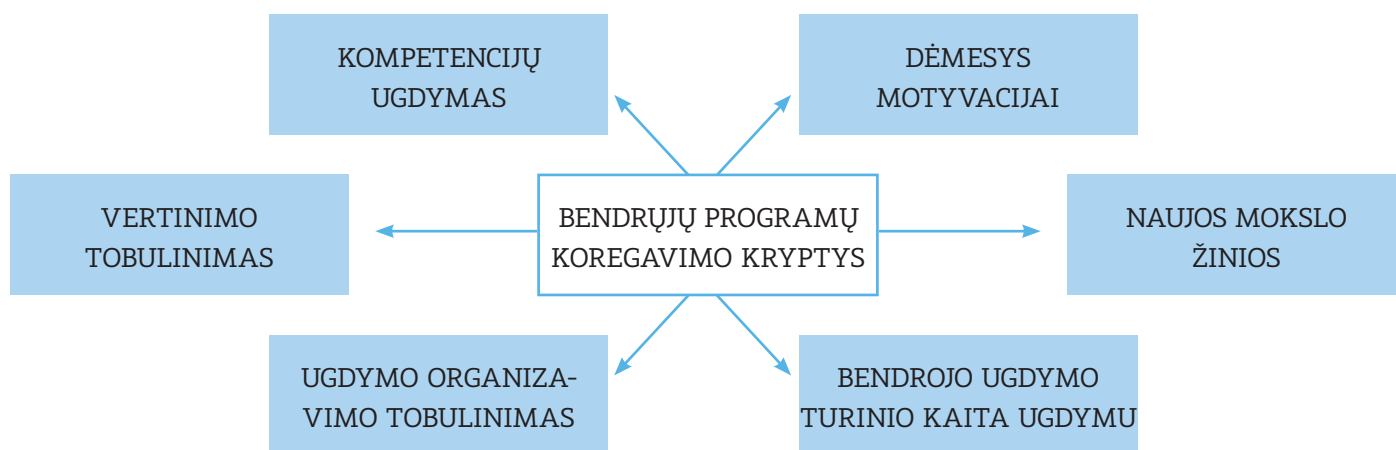
Mokinyt, mokydamasis pagal Bendrąsias programas, tampa: *pasitikintis savimi* – teigiamai save vertina, yra motyvuotas, atsakingas, patikimas, iniciatyvus, kūrybiškas; *bendraviantis ir bendradarbiaujantis* – konstruktyviai veikia, siekdamas bendrų tikslų, kuria ir palaiko gerus santykius su aplinkiniais; *pasirengęs mokytis visą gyvenimą* – yra įgijęs būtinas kompetencijas, kritiškai mąstantis, siekiantis žinių, kūrybiškai jas taikantis problemoms spręsti; *aktyvus* – dalyvauja bendruomenės gyvenime, prisideda prie Lietuvos, Europos ir pasaulio kultūros ir gamtinės aplinkos puoselėjimo, socialinės ir ekonominės gerovės kūrimo.

Socialinis ugdymas *pagrindinėje mokykloje yra svarbi mokinių bendrojo ugdymo dalis*. Mokiniai gilina pradinėje mokykloje įgytą supratimą apie pasaulį, kuriame jie gyvena, ir toliau plėtoja patirtį, kad galėtų prasmingai

ir atsakingai jame veikti. Mokiniai nagrinėja žmonių gyvenimą gamtinėje, socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje, tyrinėja praeitį, dabartį ir kuria ateities planus. Jie įgyja supratimą apie visuomenę, jos santykį su gamtine aplinka, suvokimą, kas yra istorijos raida, tautiškumas ir pilietiškumas. Ugdomi gebėjimai ir vertybės, būtinos aktyviam tautos nariui ir piliečiui. Mokiniai mokomi dalyvauti ir bendradarbiauti visuomenėje, kurioje gyvena.

Daugiau apie tai skaitykite: http://portalas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/pagrindinis_ugdymas_bendras.aspx (žr. 2015-09-09).

Tam, kad būtų užtikrintas Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų, pradėtų įgyvendinti 2008 m., tęstinumas, buvo atnaujintos ir Vidurinio ugdymo programos (2011). Svarbiausios vidurinio ugdymo turinio koregavimo ir atnaujinimo kryptys pavaizduotos 1 paveiksle.

1 pav. (pagal dr. P. Gudyną)

Programų turinys buvo koreguojamas atsisakant perteklinių žinių ir pasikartojimų bei papildant naujomis aktualiomis žiniomis. Mokslininkų, mokytojų, Lietuvos švietimo sistemoje vykdomų projektų ekspertų ir mokyklų komandų sutelktomis pastangomis buvo didinama mokymosi pasirinkimo įvairovė. Ugdymo turinys buvo papildytas naujais pasirenkamaisiais moduliais ir kursais, taip sudarant mokiniams daugiau galimybių ugdytis individualius gebėjimus ir siekti mokymosi sėkmės.

Daugiau apie tai skaitykite: http://portalas.emokykla.lt/bup/Puslapiai/vidurinis_ugdymas_bendras_2.aspx, (žr. 2015-09-09).

Tarptautinių tyrimų apžvalga

Švietimui, kaip ir kiekvienai kitai veikiančiai sistemai, svarbi refleksija. Visiems reikia kartkartėmis stabtelėti ir pasitikrinti, ką jau pasiekėme, ar teisingai padarėme, kur link einame. Švietimo analizei padeda įvairūs tyrimai, tačiau dauguma jų paprastai skirti įvertinti, kaip mokiniai išmoko mokymosi programas. Lietuvoje atlikti du PISA tyrimai – 2006 ir 2009 metais. Juose buvo vertinami mokinių matematikos, skaitymo gebėjimų, gamtos mokslų ir geografijos pasiekimai. Lietuvoje kiekviename iš PISA (*Programme For International Student Assessment*) tyrimų dalyvavo atsitiktinai atrinkti mokiniai iš lietuviškų, lenkiškų ir rusiškų bendrojo ugdymo ir profesinių mokyklų. Be to, buvo apklausiami ir mokyklų direktoriai bei mokinių tėvai. PISA surinkta informacija leidžia padaryti išsamią mokinių, bebaigiančių privalomąjį mokymosi tarpsnį, žinių ir gebėjimų analizę. Atliekant tyrimą taip pat ga-

lima pamatyti, kaip šie mokinių rezultatai kinta, palyginus skirtingas socialines ir ekonomines grupes, ir nustatyti veiksnius, kurie lemia pasiekimus šalyje ir tarp šalių. Kartojant tyrimą kas keleri metai, siekiama nustatyti įvairių šalių mokinių pasiekimų ilgalaikes tendencijas.

2011 m. buvo atlikta „OECD PISA tyrimo filosofija ir 2006 m. tyrimo antrinė duomenų analizė“. Remiantis šio tyrimo išvadomis, siūloma pagal PISA pavyzdį parengti kontekstinių produktyviųjų (t. y. turtingų, plačių kaip projektinis tyrimas) užduočių sąsiuvinius ir elektroninių mokymosi objektų rinkinius gamtamoksliniam raštingumui ir skaitymo gebėjimams ugdyti. Tokiuose rinkiniuose daugiau dėmesio būtų skiriama toms sritims, gebėjimams ir nuostatoms, su kuriomis susijusių užduočių Lietuvos mokinių rezultatai buvo žemesni. Analizėje konstatuojama, kad mokykla iki šiol tebėra perdėm tradiciška, orientuota į rutininių gebėjimų ugdymą ir vertinimą, o kaip ugdyti ir vertinti nerutininius gebėjimus, iki šiol nėra aišku. Prof. Andreas Schleicher (2009) pastebi, kad sprendžiant, ką vertinti, yra du keliai: patikrinti, ar mokiniai išmoko, ko tikėtasi, arba žiūrėti į priekį, kaip gerai jie gali ekstrapoliuoti tai, ko išmoko, pritaikyti žinias ir gebėjimus naujose situacijose. Antrasis kelias veda į XXI amžiaus gebėjimų vertinimą.

Daugiau apie tai skaitykite: http://nec.lt/failai/4217_OECD_PISA_2006_analize.pdf, (žr. 2015-09-09).

2009 m. vyko tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas ICCS (*The International Civic and Citizenship Education Study*). Šis tyrimas parodė, kad pilietinio ugdymo turinys ir metodai Lietuvoje yra gana modernūs, tačiau mokinių pilietinio ugdymo kognityviniai pasiekimai yra tik vidutiniški – mažai skiriasi nuo ICCS vidurkio. Kur kas daugiau dėmesio ateityje reikėtų skirti mokinių pilietines nuostatas formuojantiems veiksniams stiprinti ir skatinti mokinius aktyviau dalyvauti bendruomenės gyvenime. Reikia labiau rūpintis berniukų pilietiniu ugdymu. Tyrimo išvadose teigiama, kad Lietuvoje vyrauja didelė pilietinio ugdymo metodų įvairovė. Nepaisant to, mūsų mokinių pilietinių žinių testo rezultatai statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo bendro ICCS šalių vidurkio.

Daugiau apie tai skaitykite: http://nec.lt/failai/3956_Pilietinis_ugdymas_Lietuvoje_2012_05.pdf, (žr. 2015-09-09).

Eurobarometro tyrimo (2013) duomenimis, Lietuva yra viena iš trijų ES valstybių (kartu su Vengrija ir Kipru), kurios jaunimas yra nelinkęs išitraukti į visuomenines veiklas (Lietuvoje 63 proc. nedalyvauja visuomeninėse veiklose, Kipre – 67 proc., Vengrijoje – 63 proc., ES vidurkis – 44 proc.). Svarbu ir tai, kad Lietuvos, kaip ir Belgijos, Bulgarijos ir Graikijos, jaunimas mažiausiai tiki, kad jų balsas gali nulemti sprendimų priėmimą (72–74 proc. netiki savo balso svarba, ES vidurkis – 64 proc.). Galima teigti, kad pilietinis ugdymas Lietuvoje suteikia teorinių žinių apie politinės sistemos sąrangą, tačiau neugdo įgūdžių aktyviai išitraukti į visuomeninę (bendruomeninę) veiklą ir neskatina prisiišti atsakomybės už procesus, vykstančius valstybėje.

Daugiau apie tai skaitykite: http://ec.europa.eu/youth/library/reports/flash375_en.pdf, (žr. 2015-09-09).

Nacionalinių tyrimų apžvalga

2012 m. buvo tiriama Lietuvos mokinių gebėjimo mokytis kompetencija. Mokinio klausimyne buvo prašoma įvertinti savo mokėjimo mokytis kompetenciją. Remiantis šio tyrimo išvadomis, pastebima, kad didelei daliai mokinių 1–8 klasėse labai trūksta savireguliuavimo, informacijos radimo ir mokymosi įsivertinimo gebėjimų. Šie mokėjimo mokytis kompetencijos trūkumai santykinai stipriai koreliuoja su žemesniais testų rezultatais. Labai tikėtina, kad daugelis mokytojų nepasirengę veiksmingai ugdyti mokinių mokymosi planavimo ir organizavimo gebėjimų, todėl reikia padėti jiems pagerinti savo kompetenciją šioje srityje. Tyrimas patvirtino, kad daugelis mokinių

nesupranta, ką reiškia „mokyti mokytis“, todėl reikia kurti naujas mokymo mokytis metodikas, kurios užpildytų šią spragą.

Daugiau apie tai skaitykite: http://nec.lt/failai/4681_Apzvalga_NMPT2012.pdf, (žr. 2015-09-09).

Mokinių pilietinis ir tautinis sąmoningumas bei jo ugdymas yra aktuali tema, dominuojanti įvairių švietimo institucijų rengiamose programose ir įgyvendinamuose projektuose, žiniasklaidoje ir politinėse diskusijose. Pilietiškumo ir tautiškumo sąvokos, pilietinės ir tautinės vertybės ir jų turinio komponentai, jaunimo pilietinės apatijos apraiškos ir patriotizmo stoka tampa viešojo diskurso dalimi.

Mokinių dalyvavimas pilietinėse veiklose daro įtaką vėlesniam pilietiniam aktyvumui. Pirmia, jauni žmonės per praktinę patirtį įgyja pilietinei veiklai svarbių žinių ir gebėjimų, antra, jauni žmonės pilietinį dalyvavimą įtraukia į savo tapatybę, pilietinis dalyvavimas tampa natūralia jų gyvenimo dalimi.

Gera žinia, kad mokyklos bendruomenių pilietinis potencialas stiprėja: 2014 m. mokinių pilietinė galia ūgtelėjo iki 52,4 balo iš 100 galimų, t. y. buvo 4,8 balo didesnė negu 2012 m. Mokytojų pilietinė galia išliko panaši, kaip anksčiau (48,1 balo). Tai rodo Pilietinės visuomenės instituto atlikto Pilietinės galios indekso tyrimo rezultatai.

Vienas iš sudėtinių pilietinės galios indekso elementų yra pilietinis aktyvumas. „Mokyklų bendruomenės – pilietiškai aktyviausia Lietuvos visuomenės grupė. Mokinių pilietinis aktyvumas šiek tiek mažesnis negu mokytojų, tačiau jie dažniau negu kiti gyventojai dalyvauja vietos bendruomenės veiklose, reiškia pilietinę nuomonę internete, prisijungia prie aplinkos tvarkymo talkų [...]. Apie 30 proc. mokinių, t. y. tris kartus daugiau negu suaugusiųjų, dalyvauja visuomeninių organizacijų veikloje.“

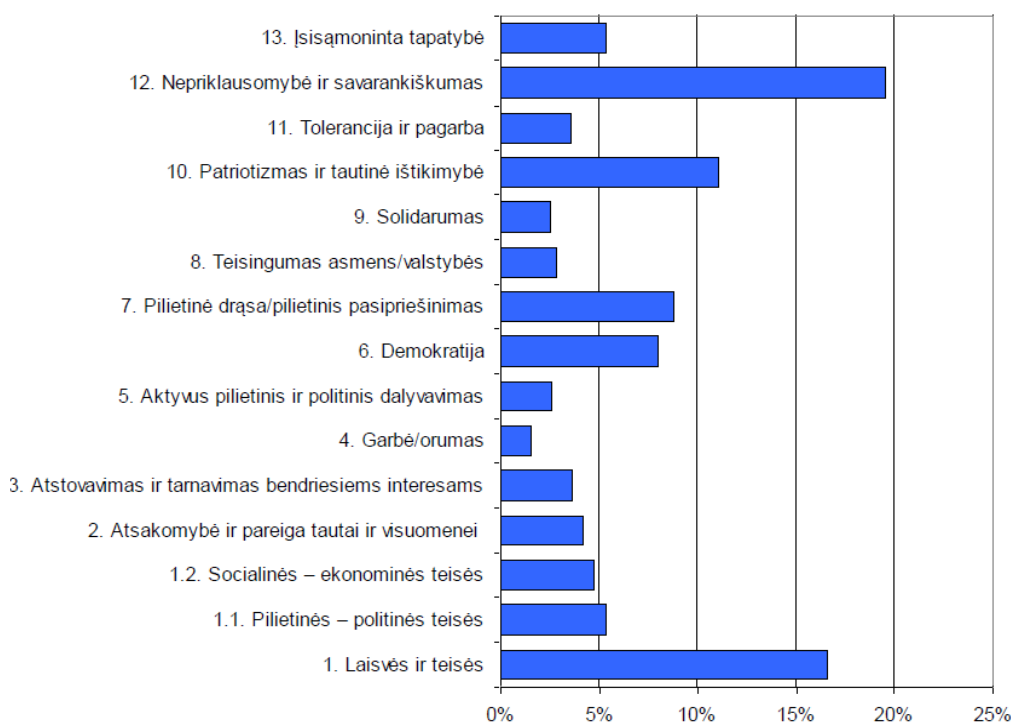
Tačiau nacionalinių ir tarptautinių tyrimų rezultatai rodo nepakankamą mokinių pilietinį aktyvumą, kuomet mokiniai tiesiogiai gali prisidėti prie bendruomenės gyvenimo kūrimo, keitimo ar tvarkymo.

2012 m. Pilietinės visuomenės instituto tyrimų duomenimis, mokinių nuomone, pilietiškumo pamokos nesusiejamos su praktine veikla – mokiniai jaučia, kad pilietinis ugdymas būtų daug įdomesnis, jei vyktų už mokyklos ribų; 56 proc. mokinių mano, jog pilietinio ugdymo dalyko pamokose trūksta praktinės veiklos. Todėl galima teigti, kad pilietinis ugdymas suteikia teorinių žinių, tačiau neugdo gebėjimų, kaip aktyviai įsitraukti į visuomenines ar bendruomenines veiklas.

Daugiau apie tai skaitykite: <http://www.civitas.lt/research/trecias-tyrimas/>, (žr. 2015-09-09).

2008 m. buvo vykdytas tyrimas *Pilietinių ir tautinių vertybių raiška socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose*, kurio tikslas – išanalizuoti pilietinių ir tautinių vertybių raišką Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos 5–12 klasių socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose.

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose vyrauja keletas pagrindinių vertybių. Pažvelgus į daugiau kaip penkiolikos metų nepriklausomos Lietuvos laikotarpį ir prisiminus idėjas bei vertybes, kuriomis gyveno didžioji dalis mūsų šalies visuomenės Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse ir po 1990 m. kovo 11 d., tampa aišku, kodėl šiandien istorijos, geografijos, pilietiškumo ugdymo bei ekonomikos vadovėliuose į labiausiai minimų vertybių trejetuką patenka nepriklausomybė ir savarankiškumas (19,5 proc.), laisvės ir teisės (16,5 proc.) bei patriotizmas ir tautinė ištikimybė (11,1 proc.) (žr. 2 pav.).

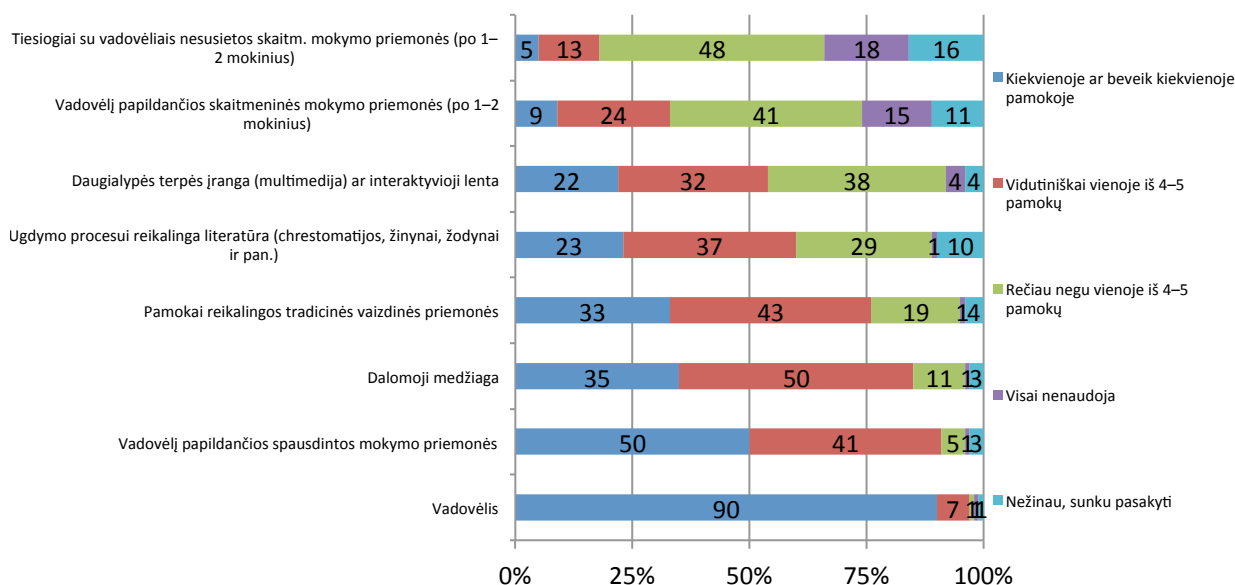

2 pav. Pilietinių ir tautinių vertybių pasiskirstymas 5–12 klasių socialinio ugdymo vadovėliuose (proc.)

Lyginant vertybių raišką pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose, matyti, kad 5–10 klasių socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose kai kurioms pilietinėms ir tautinėms vertybėms yra skiriama daugiau dėmesio nei 11–12 klasių tos pačios srities vadovėliuose.

Daugiau apie tai skaitykite: http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/Pilietini%C5%B3_ir_tautini%C5%B3_vertybi%C5%B3_rai%C5%A1ka.pdf, (žr. 2015-09-09).

Paskutiniu metu daug kalbama apie vadovėlius, jų kokybę. 2011–2012 m. UPC Veiklos analizės ir kokybės užtikrinimo skyriaus darbuotojai atliko tyrimą „Vadovėlių ir kitų mokymo priemonių pasirinkimas ir naudojimas ugdymo procese Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose“ ir parengė dvi švietimo problemos analizės: „Bendrojo ugdymo dalykų vadovėliai: vertinimas, leidyba ir pasirinkimo galimybės“ (2011 m. gruodžio mėn., Nr. 14(64) ir „Bendrojo ugdymo dalykų vadovėliai: turinio kokybė ir naudojimas pamokoje“ (2012 m. birželio mėn., Nr. 5(69)). Pagrindinis tyrimo tikslas – įvertinti, kaip Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose pasirenkami ir naudojami vadovėliai bei kitos mokymo priemonės. Remiantis šio tyrimo duomenimis, galima teigti, kad beveik kiekvienoje pamokoje naudojamas vadovėlis (žr. 3 pav.).

3 pav. Mokymo priemonių naudojimas per pamoką (proc.). Pagal: dr. Albinas Kalvaitis, „Su vadovėliu siejamų mokymo priemonių naudojimas bendrojo ugdymo mokyklos pamokoje“, 2013

Daugiau apie tai skaitykite: <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/Vadoveliu-ir-kitu-mokymo-priemoniu-pasirinkimas.pdf>, (žr. 2015-09-09).

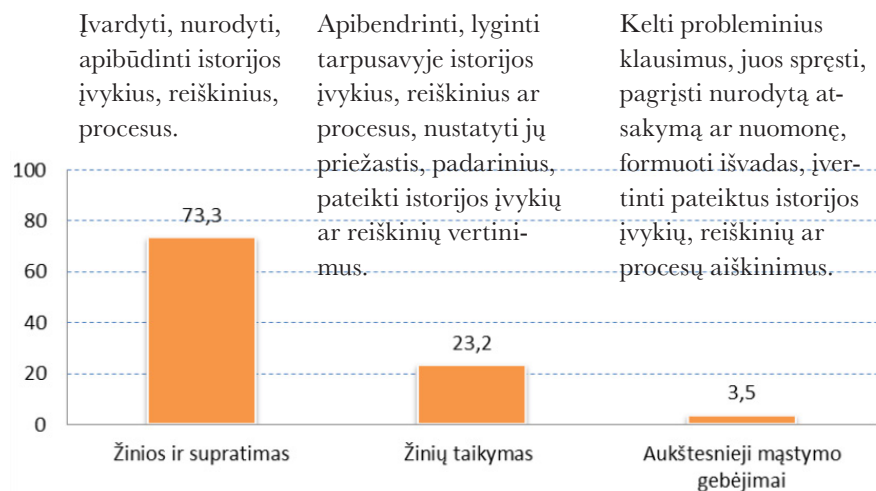
2013 m. Ugdymo plėtotės centro Veiklos analizės ir kokybės užtikrinimo skyrius bei Ugdymo turinio skyriaus metodininkai atliko po 2008 m. išleistų pasaulio pažinimo, istorijos, pilietinio ugdymo ir geografijos vadovėlių užduočių analizę.

Vadovėlių analizei pasirinkti 22 istorijos ir 20 geografijos vadovėlių, kurie parengti arba atnaujinti pagal šiuo metu galiojančias Bendrąsias programas (2008 m.) ir informacija apie juos paskelbta Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir kitų mokymo(si) priemonių duomenų bazėje <http://vadoveliai.emokykla.lt/>, (žr. 2015-09-09). Duomenys buvo renkami taikant mišrią kiekybinę ir kokybinę turinio analizę. Tyrime atskirai fiksuotas vadovėlių užduočių pritaikymas mokinių istorijos ir geografijos gebėjimams, kurie apibrėžti šių dalykų Bendrųjų programų ugdomo-siose veiklos srityse, ugdyti(s). Renkant duomenis, nagrinėtos užduočių sąsajos su vadovėlyje pateikta medžiaga, nurodoma užduočių pateikimo vieta, fiksuojamas kiekybinis užduočių pasiskirstymas pagal pritaikymą mokinių kognityviniams ir dalykiniams gebėjimams ugdyti(s).

Istorija

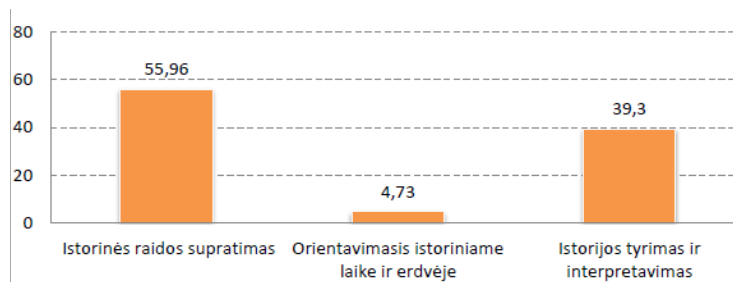
5–10 klasių istorijos vadovėlių užduočių analizės bendrieji rezultatai. Nagrinėtuose 5–10 klasių istorijos vadovėliuose daugiau negu pusė užduočių yra skirtos padėti mokiniams įgyti istorijos žinių ir ugdyti supratimą apie savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos bei pasaulio praeitį. Užduotys, kurios reikalauja taikyti istorijos žinias, sudaro šiek tiek daugiau nei 20 procentų (žr. 4 pav.).

Nagrinėtuose vadovėliuose pateikta labai mažai užduočių, skirtų mokinių aukštesniųjų mąstymo ar problemų sprendimo gebėjimams ugdyti.

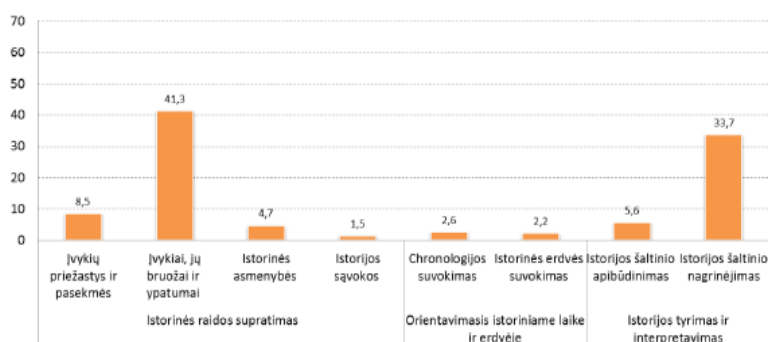
4 pav. Uždavinių pasiskirstymas pagal kognityvinių gebėjimų grupes 5–10 klasių istorijos vadovėliuose (proc.)

Analizuojant 5–10 klasių istorijos vadovėlių uždavinių pritaikymą istorijos gebėjimams ugdyti, paaiškėjo, kad nagrinėti vadovėliai yra pritaikyti tik daliai Bendrosiose programose apibrėžtų gebėjimų ugdyti(s). Vadovėliuose didžioji dalis vaizdinės medžiagos tik iliustruoja, papildo autoriniame tekste, istorijos šaltiniuose pateiktą informaciją ir labai dažnai nėra siejama su užduotimis (žr. 5 pav.).

5 pav. Uždavinių pasiskirstymas pagal istorijos Bendrųjų programų ugdomąsias veiklos sritis 5–10 klasių istorijos vadovėliuose (proc.)

5–10 klasių istorijos vadovėliuose vyrauja užduotys, skirtos istorijos įvykių bruožams ar ypatumams nagrinėti (žr. 6 pav.). Kur kas mažiau uždavinių, skirtų ugdyti mokinių gebėjimus istorijos įvykių, reiškinių ar procesų priežastims, pasekmėms, istorinių asmenybių veiklai nagrinėti bei istorijos šaltinių išorinėms ypatybėms nusakyti. Lyginant užduotis, kuriose prašoma mokinių nagrinėti istorinių asmenybių gyvenimus, vyrauja tos, kurios skirtos vyrų veiklai (94 proc.), ir tik 6 proc. uždavinių skirta įžymių moterų veiklai analizuoti.

6 pav. Uždavinių pasiskirstymas pagal istorijos Bendrųjų programų ugdomąsias veiklas ir posrėčius 5–10 klasių istorijos vadovėliuose (proc.)

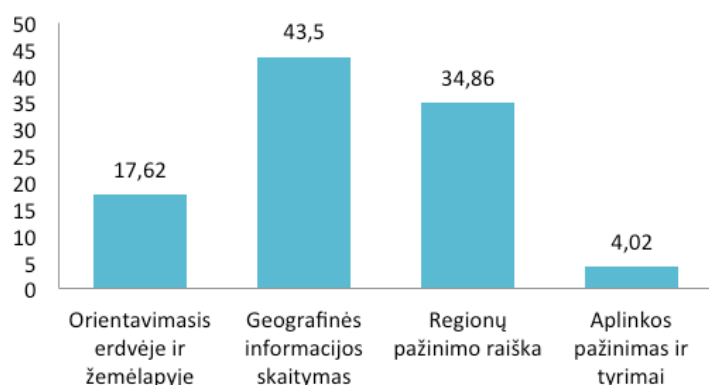
Rekomendacijos:

1. 5–10 klasėje naudoti papildomas užduotis, kurios ugdo aukštesnius mąstymo gebėjimus, nes vadovėliuose tokių užduočių nepakanka.
2. Nors vadovėliuose yra pateikiamos laiko juostos, žemėlapiai, chronologinės lentelės, schemas ir kita vaizdinė medžiaga, bet tik maža dalis užduočių reikalauja šią medžiagą nagrinėti. Todėl rekomenduojama „įdarbinti“ laiko juostas, žemėlapius, chronologines lenteles, schemas, pateikiant papildomas užduotis.
3. Daugiau dėmesio skirti orientavimosi istoriniame laike ir erdvėje veiklos srities užduotims, nes vadovėliuose tokių užduočių nepakanka.
4. 7–10 klasėse daugiau dėmesio skirti Lietuvos istorijos dėstymui ir užduotims, nes istorijos Bendrojoje programoje rekomenduojama, kad 7–10 klasėse, integruotai mokant Lietuvos ir pasaulio istorijos, Lietuvos istorijai nagrinėti nuo Lietuvos valstybės susikūrimo būtų skirta apie 40 proc. numatytų valandų skaičiaus.

Daugiau apie tai skaitykite: <http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/vadoveliai/>, (žr. 2015-09-09).

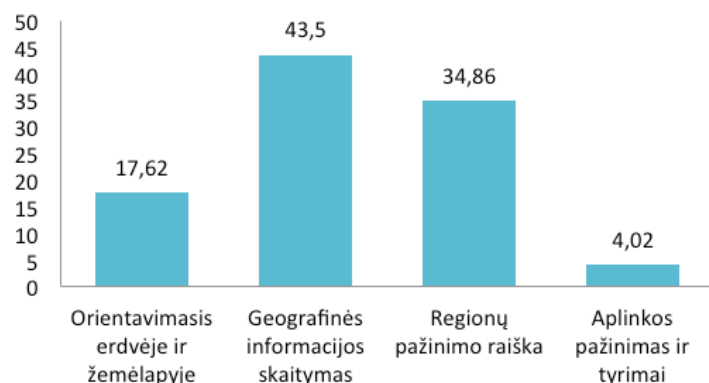
Geografija

Nagrinėtuose 6–10 klasių geografijos vadovėliuose daugiau negu pusė užduočių yra skirtos padėti mokiniams įgyti geografijos žinių ir supratimą. Nagrinėtuose vadovėliuose pateikta labai mažai užduočių, skirtų mokinių aukštesniesiems mąstymo ar problemų sprendimo gebėjimams ugdyti (žr. 7 pav.).

7 pav. Užduočių pasiskirstymas pagal kognityvinių gebėjimų grupes 6–10 klasių geografijos vadovėliuose (proc.)

Analizuojant 6–10 klasių geografijos vadovėlių užduočių pasiskirstymą pagal Bendrųjų programų ugdomasias veiklos sritis, paaiškėjo, kad nagrinėtuose vadovėliuose apie 43 proc. užduočių nukreiptos į geografinės informacijos skaitymą ir tik apie 4 proc. – į aplinkos pažinimą ir tyrimus (žr. 8 pav.).

8 pav. Užduočių pasiskirstymas pagal geografijos Bendrųjų programų ugdomasias veiklos sritis 6–10 klasių geografijos vadovėliuose (proc.)

Lietuvos bendrojo ugdymo mokykloje vadovėliai, kaip ugdymo priemonė, užima svarbią vietą. Juose yra susistemintos naujos visuomenės idėjos, požiūriai, kaitos kryptys ir perteikiama informacija pagal esminius metodinius principus. Tyrinėtojai pabrėžia, kad mokykliniame vadovėlyje pateikta mokomoji medžiaga turi atitikti ne tik jai keliamus dalykinius ir pedagoginius reikalavimus, bet kartu objektyviai ir reprezentatyviai atspindėti visuomenės gyvenimą bei prisidėti prie demokratijos ir tuo metu visuomenei svarbių vertybių ugdymo (Mikk, 2000, 309–331; Skrzypczak, 2003, 12–13).

Literatūra

1. 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai, 2015.
2. Flash Eurobarometer 375, European Youth: Participation in Democratic Life, 2013. http://ec.europa.eu/youth/library/reports/flash375_en.pdf (žr. 2015-09-23).
3. Metodinė svetainė. Kompetencijų ugdymas. <http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=78>, (žr. 2015-08-27).
4. Kalvaitis A. Su vadovėliu siejamų mokymo priemonių naudojimas bendrojo ugdymo mokyklos pamokoje (tyrimo ataskaita). Vilnius, 2011, prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/Mokymo_priemoni%C5%B3_naudojimas_pamokoje_galutine_tyrimo_ataskaita.pdf, (žr. 2015-08-27).
5. OECD PISA tyrimo filosofija ir 2006 m. tyrimo antrinė duomenų analizė. Vilnius, 2011, prieiga per internetą: http://www.nec.lt/failai/4217_OECD_PISA_2006_analize.pdf, (žr. 2015-08-27).
6. Pikžirnis A., Makauskaitė M. *Pilietinio ugdymo efektyvumas bendrojo ugdymo mokykloje*. Geriausios tarptautinės praktikos ir jų pritaikymo galimybės Lietuvoje. 2015. http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/04/Pilieti%C5%A1kumo-ugdymas_Arnoldas-Pik%C5%BEirnis-ir-Mant%C4%97-Makauskait%C4%97.pdf, (žr. 2015-08-27).
7. Pilietinės galios indekso tyrimas. Trumpas tyrimo rezultatų apibendrinimas. 2014.
8. Pilietinės visuomenės institutas. Pilietiškumo ugdymo būklės kokybinis tyrimas. 2012.
9. Pilietinių ir tautinių vertybių raiška socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose. Vilnius, 2008, prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/Pilietini%C5%B3_ir_tautini%C5%B3_vertybi%C5%B3_rai%C5%A1ka.pdf.
10. Pilietiškumo ugdymo būklės kokybinis tyrimas, 2012 m. <http://www.civitas.lt/research/pilietiskumo-ugdymo-bu-kle/>, (žr. 2015-09-23).
11. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.
12. Raugalas J. PISA gamtamokslinio raštingumo tyrimų duomenų analizė: iššūkis Lietuvos mokytojams ir vadovėlių autoriams. *Šoktonas*, 2011, rugsėjis, Nr. 11.
13. Tyrimo ataskaita „Pilietinių ir tautinių vertybių raiška socialinio ir dorinio ugdymo vadovėliuose“. Vilnius, 2008, 4 p.
14. Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.

METODINĖ PAGALBA SOCIALINIO UGDYMO MOKYTOJAMS

Šarūnas Gerulaitis, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas*

Kokia metodine pagalba gali pasinaudoti mokytojai?

Parengta istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo, ekonomikos ir verslumo metodinė medžiaga, skirta pagrindinio ugdymo programą įgyvendinančių mokyklų mokytojams (žr. <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos> (prisijungimo laikas žr. 2015-08-27). Šioje medžiagoje pateikti pavyzdžiai ir sukaupta mokytojų, kurie pirmieji pabandė įgyvendinti atnaujintas Bendrąsias programas, patirtis.

Siekiant padėti mokytojams pasirengti dirbti pagal Bendrąsias programas, tariantis su mokytojais praktiškai parengti ir paskelbti istorijos, geografijos, pilietinio ugdymo, ekonomikos ir verslumo ilgalaikių planų pavyzdžiai (žr. pagrindinis ugdymas <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/planai/>, vidurinis ugdymas <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/vidurinis/planai/> (prisijungimo laikas žr. 2015-08-27).

Kitokios ugdymo organizavimo galimybės. Modulinis mokymas

Projekte *Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui, I–II etapas (2009–2014)* daug dėmesio buvo skiriama ugdymo turinio individualizavimui ir diferencijavimui. Pirmo etapo metu projekte sukurta geografijos diagnostinių ir diferencijuotų užduočių pavyzdžių, realizuojančių įvairius ugdymo organizavimo metodus, skirtus akademinį ir praktinį polinkį mokiniams (<http://galimybės.ugdome.lt/> žr. 2015-09-08).

Antrojo etapo metu projekte sukurtos istorijos ir geografijos 9–10 (I–II gimnazijos) ir 11–12 (III–IV gimnazijos) klasių modulių programos (<http://galimybės.ugdome.lt/>, žr. 2015-09-08). Modulinis mokymas(is) – tai mokymo ir mokymosi proceso planavimo ir organizavimo metodas, teikiantis galimybių ugdymo turinį pateikti baigtiniais ciklais – moduliais – bei įgalinantis mokinį patį pasirinkti turinio aspektus, mokymosi būdus, atsižvelgiant į savo poreikius, polinkius ir galimybes. Numatoma modulio trukmė – 35 ar 17 valandų, priklausomai nuo modulio tikslo ir uždavinių bei planuojamos turinio apimties.

Parengtose modulių programose numatytos veiklos, skirtos tyrinėjimui, kūrybai plėtoti, praktinei ir kitai aktyviai mokinių veiklai.

Tam, kad būtų sėkmingai įgyvendinti parengti geografijos moduliai, siūloma tikslingai taikyti šiuolaikines informacines ir komunikacines technologijas: kompiuterius su interneto prieiga, planšetinius kompiuterius, mobiliuosius įrenginius („iPad“, „iPhone“, „GPS“), GIS platformą (pvz., „ArcGIS Online“) ir kt.

Nuo 2011 metų mokykloms sudarytos galimybės dar daugiau dėmesio skirti laisvės kovų istorijai dėstyti (ne mažiau kaip 18 pamokų), todėl projekte parengta privalomai pasirenkamojo istorijos modulio programa „Lietuvos laisvės kovos XIX–XX a.“. Šią programą galima rasti <http://duomenys.ugdome.lt/?mokytojas/mano/duomenys/med=10> (žr. 2015-09-23).

Įgyvendinant modulinio mokymosi programas siūloma taikyti formalųjį ir kaupiamąjį vertinimą visuose modulinio mokymo(si) etapuose: prieš mokymąsi, mokantis ir po mokymosi. Šį vertinimą atlikti visą mokymo laiką padėtų nuolatinio stebėjimo lapai, skirti kiekvienam mokiniui. Tarpiniai atsiskaitymai ir baigiamieji darbai

vertinami taikant formalųjį vertinimą. Siekiant išsiaiškinti mokinių mokymosi galimybes ir spragas, numatyti tolesnius mokymosi žingsnius, diferencijuoti ir individualizuoti ugdymo procesą, parengti istorijos ir geografijos diagnostinių užduočių pavyzdžiai. Siūloma modulio pradžioje taikyti diagnostinį vertinimą, kuris neturėtų būti formalus, jo tikslas – diagnozuoti mokinio stiprybes ir silpnybes. Diagnostinio vertinimo rezultatai galėtų būti lyginami su baigiamojo darbo rezultatais, kad mokiniai suprastų, ko išmoko, kokių mokymosi rezultatų pasiekė. Rengiant diagnostines užduotis laikytasi tokio žinių ir gebėjimų santykio: 35 proc. užduoties taškų turėtų būti skirta žinioms ir supratimui, 45 proc. – gebėjimui taikyti ir analizuoti, o kiti 20 proc. – problemų sprendimo gebėjimams tikrinti. Pagal diagnostinių užduočių sunkumą laikytasi tokių proporcijų: 30 proc. lengvų užduočių, 40 proc. – vidutinio sunkumo ir 30 proc. – sunkių (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Diagnostinės užduoties matrica

Gebėjimų grupės Užduoties lengvumas	Žinios ir supratimas	Taikymas	Aukštesnieji mąstymo gebėjimai	Svarbumas procentais
Lengva				30
Vidutinė				40
Sunki				30
Svarbumas procentais	35	45	20	100

Skaitmeninis ugdymo turinys

Skaitmeninė *kompetencija* minima kaip vienas svarbiausių XXI amžiaus gebėjimų. Šie gebėjimai susiję su kūrybiškumu ir atvirumu inovacijoms, atsakomybe ir produktyvumu, bendravimu ir bendradarbiavimu, kritinio mąstymo, problemų sprendimo, metapažinimo įgūdžiais. *Kas gi padeda tobulinti skaitmeninę kompetenciją?* Pedagoginė aplinka ir metodai, kuriais ši kompetencija ugdoma, apima dažną ir integruotą įvairių techninių priemonių naudojimą ir didelę veiklų įvairovę, kurios pagrindas – sudėtingos su realių problemų sprendimu susijusios užduotys. Tai mokinių savų žinių kūrimas arba įvairiarūšės produkcijos gamyba, realių problemų sprendimas ir bendradarbiavimu pagrįsta veikla bei projektinis darbas. Be to, tokia aplinka turėtų daryti mokiniui ilgalaikį poveikį.

Virtualioje UPC aplinkoje yra sukurtas aukšto ir labai aukšto interaktyvumo lygio 5–8, 9–10 ir 11–12 klasių geografijos ir 9–10 ir 11–12 klasių istorijos skaitmeninis ugdymo turinys, kuris prieinamas visoms Lietuvos mokykloms ir savarankiškai besimokantiems mokiniams <http://smpmetodika.ugdome.lt/> (žr. 2015-09-23).

Projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5–8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ metu sukurta geografijos 5–8 klasių mokiniams skaitmeniniai mokomieji objektai, kurie skirti mokytis stebėti, nagrinėti, lyginti bendruosius pasaulio gamtos reiškinius ir dėsningumus, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairovę, ten gyvenančių žmonių gyvenamos ir ūkinės veiklos ypatumus. Mokiniai turi galimybę modeliuoti įvairius gamtinius ir visuomeninius reiškinius bei procesus virtualioje erdvėje. Siūlomos užduotys ir tiriamieji darbai su objektais, kurie yra tolimi arba juos būtų sudėtinga ir pavojinga tyrinėti klasėje. Taip pat skatinamas mokinių kūrybingumas: jie turi galimybę kurti komiksus, įvairias istorijas, minčių žemėlapius. Geografijos pamokų turinys pritaikytas skirtingų poreikių bei pasiekimų lygio mokiniams.

Šiame projekte sukurta 30-čiai temų sudėtinių geografijos mokymosi objektų, atitinkančių Bendrosiose programose numatytas veiklos sritis: *Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje; Geografinės informacijos skaitymas; Regionų pažinimo raiška; Aplinkos pažinimas ir tyrimai*. Kiekvienos temos geografijos mokymosi objektų rinkinį sudaro:

- demonstraciniai mokymosi objektai, t. y. interaktyvi, iliustruota, animuota ar filmuota medžiaga;
- kūrybinės užduotys, kuriose numatyta aktyvi mokinių veikla;
- tiriamieji darbai, kurie sudaro mokiniams galimybę modeliuoti, keisti parametrus, atlikti tiriamąjį darbą, kurį sunku arba pavojinga atlikti realioje aplinkoje.

Kiekvienos temos mokymosi objektai ir užduotys orientuotos ne tik į supratimą ir žinių taikymą, bet ir į aukštesniųjų mąstymo gebėjimų ugdymą. Prie mokymosi objektų pateikiami mokymosi uždaviniai ir patarimai mokiniui. Išnagrinėjęs kiekvienos temos mokymosi objektus ir atlikęs užduotis, mokinys gali įsivertinti, kaip suprato pateiktą medžiagą. Įsivertinti galima naudojantis mokymosi objektui parengtais įsivertinimo teiginiais arba skaitmeniniu „Voratinklio“ įrankiu. Atliktas užduotis galima išsaugoti savo kompiuteryje ir nusiųsti mokytojui elektroniniu paštu iš interneto svetainės.

Daugiau apie tai galite rasti <http://geografija6-8.mkp.emokykla.lt/lt/sisteminiai/meniu/teisinis/apie-projekta/> (prijungimo laikas 2015-08-27).

Projekte „Ugdymo turinio naujovių sklaidos modelis“ sukurti mokomieji objektai, skirti mokyti istorijos ir geografijos 9–10 ir 11–12 klasėse apie Lietuvą, Europą ir pasaulį.

Kiekvienos temos geografijos ir istorijos mokomojo objekto rinkinį sudaro:

- demonstraciniai mokomieji objektai;
- kūrybinės užduotys, skirtos aktyviai mokinių veiklai ugdyti, t. y. tyrinėti, sudaryti minčių žemėlapi, kurti istorijas ar pasakojimus;
- užduočių lapai.

Išnagrinėjęs kiekvienos temos mokymosi objektus ir atlikęs užduotis, mokinys gali įsivertinti savitiktos klausimynu.

9–10 klasių mokiniams siūlomos geografijos užduotys, skirtos praktiniams kūrybiniams gebėjimams ugdytis:

- orientuotis vietovės plane ir žemėlapyje;
- naudotis Globaline padėties nustatymo sistema, nagrinėti įvairaus turinio ir mastelio žemėlapius;
- nustatyti ir apibūdinti objektų gamtinę, ekonominę ir politinę geografinę padėtį;
- analizuoti, suvokti, kritiškai vertinti ir interpretuoti geografinės informacijos šaltinius ir perteikti geografinę informaciją įvairiomis formomis;
- atlikti geografinius aplinkos stebėjimus ir tyrimus – modeliuoti, keisti prietaisų / įrenginių / modelių parametrus, matuoti jų reikšmes;
- kurti minčių žemėlapius, istorijas, keliones su numatyta aktyvia mokinių veikla.

11–12 klasių mokiniams siūlomos geografijos užduotys, skirtos praktiniams kūrybiniams gebėjimams ugdytis:

- orientuotis lokaliajoje, regiono ir globalioje geografinėse erdvėse, vietovės planuose ir žemėlapiuose;
- analizuoti kartografinius kūrinius, įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, pateiktą grafikais, lentelėmis, diagramomis, schemomis, mokslo ar mokslo populiarinimo tekstais;

- surasti bei atrinkti reikiamą geografinę informaciją analizuojant gamtinius ir visuomeninius reiškinius bei procesus, sprendžiant socialines, politines, ekonomines, aplinkosaugos problemas;
- apibūdinti valstybę, regioną ar subregioną, išryškinti gamtinius ir socialinius jo savitumus;
- savarankiškai sudaryti tyrimo planą, pasitelkiant geografinės informacijos sistemos (GIS) teikiamas galimybes, ir atlikti tyrimą (mokyti pasirinkti metodus ir būdus, tyrimų priemones, atlikti įvairius matavimus ir skaičiavimus, spręsti problemas, daryti išvadas ir vertinti gautus rezultatus);
- kurti minčių žemėlapius, istorijas ar pasakojimus, sudaryti kelionių maršrutus su numatyta aktyvia mokinių veikla.

9–12 kl. istorijos kūrybinės užduotys apima visas istorijos dalyko veiklos sritis (istorinės raidos supratimą; orientavimąsi istoriniame laike ir erdvėje; istorijos šaltinių tyrimą ir interpretavimą; istorinio supratimo raišką):

- užduotys su istorijos žemėlapiais, šaltiniais, jų analize, interpretacijomis, vertinimu;
- užduotys su galimybe peržiūrėti ir palyginti istorinių filmų ištraukas, jas interpretuoti;
- užduotys mokyti kurti argumentuotą istorinį tekstą;
- minčių žemėlapiai, istorijos kūrimas su numatyta aktyvia mokinių veikla;
- užduotys su žemėlapiu ar kartos schema su galimybe įkelti, karpinti, keisti mastelį, modeliuoti istorinius įvykius.

Projekte sukurta medžiaga galima rasti: <https://sodas.ugdome.lt/mokymo-priemones> (prisijungimo laikas 2015-08-27).

Literatūra

UPC įvykdyti projektai. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/projektai/ivykyti.php> (prisijungimo laikas 2015-08-27).

NAUJAS, AKTUALUS UGDYMO TURINYS SOCIALINIAMS MOKSLAMS. KAIP JŲ ĮGYVENDINTI? SOCIALINĖS-PILIETINĖS VEIKLOS: ORGANIZAVIMO IR VERTINIMO REKOMENDACIJOS

Ginta Orientienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė*

Bendrosiose programose teigiama, kad „tinkama ugdymo turinio integracija sudaro daugiau galimybių priartinti mokymąsi prie gyvenimo, plėtoti bendrąsias mokinių kompetencijas, pritaikyti užduotis pagal mokinių poreikius, polinkius ir galias, išvengti kartojimosi ir didelių mokymosi krūvių“.

Naujo ugdymo turinio integracija, kuri praturtina ir suaktualina dalyko turinį, padeda priartinti mokymąsi prie realių problemų nagrinėjimo. Mokiniai mokosi analizuoti, vertinti, interpretuoti gyvenimo realijas, išsakyti savo asmeninį požiūrį į vykstančius įvykius, reiškinius ar procesus, t. y. orientuotis šių dienų realijose.

Aktualijos turėtų būti nagrinėjamos pasitelkiant aktyvų mokymąsi – problemų sprendimą, tyrinėjimą, kūrybines užduotis. Todėl mokiniams sudaromos sąlygos ugdytis ne tik dalykines, bet ir bendrąsias kompetencijas:

- kartu planuoti ir veikti;

- bendradarbiauti;
- aktyviai klausytis ir siūlyti idėjas;
- įgyvendinti idėjas;
- valdyti emocijas ir jausmus;
- reflektuoti veiklą ir jos rezultatus, numatyti tobulintinas sritis ir t. t.

Norint pasitikrinti, ar dalyko pamokose skiriama pakankamai vietos naujam, aktualiam ugdymo turiniui įgyvendinti, verta užduoti sau ir atsakyti į šiuos kontrolinius klausimus:

- *Kurios žinios ir gebėjimai, įgyti jūsų dalykų pamokose, yra perkeltini mokantis kitų dalykų ar atvirkščiai?*
- *Kaip jūsų pamokose mokinių įgytos žinios ir gebėjimai gali būti pritaikomi realiame gyvenime?*
- *Kaip gyvenimo realijos atsispindi jūsų pamokose?*
- *Kaip savo dalyko pamokose mokiniams padedate ugdytis ir bendrasias kompetencijas?*

2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose ugdymo planuose rekomenduojama į istorijos, geografijos, pilietiškumo ugdymo pagrindų dalykų turinį integruoti: Lietuvos ir pasaulio realijas, kurias turi būti nuolat ir sistemingai atskleidžiamos ir aptariamoms su mokiniais, nacionalinio saugumo ir gynybos pagrindų temas, tokias kaip: nacionalinio saugumo samprata ir sistema Lietuvos Respublikoje; rizikos veiksnių, grėsmių ir pavojų analizė; Lietuvos gynybos politika; informaciniai ir kibernetiniai karai: tikslai, metodai, instrumentai; Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas ir kiti įgyvendinamieji gynybos ir kovos su korupcija sričių teisės aktai ir kitas panašias temas.

Aktualiam ugdymo turiniui integruoti į socialinio ugdymo ir kitus dalykus yra parengta metodinė ir informacinė medžiaga:

- „Lietuvos aktualijos: ką manai?“ transliacijų internetu ciklas nacionalinio saugumo tema.
Daugiau apie tai skaitykite: <http://duomenys.ugdome.lt/?veikla/aktualijos> (žr. 2015-09-09).
- Medijų ir informacinio raštingumo metodinė medžiaga.
Daugiau apie tai skaitykite: <http://duomenys.ugdome.lt/?mm/media> (žr. 2015-09-09).
- Naujienlaiškis „Aktualijos! O ką manai Tu?“: <http://www.upc.smm.lt/aktualijos/0> (žr. 2015-09-09).
Daugiau apie tai skaitykite: <http://duomenys.ugdome.lt/?veikla/aktualijos/med=15/24> (žr. 2015-09-09).

„Lietuvos aktualijos: ką manai?“ transliacijų internetu ciklas nacionalinio saugumo tema

UPC kartu su Krašto apsaugos ministerija parengė mokykloms transliacijų internetu ciklą, kurių tikslas – padėti mokytojams drauge su mokiniais ugdymo procese aptarti svarbias Lietuvos ir pasaulio aktualijas. Tikimasi, kad ši iniciatyva paskatins mokytojus ir mokinius:

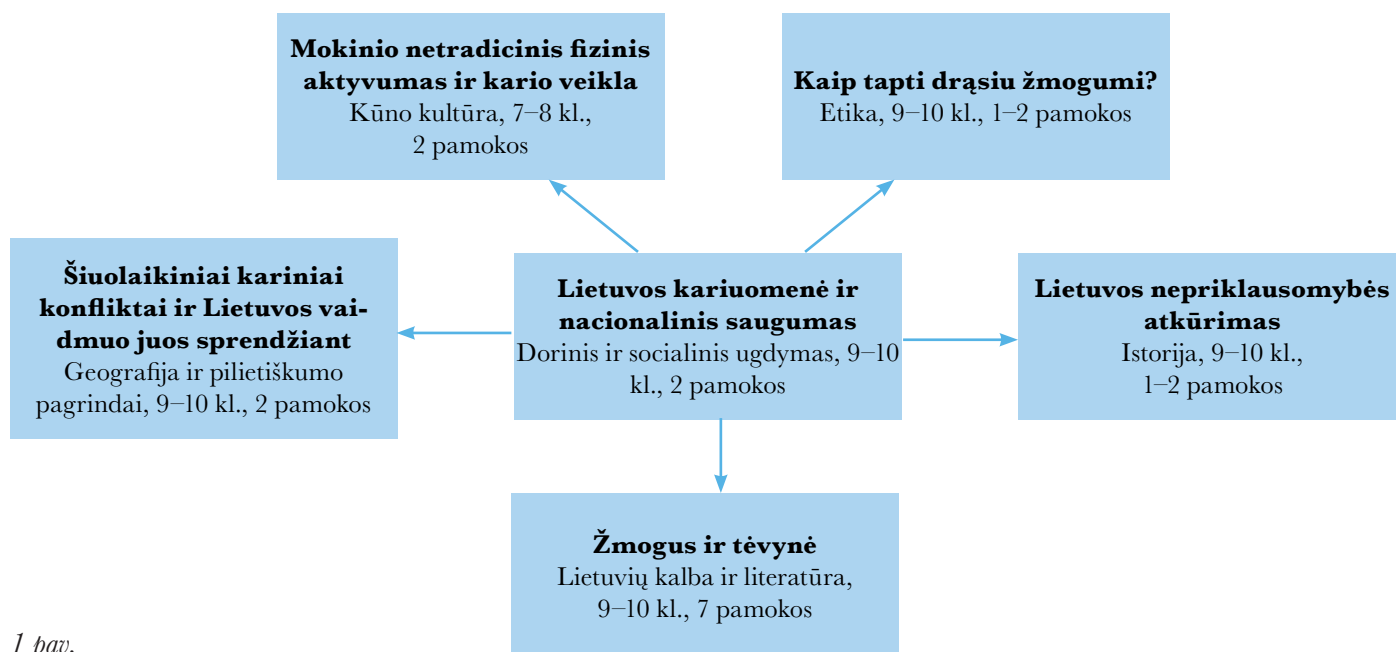
- spręsti piliečiui ir valstybei svarbius klausimus;
- domėtis aktualiomis Lietuvos ir pasaulio visuomenės socialinėmis, kultūrinėmis, ekonominėmis ir politinėmis aktualijomis, probleminių klausimų sprendimų paieškomis;
- ugdytis gebėjimus kritiškai vertinti įvairius informacijos šaltinius, drąsiai diskutuoti ir išsakyti savo poziciją įvairiais aktualiais klausimais.

Nacionalinio saugumo transliacijų internetu ciklui parengtos pamokos trimis temomis:

1. *Lietuvos kariuomenė ir nacionalinis saugumas.*
2. *Propaganda: kur slypi realybė?*
3. *Šauktinio pareiga ir kasdienybė Lietuvos kariuomenėje.*

Bendrosiose programose mokytojams rekomenduojama ieškoti galimybių integruoti ugdymo turinį pirmiausia ugdymo srityje ir kitų ugdymo sričių dalykuose. Suteikiama galimybė integruoti tos pačios tematikos nagrinėjimą įvairiuose dalykuose ir akcentuoti skirtingus nagrinėjamos tematikos aspektus. Integravimo dėka mokinys įgyja ir plėtoja holistinį požiūrį į tai, ko mokosi, ir kiekvienos temos nagrinėjimas jam įgauna didesnę prasmę.

Todėl nacionalinio saugumo temomis parengtos pamokos yra skirtos socialinio ir dorinio ugdymo, lietuvių kalbos ir literatūros, kūno kultūros mokytojams. Šių dalykų mokytojai, norėdami perteikti mokiniams nacionalinio saugumo turinį, kaip visumą, o ne fragmentiškai, turėtų tarpusavyje suderinti pamokų turinį ir eigą (žr. 1 pav.). Taip vyksta integracija: suartėja dalykai, skirtingų dalykų žinios taikomos viename kontekste, šiuo atveju – nacionalinio saugumo.

1 pav.

Įprasta manyti, kad dalykas, kurio mokinys jau mokėsi, padėjo pagrindus dalykams, kurių bus mokomasi vėliau. Mokiniui paliekama spręsti žinių, gautų per įvairių dalykų pamokas, dėlionės sujungimo problemą. Jei duosime mokiniui atskirai visus pyrago ingredientus – miltų, kiaušinių, cukraus, – tai bus sunkiai praryjama ir tuo labiau suvirškinama. Tačiau jei gerai sumaišysite ingredientus ir iškepsite pyragą, mokiniai juo gardžiuosis ir nekils jokių problemų dėl virškinimo. Panašiai ir tarpdalykinė integracija: kai jos nėra, mokinys turi pats sudėlioti sudėtingą dėlionę, kurioje liks tuščių plyšių. Kai ji yra, dėlionę sudėlioti lengva ir net pasigardžiuojant pyragu.

Daugiau apie tai skaitykite: <http://duomenys.ugdome.lt/?/veikla/aktualijos> (žr. 2015-09-09).

Medijų ir informacinio raštingumo metodinė medžiaga

Susidūrimas su medijomis šiandieniniame gyvenime yra neišvengiamas – žiūrime TV laidas, skaitome

spaudos leidinius, žiūrime kino filmus, klausomės muzikos ir kt. Svarbu ne tik pasyviai priimti informaciją, bet ir gebėti suvokti jos turinį, analizuoti ir vertinti įvairių visuomenės informavimo priemonių (televizijos, radijo, spaudos, interneto) teikiamą informaciją, suvokti informacijos pateikėjų interesus, mokėti ją efektyviai panaudoti, patiems formuojant informacinius pranešimus ir juos skelbiant viešosios komunikacijos erdvėje. Šių gebėjimų ugdymas vadinamas *medijų ir informaciniu raštingumu*, kuris skatina suvokti, analizuoti, vertinti, panaudoti gaunamą informaciją ir kurti naujus pranešimus.

Ugdant medijų ir informacinį raštingumą, siekiama, kad mokiniai gebėtų:

- analizuoti, kritiškai vertinti ir pasirinkti spaudoje, radijo ir televizijos laidose, kino filmuose, internete ir kituose informacijos šaltiniuose pateikiamą informaciją;
- efektyviai ir sąmoningai naudotis viešąja informacija ir informacinių technologijų teikiamomis galimybėmis;
- kurti įvairių formų informacijos pranešimus;
- įvertinti žiniasklaidos ir medijų vaidmenį demokratinėje visuomenėje bei suvokti iššūkius, su kuriais ji susiduria.

Socialinio ugdymo Bendrosiose programose numatyti pasiekimai susiję su medijų ir informaciniu raštingumu. *Pavyzdžiui*, Pagrindinio socialinio ugdymo bendrojoje programoje (2008) numatomi ugdyti pasiekimai:

- „analizuoti ir kritiškai vertinti žiniasklaidoje svarstomas problemas ir teikiamą informaciją. Naudotis visuomenės informavimo priemonėmis renkant informaciją ir reiškiant nuomonę visuomeninio gyvenimo klausimais“ (*pilietiškumo pagrindai, 9–10 kl.*);
- „kritiškai vertinti istorijos šaltinius. Atsirinkti informaciją iš įvairių istorijos šaltinių, kompiuterinių mokymo priemonių, internetinių tinklalapių, vertinti jos patikimumą mokantis istorijos“ (*istorija, 9–10 kl.*);
- „analizuojant, lyginant ir kritiškai vertinant įvairius šaltinius, diskutuoti ir išsakyti savo nuomonę apie...“ (*geografija, 9–10 kl.*).

Šiems siekiams įgyvendinti rengiama medijų ir informacinio raštingumo metodinė medžiaga, kurioje bus aprašyti pamokų planai įvairių dalykų (lietuvių kalbos ir literatūros, pilietiškumo pagrindų, istorijos, geografijos, etikos ir kt.) mokytojams, pateikta teorinė medžiaga, metodiniai patarimai, kaip šias pamokas integruoti į įvairius dalykus, mokiniams skirtos užduotys ir veiklos lapai (1 lentelė).

1 lentelė. Mokinio veiklos lapas

Rizikos žodžio laisvei

	Kas moka žurnalistui atlyginimą?	Kas ir kaip gali daryti įtaką žiniasklaidos priemonės turiniui?
	Argumentuokite kodėl?	
SKAITYTOJAI		
REKLAMA		
VERSLO SUBJEKTAI		
RĖMĖJAI		

UŽSAKOMIEJI STRAIPSNIAI		
ASMENYS AR ORGANIZACIJOS		
FONDAI		
LEIDĖJAS (žiniasklaidos priemonės savininkas)		
IŠVADA		

Metodinę medžiagą sudarys 20 temų:

1. Kaip rengiama naujiena?
2. Kaip kritiškai skaityti naujieną?
3. Žodžio laisvė ir verslas;
4. Žiniasklaida ir tikrovė;
5. Žiniasklaida ir įstatymai;
6. Medijų teksto analizė;
7. Reklamos įtaka;
8. Žiniasklaida, reklama ir viešieji ryšiai;
9. Žiniasklaida ir socialiniai tinklai;
10. Žiniasklaidos įtaka visuomenės formavimui;
11. Pasakojimas ir galia;
12. Medijų vaidmuo visuomenėje;
13. Internetas ir etika;
14. Medijos ir globalizacija;
15. Naujosios medijos ir socialiniai ryšiai;
16. Medijos ir stereotipai;
17. Medijų įtaka tapatybės konstravimui;
18. Propaganda: kur slypi realybė?
19. Kinas ir ideologija;
20. Nacionalinis tapatumas ir Lietuvos įvaizdis medijose.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vienas iš svarbiausių medijų ir informacinio raštingumo ugdymo aspektų yra kritiškas medijose pateikiamos informacijos vertinimas. Kritiškas informacijos vertinimas – tai nuolatinis informacijos (žinių, faktų, duomenų) apdorojimas, procesas, apimantis informacijos priėmimą, suvokimą, analizę, klausimų kėlimą, informacijos panaudojimą. Todėl labai svarbu mokymo procese taikyti aktyvius mokymo metodus, kurie padės mokiniams savarankiškai atrasti, vertinti, pavyzdžiui, naujienas, radijo ir TV laidas, diskutuoti ginant savo nuomonę. Mokymas(is) turėtų vykti grupėse: atliekamos tyrinėjimo, kūrybinės užduotys, vykdomi projektai, kuriame įtaigūs tekstai, reklamos, po to vertinamas jų efektyvumas, analizuojami tekstai, laidos, kino filmai.

Socialinės-pilietinės veiklos. Organizavimo ir vertinimo rekomendacijos

„Pilietiškumas – tai ne žinios ar informacija, kurią žmogus įgijęs gali kurti pridėtinę vertę valstybei ir jaustis pilietišku. Pilietiškumo taip paprastai negalima išmokti, jį galima tik praktikuoti ir praktikuojant nuolat mokytis. Pilietiškumas – tai pats gyvenimas, kurio metu asmuo nuolat tobulėja ir susiduria su iššūkiais bei privalomais sprendimų priėmimais, susijusiais su pačiu asmeniu, jo šeima, draugais bei jį supančia bendruomene.“

Siekiant ugdyti atsakingus, sąmoningus ir aktyvius Lietuvos piliečius, mokyklose organizuojamos socialinės-pilietinės veiklos. Vis dėlto galimybė pilietiškumo ugdymą susieti su praktinėmis veiklomis mūsų bendrojo ugdymo mokyklose kol kas yra neišnaudota.

Siekdamas efektyvinti socialinių-pilietinių veiklų organizavimą mokykloje UPC kartu su aštuoniomis Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklomis parengė mokyklų gerąją patirtimi ir praktiniais patarimais paremtas socialinės-pilietinės veiklos rekomendacijas. Jose aprašytos įvairios mokyklų jau išbandytos ir pasiteisinusios socialinės-pilietinės veiklos organizavimo formos ir vertinimo būdai, kurie suteiks mokykloms naujų idėjų socialinei-pilietinei veiklai atnaujinti.

Rekomendacijos skirtos bendrojo ugdymo mokyklų mokytojams, klasės auklėtojams ir socialiniams pedagogams, atsakingiems už socialinės-pilietinės veiklos organizavimą mokyklose.

Rekomendacijų tikslas – pateikti socialinės-pilietinės veiklos gerosios praktikos idėjų, paskatinti mokyklas veiksmingiau organizuoti mokinių socialinę-pilietinę veiklą, pasiūlant įvairius mokinių socialinius ir pilietinius gebėjimus ugdančių praktinių užsiėmimų.

Gimnazijos ir progimnazijos socialinės-pilietinės veiklos organizavimo patirtis aprašė pagal šias struktūrines dalis:

- Veiklos trukmė;
- Tikslas;
- Ugdomi socialiniai-pilietiniai gebėjimai;
- Ką mokiniai veikė?
- Kokių rezultatų pasiekėte?
- Kaip fiksuojate ir vertinate mokinių veiklos rezultatus?
- Mokyklos socialiniai partneriai;
- Tėvų dalyvavimas;
- Kaip mokiniai pasirenka socialinę veiklą?
- Kas mokykloje koordinuoja socialinę veiklą?
- Svarbu – ką norėtumėte būtinai pabrėžti.

Artimiausiuose Ugdymo plėtotės centro planuose numatytas darbas su savivaldybių atstovais (jaunimo reikalų koordinatoriais ar už neformalųjį švietimą atsakingais specialistais), kitomis suinteresuotomis šalimis: mo-

kiniams veiklos pasiūlyti galinčių pelno nesiekiančių organizacijų tinklų atstovais ir pan. Bendradarbiaujant su jais numatoma mokykloms paruošti socialinių-pilietinių veiklų sąrašus, atsižvelgiant į vietos galimybes ir bendruomenės poreikius.

Daugiau apie tai skaitykite: <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/socialinis/tab=2/med=11/253> (žr. 2015-09-09).

Literatūra

1. Komisijos komunikatas Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Gebėjimų ugdymas XXI amžiuje: Europos bendradarbiavimo mokyklų klausimais darbotvarkė. Briuselis, 2008.
 2. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.
 3. Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.
 4. Flash Eurobarometer 375, European Youth: Participation in Democratic Life, 2013. http://ec.europa.eu/youth/library/reports/flash375_en.pdf (žr. 2015-08-27).
 5. Pilietinės visuomenės institutas. Pilietiškumo ugdymo būklės kokybinis tyrimas. 2012.
 6. Pikžirnis A., Makauskaitė M. *Pilietinio ugdymo efektyvinimas bendrojo ugdymo mokykloje*. Geriausios tarptautinės praktikos ir jų pritaikymo galimybės Lietuvoje. 2015. http://www.investliithuania.com/wp-content/uploads/2015/04/Pilietis%C5%A1kumo-ugdymas_Arnoldas-Pik%C5%BEirnis-ir-Mant%C4%97-Makauskait%C4%97.pdf (žr. 2015-08-27).
 7. 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2015.
 8. Pilietiškumo ugdymo būklės kokybinis tyrimas, 2012. <http://www.civitas.lt/research/pilietiskumo-ugdymo-bukle/> (žr. 2015-09-23).
 9. Pilietinės galios indekso tyrimas, 2014. <http://www.civitas.lt/research/trecias-tyrimas/> (žr. 2015-09-23).
 10. Metodinė svetainė. Kompetencijų ugdymas. <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/pagrindiniai-kompetenciju-ugdymo-aspektai/i-kompetencijas-orientuoto-ugdymo-gaires/integravimas/> (žr. 2015-08-27).
 11. Socialinės-pilietinės veiklos organizavimo ir vertinimo rekomendacijos. UPC, 2015. <https://sodas.ugdome.lt/bylos/GENERAL/9334c01e-d7c5-45d1-a2a5-85310196167b.pdf> (žr. 2015-08-27).
 12. Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė. Vilnius, 2012. http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_analize_final_2013-01-17_16_00_54.pdf (žr. 2015-09-23).
-

MOKINIŲ SOCIALINIŲ MOKSLŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS. SOCIALINIŲ MOKSLŲ STANDARTIZUOTI TESTAI; VALSTYBINIAI BRANDOS EGZAMINAI. METODINĖS GRUPĖS REFLEKSIJA

Šarūnas Gerulaitis, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio vedėjas*

Nijolė Grybovienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė*

Socialinių mokslų standartizuoti testai

Nacionalinio egzaminų centro vykdomas projektas yra tęstinis ir 2012–2015 m. laikotarpiu įgyvendinamas kaip projekto „Standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas“ II etapas (projekto kodas VP1-2.1-ŠMM-01-V-03-003). Jo tikslas – plėsti Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos gebėjimus įvertinti mokinių pasiekimus, užtikrinti geresnį ugdymo proceso grįžtamąjį ryšį ir tiksliau įvertinti mokytojo ir mokyklos darbo efektyvumą.

Projektas yra inovatyvus ir kompleksiškas, atitinkantis pažangias įvairių šalių švietimo tobulinimo tendencijas. Projektas prisideda prie bendrojo ugdymo mokyklos mokinių pasiekimų vertinimo kultūros tobulinimo, suderintos vertinimo sistemos kūrimo, standartizuotos programos bei jas atitinkančių užduočių pavyzdžių kūrimo.

Standartizuota 8 klasės socialinių mokslų programa (Standartizuota programa) aprašo mokinių istorijos, geografijos ir pilietiškumo ugdymo mokymosi pasiekimų visumą (baigiant 8 klasę), kuri vertinama atliekant nacionalinius standartizuotus testavimus ir nacionalinius mokinių pasiekimų tyrimus, apibrėžia svarbiausias nacionalinio standartizuoto testavimo vertinimo įrankių charakteristikas. Standartizuota programa sukurta mokinių pasiekimų stebėsenos ir tyrimų tikslams. Ji nėra skirta istorijos, geografijos ir pilietiškumo ugdymo turiniui reglamentuoti, nes svarbiausias reglamentuojantis dokumentas yra Pagrindinio ugdymo istorijos, geografijos ir pilietiškumo ugdymo bendrosios programos (2008). Tačiau Standartizuota programa, kaip vertingas informacijos šaltinis ir vertinimo kokybę padedantis užtikrinti įrankis, bus naudinga mokytojams, mokyklų vadovams, vadovėlių ir kitų mokymo priemonių autoriams, ugdymo programų kūrėjams, didaktikos specialistams.

Standartizuota programa ypatinga tuo, kad joje pirmą kartą sujungtos, susistemintos ir apibendrintos empirinės (testavimo būdu gautos) ir ekspertinės (socialinių mokslų dalykų mokymo ekspertų pateiktos) žinios apie šalies mokinių istorijos, geografijos ir pilietiškumo ugdymo pasiekimus. Programoje ypač pabrėžiamos tos mokinių socialinių mokslų dalykų mokymosi pasiekimų sritys, kurios labiausiai atitinka besikeičiančius visuomenės poreikius ir yra aktualios ugdymo kokybės gerinimui (1 lentelė).

1 lentelė. Mokinių veiklos sričių, apibrėžtų Standartizuotoje programoje, dermė su veiklos sritimis Bendrojoje programoje. Mokinių pasiekimų skirstymas standartizuotame teste pagal veiklos sritis ir jų apibūdinimas

Veiklos sritis <i>Standartizuotoje programoje</i>	Socialinių m. ugdymo dalykai	Dalinė veiklos sritis
Orientavimasis istoriniame laike ir geografinėje erdvėje	Istorija, geografija	Chronologijos supratimas
		Erdvės suvokimas
Istorinės raidos supratimas	Istorija	Įvykio priežastys ir pasekmės
		Įvykio bruožai, ypatumai
		Istorinės asmenybės
		Istorijos sąvokos
Bendrieji geografiniai dėsniumai ir jų modeliavimas	Geografija	Geografinio objekto, reiškinių, proceso bruožai, ypatumai
		Geografinio objekto, reiškinių, proceso priežastys ir pasekmės
		Geografinės sąvokos
Tyrimas ir interpretavimas	Istorija, geografija, pilietinis ugdymas	Istorijos šaltinio apibūdinimas
		Šaltinio nagrinėjimas ir vertinimas
		Kartografinio šaltinio nagrinėjimas
Visuomenės pažinimas	Istorija, geografija, pilietinis ugdymas	Pilietinės visuomenės ir demokratinės valstybės pažinimas
		Tautos ir valstybės tradicijų pažinimas, valstybingumo svarbos suvokimas

Vertinant mokinių pasiekimus testais, svarbu įvertinti mokinių gebėjimus, kurie priskiriami skirtingoms kognityvinių gebėjimų grupėms. Šiuolaikinėje socialinių mokslų dalykų mokymo praktikoje vis daugiau dėmesio skiriama mokinių gebėjimams taikyti įgytas dalykų žinias ir aukštesnio lygio mąstymo gebėjimams. Todėl vykdamas socialinių mokslų mokymo stebėseną ir atliekant jų rezultatų vertinimą taip pat daugiau dėmesio siekiama žinių taikymo ir mąstymo gebėjimams ugdyti. Standartizuotoje programoje detalizuojami ir tikslinami Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrojoje programoje (2008) aprašyti trys mokinių pasiekimų lygiai – patenkinamas, pagrindinis ir aukštesnysis.

Standartizuoto testo užduočių atlikimo trukmė – 60 min., o galimų surinkti taškų skaičius yra 45–50. Sudarant standartizuotą testą, laikomasi tam tikrų užduočių kiekio proporcijų pagal turinio ir veiklos sritis, mokinių pasiekimų lygius ir mokinių kognityvinių gebėjimų grupes.

1 ir 2 paveiksle parodyti vieno klausimo parametrai.

1 Kaip vadinamas šis prietaisas? _____

2 Kurios nuotraukos orų situacija atitiktų prietaiso užfiksuotus rodmenis?

(A)

(B)

(C)

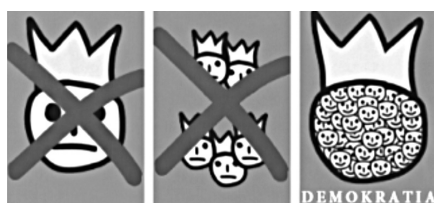
(D)

1 pav.

Užduotis. Paveikslėlyje parodytas atmosferos slėgį matuojantis prietaisas.

Klausimo charakteristika

Taškų skaičius	1 taškas
Užduoties tipas	Trumpo atsakymo
Veiklos sritis Standartizuotoje programoje	Tyrimas ir interpretavimas
Kognityvinių gebėjimų grupė	Aukštesnieji mąstymo gebėjimai
Užduoties sunkumas	54,4 proc.
Užduoties skiriamoji geba	31,8 proc.
Pasiekimų lygis	Pagrindinis
Pasiekimas iš Bendrųjų programų (2008)	Argumentuotai vertinti įvairių skirtingų geografinės šaltinių informaciją.

2 pav.

Užduotis. Kokia pagrindinė iliustracijos mintis? Demokratinėse valstybėse tikrieji Šalies šeimininkai yra...

- A politikai
- B piliečiai
- C prezidentai
- D tesėjai

Daugiau apie tai skaitykite: <http://nec.lt/335/>, žr. 2015-09-09.

Kitas žvilgsnis į ugdymo procesą. Vidurinio ugdymo istorijos ir geografijos valstybinių brandos egzaminų programų atnaujinimas. Kriterinis vertinimas

Valstybinių brandos egzaminų kriterinio vertinimo nuostatai reglamentuoja mokinių vidurinio ugdymo programos dalykų valstybinių brandos egzaminų kriterinio vertinimo pasiekimų lygius, kriterinių ribų tarp pasiekimų lygių skaitinių reikšmių nustatymą ir valstybinių brandos egzaminų įvertinimų balais apskaičiavimą. Kriterinis vertinimas suprantamas kaip kandidatų valstybinių brandos egzaminų metu gautų įvertinimų priskyrimas iš anksto nustatytiems valstybinių brandos egzaminų pasiekimų lygiams naudojant apibrėžtus vertinimo kriterijus. Šis priskyrimas atliekamas nustatant kriterines ribas, atskiriančias kokybiškai skirtingus kandidatų pasiekimų lygius. Kriterinė riba suprantama kaip taškas kandidatų surinktų valstybinių brandos egzaminų užduočių taškų procentinių dalių skalėje, atskiriantis vieną nuo kito du gretimus kandidatų pasiekimų lygius (žr. http://www.nec.lt/failai/3321_12_priedas_visi_dalykai_01-29.pdf, žr. 2015-09-09).

Kandidatams, išlaikiusiems dalyko valstybinį brandos egzaminą, pagal gautus rezultatus yra nustatomas vienas iš šių valstybinių brandos egzaminų pasiekimų lygių:

- patenkinamas;
- pagrindinis;
- aukštesnysis.

Patenkinamas kandidatų valstybinio brandos egzamino darbų įvertinimas – 16–100 balų.

Daugiau apie tai skaitykite:

http://www.nec.lt/failai/3204_Istorija_kriteriju_lygiai_12-12.pdf (žr. 2015-09-09).

http://www.nec.lt/failai/3199_Geografija_lygiu_aprasas_8_priedas.pdf (žr. 2015-09-09).

Istorijos ir geografijos brandos egzaminų programų koregavimas

Nuo 2013 m. analizuojant sukauptą istorijos ir geografijos brandos egzaminų užduočių statistinę analizę bei remiantis pasiekimų lygių aprašu pastebima, kad yra keletas neatitikimų programoje ir jos prieduose.

Rekomenduojami istorijos brandos egzaminų programos pokyčiai:

1. Koreguoti 6 punkte Mokinių gebėjimų grupių aprašymą, atsižvelgiant į pasiekimų lygių aprašą (1 lentelė) bei pakeisti trečios gebėjimų grupės pavadinimą – aukštesnieji mąstymo gebėjimai.
2. Matricoje koreguoti kognityvinių gebėjimų grupių pasiskirstymą – žinios ir supratimas – 40 proc., taikymas – 40 proc., aukštesnieji mąstymo gebėjimai – 20 proc.

Rekomenduojami geografijos brandos egzaminų programos pokyčiai:

1. Koreguoti 6 punkte Mokinių gebėjimų grupių aprašymą, atsižvelgiant į pasiekimų lygių aprašą (1 lentelė) bei pakeisti trečios gebėjimų grupės pavadinimą – aukštesnieji mąstymo gebėjimai.
2. Matricoje koreguoti kognityvinių gebėjimų grupių pasiskirstymą – žinios ir supratimas – 40 proc., taikymas – 40 proc., aukštesnieji mąstymo gebėjimai – 20 proc.

Rekomenduojami istorijos brandos egzaminų programos priedų pokyčiai:

1. 2 punkte suvienodinti vartojamas sąvokas (lygiai, gebėjimai, reikalavimai).

Rekomenduojami geografijos brandos egzaminų programos priedų pokyčiai:

1. Išbraukti sakinį – Egzamino užduotys turėtų apimti apie 30 proc. lokalinio, 50 proc. regioninio ir 20 proc. globalinio geografijos erdvės *lygio*.

2. Koreguoti prieduose egzamino reikalavimus, atsižvelgiant į ankstesnių metų statistines užduočių analizes.

Metodinės dienos „Mokinių mokymosi gerinimas: ką galime padaryti?“, vykusios 2015 08 24, refleksija

Metodinių būrelių pirmininkų darbo grupėse buvo aptariami šie klausimai:

1. Kaip sekėsi skleisti 2014 m. metodinėse dienose gautą informaciją?
2. Kokias išvadas galime padaryti, atsižvelgdami į 2015 m. VBE rezultatus?
3. Ar šiandienai aktualu atnaujinti dalykų Bendrąsias programas (jei taip, tai ką)?
4. Kaip gerinti metodinės veiklos efektyvumą, gerosios patirties sklaidą?

Diskusijos rezultatai:

Kaip sekėsi skleisti 2014 m. metodinėse dienose gautą informaciją?

- Informacija perteikta miestų / rajonų metodinių tarybų nariams, metodinėms grupėms ir savo mokyklų mokytojams;
- gimnazijų istorijos mokytojai aptarė istorijos valstybinio egzamino rezultatus, o progimnazijų mokytojai aptarė diagnostinių testų rezultatus.

Kokias išvadas galime padaryti, atsižvelgdami į 2015 m. VBE rezultatus?

- Geografijos VBE buvo tik kelios temos, į kurias labai gilinamasi, kai kurios užduotys labai sudėtingos, reikalaujančios universitetinių žinių ir gebėjimų;
- pagerėjo istorijos ir geografijos VBE rezultatai, tačiau metiniai ar pusmečio įvertinimai neatitinka VBE vertinimų – reikia aiškių vertinimo kriterijų;
- istorijos VBE pasiekti minimalų lygį labai paprasta, siūloma sunkinti užduotis;
- užduočių formuluotės labiau orientuotos į mokinių pagrindinį lygį;
- tiek istorijos, tiek ir geografijos VBE mažas procentas mokinių, pasiekusių aukštesnį lygį;
- peržiūrėti istorijos ir geografijos VBE matricą ir įtraukti daugiau užduočių aukštesniems mąstymo gebėjimams patikrinti;
- efektyvesnė valstybinio egzamino vertinimo sistema ir užduočių vertinimo sistema, liberalesnė užduočių instrukcija.

Ar šiandienai aktualu atnaujinti dalykų Bendrąsias programas (jei taip, tai ką)?

- Aiškiau apibrėžti pasiekimų lygius;
- daugiau dėmesio skirti žinių taikymui, aukštesniems mąstymo gebėjimams;
- programos plačios, perkrautos, joms trūksta gylio, todėl siūloma sumažinti faktinę medžiagą, sukonkretinti, patikslinti sąvokas, asmenybes, geografinius objektus, kuriuos mokiniai turi žinoti;
- atnaujinant programas atsižvelgti į dabartinės kartos vaikus, daugiau laiko skirti kūrybinei, tiriamajai veiklai.

Kaip gerinti metodinės veiklos efektyvumą, gerosios patirties sklaidą?

- Nėra metodinės veiklos finansavimo, todėl daugelis mokytojų į komandiruotes, renginius vyksta savo lėšomis. Siūloma sukurti motyvavimo, skatinimo sistemą mokytojams, kurie dalijasi gerąja darbo patirtimi, vykdo metodinę veiklą;
- muziejai turėtų įvesti nemokamą lankymą mokykloms (nors vieną kartą per savaitę);
- sukurti sėkmingų mokytojų duomenų bazę (UPC), kurioje jie galėtų perteikti savo gerąją patirtį, vesti seminarus kitų miestų / rajonų mokytojams;
- gerosios patirties sklaida vyksta tik mokytojų iniciatyva, nėra mokyklos administracijos, rajonų / miestų švietimo centrų / skyrių palaikymo.

Literatūra

1. „Standartizuotų mokinių pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo įrankių bendrojo lavinimo mokykloms kūrimas“ II etapas. Standartizuota 8 klasės socialinių mokslų programa.
2. Prieiga per internetą http://www.nec.lt/failai/3321_12_priedas_visi_dalykai_01-29.pdf (žr.2015-08-27).
3. Geografijos brandos egzamino programa. Tvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-1197.
4. Istorijos brandos egzamino programa. Tvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-1197.
5. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.
6. Vidurinio ugdymo bendrosios programos. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008.

ATNAUJINTAS DORINIO UGDYMO TURINYS – MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI

Vilija Zeliankienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkė*

Praktinės moralinės refleksijos poreikis

XXI a., visuomenės gyvenimą veikiant mokslo, medijų ir informacinių technologijų pažangai, įvairiose veiklos srityse žmogui išskyla vis naujų moralinių problemų. Į jų svarstymą bei sprendimų priėmimą, be įvairių visuomenės veikėjų, aktyviai įsitraukė ir švietimo atstovai, projektų iniciatoriai, mokytojai ir mokiniai. Visuotinė globalizacija paskatino ir spartesnius kultūrinius mainus, taip pat ir veiksmingos tarpkultūrinės komunikacijos bei etiketo poreikį. Dėl įvairių naujų technologijų įtakos ir spartaus komunikacijos priemonių plitimo žymiai pakito žmonių elgsena ir bendravimo būdai: šiandien kiekvienas turi galimybę kurti pranešimus ir skelbti juos viešosios komunikacijos erdvėje. Toks socialinis įsitraukimas, kurį suteikia socialiniai tinklai, ir etinis įsipareigojimas – tai neatsiejama naujo XXI a. gyvenimo būdo dalis, kuri moralinio gyvenimo srityje lėmė *taikomosios etikos* mokymo aktualumą.

Įvedus dorinį ugdymą į bendrąsias programas, etika buvo plėtojama pirmiausia kaip *akademine filosofinė* disciplina, pagrindžianti moralės prigimtį bei svarbiausias jos sąvokas ir principus. Nuo 2002 metų mokytojai dirbo

pagal nacionalinę Filosofinės etikos programą, kuri atnaujinta 2011 metais (vidurinio ugdymo). Jau daugiau kaip prieš dvidešimt metų buvo išleisti pirmieji iš vokiečių kalbos versti A. Anzenbacherio vadovėliai „Filosofijos įvadas“ (1992) ir „Etikos įvadas“ (1995), vėliau parengti J. Baranovos ir T. Sodeikos, L. Degėsio ir R. Aškinytės, L. Duoblienės, R. Melnikovos lietuviškieji vadovėliai bendrojo ugdymo mokykloms. Šalyje organizuotos mokinių filosofijos olimpiados, ypač džiugina Lietuvos etikos mokytojų asociacijos iniciatyva organizuoti etikos konkursus 9–10 ir 11–12 klasių mokiniams ir jų aktyvus dalyvavimas. Mokiniai moralinės refleksijos ugdomi ir mokydami katalikų tikybos pagal G. Rugevičiūtės, A. Stasiulevičiūtės parengtas bendrąsias katalikų tikybos ugdymo programas.

Per pastaruosius penkerius metus dorinio ugdymo turinys gerokai pasikeitė: į bendrąsias etikos programas įtraukti taikomieji moduliai: *profesinė etika, šeimos etika, kinas ir etika, etiketas ir kultūrų įvairovė (2015), bioetika ir ekologinė etika (2015)*. Mokiniai gali rinktis šiuos katalikų tikybos modulius: *katalikybė ir pasaulio religijos, pašaukimai gyvenimui, Šventasis Raštas – gyvenimo kelionė, religijos filosofija, meilė ir šeima (2015)*. Būtent jie dabar įgijo svarbią visuomeninę reikšmę ir pakeitė dorinio ugdymo profilį. Moralinis ugdymas nėra savaime suprantamas, nes moralė paprastai neapsiriboja elementarių buitinių santykių reguliavimu, išreiškiamu draudžiamaisiais reikalavimais: *nežudyk, nevok, nemeluok, nesvetimoteriauk* ir kt., vis daugiau dėmesio kreipiamą į konkrečias moralės principų įgyvendinimo aplinkybes ir praktikos sritis.

Mokytojams, savo dalyko žinovams, kurie dorinio ugdymo procese nori padėti augti jaunimui, skatinti moralinę refleksiją, nebijoti susidurti su šiuolaikinės visuomenės kaita ir iššūkiais, naudinga A. Lastauskienės metodinė priemonė „Apmąstyk ir veik! Refleksijos metodai ir rekomendacijos mokymosi procese“ (2015). Leidinyje pateikta įvairių, skirtingo lygio ir paskirties refleksijos užduočių, kad mokytojo darbas būtų kūrybiškesnis, o mokymosi veikla mokiniams taptų įvairesnė ir aktualesnė. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt3/rezultatai/IV/2.Agne-Lastauskiene/Metodine%20%20priemone%20Apmastyk%20ir%20veik.%20Refleksijos%20metodai%20ir%20rekomendacijos.pdf>.

Medijų raštingumo ir dorinio ugdymo sąsajos

Medijų vaidmuo (*medija* arba *mediumas* – plačiaja prasme tai komunikacijos priemonė, perduodanti informaciją) labai reikšmingas šiuolaikinėje demokratinėje visuomenėje ir mokykloje. Šiandieniniame gyvenime neišvengiamai susiduriama su medijomis – visi stebi TV laidas, skaito spaudos leidinius, žiūri kino filmus, klauso muzikos ir kt. Medijos daro įtaką žmonių mąstymui, interesams, tarpusavio bendravimui, gyvenimo būdai, formuoja visuomenės nuomonę. Jos dalyvauja formuojantis požiūriui į save, kitus, aplinką, valstybę, sprendžiant svarbius visuomenės gyvenimo klausimus. Todėl labai svarbu mokiniams išmokti ne tik pasyviai priimti informaciją, bet ir gebėti suvokti jos turinį, analizuoti ir vertinti įvairių visuomenės informavimo priemonių (televizijos, radijo, spaudos, interneto) teikiamą informaciją *moraliniu požiūriu*, mokėti kultūringai bendrauti viešosios komunikacijos erdvėje, atpažinti propagandą, stereotipus ir užsakovų interesus.

Taikant medijas kaip mokymo metodą per dorinio ugdymo pamokas, mokiniai gali spręsti tikroviškas (etines, religines, socialines, ekologines, net politines) problemas arba diskutuoti, kaip išspręsti kasdienio gyvenimo klausimą, priimti vertybinius sprendimus, o kartu įgyti medijų ir informacinį raštingumą.

Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje 2015 m. parengta metodinė medžiaga, skatinanti mąstyti apie nacionalinį saugumą. Pamokų ciklas, skirtas dorinio ugdymo mokytojams ir mokiniams, bus tęsiamas: *Kaip tapti drąsiu žmogumi? Propaganda: kur slypi realybė? Kaip apsisaugoti nuo propagandos? Šauktinio pareiga ir kasdienybė Lietu-*

vos kariuomenėje (<http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/> arba <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/dorinis/med=13/242/246>).

Naujienlaiškis „Aktualijos! O ką Tu manai?“ – bendra Lietuvos žurnalistų sąjungos, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto ir projekto „Kurk Lietuvai“ iniciatyva. Rekomenduojama mokytojams naudoti šiame naujienlaiškyje pateikiamą informaciją pasirenkant mokiniams aktualias temas, šaltinius, diskusijų klausimus. Tikimasi, kad naujienlaiškis bus naudingas rengiantis etikos ir kitoms (pilietiškumo ugdymo, istorijos, tikybos) pamokoms, klasės valandėlėms. Prieiga per internetą – tai galimybė rasti mokiniams skirtų aktualijų, klausimų kėlimo ir turiningos diskusijos patarimų (<http://www.upc.smm.lt.aktualijos/>).

„Medijų ir informacinio raštingumo ugdymo“ projektą vykdo Ugdymo plėtotės centras, Švietimo ir mokslo ministerija ir Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje. Siekiama ugdyti tokias šiaurietiškas vertybes kaip visuomenės atvirumas, pagarba ir tolerancija, piliečių kritinis mąstymas ir atsakingumas. Šiose šalyse medijų ir informacinis raštingumas glaudžiai siejamas su demokratijos procesais, jaunimo teise į informaciją bei saviraiškos laisve. Projekte dalyvauja atrinktos 62 mokyklos. Kiekvienai mokyklai atstovauja 5 asmenų komanda, susidedanti iš administracijos atstovo, bibliotekininko, trijų 9–12 (I–IV gimnazijos) klasių dalykų (etikos, lietuvių kalbos ir literatūros, pilietiškumo pagrindų ar bet kurio kito dalyko) mokytojų. Mokyklų atstovai dalyvauja medijų ir informacinio raštingumo ugdymo seminaruose ir išbando projekto metu kuriamą metodinę medžiagą, ieškodami integracijos į 9–12 klasių dalykų turinį galimybių. Pamokų ciklą, kuris galėtų būti integruotas į dorinio ugdymo procesą, sudaro šios temos: *Internetas ir etika; Kaip rengiama naujiena? Kaip kritiškai skaityti naujieną? Kinas ir ideologija; Medijų teksto analizė; Medijų vaidmuo visuomenėje; Medijos ir globalizacija; Medijos ir stereotipai; Medijų įtaka tapatybės konstravimui; Naujosios medijos ir socialiniai ryšiai; Nacionalinis tapatumas ir Lietuvos įvaizdis medijose; Pasakojimas ir galia; Propaganda: kur slypi realybė? Reklamos įtaka; Žodžio laisvė ir verštas; Žiniasklaida ir tikrovė; Žiniasklaida ir įstatymai; Žiniasklaida, reklama ir viešieji ryšiai; Žiniasklaida ir socialiniai tinklai; Žiniasklaidos įtaka visuomenės formavimui.* Plačiau apie medijų ir informacinio raštingumo ugdymą skelbiama internetinėje ugdymo aplinkoje *Ugdymo sodas*: <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/media/med=2/213/>.

Apibendrinant galima teigti, jeigu dorinio ugdymo mokytojai nebus siauri moralistai ar katechetai, bet plačiau žiūrintys bei mąstantys visuomenės nariai, jie pastebės reikšmingų moralinių problemų ir padės mokiniams ieškoti vertybinių sprendimų. Geri dorinio ugdymo rezultatai priklausys nuo mokytojų, kurie gebės žmogaus dvasios, elgesio ir veiklos srityje išvelgti „moralinių skylių“, padės jaunajai kartai geriau susivokti ją pasiekiančioje informacijos lavinoje ir per etikos ar tikybos pamokas skatins moralinę refleksiją, atsižvelgdami į aktualų *etiketo ir kultūrų įvairovės, bioetikos ir ekologinės etikos, krikščioniškosios šeimos, nacionalinio saugumo ir medijų* problematikos kontekstą.

Literatūra

1. Lastauskienė A. *Apmąstyk ir veik! Refleksijos metodai ir rekomendacijos mokymosi procese.* Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.
2. *Aktualijų pamokos, skirtos nacionalinio saugumo pamokų ciklui „Lietuvos aktualijos: o ką manai Tu?“* Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.
3. *Bioetika ir ekologinė etika: modulio projektas.* Vidurinio ugdymo bendrosios programos: dorinis ugdymas. Etika. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.

4. *Etiketas ir kultūrų įvairovė: modulio projektas*. Vidurinio ugdymo bendrosios programos: dorinis ugdymas. Etika. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.
5. *Meilė ir šeima: modulio projektas*. Vidurinio ugdymo bendrosios programos: dorinis ugdymas. Katalikų tikyba. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.
6. Naujienlaiškis „Aktualijos! O ką Tu manai?“ Vilnius, Lietuvos žurnalistų sąjunga, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, projektas „Kurk Lietuvai“, 2015, balandis Nr. 1, gegužė Nr. 2, birželis Nr. 3.
7. *Projekto „Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas“ įgyvendinimo metu kuriama metodinė medžiaga*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras, 2015.

SVEIKATOS IR LYTIŠKUMO UGDYMO BEI RENGIMO ŠEIMAI BENDROSIOS PROGRAMOS PROJEKTAS

Julija Sinicienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininke*

Šiandien nepakanka sutelkti dėmesį tik į tris dažniausiai įvardijamas paauglių lytinių santykių pasekmes: paauglių nėštumus, LPL, ŽIV/AIDS, kadangi lytiniai santykiai paaugliams, dar nepasiekusiems psichoseksualinės brandos, niekada nėra saugūs ar saugesni, o daugeliu atvejų kelia rimtą pavojų psichinei sveikatai ir sėkmingai jaunos asmenybės raidai.

Galima teigti ir statistiškai yra patikima, kad lytiškai aktyvūs paaugliai dažniau serga depresija, galvoja apie savižudybę ar net yra bandę tai padaryti, dažniau linkę nusikalsti, blogiau mokosi ir nelinkę siekti aukštojo mokslo.

Pažvelkime, kokios yra ankstyvų lytinių santykių pasekmės:

Socialinės-kultūrinės: daugėja partnerių. Mergaitės, pradėjusios lytinį gyvenimą 13–14 metų, per gyvenimą pakeičia vidutiniškai 13 seksualinių partnerių, didėja rizika gimti vaikams ne santuokoje (apie 40 proc. mergaičių, kurios pradėjo lytinį gyvenimą 13–14 metų, pagimdo nesantuokinius vaikus); didėja vienišų tėvų (dažniausiai motinų) skaičius; didėja motinos ir vaiko skurdas; silpnėja darnūs santykiai (pagarba, ryšys) tarp lyčių, stiprėja konfrontacija ir visuomenės deformacija (*Rector R., Johnson K. A., Noyes L., Martin Sh., The Harmful Effects of Early Sexual Activity and Multiple Sexual Partners Among Women. The Heritage Foundation, June 23, 2003*).

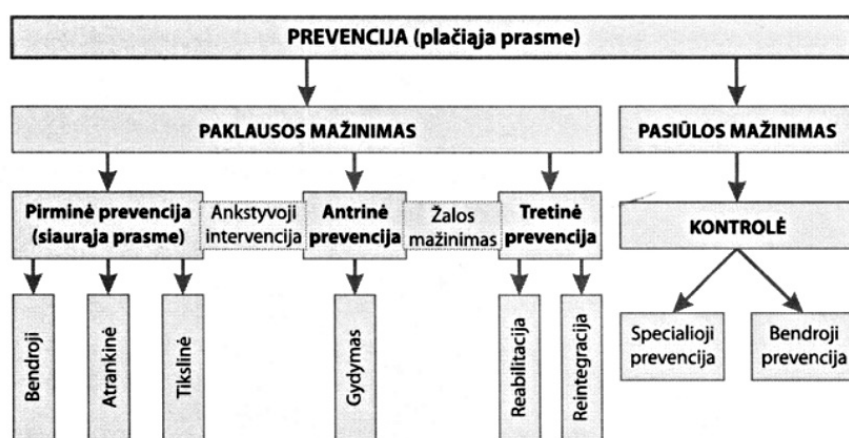
Psichologinės: pablogėja paauglių emocinė būseną, atsiranda beprasmybės pojūtis; polinkis į depresiją, savižudybę; sumažėjusi savivertė; seksualiai geismingi vaikai tampa nemokslūs.

Bendra sveikatos būklė: padidina riziką susirgti lytiškai plintančiomis ligomis (LPL; daugiau nei 25 pavadinimų ligų perduodama lytiniu keliu. Mergaitės, pradėjusios lytinį gyvenimą 13–14 m., užsikrečia LPL 2 kartus dažniau nei pradėjusios 21 metų); didėja abortų skaičius (apie 30 proc. merginų, pradėjusių LS 13–14 m., buvo atliktas abortas); blogėja lytinės sveikatos rodikliai; didėja nevaisingumo rizika.

Taip pat statistiškai yra patikima, kad paaugliai, planuojantys siekti mokslo rezultatų, turintys papildomų užsiėmimų, sportuojantys, tikintys, turintys gilesnius vertybinius įsitikinimus, pasižymintys didesne savigarba, buvo linkę nepradėti lytinių santykių.

Todėl, kai mes kalbame apie Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programą (RŠLUP) ir jos integraciją į Sveikatos ugdymo bendrąją programą arba jos integraciją į kitus dalykus, kalbame ir turėtume kalbėti apie prevenciją, kuri neleistų pasireikšti veiksniams, inicijuojantiems paauglio ankstyvuosius lytinius santykius, arba veiksnius, sąlygojančius paauglio lytinį susivaldymą.

Prevencija *plačiąja* prasme reiškia skėtinį terminą, apimančią keturias kolonas, t. y. „prevenciją“, „gydymą“, „žalos mažinimą“ ir „kontrolę“. Prevencija *siaurąja* prasme apima visas priemones ir vykdomas intervencijas, kurios taikomos, kai problema dar nenustatyta ir nereikalingas gydymas bei žalos mažinimas. Jei šis terminas vartojamas be papildomų terminų, paprastai jis suprantamas kaip prevencija *siaurąja* prasme (Uhl, Ives, 2010).

Pvz.: bendrojo ugdymo mokyklose planuojant, vykdomas ir tobulinant psichoaktyvių medžiagų (PM) vartojimo prevencijos priemones, turima galvoje prevencija *siaurąja* prasme, kuri apima tik *pirminę* PM vartojimo prevenciją.

Neigiamos anksčiau minėtos ankstyvų lytinių santykių pasekmės lemia, kad turime kalbėti ne apie žalos mažinimą – antrinę prevenciją, bet taikyti pirminės prevencijos priemones t. y.:

- Saugios aplinkos kūrimas:
 - diegiant sveikos gyvensenos sampratą;
 - ugdant bei stiprinant psichologinį atsparumą neigiamiems reiškiniams dar prieš susiduriant su jais.
- Socialinių įgūdžių ugdymas:
 - motyvuojant sveikai gyventi nuo pat ankstyvos vaikystės (sveikos gyvensenos formavimas), siekiant sumažinti rizikos veiksnių įtaką;
 - mokyti spręsti ir valdyti iškilusias problemas, konfliktus, stresines situacijas;
 - ugdyti aukštą savivertę ir pasitikėjimą;
 - ugdyti atsakomybės už save suvokimą;
 - stiprinti tarpusavio bendravimo įgūdžius;
 - ugdyti pilietiškumą – norą domėtis ir įsitraukti į bendruomenės gyvenimą.

Paauglių lytiniai santykiai dažnai slepia paauglių norą užpildyti emocinę tuštumą, todėl labai svarbu kalbėti apie integruoto lytiškumo sampratą ir vadovautis lytiškumo ugdymo programa.

Lytiškumo ugdymas – tikslingas ir kryptingas pedagoginės veiklos procesas, kuriuo siekiama derinti konkrečių žinių lytiškumo klausimais perteikimo procesą su bendražmogiškųjų vertybių diegimu, valios ugdymu ir brandinti asmenį šeimos gyvenimui.

Nors RŠLUP yra universali (integruojanti), brandaus lytiškumo ugdymas įmanomas tik tada, kai jis suvo-

kiamas kaip neatskiriama dorinio ugdymo dalis, remiasi Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme formuluojamais mokyklos uždaviniais; ja siekiama ugdyti vientisą, nesuskaidytą asmenybę. Asmens lytiškumas yra neatsiejama jo dorinės saviraiškos dalis, todėl rengimas šeimai ir lytinis ugdymas neįmanomas be moralinio mąstymo lavinimo. Šio mąstymo centre turėtų būti meilės samprata: jos kultūra ir išmintis, jos reikalaujamas nuolatinis dvasinis atsinaujinimas, skaistumas, aukos dvasia ir asmenybę ugdantis potencialas. Nuoseklus meilės prasmės atskleidimas skatina mokinius susidaryti tokią vertybinę orientaciją, kuri yra atspari šeimos gyvenimo pamatus griaunančiam moraliniam reliatyvizmui.

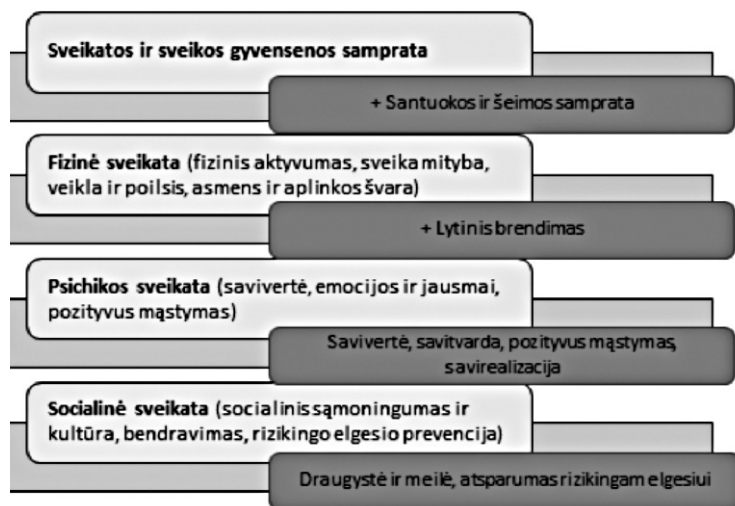
Pedagogo uždavinys yra paskatinti mokinį susimąstyti ir išugdyti jo pajėgumą įgyvendinti tokias nuostatas, kurios padės jo lytiškumo grožiui ir galiai tapti ne nusivylimo, bet gyvenimo pilnatvės šaltiniu.

Būsima Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa sudaryta atsižvelgiant į integruojančio ugdymo principą, ją dėstyti gali įvairių dalykų, susijusių su asmenybės harmoningu ugdymu, mokytojai. Tačiau būtina neužmiršti lytiškumo ir dorinio asmenybės ugdymo ryšio ir nepateikti tokios informacijos, kuri atitinkamo amžiaus vaikų psichoseksualinio brendimo stadijoje būtų nereikalinga. Turėtume gebėti jausti, kada vaikui reikia papildomos pagalbos ir informacijos.

Pažiūrėkime, kaip RŠLUP integruojama į holistiškai suprantamą Sveikatos ugdymo bendrąją programą.

Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendroji programa (projektas)

Veiklos sritys ir ugdomi gebėjimai

RŠLU integravimas į SUBP

Kokius gebėjimus ugdysime?

- Pagarbą sau ir kitam (kito požiūriui, nuomonei), toleranciją;
- Pasitikėjimą savimi (savo jausmais, galiomis);
- Gebėjimą veikti atsakingai, atsakomybę už savo elgesį;
- Gebėjimą priimti moralinius sprendimus;
- Gebėjimą užmegzti ir palaikyti geranoriškus santykius su kitais;
- Gebėjimą konstruktyviai spręsti ginčus ir konfliktus;
- Gebėjimą bendradarbiauti, dirbti komandoje, siekti bendrų tikslų, derinti įvairias nuomones, susitarti;

- Gebėjimą pasakyti „ne“ ir atsispirti bendraamžių spaudimui;
- Gebėjimą kritiškai vertinti įvairius informacijos šaltinius, reklamą.

Kaip to sieksime?

- Atsižvelgdami į mokinių jau turimą patirtį;
- Atsižvelgdami į ilgalaikį tikslą, siekiamą rezultatą;
- Atsižvelgdami į ugdymo kontekstą (šėimos, socialinį, kultūrinį);
- Taikydami aktyvaus ugdymo(si) metodus, probleminio mokymo strategijas;
- Kurdami emociškai saugią ugdymo(si) aplinką.

ETNOKULTŪRINIS UGDYMAS ŠIANDIENOS MOKYKLOJE: AKTUALIOS IR PAGALBA MOKYTOJUI

Daiva Briedienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė*

Pasak profesorės Meilės Lukšienės, vienas iš pagrindinių Lietuvos švietimo reformos uždavinių – „brandinti estetinę bei kultūrinę savimonę ir nuostatą, kad jis (žmogus) atsakingas už jos raidą bei etnokultūrinio identiteto išsaugojimą“. Etninė kultūra, apimanti nematerialųjį ir materialųjį kultūros paveldą, šiandienos valstybėje, visuomenėje ir mokykloje išlieka kultūrinio, tautinio ir pilietinio ugdymo pagrindas. Etnokultūrinis ugdymas prioritetu pripažintas įvairiuose švietimą reguliuojančiuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Sustiprinta etninės kultūros dalyko mokykloje ir formalioji, ugdymą reglamentuojanti bazė – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. patvirtintos *Pagrindinio* ir *Vidurinio* ugdymo etninės kultūros bendrosios programos (toliau – Programos), pastaruoju metu parengtos Etninės kultūros ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo metodinės rekomendacijos (mokytojo knygos) (toliau – Metodinės rekomendacijos), įvardytos ir sustiprintos etnokultūrinio ugdymo pozicijos Bendruosiuose ugdymo *planuose*.

Etninės kultūros dalykas šiandienos bendrojo ugdymo įstaigose apibūdinamas kaip pasirenkamasis, bet įgyvendinamas mokyklose, vykdančiose mokymą valstybine ir tautinės mažumos kalba, bei neformaliojo ugdymo įstaigose, gali apimti visas su mokinių veikla susijusias formaliojo ir neformaliojo švietimo sritis:

- etninės kultūros dalyko mokymą;
- etninės kultūros modulio mokymą;
- etninės kultūros integravimą į kitų mokomųjų dalykų turinį;
- gyvosios tradicijos etninės kultūros renginius: kalendorines ir kitas šventes, vakarones, išvykas, žygius ir kita;
- neformalųjį švietimą etninės kultūros kolektyvuose: folkloro ansambliuose, klubuose, amatų būreliuose ir kt.

Programų ir Metodinių rekomendacijų paskirtis – sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui ugdytis tautinį tapatumą ir etnokultūrinį raštingumą, pažinti ir vertinti savo tautos ir Lietuvos tradicinę kultūrą, jos reiškinių įvairovę, įgyti liaudies kūrybos gebėjimų, perimti tradicines etines ir estetines vertybes, jas puoselėti. Šiandienos bendrojo ugdymo įstaigose mokinius siekiama ugdyti giliai, kryptingai ir nuosekliai – pratęsiant ikimokykliniame ir pradiniam ugdyme įgytus etnokultūrinius gebėjimus ir ugdymo procese derinant dvi veiklos sritis: etninės kultūros vertybių bei reiškinių pažinimą ir vertinimą bei etnokultūrinę raišką. Ugdymo procese taikydami

įgytas žinias, mokiniai turėtų ugdytis gebėjimus suvokti ir tyrinėti Programose rekomenduojamas temines sritis, pavyzdžiui, šeimos, giminės ir bendruomenės tradicijos; paprotinis elgesys ir tradicinis etiketas; įvairios šventės, papročiai; tradicinė apranga; kulinarinis paveldas; tradicinė ūkinė veikla; liaudies kūryba; tarmės ir etnografinių regionų savitumas ir kitos etnokultūrinės vertybės, jų ypatybės, kilmė, kitimas ir reikšmė žmonių gyvenime, prasmingumas šiuolaikiniame gyvenime.

Etninė kultūra yra nuolat atsinaujinantis reiškinys, pasireiškiantis įvairiais būdais, todėl ypač svarbu ugdymo procese sudaryti sąlygas mokinių praktinių gebėjimų: tradicinio dainavimo, muzikavimo, šokimo ir žaidimo, pasakojamosios tradicijos, tarmių, tradicinių amatų, tradicinių švenčių organizavimo, papročių taikymo ugdymui(si). Ši veiklos sritis sudaro sąlygas, tęsiant nuo amžių nacionalinių vertybių perdavimo tradiciją, skleisti ir perduoti etnokultūrinės vertybes.

Pabrėžtina, kad Programose įvardyta ne tik turinys ir tikslai, bet ir siejami rezultatai. Štai, pavyzdžiui, 5–6 klasėje nagrinėdami temą „Šeima, giminė ir tradicijos“ mokiniai turėtų aptarti ir palyginti šeimos sandarą, narių santykius tradicinėje bendruomenėje ir šiuolaikinėje kultūroje, išanalizuoti dabartinius giminių pavadinimus ir juos palyginti su jau sunykusiais senaisiais pavadinimais, nagrinėti savo šeimos ir giminės istoriją, tradicijas, kūrybiškai pristatyti savo sukurtą Giminės medį.

Ugdymo įstaigoms, vykdančioms vidurinio ugdymo programas, Pagrindinio ir Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje yra pasiūlyti etninę kultūrą gilinantys ir įvairius mokomuosius dalykus etnokultūriniu požiūriu papildantys moduliai: *Kalba ir etninė kultūra, Socializacija ir etninė kultūra, Menai ir etninė kultūra, Papročiai ir etika, Technologijos ir etika.*

Pagrindinio ir Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrosiose programose pateikiamos etnokultūrinio ugdymo gairės ir metodai. Siekiama, kad etninės kultūros pamokos būtų efektyvios, mokiniai mokytusi sąmoningai ir aktyviai, todėl pedagogams siūloma jas vesti įvairiose erdvėse, derinti klasikinius ir modernius metodus. Ypač šiuolaikinėje mokykloje aktualūs projektinio darbo, tyrinėjimo metodai, kai mokiniai įtraukiami į reikšmingą mokomąją veiklą.

Įgyvendinant Pagrindinio ir Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrąsias programas ir Etninės kultūros ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo metodines rekomendacijas, 2012–2015 m. bendradarbiaujant su mokytojais praktikais, aukštosiomis universitetinėmis mokyklomis (Lietuvos muzikos ir teatro akademija, Vytauto Didžiojo, Šiaulių universitetais), būsimųjų etninės kultūros specialistų rengėjais, Lietuvių etninės kultūros draugija, Etninės kultūros globos taryba prie Lietuvos Respublikos Seimo, parengta ir Ugdymo plėtotės centro informacinėje sistemoje „Ugdymo sodas“ paskelbta į ugdymo procesą orientuota [metodinė medžiaga mokytojams](#), etninę kultūrą dėstantiems ir ją integruojantiems į įvairius dalykus:

1. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams ([mokytojo knyga](#)).
2. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo rekomenduojamų dokumentų, metodinių priemonių, literatūros, šaltinių ir naudingų [nuorodų sąrašas](#).
3. Etninės kultūros ugdymo ikimokykliniame amžiuje [gerosios patirties pavyzdžiai](#).
4. Etninės kultūros ugdymo priešmokyklinėje grupėje [gerosios praktikos pavyzdžiai](#).
5. Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos pradinio ugdymo pedagogams ([mokytojo knyga](#)).
6. Etninės kultūros ugdymo pradinėse klasėse [gerosios praktikos pavyzdžiai](#).

7. Etninės kultūros pradinio ugdymo rekomenduojamų dokumentų, metodinių priemonių, literatūros, šaltinių ir naudingų [nuorodų sąrašas](#).
8. Etninės kultūros pagrindinio ugdymo rekomenduojamos mokymo priemonės, papildoma literatūra ir kiti šaltiniai pagal atskiras temines sritis ([katalogas](#)) (2012).
9. Etninės kultūros [ilgalaikio plano pavyzdys 9 kl.](#) (su dalykų integracija).
10. Etninės kultūros ugdymo veiklos [aprašai 5–10 klasei](#) aštuonioms temoms: *Gyvenamoji aplinka kultūrinis kraštovaizdis, architektūra ir namai etninėje kultūroje; Tradicinė ūkinė veikla, darbai ir amatai; Mityba ir sveikata tradicinėje kultūroje; Bendruomenės tradicijos, paprotinė teisė, elgesys ir etiketas; Šeima ir giminė. Šeimos tradicijos etninėje kultūroje; Žmogaus gyvenimo ciklo tarpiniai ir apeigos. Jaunimo brandos apeigos ir papročiai; Senoji pasaulėžiūra, mitologija ir religija; Gamta tradicinėje kultūroje* (2013).
11. Virtualių paskaitų ciklas 5–10 kl. ([Gyvenamoji aplinka](#); [Šeimos papročiai](#); [Tradicinė ūkinė veikla](#); [Mityba](#); [Senoji lietuvių religija. Gamta tradicinėje kultūroje](#)) (2013).
12. Etninės kultūros vidurinio ugdymo rekomenduojamos mokymo priemonės, papildoma literatūra ir kiti šaltiniai pagal atskiras temines sritis ([katalogas](#)) (2012).
13. Etninės kultūros ilgalaikio plano pavyzdžiai [11](#), [12](#) klasėms (su kitų dalykų integracija) (2013–2015).
14. Vidurinio ugdymo programos 6 modulių programos ir detalieji planai [11–12 klasei](#): *Kalba ir etninė kultūra, Gamta ir etninė kultūra, Socializacija ir etninė kultūra, Menai ir etninė kultūra, Papročiai ir etika, Technologijos ir etika* (2014).

Etninė kultūra puoselėja visuomenines bendravimo ir darnaus bendruomenės gyvenimo tradicijas. Siekta, jog etnokultūriniam ugdyme, atsižvelgdama į savo tradicijas ir poreikį, galimybes, dalyvautų visa mokyklos bendruomenė. Todėl 2015 metais, [Etnografinių regionų metais](#), Ugdymo plėtotės centras drauge su Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija pasiūlė ugdymo įstaigų bendruomenėms organizuoti „[Etninės kultūros savaitę 2015](#)“, kurios tema – Etnografiniai regionai. Parengtame renginių tinklelyje – plane, kurį galima rasti UPC svetainėje „Ugdymo sodas“, iš visos Lietuvos etnografinių regionų pateikiami gyvosios tradicijos pavyzdžiai, dalijamasi gera pedagogine patirtimi. Taip mokyklos – etnokultūrinio ugdymo centrai – demonstruoja turtingą, taurų ir prasmingą ugdymo procesą, sudaro galimybes kiekvienam mokiniui asmeniškai dalyvauti krašto kultūros gyvenime, padeda mokiniams išsiugdyti meilę Lietuvai, tautinį tapatumą ir tautinę savimone.

Literatūra

Lukšienė M. *Kuriantysis kultūros veiksnys*. Jungtys. Vilnius: Alma littera, 2000, p. 142.

III dalis.

KALBINIS UGDYMAS

TRUMPA SVARBIAUSIŲ DOKUMENTŲ, DARBŲ IR INICIATYVŲ, SUSIJUSIŲ SU UŽSIENIO KALBŲ MOKYMU IR VERTINIMU, APŽVALGA

Irena Raudienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė*

2015–2016 m. Bendrųjų ugdymo planų nuostatos, susijusios su užsienio kalbų mokymo organizavimu, iš esmės nesikeičia, tačiau atsirado nauja nuostata dėl iš užsienio atvykusių mokinių mokymo. Jos esmė yra pripažinti atvykusių iš užsienio šalių mokinių užsienio kalbos kompetencijas ir sudaryti galimybes papildomai mokytis lietuvių kalbos.

2016 m. bus organizuojamas Pasiiekimų lygio testas. Dėl praėjusių metų patirties, kai testo užduotys buvo išplatintos socialiniuose tinkluose, testo vykdymo procedūros bus griežtinamos. Detalesnė informacija bus pateikiama švietimo skyriams, taip pat Nacionalinio egzaminų centro duomenų perdavimo sistemoje KELTSAS.

2016 m. valstybinis brandos egzaminas. Svarbiausia naujiena yra ta, jog nuo 2016 m. kalbėjimo įskaita nebus organizuojama, o kalbėjimo gebėjimai bus tikrinami valstybinio brandos egzamino metu. Nacionalinis egzaminų centras, bendradarbiaudamas su savivaldybių švietimo skyriais, aktyviai ruošiasi šiai naujovei. Šiuo metu vyksta registracija į mokymus, skirtus kalbėjimo vertinimo standartizavimui. Taip pat šiuo metu NEC kartu su Lietuvos ir užsienio ekspertais vykdo projektą, kuriame anglų VBE siejami su Metmenimis. Tikėtina, kad po atlikto tyrimo ir analizės bus peržiūrėti valstybinio brandos egzamino reikalavimai ir programa.

Europos Komisijos iniciatyva. Europos Komisija atlieka visų ES valstybių užsienio kalbų egzaminų ir testų lyginamąją studiją. Bus pateikiama daug naudingos informacijos testų rengėjams ir vertintojams, informacija bus paskelbta 2015 m. rugsėjo 26 d.

Europos Taryba vykdo projektą, kuriame dalyvauja ir Lietuva. Projektas skirtas Bendrųjų Europos kalbų metmenų plėtrai. Šiuo metu kuriamos ir validuojamos Tarpininkavimo veiklos (angl. *Mediation*), kurios apima vertimą, literatūros mokymą, sociokultūrinius kalbos mokymosi aspektus ir kt.

Tarptautinių užsienio kalbų egzaminų rezultatų įskaitymo tvarka. Dėl pokyčių VBE numatoma atnaujinti tarptautinių egzaminų konvertavimą. Šių mokslo metų gruodžio–sausio mėn. bus paskelbtas atnaujinto dokumento projektas. Kviečiame susipažinti ir teikti pastabas. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad dalies tarptautinių egzaminų vertinimas keičiamas, pvz., Goethes, Cambridge ir t. t.

Olimpiados ir konkursai. 2016 m. numatyta organizuoti anglų kalbos olimpiadą 11 kl. ir anglų kalbos

konkursą 10 kl. Kitų kalbų renginiai vyks pagal planą. Atkreipiame dėmesį, kad keičiasi olimpiados formatas ir užduočių struktūra: siekiama tolti nuo akademinų žinių tikrinimo ir pateikti kūrybines, problemų sprendimo ir kitas mokinius įtraukiančias užduotis. Labai rekomenduojame dalyvauti Daugiakalbystės olimpiadoje, kuri organizuojama Tarptautinėje Amerikos mokykloje Vilniuje.

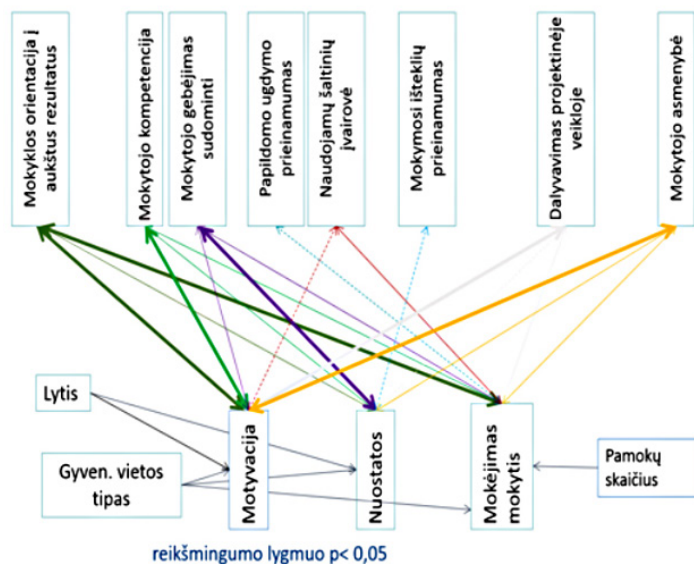
Raginame aktyviau diegti integruoto dalyko ir kalbos mokymą. Kviečiame dalyvauti LAKMA konferencijoje š. m. spalio 16–17 d. Daugiau informacijos www.lakmaonline.lt.

Rugsėjo 26 d. švęskime Europos kalbų dieną! Skirkime dėmesio visoms mūsų aplinkoje esančioms kalboms: gimtosioms, tautinių mažumų, užsienio. Nepamirškime apsilankyti interneto svetainėje: <http://edl.ecml.at/> ir pasinaudoti siūlomomis idėjomis.

Motyvacijos stiprinimas mokantis užsienio kalbų

2013 m. 28 Lietuvos mokyklose buvo atliktas tyrimas, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti veiksnius, darančius įtaką mokinių užsienio kalbų pasiekimams: mokinių motyvacija, noras mokytis užsienio kalbų, nuostatos priimti tai, kas nauja, mokėjimo mokytis įgūdžiai, kurie yra esminiai mokantis užsienio kalbų. Tyrimas atskleidė, jog didžiausios įtakos pasiekimams turi tokie veiksniai: mokytojo kompetencija, mokytojo gebėjimas sudominti mokinį pamokoje, mokytojo asmenybė ir visos mokyklos orientacija į aukštus rezultatus. Kiti veiksniai, susiję silpnesniais, bet statistiškai reikšmingais ryšiais (žiūrėti 1 pav.).

2013 m. tyrimo rezultatai

Tyrimas taip pat atskleidė, kad aktyvūs mokymo metodai kalbų pamokoje nėra kasdienybė, dažnai mokytojai renkasi įprastinius, tradicinius mokymo būdus:

- net 15,9 proc. respondentų atsakė, kad per pamokas niekada nedarba grupėse, o dažnai dirbančių grupėse respondentų taip pat yra tik 15 proc.;
- net 82 proc. respondentų nurodo, kad dažnai pamokose dirba savarankiškai, o 93,3 proc. teigia, jog dažniausiai per pamoką mokytojas kalba prieš klasę.

Mokslininkai, tiriantys smegenis ir ryšius tarp neuronų, pateikia naudingų edukologams išvadų, kurios

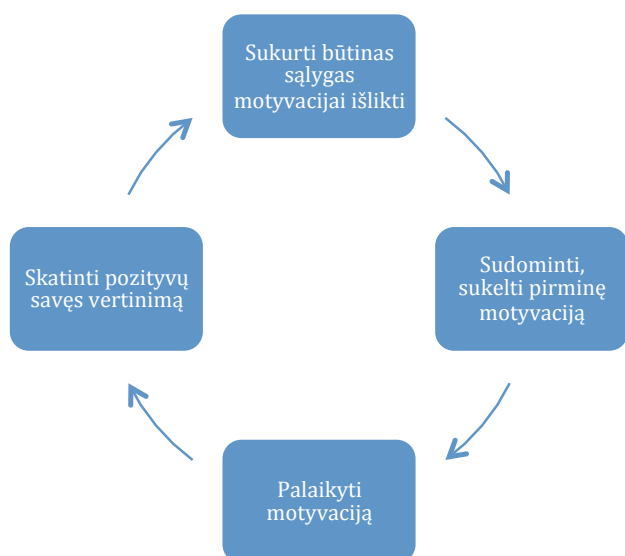
padėtų koreguoti įprastinius mokymo būdus. Pateikiame kelias svarbiausias JAV tyrėjo James Zull iš Case Western Reserve universiteto mintis iš jo knygos *From Brain to Mind: Using Neuroscience to Guide Change in Education* (2011):

- Mokymasis yra fiziologinis procesas, kai mes mokomės, smegenyse vyksta pokyčiai.
- Smegenys reaguoja į tai, kas joms yra aktualu, t. y. kas yra įdomu besimokančiajam, todėl neįmanoma priversti smegenų mokytis; sprendimai smegenyse priimami „savarankiškai“. Svarbu sudaryti besimokančiajam tokias sąlygas, kad jis jaustųsi atsakingas už savo mokymosi procesą.
- Mokantis emocijos yra labai svarbios, nes išskiriamos cheminės medžiagos (dopaminas, adrenalinas, serotoninas ir kt.) sudaro galimybę rasti naujiems neuroniniams ryšiams. Mokslininkai teigia, jog besimokant vyksta pokyčiai smegenyse ir tie pokyčiai yra didžiausi tada, kai emocijos tampa mokymosi dalimi.
- Smegenyse veikia baimės ir malonumo sistemos. Malonumo sistema veikia „noriu“ principu, baimės – „vengimo“. Išgyvenimui būtina išmokti atskirti, ko „norėti“ ir ko „vengti“. Mokantis šie principai išreiškiami per baimės ar malonumo jausmą.
- Malonumo sistema yra centrinė, smegenys mus apdovanoja, kai mes kažką suvokiame ar suprantame, kitaip tariant, apdovanoja už aukštesnių kognityvinių smegenų funkcijų lavinimą.
- Sėkmingai atlikdamas į tikslą orientuotus veiksmus (besimokydamas) asmuo patiria džiaugsmą. Kurti besimokančiajam malonią mokymosi situaciją yra gerai, tačiau daug svarbiau kurti tokią mokymosi kultūrą, kuri įtrauktų į tyrinėjimo procesą, leistų įgyti prasmingą patirtį ir suteiktų pakankamai galimybių patiems suprasti ir kurti naują kalbą. Taip besimokantieji suvokia, kad jie progresuoja (jų žinojimas plečiasi / juda priekin), ir už tai smegenys mus apdovanoja malonumo jausmu.
- Kai besimokantysis gauna išorinį apdovanojimą už tai, ką pasiekė, iš jo atimamas asmeninės atsakomybės už savo mokymąsi jausmas. Pastebėta, kad besimokantieji, kurie gauna tik išorinius apdovanojimus, išmoksta mažiau, kadangi jų pagrindiniu tikslu tampa apdovanojimo siekimas, o ne mokymosi procesas. Po kurio laiko jie išbando viską, siekdami gauti kuo daugiau išorinių apdovanojimų, kol visiškai pradingsta domėjimasis mokymusi.
- Išorinis apdovanojimas gali būti naudingas siekiant sukelti pradinį besimokančiojo interesą mokomuoju dalyku.

Anksčiau minėto tyrimo, atlikto Lietuvos mokyklose, rezultatai ir mokslininkų patarimai ir išvados rodo, jog siekiant aukštesnių mokinių rezultatų būtina stiprinti jų motyvaciją. Pasak Yahya ir Sidek (2005), motyvacija daro didelę įtaką žmogaus asmenybės raidai, mokymuisi ir pasiekimams (iš Mohod ir Mahdum, 2013). Aukšta mokymosi motyvacija skatina asmenį labiau stengtis siekti savo tikslų, o besimokantiesiems – siekti geresnių mokymosi rezultatų. Mokslinėje literatūroje gausu įrodymų (Bjornebeek, Diseth ir Ulriksen, 2013; Rotgans ir Schmidt, 2012; Dörnei, 1998), kad motyvacija tiesiogiai ir netiesiogiai veikia mokymosi pasiekimus, todėl vienas iš pagrindinių mokyklos ir mokytojo uždavinių – sudaryti sąlygas stiprinti mokinių motyvaciją mokytis užsienio kalbų.

Kaip galime stiprinti motyvaciją?

Kembridžo mokslininkas Dörnei savo knygoje *Motivational Strategies in the Language Classroom* (Dörnei: CUP 2001) pateikia šį motyvuojančio mokymo ciklą:

Išskiriamos keturios pagrindinės stadijos, kurios turi būti palaikomos siekiant stiprinti motyvaciją. Kiekvienai stadijai palaikyti galima taikyti įvairiausias strategijas. Toliau pateikiami Herbert Puchta (Webinaro Cambridge University Press, 28th Oct. 2013) siūlymai.

Sudominti, sukelti pirminę motyvaciją:

- stengtis formuoti teigiamą požiūrį į naują kalbą;
- stiprinti mokinio tikėjimą sėkme;
- padėti mokiniui išsikelti mokymosi tikslus, patarti, kaip efektyviai tų tikslų siekti;
- naudoti tokias mokymo priemones, kurios žadintų mokinių domėjimąsi, parinkti tekstus, kurie aktualūs atitinkamai mokinių amžiaus grupei.

Palaikyti motyvaciją:

- mokymas turi stimuliuoti, teikti pasitenkinimą;
- užduotys mokiniams – motyvuojančios;
- stiprinti mokinių pasitikėjimą savimi, savigarbą;
- skatinti mokinių savarankiškumą; sudaryti sąlygas patiems „valdyti“ savo mokymąsi; suteikti laisvę renkantis užduotis, tekstus, būdus ir t. t.;
- skatinti mokinių tarpusavio bendradarbiavimą.

Skatinti pozityvų savęs vertinimą:

- teikti pozityvų atgalinį ryšį (pasiekimus, stiprybes, pažangą), o ne subjektyvų vertinimą (lyginimą su pasiekimų standartais ar kitais mokiniais);
- stiprinti mokinio pasitenkinimą; pastebėti kiekvieno mokinio pažangą, stiprybes;
- skatinti mokinius sumaniai, vengti „jeigu... tai“ .

Sukurti būtinas sąlygas motyvacijai išlikti:

- laikytis atitinkamų bendravimo su mokiniais normų ir palaikyti gerus santykius su jais;
- kurti tokią atmosferą klasėje, kad kiekvienas jaustų palaikymą;
- susitarti dėl bendrų taisyklių klasėje, siekti darnos.

INFORMACINĖS KOMUNIKACINĖS TECHNOLOGIJOS UŽSIENIO KALBŲ MOKYMUISI

Tatjana Kriliuvienė, *Kuršėnų Lauryno Ivinskio gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė*

XXI amžiaus mokyklai keliamas uždavinys padėti mokiniui išsiugdyti ir bendrąsias, ir dalykines kompetencijas. Nors bendrojo ugdymo turinys programose pateikiamas gana reglamentuotai ir išlaikoma tradicinė dalykinė sistema, akivaizdu, kad pats dalykų turinys nėra savitikslius, kad jis turi padėti mokiniams ugdytis bendrąsias kompetencijas. Ugdymo įstaigos turi mokyti mokinius gyventi sparčiai besikeičiančioje tikrovėje, todėl informacinis raštingumas tiek mokiniams, tiek mokytojams tampa vienu svarbiausių tikslų.

Informacinių technologijų teikiamų galimybių išnaudojimas užsienio kalbų mokymo procese besiformuojančioje informacijos (žinių) visuomenėje tampa ypač aktualus. Pristatysiu kelių naudingų įrankių bei interneto svetainių teikiamas galimybes užsienio kalbų ugdymo procesui tobulinti.

XXI amžiaus mokinys turi būti inovatyvus, kūrybiškas, bendraujantis ir bendradarbiaujantis, turi gebėti kritiškai mąstyti ir spręsti realiai iškilusias problemas. Todėl pedagogams labai svarbu suprasti, kad jų mokiniai mokosi ne tik klasėje, bet visur ir visada. Mobilieji įrenginiai – išmanieji telefonai, kompiuteriai ir planšetės – bei galimybė jais naudotis visą parą keičia ir mokytojo vaidmenį ugdymo procese. Užsienio kalbų mokytojai turi išskirtines galimybes informacines technologijas integruoti į ugdymo procesą, tik visada reikia prisiminti, kad ateities kartos el. mokymosi aplinkos gerokai skiriasi nuo tradicinių. Mokinio gebėjimus bei kompetencijas formuoja socialiniai tinklai, galimybė dalyvauti bendradarbiavimo grupėse, lankytis kursuose bei kurti savo el. aplanką (*e-portfolio*). Beveik visi mokiniai turi savo asmenines elektroninio pašto dėžutes, bendrauja žinutėmis bei pokalbiuose ar susisiečia el. paštu. Ugdymo procesui keliantis „į debesį“, mokytojams labai svarbu tinkamai nukreipti mokinį.

Internetu labai daug svetainių, skirtų mokytis užsienio kalbų. Pradėkime nuo žodynų.

<http://www.dicts.info>.

Apsilankę šioje interneto svetainėje mokytojai ir mokiniai ras ne tik įvairių kalbų žodžių vertimus, bet ir paveikslėliais iliustruotas bei įgarsintas metodines priemones, keliančias mokymo(si) motyvaciją.

Norėčiau pateikti ir kitą užsienio kalbų mokymo(si) galimybę – vertimo paslaugas internete:

<https://translate.google.lt/>,

<http://www.bing.com/translator/>,

<http://imtranslator.net/translation/lithuanian/to-english/translation/>,

<http://translate.reference.com/>,

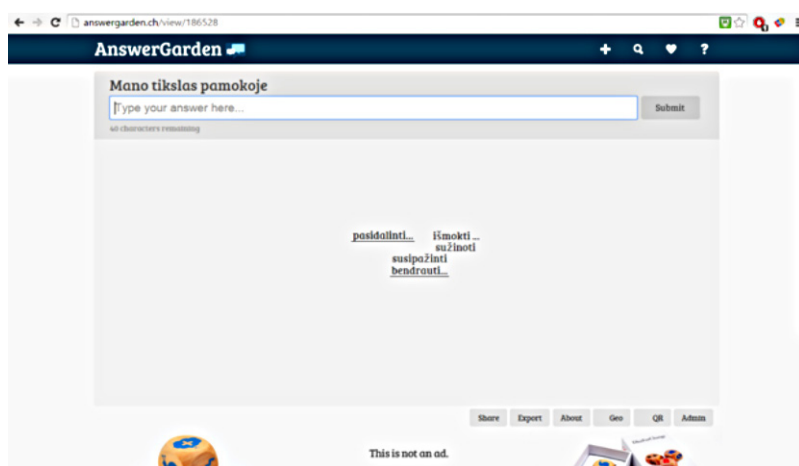
<http://www.freetranslation.com/>.

Ugdyti kalbėjimo užsienio kalba gebėjimus gali padėti svetainė <http://www.speakenglish.co.uk/>, kur tereikia pasirinkti norimą tobulinti kalbą.

Rengiant kompiuterines mokymo(si) priemones, visada reikia galvoti, ar ji atitinka mokinių mokymo(si) poreikius. Mokytojai žino, kad klasės mokinių informacijos priėmimo stiliai skiriasi – vieni geriau įsimena girdėtą, kiti – matytą medžiagą, vieniems geriau mokytis individualiai, kitiems – žaidimo forma su draugais, todėl pamokoje naudojamos informacinės technologijos ne tik pajvairina medžiagos pateikimo būdus, bet ir sudaro galimybes

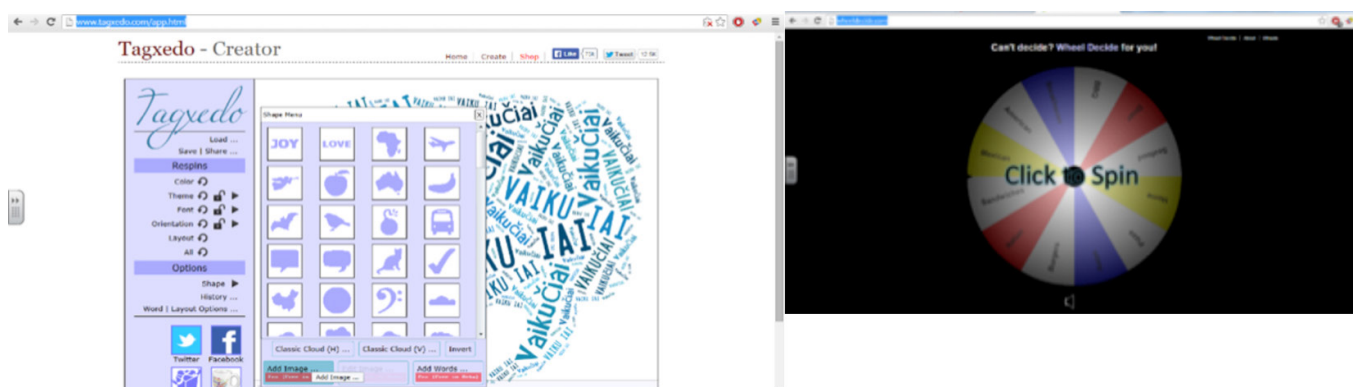
skirtingo mokymosi tipo mokiniams mokytis priimtinausiu būdu. Pateiksiu nuorodų į įvairias interneto svetaines, padėsiančias mokytojams pasirengti pamokoms kitaip.

Pamokas pradėti galima „Minčių lietaus“ metodu. Apklaušą galima atlikti svetainės <http://answergarden.ch> lange. Mokytojas turi sukurti erdvę, pateikti klausimą ir pasidalyti nuoroda su mokiniais, kurie individualiai ar grupėmis formuluoja atsakymus ir juos įrašo į laukelį (1 pav.).

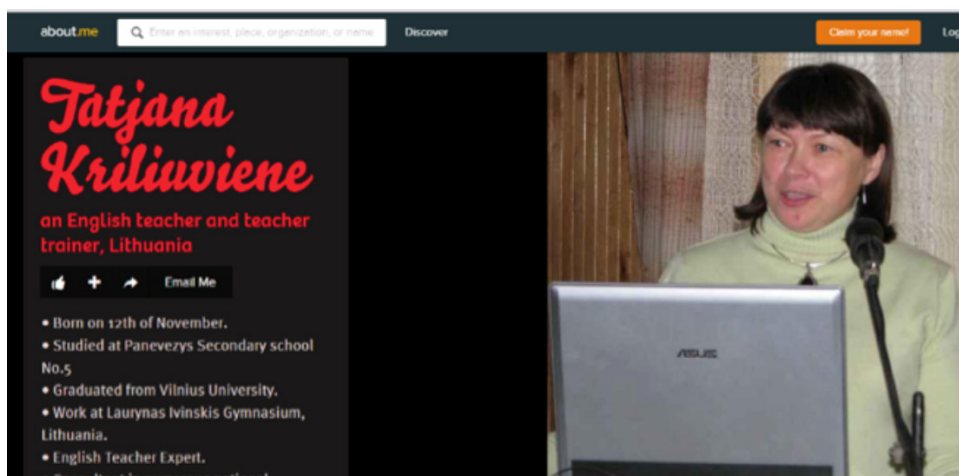
1 pav.

„Minčių lietaus“ tinka ir svetainėje <http://www.tagxedo.com/app.html> sukurtas ir išsaugotas paveikslėlis – žodžių debesis (2 pav.), <http://linoit.com/home> susikurta skelbimų lenta ar galimybė susikurti minčių žemėlapi svetainėje <https://bubbl.us/mindmap>.

2 pav.

Puikią galimybę pažinti naujus mokinius suteikia svetainė <https://about.me>. Susikūrę paskyrą mokiniai gali kūrybiškai pristatyti savo gyvenimo aprašymą. Kiekvienas aprašymas turi individualų adresą, kuriuo galima dalytis su draugais ir mokytoju internete (3 pav.).

3 pav.

Mokinių apklausoms ar įsivertinimui rengti tinka svetainės: <https://www.surveymonkey.com/create/>, <http://wheeldecide.com/>.

Kalbėjimo užsienio kalba gebėjimus sėkmingai ugdyti ir tobulinti galima interneto svetainėje <http://www.voki.com/> susikūrus veikėją pokalbiui.

Tinkamai planuoti laiką pamokoje padės svetainėje www.online-stopwatch.com pateikiami įvairios formos laikrodžiai. Jais galima naudotis ir internete, ir parsisiuntus ir įdiegus kompiuteryje.

Svetainėje <https://photofunia.com/> galima kūrybingai dirbti su nuotraukomis.

Straipsnyje pateikta tik keletas nuorodų. Pasauliniame tinkle gausu naudingų svetainių. Šiandieniniame pasaulyje jos keičiasi kiekvieną minutę, atsiranda vis naujų informacinių technologijų koncepcijų, programų ir techninės įrangos.

MEDIJŲ INFORMACINIO RAŠTINGUMO TEIKIAMOS GALIMYBĖS GERESNIAM UŽSIENIO KALBŲ MOKYMUISI

Rasa Jančiauskaitė, *Ugdymo plėtotės centro projekto „Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas“ koordinatore*

Gebėjimas rasti, suvokti ir kritiškai vertinti bei panaudoti informaciją ir medijų turinį, taip pat ir išreiškiant save, yra vieni svarbiausių XXI amžiaus žmogaus gebėjimų. Vaikai ir jaunimas daugiausia susiduria su naujosios medijomis, tačiau ar jiems tikrai pakanka gebėjimų savarankiškai ir kritiškai analizuoti tai, kas juos pasiekia įvairiais kanalais? Ar jie ir mes patys gebame atsispirti dezinformacijai, pasiekiančiai mus iš daugybės šaltinių?

Pačia bendriausia prasme medijos yra būdai, kuriais mus kasdien pasiekia įvairių formatų vaizdiniai ir garsiniai pranešimai. Tai gali būti tiek spauda, radijas, televizija, tiek internetas, kino filmai, reklama ir kitos priemonės. Informacija mus pasiekia ir skaitmeninio formato, ir lankantis bibliotekose, archyvuose, muziejuose, ją mes galime gauti iš kitų asmenų, organizacijų. Informacijos srautai yra itin dideli, ir mes turime gebėti veiksmingai ją rasti, gauti, vertinti, atrinkti ir etiška bei atsakingai naudoti.

UNESCO laikosi nuostatos, kad medijų ir informacinis raštingumas padeda padidinti mokiniams medijų teikiamas galimybes ir sumažinti jų grėsmes. Tai įgalina jaunimą siekti asmeninių, mokymosi ir socialinių tikslų.

Medijų ir informacinis raštingumas – tai būtinosios kompetencijos (žinios, įgūdžiai ir nuostatos), įgalinančios piliečius efektyviai naudotis medijomis ir kitais informacijos šaltiniais, nepriklausomai nuo naudojamų technologijų. Tai kompetencija, susijusi su kritinio mąstymo ir mokymosi visą gyvenimą įgūdžiais, reikalingais socializacijai ir aktyviam gyvenimui pilietinėje visuomenėje.

Ugdant medijų ir informacinį raštingumą ugdomi šie mokinių gebėjimai.

Kryptingai ieškoti, surasti ir pasiimti informaciją ir medijų turinį:

- suformuoti objektyvaus ir kritiško požiūrio siekį į informaciją, atsakingą požiūrį į duomenų naudojimą, teisinius apribojimus;
- atskirti informaciją, komunikaciją ir pramogas;
- identifikuoti, klasifikuoti informaciją.

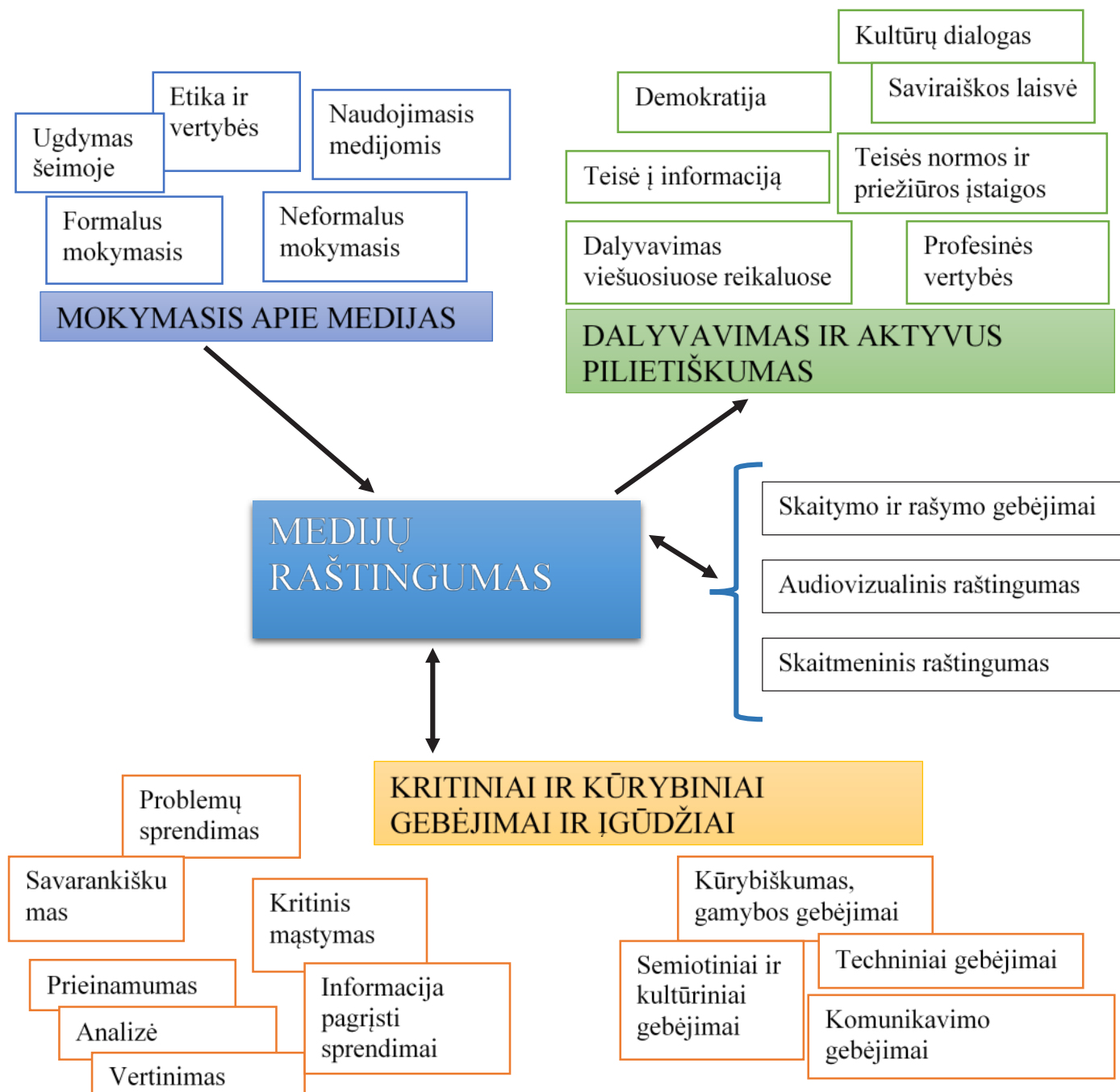
Suprasti, vertinti ir analizuoti informaciją ir medijų turinį:

- susidaryti kritinio mąstymo prielaidas, kritiškai vertinti bet kokią informaciją;
- išmokti patikrinti šaltinius, juos lyginti, analizuoti informacijos hierarchiją;
- atskirti profesinę, viešąją ir privačiąją sferas, gerbti privatų gyvenimą.

Kurti informacijos bei medijų turinį:

- mokytis iš žiniasklaidos ir suvokti jos įtaką visuomenėje; suvokti savo skleidžiamos žinios įtaką.

Tokiu būdu medijų ir informacinio raštingumo ugdymas prisideda tiek prie įvairių dalykinių, tiek prie bendrųjų kompetencijų ugdymo.

Duomenų šaltinis: „Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness and Competencies“. UNESCO, 2013.

Medijų naudojimas užsienio kalbos pamokose suteikia galimybę:

- mokiniams priprasti prie autentiškos kalbos;
- neatskirti kalbos nuo kultūrinio konteksto;
- vartoti išmoktą kalbą – aptariant, kuriant.

Siekiant ugdyti visapusišką mokinių medijų ir informacinį raštingumą, reikėtų nepamiršti, kad yra svarbu ne tik mokymui *naudoti* medijas, bet ir mokytis *apie* medijas bei informaciją.

Metodinė medžiaga, kiti medijų ir informacinio raštingumo ugdymo ištekliai

Lietuvių kalba

Projekto „Medijų ir informacinio raštingumo ugdymas“ įgyvendinimo metu kuriama metodinė medžiaga, skirta 9–12 klasių mokiniams, kitiems besidomintiems.

Metodinė medžiaga skirta mokinių medijų (kino, radijo, TV, reklamos, interneto, žiniasklaidos ir kt.) ir informacijos kritiško vertinimo, atrinkimo ir panaudojimo asmeniniais ir mokymosi tikslais įgūdžiams ugdyti.

Medžiaga pritaikoma planuojant įvairių dalykų pamokas ir neformaliojo ugdymo, mokyklos bibliotekų veiklas. Ją sudaro:

- rekomendacijos, kaip planuoti sistemingą MIR ugdymą mokyklose;
- ugdymo metodų aprašai;
- pamokų planai: metodinės rekomendacijos; teorinė medžiaga mokytojams ir mokiniams; mokymosi veiklų pasiūlymai (veiklos lapai ir kt.).

Metodinę medžiagą rasite Ugdymo sode. Prieiga per internetą: <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/media>.

Taip pat galite naudotis:

- Mokytojo TV ištekliais: www.mokytojojtv.upc.smm.lt; vaizdo įrašų galite ieškoti pasirinkdami norimus raktažodžius (pvz., „medijų ir informacinis raštingumas“) arba pagal dėstomą dalyką ir pan.
- Nacionalinio saugumo pamokomis: <http://duomenys.ugdome.lt/?/veikla/aktualijos>.
- Naujienlaiškiu „Aktualijos! O ką manai tu?“: www.upc.smm.lt.

Anglų kalba

- 1) UNESCO vadovas pedagogams „*Pedagogies of Media and Information Literacy*“. Vadove pateikiami informaciniai tekstai, ugdomieji užsiėmimai mokytojams, dirbantiems su 13–17 m. amžiaus mokiniais.
- 2) UNESCO MI raštingumo medžiaga „*Media education: a kit for teachers, students, parents and professionals*“ (anglų, prancūzų, arabų kalbomis): struktūruotas koncepcinio pobūdžio gidas, kuriame aptariamos esminės MIR temos, pateikiami šaltiniai įvairioms temoms analizuoti, užduotims parengti.
- 3) Jungtinės Karalystės portalas MIR ugdymui, „*Media Smart*“, skirtas vaikams, mokiniams, tėvams, pedagogams. Užsiregistravę pedagogai gali naudotis MIR ugdymo medžiaga, kurią sudaro mokymosi ištekliai ir pamokų planai.
- 4) Europos Tarybos interneto raštingumo ugdymo medžiaga „*The Internet Literacy Handbook: A guide for parents, teachers and young people*“, skirtas tėvams ir mokytojams, kad jie galėtų sėkmingai lydėti vaikų „keliones“ internetu. Pateikiamos praktinių užsiėmimų idėjos pamokų metu ar namuose.

Vokiečių kalba

- 1) [Federalinė Vokietijos pilietinio švietimo agentūra](#).
- 2) [Deutsche Welle](#), Vokietijos nacionalinio transliuotojo mediateka.
- 3) [Rheinland Pfalz žemės švietimo portalo ištekliai](#).
- 4) [Nordrhein-Westfalen žemės švietimo ministerijos portalas](#).

Prancūzų kalba

- 1) Jau minėta UNESCO MI raštingumo medžiaga „[*Media education: a kit for teachers, students, parents and professionals*](#)“.
- 2) <http://www.clemi.org/fr/>: Mokymo ir informacinės žiniasklaidos ryšių centras (pranc. *Le Centre de Liaison de l'Enseignement et des Médias d'Information*, CLEMI). Centras yra atsakingas už žiniasklaidos naudojimą visoje švietimo sistemoje. Centro misija – tiek nacionaliniu, tiek regioniniu lygiu per mokymus skatinti naudoti informacijos priemones mokymo procese, taip padedant moksleiviams geriau suvokti juos supantį pasaulį ir susiformuoti kritinį mąstymą.

Šias ir kitas naudingas nuorodas, daugiau informacijos taip pat rasite „Ugdymo sode“. Prieiga per internetą: <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/media>.

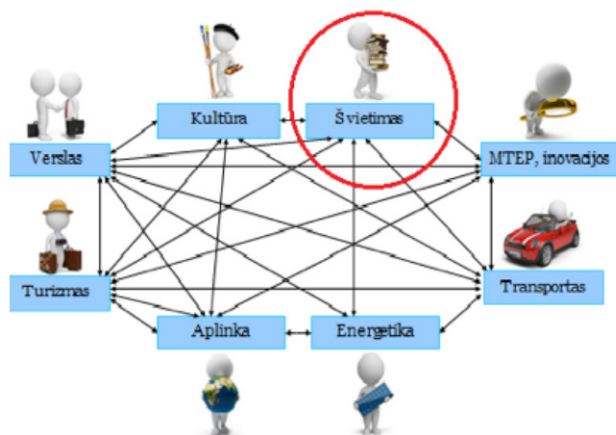
IV dalis

MATEMATIKA IR INFORMACINĖS TECHNOLOGIJOS

KAS AKTUALU MATEMATIKOS MOKYTOJUI
2015–2016 MOKSLO METAIS

Albina Vilimienė, *Ugdymo plėtotos centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėja*
Marytė Skakauskienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento*
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė

Nacionalinė pažangos programa – pagrindinis nacionalinis strateginis dokumentas, nubrėžiantis valstybės žingsnius 2014–2020 m. laikotarpiu įgyvendinant Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“. Programos siekis – sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią harmoninga visuomenės, ekonomikos ir valdymo derme. Suformuoti integralūs prioritetai, apimantys įvairias sritis:

Paveiklo šaltinis:

„Nacionalinės pažangos programos pristatymas“.
 Loreta Maskaliovienė.

O kaip prisidedame mes – švietimo darbuotojai? Kokius sukonkretintus siekius švietime esame sutarę šiais dienais ir artimais ateičiais šioje dermėje?

Vienas svarbiausių ir aktualiausių šiandien švietimo dokumentų yra Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projektas. Šiame apraše nustatyta bendrojo ugdymo tikslai ir principai, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų paskirtis, bendrojo ugdymo tobulinimo kryptys, telkiant švietimo bendruomenę spartesniems pokyčiams, siekiant pagerinti bendrojo ugdymo kokybę, prieinamumą, perimamumą, tęstinumą ir veiksmingumą. Apraše numatyti mokinių ugdymo(si) rezultatai – nuosekli branda įgyjant XXI a. reikalingas kompetencijas. Rengiamo dokumento projektas Lietuvos miestų ir rajonų metodinių būrelių pirmininkams buvo pristatytas metodinėje dienoje prieš metus.

Kitas naujas šiems mokslo metams dokumentas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gegužės 6 d. įsakymu Nr. V-457 patvirtinti 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (toliau – ugdymo planai), http://www.smm.lt/web/lt/pedagogams/ugdymas/ugdymo_planai_1. Pagrindinė dokumento nuostata – ugdymo proceso ir mokinių pasiekimų gerinimas. Nuostatos svarbai buvo skirta ir šių metų metodinė diena.

Siekiant ugdymo proceso efektyvinimo ir mokinių pasiekimų gerinimo, daugiausia dėmesio skiriama pamokai ir pagalbai mokiniui. Reikiamą mokymosi pagalbą „čia ir dabar“ mokiniui užtikrina minėtuose ugdymo planuose ugdymo poreikiams ir mokymosi pagalbai skirtos pamokos. Švietimo tyrėjų duomenimis, mokinių pasiekimams labai didelę įtaką daro ir laiku suteiktas grįžtamasis ryšys mokiniui, jo tėvams (globėjams).

Tarptautinių ir nacionalinių tyrimų rezultatai rodo žemus mokinių raštingumo, ypač skaitymo gebėjimus. Siekdama pagerinti šios kartos mokinių skaitymo gebėjimus, mokykla turi prisiimti atsakomybę už šių gebėjimų ugdymą per visų dalykų pamokas.

Planuojant matematikos mokymąsi pagrindiniame ugdyme, rekomenduojama naudotis Nacionalinio egzaminų centro parengtomis matematinio raštingumo užduotimis ar stebėti mokinių matematikos pasiekimus, taip pat, remiantis duomenimis (pavyzdžiui, standartizuotų testų rezultatais), numatyti pagalbą (užduotis ir metodus spragoms įveikti) mokiniams, kurių mokymosi pasiekimai žemi, naudotis informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, skaitmeninėmis mokomosiomis priemonėmis. Be to, ugdant gabius matematikai vaikus verta naudotis nacionalinių olimpiadų, konkurso „Kengūra“ užduotimis (ir sprendimų rekomendacijomis).

Siekiant įgyvendinti tyrimais grįstą mokymą pamokose ir matematikos mokymą glaudžiau susieti su darbo pasauliu, rekomenduojama išbandyti „Mascil“ projekto siūlomas užduotis. Kiekvieną mėnesį projektas siūlo vis kitas užduotis, kurios mokytojų galėtų būti rekomenduojamos mokiniams kaip trumpalaikiai projektai ar atliekamos per pamokas (jeigu tinka pagal tematiką), integruoti su kitais mokomaisiais dalykais (<http://ims.mii.lt/mascil/>). Ypač rekomenduojama naudotis atvirojo kodo dinaminės matematikos programa „GeoGebra“, apimančia geometriją, algebrą ir statistiką.

Viduriniame ugdyme rekomenduojama plėsti mokiniui siūlomų rinktis matematikos modulių programų įvairovę: „Logikos įvadas“, „Įrodymo metodai. Sekos“, „Funkcijos“, mokiniams renkantis matematikos mokymosi kursą III, IV gimnazijos klasėse atsižvelgti į matematikos pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo rezultatus. Išplėstinį kursą rekomenduojama rinktis mokiniams, kurių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo vertinimai ne žemesni kaip šeši balai. Jei mokinsys, turėdamas penkis ir mažiau balų, nori rinktis išplėstinį matematikos kursą, jam turėtų būti sudarytos sąlygos mokymosi spragoms įveikti (pavyzdžiui, papildomi moduliai, konsultacijos).

XXI a. mokslo ir technologijų vystymosi sparta reikalauja kūrybingos, atsakingos ir atviros asmenybės, gebančios prisidėti prie sumaniosios ekonomikos kūrimo. Todėl, siekiant skatinti inovacijų kultūros formavimąsi, rengiami siūlymai dėl technologinių gebėjimų, gamtos ir tikslųjų mokslų (matematikos, informacinių technologijų) srities mokinių gabumų ugdymo bendrojo ugdymo mokyklose. Jau parengtas gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos ir kūrybiškumo ugdymo (STEAM) veiksmų plano ir priemonių plano projektas. Tobulinamas matematinio ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje gairių projektas. Lietuvoje įkurtos dvi inžinerinio ugdymo mokyklos Kaune ir Vilniuje.

Siekiant matematikos ir kitų mokomųjų dalykų integralaus požiūrio, ugdyme rekomenduojama pasinaudoti Lietuvos matematikos mokytojų asociacijos parengta mokymo priemone „Matematikos probleminiai uždaviniai“ (http://www.upc.smm.lt/ugdymas/pagrindinis/rekomendacijos/failai/matematika/Methodine_medziaga_Matematikos_probleminiai_uzdaviniai_2014.pdf), 2014 m. Nacionalinio matematinio ir gamtamokslinio raštingumo konkurso užduotimis (<http://www.nec.lt/naujienos/492/>), Nacionalinio egzaminų centro 2014 m. parengtu leidiniu „Matematinio raštingumo užduočių pavyzdžiai“. Šiame leidinyje supažindinama su PISA tyrime apibrėžta matematinio raštingumo sąvoka, pateikiama uždavinių pavyzdžių, jų vertinimo instrukcijos bei statistika. Po vieną leidinį gavo

visos mokyklos, leidinį taip pat galite rasti Nacionalinio egzaminų centro interneto svetainėje adresu: www.nec.lt → *Mokinių pasiekimų tyrimai* → *Tarptautiniai tyrimai* → *PISA* → *Leidiniai ir publikacijos* ([http://nec.lt/failai/4544_OECD_PISA_2012_matematinio_rastingumo_uzduociu_pavydziai_\(NET\).pdf](http://nec.lt/failai/4544_OECD_PISA_2012_matematinio_rastingumo_uzduociu_pavydziai_(NET).pdf)).

Ugdant mokinių aukštesnius mąstymo gebėjimus ir problemų sprendimo bendradarbiaujant gebėjimus, pamokose galima pritaikyti skaitmeninių mokymosi priemonių (<http://duomenys.ugdome.lt/?/mp/amgu>, <http://duomenys.ugdome.lt/?/mp/psb>) teikiamas galimybes.

Matematikos brandos egzaminas 2016 metų pavasarį bus vykdomas vadovaujantis Matematikos brandos egzamino programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. V-1197. Atkreipiame dėmesį, kad programos neesminiai pakeitimai patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. V-1271 redakcija. Mokant matematikos žemesniųjų gebėjimų mokinius, pravartu pasinaudoti matematikos brandos egzamino minimalius reikalavimus iliustruojančių užduočių pavyzdžiais (http://www.nec.lt/failai/4643_MINIMUMAS_MATEMATIKA_09.pdf).

Kitų metų pavasarį išgalioja naujovė kandidatams, pretenduojantiems į valstybės finansuojamas studijų vietas aukštosiose mokyklose. Stojantieji turės būti išlaikę tris brandos egzaminus – lietuvių kalbos ir literatūros, užsienio kalbos ir matematikos – ne žemesniu kaip patenkinamu lygiu (16 ir daugiau balų įvertinimu), t. y. išlaikę egzaminą. Matematikos brandos egzamino vertinimo nereikalauja tik menų studijų programos – jiems laikyti egzaminą nėra privaloma. Minimalūs rodikliai netaikomi stojantiejiems, anksčiau baigusiems mokyklą, taip pat asmenims, dėl sveikatos atleistiems nuo brandos egzaminų bei įgijusiems vidurinį išsilavinimą užsienyje. Ar taikyti minimalius rodiklius valstybės nefinansuojamoms vietoms, sprendžia pačios aukštosios mokyklos ir nurodo tai savo priėmimo taisyklėse.

Lietuvos miestų ir rajonų matematikos mokytojų metodinių būrelių pirmininkų susitarimai 2015 m. rugpjūčio 25 d. metodinėje dienoje:

- metodinio būrelio veiklos prioritetas 2015–2016 mokslo metais yra matematikos mokymo(si) dermės stiprinimas tarp pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopų;
- minint Lietuvos matematikos mokytojų asociacijos veiklos 25 metų jubiliejų, pagerbti savo regiono mokytojus – asociacijos veiklos pirmtakus.

Literatūra

1. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga per internetą: <https://www.lietuva2030.lt/lt/apie-lietuva-2030>.
2. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e-87d0634760f97ba07225.pdf.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinės priemonės. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26DA62D7E9F4>.
4. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projektas. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/teisesaktuprojektai>.
5. 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo

planai. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/web/lt/pedagogams/ugdymas/ugdymo_planai_1.

6. Matematinio ugdymo gairės bendrojo ugdymo mokykloje. Prieiga per internetą: http://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/matemat/Matematinio_ugdymo_gaires.pdf.

UGDYMO INOVACIJŲ PATIRTIS OLANDIJOJE

Albina Vilimienė, *Ugdymo plėtotos centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio vedėja*

Dar 2011 m. Europos Komisijos mokslinių tyrimų ir inovacijų komisarė Máire Geoghegan-Quinn, viešėdama Vilniuje, akcentavo, kad pastaraisiais metais daugumoje šalių fiksuojami dideli skaičiai jaunuolių, kurie nedirba, nors Europos ir pasaulio darbo rinkoje stinga kvalifikuotų, turinčių aukštesnius mąstymo gebėjimus darbuotojų, ypač informacinių ir ryšių technologijų srityje. Siekiant mokslo ir technikos pažangos, investicijų pritraukimui, verslo augimui, būtina savo šalyse investuoti į mokslinius tyrimus ir inovacijas, skatinti jaunuolius (ypač mergaites) dar mokykloje domėtis gamtos bei tiksliaisiais mokslais ir sieti savo tolesnį mokymąsi su XXI a. darbo rinkos poreikiais.

Atkreipiamas dėmesys, kad Olandija yra viena iš tų šalių, kuri dar anksčiau pajuto susiklosčiusią darbo rinkos situaciją ir ėmėsi spręsti šią problemą valstybiniu lygmeniu. Dar 2002 metais Nyderlandų didžiosios verslo organizacijos („Shell“, „Philips“ ir kt.) inicijavo inovacijų kultūros formavimą švietimo srityje ir jau 2014 metais pasiekė ženklių rezultatų. Studentų, pasirinkusių gamtos, technologijų, inžinerijos ir matematikos (angl. STEM, *science, technology, engineering, maths*) studijų programas, padaugėjo 15 procentų.

Lietuvai taip pat aktuali ši problema. Tikslieji mokslai nėra populiarūs, gajus stereotipas, kad tikslieji mokslai neįveikiami merginoms, ir pan.

STEM „vėliavos nešėjai“ Olandijoje yra keli tinklai, vienijantys verslo organizacijas, valstybines aukštąsias ir bendrojo lavinimo mokyklas bei kitus partnerius.

Jet-Net

11 metų veiklos patirtį turintis „Jet-Net“ jaunimo ir technologijų tinklas (angl. *Jet-Net, Youth and Technology Networks*) vienija 84 verslo organizacijas, 169 valstybines mokymo įstaigas ir 35 partnerius, skatindamas mokinių domėjimąsi STEM mokomaisiais dalykais. Tinklo veiklos tikslas – koordinuoti verslo įmonių ir mokyklų ilgalaikį bendradarbiavimą. Verslo įmonės yra suinteresuotos „augintis“ būsimuosius aukštos kvalifikacijos darbuotojus siekiant išlikti konkurencingoje tarptautinėje rinkoje. Todėl tikslingai atrinkti įmonių darbuotojai vyksta į mokyklas, diskutuoja su mokiniais ir aiškinasi, ką reiškia būti astronautu, inžinieriumi ir pan. STEM profesijos atstovai populiariai pristato savo profesijas, jų privalumus, karjeros galimybes. Mokytojai irgi vyksta į įmones, ten „šėšėliauja“, dalyvauja seminaruose ir mokymuose. Galiausiai mokytojai kartu su įmonės darbuotojais rengia mokymosi medžiagą (pvz., kuo vertinga matematika laivyne). Šio tinklo mokyklose mokymasis vyksta „veikiant“, t. y. tik 20 proc. mokymosi veiklos skirta teorijai, o kita 80 proc. mokymosi dalis vyksta per praktinę veiklą. Akcentuojamas mokomosios medžiagos kontekstualumas bet kurioje mokymosi veikloje, projektai. Daugelyje Olandijos mokyklų jau tapo tradicija tokie projektai kaip „Diena merginoms“, „Karjeros dienos“, debatai ir pan.

„Itsacademy“ tinklas vienija 4 Olandijos universitetus ir 38 bendrojo lavinimo mokyklas. Tinklo tikslas – mažinti atotrūkį tarp mokykloje ugdomų gebėjimų ir gebėjimų, reikalingų akademiniam mokslui, „statyti tiltus tarp mokytojų vidurinėje mokykloje ir jų kolegų universitetuose“. Universiteto dėstytojai rengia mokymosi medžiagą mokykloms, veda kvalifikacijos kėlimo mokymus mokytojams. Tinklas turi internetinę svetainę, kurioje talpinamos matematikos, informatikos, gamtos mokslų ir geografijos mokomosios medžiagos, užduotys. Tinklo paslaugos mokamos.

2010 metų tyrimų rezultatai parodė, kad Olandijos bendrojo lavinimo mokyklų mokinės noriai renkasi mokykloje 6 metų ikiuniversitetinį akademinį ugdymą, tačiau nemaža dalis jo nebaigia. Kodėl? Pastebėta, kad mokyklose trūksta merginas motyvuojančios aplinkos mokytis tikslųjų mokslų, mokinėms trūksta pasitikėjimo savo jėgomis technologijų srityje, mokyklose sumenkinama mokslo esmė.

Tas priežastis bando panaikinti valstybinė organizacija VhTO (<http://www.vhto.nl/>), kurios tikslas – skatinti įvairaus amžiaus mergaites domėtis gamtos, technologijų, inžinerijos bei matematikos mokslais, įtraukti į mokslinę veiklą ir siekti karjeros šiose srityse. Organizacijos veikla plati: merginų pozityvaus požiūrio į STEM gebėjimų ugdymą formavimas, IKT populiarinimas (programavimo pamokėlės SCREATCH pradinio ugdymo metu, „pasimatymai“ su IKT darbuotojomis, mokinių vasaros stovyklos ir kt.), mentorystė STEM studijų programoms pasirinkusioms merginoms, organizuojamas kelių dienų mergaičių mokymasis universitetuose, informaciniai renginiai su studijų mentoriais universitetuose, tėvų švietimas STEM tema, sukurti filmukai, pristatantys STEM profesijas, tyrimai ir kt. Ypač akcentuojami sektini moterų, patyrusių sėkmę mokslinių tyrimų ir inovacijų pasaulyje, pavyzdžiai. VhTO bendradarbiauja su kolegomis iš Australijos, Vokietijos, dalyvauja tarptautinėse konferencijose. Organizacijos veiklą finansuoja verslo įmonės.

Utrechto universitetas įgyvendina Talentų ugdymo programą. Universiteto dėstytojai pastebėjo, kad mokytojai daugiau dėmesio skiria žemesnių gebėjimų mokiniams, o mokiniai, besidomintys mokslu, lieka nuskriausti. Todėl universitetas įsteigė Utrechto jaunių koledžą (angl. *Junior College Utrecht*), kurio vienas iš tikslų – išlyginti mokymąsi visiems mokiniams. Koledžas yra sudaręs sutartis su 27 Olandijos mokyklomis. 17–18 m. mokiniai šiose mokyklose mokosi pagal išplėstines dalykų programas ir dvi dienas per mėnesį universitete. Programose, skirtose 16 m. mokiniams, pabrėžiama mokinių tarpusavio bendradarbiavimo įgūdžių formavimo svarba, daug dėmesio skiriama talentų atradimui ir jų palaikymui. 12–15 m. vaikams universitetas siūlo edukacines programas universiteto muziejuje, kurį per metus aplanko apie 600 mokinių.

Universiteto dėstytojų sukurtos mokymosi priemonės – vadovėliai – viešinami universiteto internetinėje svetainėje ir prieinami visai Olandijos švietimo bendruomenei. Mokymasis universiteto laboratorijose mokyklų mokiniams yra mokamas.

Reaguojant į STEM iššūkius Olandijoje, prieš gerą dešimtmetį pradėtas peržiūrėti ir ugdymo turinys mokyklose – atnaujintos Gamtos ir matematikos bendrosios ugdymo programos. Suburti kiekvieno mokomojo dalyko komitetai – programų kūrėjai. Organizacinis programų kūrimo principas – dirbti komitetams atskirai, tačiau nuolat susitikti ir išdiskutavus derinti programų turinį. Pagrindiniai turinio pokyčiai: sąsajos su kasdieniu gyvenimu (kontekstas), kitais mokomaisiais dalykais, aukštesniu mokslu. Organizuojant mokymą, daugiau atsakomybės tenka prisiimti mokytojui. Programų pilotavimas prasidėjo 2011 m., o 2013 m. programos įgyvendino jau visos Olandijos mokyklos.

Matematikos bendrosios programos yra keturių lygių: bendroji matematika visiems (A), matematika ateities matematikams (B), matematika socialinių mokslų atstovams (C), matematika ateities mokslininkams – abstrakčiojo mąstymo ugdymas (D).

Šiuo metu analizuojama, kaip įgyvendinamos atnaujintos programos, 2012 m. buvo atliktas tyrimas. Preliminarūs tyrimo rezultatai rodo, kad programų kūrimas „komitetuose“ buvo prasmingas, ugdymo procese ypač svarbios yra mokymosi priemonės. Integracinius ryšius daugiau akcentuoja mokiniai. Daugiausia trikdžių naujiems pokyčiams jaučiama iš mokytojų.

O kokia STEM ugdymo situacija mūsų šalyje?

Lietuvos problemos šioje srityje panašios į Europos ir pasaulio šalių, tik šių iššūkių sprendimai mūsų šalyje gerokai vėluoja (palyginti, pvz., su Švedija, Suomija, Vokietija, Olandija, Japonija, JAV ir kitomis šalimis). Beveik pusė Lietuvos abiturientų renkasi socialinių mokslų studijų programas, nors Lietuvos darbo rinkoje šios srities specialistų nereikia jau daugybę metų. 2015 m. LAMA BPO statistikos duomenimis, „nežymiai sumažėjo socialinių mokslų ir menų populiarumas, padidėjo trauka į fizinius ir humanitarinius mokslus“. Galime pagrįstai tikėtis geresnių rezultatų ateityje, nes šiais mokslo metais jau antroji Lietuvos bendrojo lavinimo ugdymo įstaiga – Vilniaus inžinerijos licėjus (<http://vilicejus.lt/>) pradėjo įgyvendinti Inžinerinio ugdymo programą (Specializuoto ugdymo krypties programos (pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo kartu su inžineriniu ugdymu programų) inžinerinio ugdymo dalis). Programa skirta mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl išskirtinių gabumų matematikai, gamtos mokslams, technologijoms ir inžinerinei kūrybai. Pirmoji inžinerinė mokykla Lietuvoje atvėrė duris pernai Kaune – KTU inžinerijos licėjus (<http://www.inzinerijoslicejus.lt>). Taigi, jau Lietuvoje „auginame“ būsimuosius aukštųjų technologijų specialistus nuo pirmųjų metų mokykloje, sudarydami sąlygas mokiniams lavintis loginį mąstymą žaidžiant šachmatais, ugdytis išradėjų gebėjimus programuojant, konstruojant ir išradinėjant robotus, ugdytis kūrybiškumą naudojant šiuolaikines mokymosi priemones ir kt.

Lietuvos gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos (STEM) ugdymo plėtotos veiksmų planas apima ugdymo (formaliojo, neformaliojo ugdymo programų, ugdymo metodų, infrastruktūros, mokymo priemonių) modernizavimą, mokytojų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą, visuomenės švietimą ir mokslo populiarinimą.

PRADINIO UGDYMO IT PROGRAMOS PROJEKTAS

Regina Zlatkauskienė, *Kauno Jono Pauliaus II gimnazijos informacinių technologijų mokytoja*

Sparčiai tobulėjančios šiuolaikinės technologijos apima vis daugiau žmogaus gyvenimo sričių. Technologinis šuolis skatina ir visuomenės pokyčius: kinta informacinių technologijų (toliau – IT) mokymasis, mokinio ir mokytojo vaidmenys ugdymo procese. Į mokyklą ateina mokinukas, „gimęs“ su planšete rankose, skaitmeninio pasaulio „čiabuvis“, augantis šiuolaikinių technologijų apsuptyje. Jam sudominti būtinos naujovės. Atnaujinant IT ugdymo turinį reikia atsižvelgti ne tik į šiandieninius visuomenės poreikius, bet ir numatyti, kokie jie bus ateityje. Turi būti išnaudojami patrauklūs naujausių edukacinių įrankių privalumai.

Informatika ir kompiuterijos mokslas ypač greitai besikeičiantys dalykai, o jų pritaikymo galimybės šiuolaikiniame pasaulyje vis platesnės. Kompiuterinės technikos įsigalėjimas visose srityse buvo stimulas mokykloje

atsirasti informatikos dalykui. Informatika mokykliniame ugdyme visada buvo tas „kirvis“, iš kurio kas kaip mokėjo virė „sriuba“, vis pridėdami kokių nors ingredientų. Vieni kvietė programuoti, kiti – mokė apie šiuolaikinių technologijų sandarą ir matematinių pagrindų nuo dvejetainės sistemos iki algoritmų, dar kiti – mokė kompiuterinio raštingumo. Mokykloje buvo atsisakyta privalomo programavimo mokymo. Ir „sriuba“ (informatika) buvo pervadinta į dalyką, kuris dabar vadinamas „informacinės technologijos“.

Kokia dabar IT dalyko situacija mokykloje? Pagal Pradinio ugdymo bendrąsias programas, IT mokymą rekomenduojama integruoti į kitus dalykus, mokytojui siūloma IT panaudoti ugdymo procesui modernizuoti. Deja, ne visada laikomasi šių rekomendacijų dėl įvairių priežasčių (trūksta kompiuterių, nepakanka mokytojo kompetencijos, ribotos higienos normos ir t. t.). Dažnai mokiniai, baigę pradinio ugdymo programą, teigia, kad patys niekada nesinaudojo kompiuteriais pamokose. Neretai pradinių klasių mokytojai apsiriboja tik naujos medžiagos pristatymu pateikimais. IT kaip atskiro dalyko pradėdama mokytį 5 klasėje, kai mokiniai jau būna savarankiškai susiformavę neretai klaidingas nuostatas, neteisingus įgūdžius, kuriuos labai sunku pakeisti. Pagrindinėje mokykloje IT ugdymo turinys – tai bazinės žinios apie kompiuterio sandarą, darbo su taikomosiomis programomis gebėjimai ir įgūdžiai: paveikslų, tekstų apdorojimas, lentelės, elementarūs skaičiavimai, algoritmavimo pagrindai, suvokimas apie operacinių sistemų darbą, apie saugų darbą internete. 5–7 ir 9–10 klasėse IT dalykui skiriama 1 savaitinė valanda. Dažniausiai 8 klasėje būna pertrauka – IT ugdymas integruojamas į kitus dalykus, IT gebėjimai ir įgūdžiai, įgyti ankstesnėse klasėse, pritaikomi kituose dalykuose. Kaip giliai ir dažnai kitų dalykų pamokose IT integruojama, priklauso nuo tų dalykų mokytojų motyvacijos, jų pačių kompiuterinio raštingumo lygmens. Jei mokytojai apsiriboja tik pateikčių demonstravimu, stebėtinai greitai mokinių IT įgūdžiai pasimiršta. Neretai atėję į 9 klasę mokiniai vėl tampa „tabula rasa“ (švarus lapas), todėl IT mokytojai nuolat nuogaustauja dėl 9 klasės IT kurso (per mažai valandų, nespėja visko išmokyti). Vienos savaitinės pamokos mažoka ir 10 klasėje, kai mokiniai renkasi vieną iš trijų pasirenkamųjų modulių. Vidurinio ugdymo koncentre IT dalykas – pasirenkamasis (tarkim, mokinio individualaus plano lapo apačioje pasirenkamųjų dalykų sąrašė jis pasimetęs tarp braižybos ir kinų kalbos – ir mokiniams, ir mokyklos administracijai atrodantis toks nereikalingas). 11–12 klasėse mokiniai gali mokytis IT bendruoju arba išplėstiniu kursu (renkasi iš trijų modulių: Elektroninė leidyba, Duomenų bazių kūrimas ir valdymas, Programavimas).

IT mokytojų bendruomenėje vyrauja nuomonė: šiuolaikinėje mokykloje mokytojui nėra sunkesnio dalyko už IT ir informatiką, nes IT mokytojui (kitai negu kitų dalykų mokytojams) kas keletą metų būtina viską pradėti nuo nulio, nuolat sekti šiuolaikinių technologijų raidą, naujų programų atsiradimą ir darbo su jomis metodų kaitą. XXI amžiaus iššūkiai vėl verčia keisti keletą metų nusistovėjusį IT dalyko turinį. Viena aišku, kad mokykloje vaikai per vėlai pradėdami mokytį informacinių technologijų – IT turinys turi „leistis“ į jaunesnes klases. IT vėl atsiduria kryžkelėje: ko ir kaip mokysime pradinių klasių mokinius? Pirmiausia turime atsakyti į klausimą, kokių tikslų mokysime vaikus informatikos ir IT? Žinoma, kad nuo pat pradžių turime ugdyti IT naudotojo kultūrą. Jau darželinukas intuityviai geba naudotis šiuolaikinėmis technologijomis, bet tik tose srityse, kurios jam įdomios. Jei vaikas gerai žaidžia su žaislais, tai tik ir reiškia, kad jis gerai žaidžia su žaislais, bet nieko daugiau. Tai neturi įtakos jo kompiuterinio raštingumo lygiui. Taip, vaikas gali savarankiškai sužinoti, kas yra aplankas, failas, kaip juos kopijuoti ir pan., bet tik tiek. Mokyklos misija – išmokyti mokinį sąmoningai naudotis IT, kad iškilusios problemos nenuvestų jauno žmogučio į aklavietę, kad jis išmokytų jas spręsti. Ką gali išmokyti 12 metų vaikas per pusę metų, jaunesnio amžiaus vaikui pavyks išmokyti per ilgesnį laiką. Svarbu, kad kuo jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikas

suvoktų, jog kompiuteris skirtas ne tik žaidimams, kad juo įdomu ir nesunku dirbti kitus darbus (tvarkyti asmeninę informaciją, apdoroti vaizdus, kurti tekstus), kad kompiuteris – idealus vykdytojas to algoritmo, tos programos, kurią pats parašė ir nurodė jam vykdyti. Pradėti galima nuo algoritmavimo be kompiuterio, paskui naudoti „žaislinį“ programavimą. Algoritmavimas vysto vaiko loginį mąstymą: mokinys pats padaro išvadą, kaip svarbu planuoti savo veiksmus, nes be veiksmų plano nė viena programa neveiks. Jaunam žmogui labai svarbu tai suvokti ir tą suvokimą taikyti visose gyvenimo situacijose. Vaikas galbūt ras savo nišą – savo prigimčiai artimą IT sritį, kurioje jis norės tobulinti gebėjimus (dailė, animacija, algoritmavimas ir kt.). Ypač IT populiarumui mokykloje gali pasitarnauti robotikos kursai, programos, įskaitant ir virtualias sistemas. Tai paskatintų mokinių pradėti domėtis IT kitu aspektu, pažadintų jo motyvacijos pradus, kurie vėliau išsivystytų į poreikį rinktis atitinkamą IT profilį, juk jau 10–12 metų vaikai formuoja savo profesinio pasirinkimo kryptį.

IT ir informatika – tai sritis, išeinanti už Lietuvos ribų. Mes negalime atsilikti IT vystymosi srityje. Pasidairykime po Europą: Estijoje nuo 2012 m. „ProgeTiiger“ programa į ugdymo procesą integruoja IT mokymą (programavimas, robotika, 3D technologijos, žaidimų kūrimas, interneto svetainių kūrimas); Jungtinėje Karalystėje nuo 2014 m. penkerių metų mokiniai mokomi kompiuterinio raštingumo ir algoritmavimo pradmenų; kaimyninėje Latvijoje „Accenture“ kompanija paleido projektą „StartIT“, kuris į ugdymo procesą įvedė programavimo pamokas *Java* kalba. Pavojaus varpais IT srityje skambina Europos šalys, Rusija. Lietuvoje vyriausybinio lygmeniu priimti 2014–2020 m. strateginiai sprendimai ir jie vykdomi, skiriant išskirtinį dėmesį informatikai kaip bendro ugdymo konteksto ašiai (pavyzdžiui, dvejų metų vidurinio ugdymo koncentre keturiuose profiliuose – fizikos-matematikos, gamtos mokslų, informacinių technologijų ir inžineriniame-technologiniame – informatikai skiriama net 8 val. per savaitę ir 8 val. neformaliajame ugdyme). Apibrėžti informatikos ugdymo scenarijai nuo pradinių klasių iki bendrojo lavinimo mokyklos baigimo, susirūpinta informatikos mokytojų išsilavinimu ir jų IT kompetencijų tobulinimu (mokytojams paruošti duomenų bazių, robototechnikos, kvantinių ir optinių technologijų, imitacinio modeliavimo, dirbtinio intelekto ir kiti kursai).

Lietuvoje irgi suskubta spręsti IT specialistų stygiaus problemą.

Sudaryta darbo grupė, kurioje Švietimo ir mokslo ministerijos, universitetų, asociacijų ir verslo įmonių atstovai kuria naują IT bendrąją programą. Pradinių klasių IT mokymo bendrosios programos (PU IT BP) projektas jau beveik parengtas ir netrukus bus pateiktas visuomenei svarstyti. Planuojama, kad 1–4 klasėse vaikai mokysis kompiuteriu piešti, kurti tekstinius dokumentus, pateiktis, animaciją, nesudėtingus algoritmus ir saugiai naršyti internete.

Svarstomi keli PU IT BP įgyvendinimo scenarijai: IT kaip atskiras dalykas (4 metus po 1 savaitinę valandą), kai moko IT mokytojas arba pradinių klasių mokytojas, arba kai moko abu; IT ir neformaliojo ugdymo veikla, kai moko pradinių klasių mokytojas ir IT mokytojas; IT kaip integruojama veikla po 1 val. ir neformaliojo ugdymo veikla po 1 val., kai moko pradinių klasių mokytojas ir IT mokytojas; IT kaip integruojama veikla, kai moko tik pradinių klasių mokytojas.

Įdomu, kaip mokinių mokymosi krūvio problemą sprendžia kitos šalys, sugebančios įvesti pradiniam ugdyme IT kaip atskirą dalyką?

Europos agentūros „Eurydice“ duomenimis, jau 2009 m. Europos šalyse ar jų atskirų regionų pradinėse

mokyklose vyravo IT mokymo modelių įvairovė: IT kaip atskiras dalykas (Lenkijos, Škotijos ir kt. valstybių regionuose), IT technologijų dalyko kurso dalis (Prancūzijos, Italijos ir kitų šalių mokyklose), integruotas IT kursas į kitus dalykus (Vokietijoje, Ispanijoje ir kt.). 2013 m. IEA tarptautinio kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimo ICILS ataskaitos duomenimis, pradinio ugdymo koncentre IT mokymas privalomas aštuoniose šalyse (Lenkijoje, Slovakijoje, Čekijoje ir kt.) iš tyrimo dalyvavusios dvidešimt vienos šalies.

Lietuva, visada garsėjusi stipriais IT specialistais, neturėtų atsilikti nuo kitų šalių mokyklinio IT ugdymo srityje. Mūsų švietimo strategai, įvertinę užsienio šalių patirtį, šalies ūkio poreikius, bendradarbiaudami su verslo įmonėmis, netolimoje ateityje turėtų peržiūrėti prioritetus ir išnaudoti visas galimybes bei išteklius, kad šalyje būtų tinkamai ugdomi informacinės visuomenės piliečiai.

Artimiausiais metais Lietuvoje numatoma IT ugdymo turinio kaita pradinėse klasėse – IT mokymą planuojama integruoti į kitus dalykus. Mokinių kompiuterinio raštingumo ugdymas reikalauja atitinkamo pradinių klasių mokytojų kompiuterinio raštingumo, naujoviško jų požiūrio į IT ugdyme ir inovatyvių mokymo(si) metodų ir būdų išmanymo, kurie motyvuotų mokinius mokytis ir skatintų savitą kiekvieno mokinio raidą, padėtų mokiniui išmokyti mokytis naudojantis šiuolaikinėmis technologijomis. IT integravimas į ugdymo procesą turi sudaryti sąlygas interaktyvumui, bendravimui, aktyvumui ir rezultatyvumui. IT ugdymo turinio kaita suteiks naujų ir įdomių galimybių mokytojams ir mokiniams.

Literatūra

1. Ar pradinukai bus mokomi informacinių technologijų ir Lietuvoje? Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/lt/naujienos/ar-pradinukai-bus-mokomi-informaciniu-technologiju-ir-lietuvoje/>, (žiūrėta 2015-08-24).
 2. PROGETIIGER. Prieiga per internetą: <http://progetiiger.ee>, (žiūrėta 2015-08-24).
 3. *IEA tarptautinio kompiuterinio ir informacinio raštingumo tyrimo ICILS 2013 ataskaita*. Vilnius: Švietimo informacinių technologijų centras, 2014.
 4. Gove's new ICT curriculum sees five year olds writing programs and 3D printing in schools. 2013. Prieiga per internetą: <http://www.computing.co.uk/ctg/news/2280102/gove-s-new-ict-curriculum-sees-five-year-olds-writing-programs-and-3d-printing-in-schools>, (žiūrėta 2015-08-25).
 5. EURYDICE. Key Data on Learning and Innovation through ICT at school in Europe. European commission, Brussels, 2011. Prieiga per internetą: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105en.pdf, (žiūrėta 2015-08-24).
 6. ICT Integration in Primary Education and Teacher Education Programs in Turkey and in EU Countries. 2007. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/225137/ICT_Integration_in_Primary_Education_and_Teacher_Education_Programs_in_Turkey_and_in_EU_Countries, (žiūrėta 2015-08-25).
-

V dalis

GAMTOS MOKSLAI

STEAM MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI

Jurgita Nemanienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė

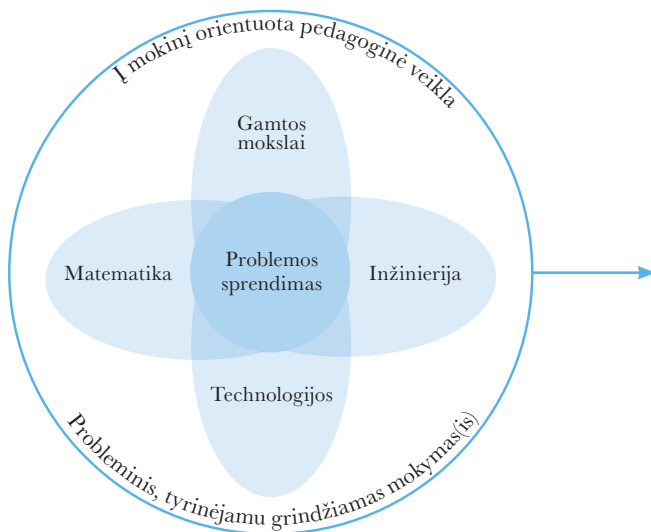
Siekdama įvertinti Lietuvos ūkio ir mokslo potencialo tendencijas, tarptautinė nepriklausomų ekspertų grupė atliko Lietuvos strateginių dokumentų ir tyrimų metaanalizę ir išskyrė Lietuvos ilgalaikius iššūkius. Tai sveikatos ir gyvenimo kokybės, energetikos, urbanizacijos, klimato kaitos ir ekosistemų valdymo, verslo globalizacijos ir inovacijų, maisto technologijų, naudingų iškasenų gavybos ir kitos iššūkių sritys („Pasiūlymai dėl Lietuvos Sumanios specializacijos prioritetinių kryptių“, 2013 m.). Pasitinkant šiuos iššūkius, kurie formuos inovacijų vystymąsi šių sričių mokslo ir verslo sektoriuose, bendrojo ugdymo srityje taip pat kyla poreikis skirti atitinkamą dėmesį gamtos mokslų, matematikos, technologijų ir inžinerijos ugdymo kokybei ir mokinių pasiekimų gerinimui. Šių dalykų ugdymo sritį užsienio šalyse, taip pat ir pas mus, jau tapo įprasta vadinti STEM arba STEAM junginiu (trumpinys iš anglų kalbos – *Science, Technology, Engineering, Art (creative activities), Mathematics*, toliau – STEAM).

Taigi, nacionalinės Lietuvos inovacijų ir technologijų vystymosi tendencijos telkiasi ties STEAM mokslo sričių plėtra, tačiau Lietuvoje, beje, kaip ir daugelyje valstybių, minėti mokslai patenka į mažesnę abiturientų susidomėjimo lauką, renkantis studijų programas ir profesiją. Dominuojanti išlieka socialinių mokslų sritis (o profesiniame mokyme – paslaugų sektorius). MOSTA užsakymu 2014 m. atlikta apklausa parodė, kad daugiausia respondentų (apie trečdalis) ketina studijuoti socialinius mokslus, po penktadalį – technologijos ir biomedicinos mokslus, o mažiausiai norinčiųjų studijuoti fizinius mokslus (panašios pasirinkimų tendencijos išlieka ir 2015 m.).

Iš esmės spręsdama STEAM mokslų populiarinimo ir mokinių pasiekimų didinimo iššūkius, Švietimo ir mokslo ministerija sutelkė darbo grupę (vadovė – viceministrė dr. Svetlana Kauzonienė), kuri sukūrė STEAM koncepciją – ugdymo veiksmų planą. Jo strateginis tikslas buvo apibrėžtas kaip siekis didinti mokinių susidomėjimą gamtos mokslais, technologijomis, inžinerija ir matematika ir ugdyti mokinių kūrybiškumo, iniciatyvumo ir verslumo kompetencijas formuojant inovacijų kultūrą Lietuvoje. Tikslai:

- 1) ugdymo turinio modernizavimas dėl mokinių pasiekimų gerinimo;
- 2) mokytojų kompetencijų tobulinimas;
- 3) visuomenės švietimo ir domėjimosi STEAM temomis skatinimas.

Ugdymo turinio modernizavimas remiasi STEAM ugdymo samprata, apsibrėžiant, kad tai integralus, į kompleksinę tikrovės reiškinių pažinimą, tyrinėjimą ir problemų sprendimą kreipiantis mokinių gebėjimų ugdymas gamtos mokslų, matematikos, technologijų ir inžinerijos kontekste. Kaip tyrinėjant ir sprendžiant realias gyvenimo problemas, gimsta inovacijos, galima įsitikinti sekant ilgamečio Jaunojo tyrėjo projekto išugdytų mokinių pasiekimus (<http://www.jaunasis-tyrejas.lt>). Kasmetinėje idėjų mugėje pristatomos mokinių sukurtos inovacijos yra pritaikomos žmogaus gyvenimo kokybei gerinti, apima biotechnologinius, medicininius, inžinerinius ir kitus sprendimus. Tai leidžia teigti, kad įtraukiantys eksperimentai, kuriems idėjas dažnai pamėtėja kasdienės gyvenimo situacijos ir kurių sprendimui dažniausiai naudojamos kelių dalykų žinios ir gebėjimai, formuoja daugiamačių mąstymą, kuris ateityje suteiks pagrindą sumanios specializacijos prioritetams įgyvendinti.

Sumanios specializacijos prioritetai:

- energetika ir tvari aplinka;
- sveikatos technologijos ir biotechnologijos;
- agroinovacijos ir maisto technologijos;
- nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos;
- transportas, logistika, informacinės ir ryšių technologijos;
- įtrauki ir kūrybinga visuomenė.

Šaltiniai: „Švietimo analizės trumpaštis, 2014 lapkritis“, Nr. 13 (118), adaptuota pagal Hovard-Brown, Martinez, 2012; Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (Socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (Sumanios specializacijos) kryptys.

Remiantis koncepcijoje apsibrėžta STEAM ugdymo samprata, planuojama atnaujinti STEAM dalykų bendrąsias programas ir diskutuojami šie atnaujinimo aspektai: programų tarpusavio dermė ir sąveika, siekiant problemų sprendimo, kaip esminės šių mokslų mokymosi perspektyvos ir inovatyvių technologijų panaudojimo ugdymo procese (kompiuterinės minilaboratorijos su jutikliais, 3D spausdintuvai, robotikos, biotechnologijų ir kitos priemonės ir laboratorijos).

Atnaujintam ugdymo turiniui įgyvendinti planuojama sukurti:

- STEAM ugdymui reikalingą infrastruktūrą ir mokymosi aplinką (planuojama aprūpinti pagrindinėmis gamtos ir tikslųjų mokslų ugdymuisi reikalingomis priemonėmis pradinį ir pagrindinio ugdymo pirmosios dalies ugdymą įgyvendinančias mokyklas);
- sukurti nacionalinį STEAM mokyklų tinklą, kuriame vyktų patirties ir idėjų mainai, virtualus mokymasis;
- įgyvendinti gabųjų vaikų ugdymo programą ir projektus STEAM srityje;
- skatinti kurtis STEAM klasterius, kad mokyklos galėtų bendradarbiauti su akademiniais, socialiniais, verslo partneriais ir neformaliojo švietimo įstaigomis;
- stiprinti neformaliojo švietimo sistemą, ją derinant su formaliąja (STEAM atviros prieigos centrai).

Įgyvendinant STEAM tikslus, išskirtinai svarbus yra mokytojų kompetencijų klausimas. Pagrindinis siekis – padėti mokytojams išsiugdyti XXI amžiui reikalingas mokytojo kompetencijas, kurios apima kūrybiškumo ugdymą, tarpdalykines sąsajas, kompleksinę tikrovės reiškinį pažinimą, problemų sprendimą, mokomuosius tyrimus ir kitus mokinių ugdymo aspektus, apibrėžtus Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo prioritetuose. Tam bus įgyvendintos įvairios kompleksinės priemonės: nuo mokymo seminarų iki virtualaus bendradarbiavimo mokyklų tinkluose.

Visuomenės švietimui numatoma inicijuoti nacionalinės televizijos laidų ciklą STEAM populiarinimo temomis, remti edukacinius praktinius STEAM populiarinimo projektus, organizuoti edukacinius renginius mokslo

ir studijų institucijų atviros prieigos centruose (slėniuose). Galbūt net įkurti Mokslo muziejų, populiarinantį mokslų atnešamas naujoves ir ugdantį visuomenės mokslinę kultūrą.

Iš visų numatomų turinio kaitos, priemonių aprūpinimo, mokytojų kompetencijų tobulinimo ir kitų veiksmų vis tik svarbiausias išlieka mokyklos, kaip besimokančios ir sutelktos organizacijos, vaidmuo. Į STEAM orientuota mokykla, siekianti padidinti mokinių susidomėjimą STEAM sritimi, turėtų sukurti sistemines sąlygas mokykloje, apimančias strateginį valdymą, ugdymo turinio kokybinės kaitos skatinimą, materialinių išteklių aprūpinimą ir tikslingo kvalifikacijos tobulinimo galimybes, poveikio ir rezultatų analizę. Apie tai išsamiai diskutavo STEAM koncepcijos darbo grupė ir kaip įrankių paketą, pagalbą mokyklai, norinčiai tapti „STEAM potencialo“ mokykla, sukūrė „STEAM mokyklos potencialo vertinimo rodiklių aprašus“, kuriais planuojama vadovautis, kuriant STEAM potencialo mokyklų tinklą.

Mokyklos STEM potencialo vertinimas

Eil. nr.	Vertinamoji sritis	Kriterijus	Požymiai (rodikliai)
1.	Strateginis valdymas	STEAM sistemiškas įtraukimas į mokyklos strateginį veiklos planą	<p>1.1. STEAM plėtotė įtraukta į visus strateginio valdymo komponentus (situacijos analizės, tikslų, uždavinių, įgyvendinimo priemonių, išteklių, numatomų rezultatų, rodiklių formulavimą)</p> <p>1.2. Holistinė prieiga: STEAM integruota į visas mokyklos veiklos sritis</p> <p>1.3. Dalyvaujamoji demokratija: įvairūs partneriai pagal savo kompetenciją dalyvauja strateginio plano rengimo ir tobulinimo procesuose</p>
2.	Ugdymo turinys ir metodai	Ugdymo turinio ir metodų, skirtų STEAM gebėjimų plėtočiai, tinkamumas	<p>2.1. Visuomeniškai aktualių tarpdisciplininių temų ir realių problemų įtraukimas į ugdymo turinį</p> <p>2.2. Ugdymo metodų tikslinga įvairovė</p> <p>2.3. Ugdymo metodų atitiktis STEAM gebėjimų plėtočiai</p>
3.	Žmogiškieji ištekliai: administracijos ir mokytojų kvalifikacijos tobulinimas	Kryptingas personalo STEAM kvalifikacijos tobulinimas	<p>3.1. STEM tematikai skirtų kvalifikacijos tobulinimo renginių, kuriuose dalyvavo personalas, dalis (proc.) per mokslo metus</p> <p>3.2. Analizuojamas kvalifikacijos tobulinimo poveikis ugdymo procesui ir mokinių pasiekimams</p> <p>3.3. Pasirinktų kvalifikacijos tobulinimo formų atitiktis poreikiams</p>
4.	Materialieji ištekliai: patalpos ir įranga	Materialių išteklių racionalus panaudojimo, atsižvelgiant į STEAM tikslus	<p>4.1. Įrangos atitiktis poreikiams</p> <p>4.2. Įrangos pakankamumas</p> <p>4.3. Finansinių išteklių diversifikavimas</p>

5	Partnerystė ir bendradarbiavimas	Partnerių poveikis STEAM veiklai	5.1. Partnerių įvairovė
			5.2. Bendradarbiavimo tikslingumas
			5.3. Bendradarbiavimo formų įvairovė
6	Savianalizė	Savianalizės panaudojimas mokymuisi	6.1. Mokyklos personalo, mokinių ir dalininkų aiškiai apibrėžti STEAM plėtotės išpareigojimai
			6.2. STEAM veiklos analizės rezultatų panaudojimas mokyklos strateginiam planui ir jo įgyvendinimui tobulinti
			6.3. Stojančiųjų į STEAM studijų kryptis (mergaičių/berniukų) skaičius
			6.4. Informacijos apie mokyklos STEAM veiklą ir jos kokybę pateikimas mokyklos bendruomenei, partneriams ir visuomenei

Šaltinis: STEAM darbo grupės parengti Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos ugdymo plėtotės

Literatūra

1. Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos ugdymo plėtotės, įgyvendinant LRV 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“, 56 punktą „Siekiant skatinti inovacijų kultūros formavimąsi, parengti pasiūlymus dėl technologinių gebėjimų, gamtos ir tikslųjų mokslų srities mokinių gabumų ugdymo bendrojo ugdymo mokyklose“.

2. Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (Socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (Sumanios specializacijos) kryptys, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 951.

3. Pasiūlymai dėl Lietuvos Sumanios specializacijos prioritetinių krypčių, Tarptautinė nepriklausoma ekspertų grupė, 2013.

4. Švietimo analizės trumpraštis, 2014, Nr. 13 (118).

GAMTAMOKSLINIO PASAULĖVAIZDŽIO KŪRIMAS PROGIMNAZIJOJE

Dr. Laima Galkutė, projekto „Pagrindinio ugdymo pirmojo koncentro 5–8 klasių mokinių esminių kompetencijų ugdymas“ veiklos vedėja

XXI amžiuje visuomenės raida yra neatsiejama nuo gamtos mokslų ir technologijų plėtotės. Jomis grindžiamos inovacijos veikia asmens ir visuomenės gyvenimo kokybę, keičia įprastas profesinės veiklos formas. Tai skatina susimąstyti apie gamtamokslinio išsilavinimo (gamtamokslinės kompetencijos) vaidmenį švietimo sistemoje ir, žvelgiant plačiau, šiuolaikinėje kultūroje.

Lietuvos švietimo sistemai yra aktualios Europos Sąjungos valstybėms būdingos gamtamokslinės kompetencijos plėtotės strateginės nuostatos (1): bendrojo supratimo apie gamtos mokslus gilinimas ir palankaus įvaizdžio

formavimas; mokymo ir mokymosi būdų tobulinimas mokykloje; mokinių sudominimas gamtos mokslais, siekiant juos pasirinkti vidurinėje ir aukštojoje mokykloje. Integralus gamtos mokslų kursas 5–8 klasei (toliau – IGMK) skirtas gamtamoksliniam ugdymui tobulinti ir mokinių pasiekimams gerinti, ypač sutelkiant dėmesį į aukštesnio lygio pasiekimus. Reikia pastebėti, kad Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, angl. – OECD) tyrimuose Lietuvos penkiolikmečiai prasčiau nei kitų šalių jų bendraamžiai atlieka aukštesniųjų mąstymo gebėjimų reikalaujančias užduotis (pavyzdžiui, pritaikyti tyrimo metodus, analizuoti ir interpretuoti duomenis, gamtos mokslų žinias pritaikyti nepažįstamose situacijose) (2).

EBPO mokinių pasiekimų vertinimo metodikoje gamtamokslinis raštingumas apibrėžtas kaip gebėjimas suprasti gamtamokslines problemas ir idėjas bei pilietiškai jas svarstyti: paaiškinti reiškinius, remiantis gamtamokslinėmis sąvokomis; įvertinti ir konstruoti gamtamokslinį tyrimą; interpretuoti duomenis ir įrodymus gamtamoksliniame kontekste (3). Šių komponentų visuma apibūdina pažinimo kompetencijos raišką gamtamoksliniame kontekste.

Pagrindinė IGMK didaktikos nuostata – kurti gamtamokslinį pasaulėvaizdį, remiantis mokymosi tyrinėjant prieiga (mokomaisiais tyrimais), orientuota tikrovės reiškiniams pažinti, motyvuoti mokinius stebėti, analizuoti ir modeliuoti gamtos reiškinius, skatinti gamtos mokslais grindžiamą techninę kūrybą bei visuomenei reikšmingos veiklos projektus. Artimosios aplinkos pažinimas siejamas su supratimu apie globalius procesus ir atsakingą žmogaus vaidmenį juose. Mokymosi tyrinėjant prieiga laikytina gamtamokslinio ugdymo gamtos mokslų metodologijos projekcija.

Per pastarąjį dešimtmetį gamtamokslinio ugdymo sampratai esminės įtakos turėjo švietimo orientavimas į bendrųjų kompetencijų, nesiejamų su specifiniais mokomaisiais dalykais, plėtotę. Todėl svarbu bendrosioms kompetencijoms atrasti tinkamą interpretaciją gamtamokslinių dalykų turinyje, parinkti ugdomas vertybines nuostatas ir aktualius tikrovės kontekstus, motyvuoti mokinius visuomenei reikšmingai, pilietinei veiklai. Bendrųjų kompetencijų ugdymas IGMP grindžiamas gamtos mokslų žiniomis, kurios yra svarbios tiek vertybinių nuostatų, tiek gebėjimų interpretavimui.

Pasirinkus mokymosi tyrinėjant prieigą, pažinimo kompetencija yra ugdomų bendrųjų kompetencijų integruojanti ašis (IGMP pateiktas skirtingas jos išskleidimas 5–6 ir 7–8 klasėms). Pažinimo procesas kuria edukacinę aplinką kitų – kūrybiškumo, socialinės-pilietinės ir komunikavimo – kompetencijų plėtočiai ir, savo ruožtu, remiasi šiomis kompetencijomis.

Įvardytų kompetencijų sąveika yra gamtamokslinio ugdymo pagrindas, tačiau nereikėtų jomis apsiriboti: kūrybiški mokytojai, įgyvendinantys IGMK, atras erdvės ir asmeninei, mokymosi bei kultūrinei kompetencijai.

Ypač reikėtų pabrėžti vertybinių nuostatų vaidmenį gamtamokslinio ugdymo procese – svarstant savo sprendimų ir veiksmų visuomeninę prasmę bei vertinant pasekmes, etinius sprendimus pagrindžiant gamtamoksliniais argumentais, siekiant asmeninių ir visuomenės lūkesčių dermės. Aptariant vertybines nuostatas platesniame darnaus vystymosi kontekste, svarbu atkreipti dėmesį į ekonomikos, ekologijos, socialinių ir kultūros reiškinių sąveiką, praeities – dabarties – ateities sąsajas, lokalių ir globalių reiškinių vienovę bei asmeninės gyvensenos poveikį bendruomenei ir fizinei aplinkai. Priimdami vertybinius sprendimus, sąmoningai kuriame tokią ateitį, kurios siekiame.

Kursas grindžiamas visuomenės darnaus vystymosi paradigma ir esminiais principais:

- orientavimosi į vertybes – IGMK prisideda prie vertybinių nuostatų ugdymo ir jomis remiasi;
- sistemiškumo – IGMK nuosekliai formuoja integralų, kompleksiską pasaulėvaizdį, atskleidžiantį jo sudėtinių dalių, reiškinių ir procesų tarpusavio priklausomybes, taip pat gamtinės ir socialinės aplinkos tarpusavio sąsajas;
- ateities perspektyvos – IGMK atskleidžia gamtos mokslų ir technologijų vystymosi dinamiką ir skatina kurti ateities scenarijus bei įvertinti tikėtinas sprendimų pasekmes;
- kontekstualumo – IGMK grindžiamas gamtos reiškinių ir aktualių visuomenės raidos procesų interpretacija lokaliame ir globaliame tikrovės kontekste;
- partnerystės – IGMK įgyvendinamas bendradarbiaujant įvairių mokomųjų dalykų mokytojams, formalią ir neformalią vaikų švietimo įstaigoms, aukštosioms mokykloms, verslo įmonėms, visiems ugdymo kokybe suinteresuotiems partneriams.

Gamtamokslinis turinys programoje išdėstytas specializuotų temų (skyrių) pagrindu, apima 8 sritis, nuosekliai formuojančias gamtamokslinį pasaulėvaizdį: Atmosfera; Hidrosfera; Biosfera; Žemė ir kosmosas; Medžiagos; Jėgos ir laukai; Energija; Sveikas žmogus. Atsižvelgus į gamtos mokslams skirtų pamokų skaičių, 5–6 klasėje kiekviena tema turi po 3 potemes, 7–8 klasėje – po 5 potemes. Temų išskleidimas suponuoja lankstų IGMK dėstymo pobūdį – priklausomai nuo kvalifikacijos, temas gali pasiskirstyti atskirų dalykų (biologijos, fizikos, chemijos) arba dėstyti vienas mokytojas.

IGMK sričių apimtyje integralumo siekiama pasirenkant transdalykinius tikrovės kontekstus, aktualius visuomenės darniam vystymuisi, – sveikatos, aplinkos apsaugos, gamtos išteklių, pažangiųjų technologijų.

IGMK gamtamokslinis turinys neatsiejamas nuo mokomųjų tyrimų ir kūrybiškumą ugdančių probleminių užduočių. Jų išskirtinė savybė – iššūkis, tikrovės situacija, skatinanti mokinius atpažinti, analizuoti įvairius tarpusavyje susijusius gamtos mokslų reiškinius, problemas bei formuluoti tyrimo klausimus.

Literatūra

1. European Commission/EACEA/Eurydice, 2012. *Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy – 2011/12. Eurydice Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

2. Lietuvos penkiolikmečių gamtamokslinis raštingumas pagal PISA tyrimų duomenis. Kaip jį pagerinti? *Švietimo problemos analizė*, 2014 lapkritis, Nr. 13 (118).
3. *PISA 2015. Draft science framework*. March 2013.

DALYKŲ MOKYTOJŲ ASOCIACIJŲ VEIKLA, SKIRTA MOKINIŲ PASIEKIMAMS GERINTI

Romas Darafėjus, Lietuvos biologijos mokytojų asociacijos pirmininkas

Ieva Mažulienė, Lietuvos fizikos mokytojų asociacijos prezidentė, Žiežmarių gimnazijos direktorė, fizikos mokytoja ekspertė

Daiva Lebednikaitė, Lietuvos chemijos mokytojų asociacijos prezidentė

Biologijos mokytojų asociacijos veikla

Gamtamokslinės kompetencijos ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje yra vienas iš svarbesnių Europos Sąjungos (ES) ir Lietuvos švietimo uždavinių. Atlikti tarptautiniai gamtamokslinio ugdymo(si) tyrimai atskleidė, kad daugelyje Europos šalių pastebimas mokinių domėjimosi gamtos mokslais nuosmukis ir žemas šios srities žinių lygis. Todėl vienas šiandienos švietimo rūpesčių yra ieškoti būdų, kaip mokinius motyvuoti domėtis šiais mokslais ir kartu kelti žinių lygį. Šiai problemai spręsti nemažai dėmesio skiria ir Lietuvos biologijos mokytojų asociacijos nariai.

Suprantama, ugdyti gamtamokslinę kompetenciją geriausia nuo ankstyvojo mokyklinio amžiaus, nes šio amžiaus vaikai imliausi aplinkos įtakai, nepraradę vaikiško domėjimosi pasauliu. Jiems įdomu tyrinėti, atrasti, atlikti smalsumą žadinančias užduotis. Be to, pažymėtina, kad mūsų šalyje gabių vaikų ugdymui(si) skiriama per mažai dėmesio.

Nemažai asociacijos narių yra įsitraukę į įvairias veiklas, padedančias užtikrinti geresnį gamtamokslinį ugdymą šalyje. Tai olimpiadų, konferencijų, seminarų organizavimas, dalyvavimas įvairiuose valstybinių institucijų organizuojamuose projektuose, metodinių priemonių mokytojams ir mokiniams rengimas.

Siekdama paskatinti mokinius labiau domėtis gamtos mokslais, Lietuvos biologijos mokytojų asociacija (LBMA) prisideda prie gamtamokslinių olimpiadų organizavimo. Šios olimpiados – vienas iš neformaliojo ugdymo(si) būdų, taikomų tam, kad būtų atskleistos vaiko prigimtinės galios bei patenkinti besidominčiųjų dalyko žiniomis poreikiai. Tai sudėtinė švietimo sistemos dalis, egzistuojanti greta formaliojo švietimo. Gamtamokslinė olimpiada gali būti vienas iš edukacinių veiksnių, padedančių ugdyti mokinių dalykines ir bendrąsias kompetencijas, įprasminti turimas žinias, motyvuoti giliau ir plačiau domėtis gamtos mokslais bei ateityje rinktis su jais susijusias profesijas.

Šios olimpiados padeda atskleisti mokinių supratimą apie gamtos reiškinių tarpusavio sąveiką ir ryšį, savitą požiūrį į naujoves, technologijas ir jų sąsajas su gamtoje vykstančiais pokyčiais, galimomis grėsmėmis aplinkai, visuomenės bei žmogaus gyvenimo kokybei. Per olimpiadas pastebimi gabūs gamtos mokslams mokiniai, gaunamas grįžtamasis ryšys – informacija apie 5–12 klasių mokinių gamtamokslinius pasiekimus, jų pasirengimą tolesniam mokymuisi ir praktinei veiklai.

LBMA dalyvauja įvairiuose projektuose ir konkursuose, skatinančiuose tobulėti ne tik mokinius, bet ir mo-

kytojus. 2011–2013 m. ji dalyvavo toliau aptariamuose Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) ir Ugdymo plėtotės centro organizuojamuose projektuose.

Projektas „Atnaujintų biologijos vidurinio ugdymo bendrųjų programų diegimas vidurinėse mokyklose ir gimnazijose“

Įgyvendinant šį projektą buvo organizuoti mokymai, per kuriuos pagal atnaujintą vidurinio ugdymo biologijos programą buvo sukurti trumpalaikiai ir ilgalaikiai planai, diegiamos inovacijos, atitinkančios bendruosius didaktikos, specialiuosius dalykų metodinius reikalavimus, bei atnaujintos ugdymo programos, nurodytas turinio kryptis.

Projektas „Ugdymo turinio individualizavimo ir diferencijavimo, mokinių pasiekimų vertinimo, informacinių technologijų taikymo galimybės per biologijos pamokas“

Buvo organizuotas seminaras Lietuvos biologijos mokytojams. Seminaro tikslas – paskatinti pedagogus skleisti ugdymo turinio individualizavimo ir diferencijavimo, mokinių pasiekimų vertinimo, informacinių technologijų taikymo galimybes per biologijos pamokas gerąją patirtį, parengti metodinę medžiagą ir mokymo(si) priemonių, padedančių mokytojui ir mokiniui dirbti kūrybiškiau.

Projektas „Teorinių ir praktinių užduočių rengimo metodika, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus. Vertinimo sistemos tobulinimas“

Buvo organizuotas seminaras, kurio tikslas – sukurti užduočių pavyzdžių, atsižvelgiant į skirtingus mokinių pasiekimų lygmenis, sukurti veiksmingus mokinių pasiekimų vertinimo būdus, integruoti informacines technologijas, rengiant metodinę medžiagą. Vykdamt sklandą išsiaiškinta, kokios pagalbos reikia mokytojams, kad būtų užtikrinta veiksmingos priemonės ir metodai, kuriuos mokytojai galėtų taikyti savo praktikoje mokydami mokinius.

Projektas „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra“

Pagal šį projektą asociacijos nariai dalyvavo stažuotėse užsienyje (Čekijoje, Vokietijoje ir Škotijoje). Joje mokytojai įgijo naujos patirties, grįžę galėjo ją pritaikyti ne tik savo profesinėje, bet ir visuomeninėje veikloje. Šia patirtimi pasidalijo ir su visais asociacijos nariais.

Tobulindama mokytojų profesinę kompetenciją LBMA ir ŠMM organizavo respublikines mokslines konferencijas gamtos mokslų mokytojams Lietuvos mokslų akademijoje: 2010 m. vyko konferencija „Biologijos kryptys ir naujovės“, 2011 m. – „Biotechnologijos ir genetikos pasiekimai“, 2013 m. – „Žmogaus sveikata: moksliniai tyrimai ir praktika“, kartu su Lietuvos edukologijos universitetu (LEU) organizavo seminarą „Atsakingo ir aplinkai draugiško gyvenimo būdo link“.

LBMA nariai aktyviai prisideda rengiant įvairius metodinius leidinius biologijos mokytojams – dalyvauja kaip autoriai, recenzantai ar bendraautoriai. Labai glaudžius ryšius palaiko su leidykla „Šviesa“.

Pastaraisiais metais asociacijos nariai prisidėjo leidžiant biologijos vadovėlių komplektą 11–12 klasėms, rengiant „Biologo užrašus“ 11–12 klasių ir „Tyrėjo užrašus“ 5–6 klasių mokiniams.

Šie užrašai nėra įprastinis darbo sąsiuvinis. Jie papildo ir praplečia jau esamus gamtos mokslų vadovėlių

komplektus. Pirmiausia jie skirti probleminiam mokymui(si) ir tiriamajai veiklai. Dabartiniame pasaulyje jau nebepakanka tik išmokyti ir sužinoti, kad yra taip arba kitaip. Faktai ir žinios būtini, bet ne mažiau svarbu, kodėl tai vyksta, kaip tai būtų galima pritaikyti, kaip tai siejasi su realia aplinka. Tik keldamas tokius klausimus, gebėdamas analizuoti ir suvokdamas priežastis, mokinys taps brandžiai mąstančiu žmogumi ir suvoks pasaulį kaip vientisą ir nedalomą. Gamtos mokslai nebesuguls tik į biologijos, chemijos, fizikos „atskirus stalčiukus“, bet taps vieningu pasauliu.

Naudojantis šiais užrašais, pamoka tampa kur kas įdomesnė. Kiekviena užduotis pradedama įdomiais faktais, sužadinančiais mokinių smalsumą. Tada mokiniai skatinami padiskutuoti, kritiškai įvertinti informaciją. Po to pateikiama užduotis, atliekamas tyrimas (keliamas klausimas, renkama informacija, formuluojama hipotezė, atliekamas stebėjimas, gaunami nauji duomenys, daromos išvados). Mokiniai akivaizdžiai suvokia, kodėl ir kaip vyksta daugelis reiškinių, išmoksta juos sieti tarpusavyje, atrasti integracinius ryšius, formuluoti hipotezes, pritaikyti konkrečioms gyvenimiškoms situacijoms. Atlikę užduotis, mokiniai įsivertina: kas pasisekė, kas buvo lengviausia, kas – sunkiausia, kaip jautėsi atlikdami užduotis. Taigi jie mokosi dirbti kaip tikri mokslininkai. Užrašuose pateikiami darbai pagal nuoseklumą priderinti prie sezono, todėl juos visada bus galima atlikti „čia ir dabar“.

Lietuvos biologijos mokytojų asociacija dalyvauja vertinant ir skiriant apdovanojimus bendrojo ugdymo mokyklų 9–12 klasių ir profesinio mokymo įstaigų mokinių komandoms, dalyvaujančioms kūrybiniame gamtos mokslų konkurse „Mūsų eksperimentas“, kuri organizuoja ŠMM, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, gamtos mokslų mokytojų asociacijos. Šio konkurso tikslas – skatinti gamtos mokslus mokytis įdomiai ir kūrybiškai: tiriant, eksperimentuojant. Buvo pateikta daug reikšmingų ir įdomių darbų. Konkurso dalyviai skatinami pasinaudoti priemonėmis, gautomis iš ES struktūrinių fondų projekto „Technologijų, menų ir gamtos mokslų infrastruktūra“: moderniais mikroskopais, biologijos preparatais, chemijos reagentais, mini laboratorijomis, kompiuterine įranga ir kt.

Fizikos mokytojų asociacijos veikla

Lietuvos fizikų mokytojų asociacija (LFMA) veikia jau dvidešimt metų. Pagrindinė veikla – kasmetinės dviejų dienų konferencijos, per kurias mokytojai dalijasi patirtimi, savo sukaupta metodine ir didaktine medžiaga, projektine ir moksline veikla, skatinančia mokinių motyvaciją mokytis fizikos ir gerinančia jų pasiekimus. XVI LFMA konferencijoje „Gamtamokslinis ugdymas XXI amžiuje“ (2010 m.) jau buvo kalbama ne tik apie bendrąsias gamtamokslinio ugdymo problemas, bet ir apie gabiųjų mokinių gamtamokslinio ugdymo, vientiso pasaulio suvokimo kompetencijos plėtojimą.

XIX LFMA konferencijos pavadinimas „Kaip pagerinti mokinių fizikos pasiekimus“ tiesiogiai skatino mokytojus analizuoti savo profesinę veiklą per šią prizmę. Be mokslinio pranešimo apie nanotechnologijų raidą, mokytojai gilinosi į mokėjimo mokytis kompetencijos ugdymo aspektus, analizavo mokymo individualizavimo galimybes ir būdus, ieškojo gamtos mokslų ugdymo neformalioje veikloje privalumų. Konferencija vyko tuo laiku, kai ŠMM pasklido idėja pagrindiniame ugdyme integruoti gamtos mokslų turinį. LFMA atstovai dalyvavo diskusijose, išsakė savo lūkesčius ir nerimą, todėl po šios konferencijos gimė raštas ŠMM „Dėl gamtamokslinio ugdymo kaitos 2014–2020 metais veiksmų plano“, kuriame Lietuvos fizikos mokytojų asociacija, išanalizavusi Gamtamokslinio ugdymo kaitos 2014–2020 metais veiksmų planą, pritarė veiksams, kurie:

- 1) skatins gamtamoksliniame ugdyme neformalųjį švietimą derinti su formalioju ugdymu, plėtojant ne-

formaliojo švietimo prieinamumą ir papildant formalųjį ugdymą naujomis veiklomis, aplinkomis bei formomis;

- 2) prisidės prie gamtos mokslų studijų populiarinimo ir prie studentų, pasirinkusių gamtos, technikos ir taikomųjų mokslų programas, skaičiaus didinimo;
- 3) padės tobulinti dirbančių gamtos mokslų ir pradinio ugdymo mokytojų kvalifikaciją, įgyvendinant naujas kvalifikacijos laipsnio nesuteikiančias studijų programas;
- 5) įpareigos numatyti biudžete lėšas mokyklų gamtos mokslų laboratorijoms įrengti ir joms aprūpinti priemonėmis, sukurti edukacines erdves mokykloje ir už jos ribų;
- 6) lems laboranto pareigybės reikšmingumą, privalomų kvalifikacinių reikalavimų jam atsiradimą.

Tačiau fizikos mokytojai prieštaravo, kad pokyčiai prasidėtų nuo I pakopos pagrindiniame ugdyme įvesto biologiją, chemiją, fiziką ir gamtinę geografiją apimančio integruoto gamtos mokslų mokomojo dalyko ir siūlė į veiksmų planą įtraukti nuostatas dėl gamtamokslinio ugdymo stiprinimo pradinėse ir 5–6 klasėse.

XX LFMA konferencija „Fizikos ugdymo mokykloje kaita ir inovacijos“, vykusį Lietuvos Respublikos Seimo rūmuose, pasižymėjo aktualiomis pranešimų ir diskusijų temomis: „Scientix2 Lietuvos mokytojams“, „Mokinių tiriamoji veikla – langas į pasaulį“, „Tiriamieji darbai ir eksperimentinis uždavinių sprendimas, naudojant mokomuosius objektus ir kitas programas“, „Tiriamoji veikla ir kuriančios asmenybės“, „Pirmieji Lietuvos fizikos mokytojai CERN’ė“, „Mokinių eksperimentinės kompetencijos formavimas fizikinio eksperimento pagrindu“ ir kt. Išklause ministerijos atstovų išvalgas apie vykstančius ir numatomus pokyčius, asociacijos nariai vėl išreiškė savo nuomonę ŠMM rašte „Dėl fizikos mokytojų stažuočių užsienyje ir projekto „Gamtos mokslų mokytojų eksperimentinės veiklos kompetencijos tobulinimas atnaujintų mokymo priemonių ir 9–12 klasių bendrųjų programų pagrindu“ pratęsimo“. Šiame dokumente asociacijos nariai siūlė ir prašė:

- 1) parengti ir finansuoti periodiškai vyksiančių stažuočių Šveicarijoje, CERN’ė, ilgalaikę programą Lietuvos fizikos mokytojams ir gabiesiems fizikai mokiniams;
- 2) sudaryti bendradarbiavimo sutartį su Lenkijos Koperniko mokslo centru dėl galimybių jame Lietuvos mokytojams ir mokiniams vykdyti edukacines programas;
- 3) ieškoti kitų tarptautinių edukacinės veiklos ir praktinio, patirtimi grįsto mokymosi galimybių Lietuvos mokytojams ir mokiniams, sudarant dalyvavimui palankias sąlygas;
- 4) finansuoti projekto „Gamtos mokslų mokytojų eksperimentinės veiklos kompetencijos tobulinimas atnaujintų mokymo priemonių ir 9–12 klasių bendrųjų programų pagrindu“ pratęsimą.

Taip pat paremtas Lietuvos mokslo institucijų siekis, kad Lietuva taptų CERN’o nare.

Dokumente „Dėl gamtos mokslų vadovėlių ekspertų grupės“ ŠMM siūlėme ir prašėme patvirtinti jungtinę gamtos mokslų vadovėlių ekspertų grupę, kuri peržiūrėtų šiuo metu rekomenduojamų mokykloms vadovėlių turinį ir pateiktų rekomendacijų dėl jų redagavimo bei sistemiskai ekspertuotų naujai leidžiamų gamtos mokslų vadovėlių turinį. Mokytojų teigimu, jau dešimtmetį kalbama apie vadovėlių leidybos problemas ir nesuderinamumą, tačiau nieko nedaroma, kad būtų išspręsta ši problema, nes patvirtintos atskirų dalykų vadovėlių ekspertų grupės nagrinėja tik vieno dalyko vadovėlius ir neatsižvelgia į kitų gamtos mokslų turinio vadovėliuose išdėstymą, sąvokų ir procesų aiškinimą.

2015 m. įvyko XXI LFMA konferencija „Kokybiško mokymosi kultūra fizikos pamokose: kaip mums sekasi?“ Joje vėl aptarti aktualūs ugdymui ir mokytojo profesinei kompetencijai klausimai: „Scientix – idėjos ir resursai STEAM mokytojams“, „Mokinių atsakomybė už save ir pasiekimus – kaip tai pasiekti?“, „Tiriamasis

darbas –iššūkis mokytojui ar mokiniui?“, „Fiziko užrašai: tiesiog pratybos ar kažkas daugiau?“ Daug kalbėta apie ateinančius pokyčius, gamtamokslinio ugdymo prestižą, todėl gimė idėja parengti programą LFMA forumui dėl gamtamokslinio ugdymo kaitos ir perspektyvų.

2015 m. rugpjūčio 23–24 d. įvyko LFMA forumas „Kokybiško STEAM ugdymo organizavimo mokykloje perspektyvos“. Jame daugiausia dėmesio buvo skiriama tiriamojo darbo ir patirtimi grįsto mokymosi svarbai, ugdant mokinių gamtamokslinį raštingumą, kuriant tvirtą vertybinį pagrindą ir tobulinant bendrąsias kompetencijas („Fizikos bandymai gamtoje“, „Ugdymo proceso organizavimo kaitos galimybės“, „Tiriamasis darbas – pasirengimas brandos darbui“, „CERN'o vaidmuo mokslui ir mokinių motyvacijai“, „Fizikos ugdymo turinio kaitos galimybės“). Diskusijose nagrinėta daug problemų:

- Kaip kokybiškai organizuoti fizikos eksperimentus, atlikti tyrimus (laboranto, priemonių kiekio ir kokybės, klasių dydžio problemos)? Kiek ir kaip tai priklauso nuo mokytojo, mokyklos ir nuo „aukščiau“?
- Kas geriau – paprastos svirtinės svarstyklės, ampermetras, voltmetras ar išmanieji prietaisai? Kur riba ir koks santykis tarp įprasto ir išmaniojo ugdymo?
- Ką ir kaip daryti, kad šiuolaikiškos mokymo priemonės ateitų kartu su naujais vadovėliais ir rekomendacijomis dėl ugdymo turinio ir proceso kaitos?
- Ką daryti, kad mokytoją pasiektų mokslo naujienos (teisingos, tikros) laiku, anksčiau už mokinį? Gal kurti mokslo naujienlaiškius?
- Ar brandos darbo idėja 12 kl. II pusmetyje yra prasminga?
- Ar reikia peržiūrėti / susiaurinti pagrindinio ugdymo programą, paliekant daugiau laiko tiriamajai veiklai?

Lietuvos fizikos mokytojų asociacija visada buvo ir bus aktyvių, ieškančių, drąsiai reiškiančių savo nuomonę bei pozityviai maistančių žmonių bendrija, savo veikla siekianti gamtamokslinio ugdymo stiprinimo Lietuvos mokyklose.

Lietuvos chemijos mokytojų asociacijos veikla

Jau 20 metų kaip Lietuvos chemijos mokytojų asociacija (LChMA) vykdo savo veiklą, sudaro sąlygas asociacijos narių kūrybinei veiklai, dalykiniam tobulėjimui, organizuoja švietėjišką veiklą chemijos srityje, skleidžia asociacijos narių gerąją patirtį. Asociaciją sudaro 254 nariai iš visų Lietuvos regionų, o nariams atstovauja asociacijos taryba.

Asociacijos veikla apima šias sritis:

- individuali mokytojo veikla, jo gerosios patirties sklaida;
- grupės mokytojų projektinės veiklos;
- asociacijos plėtojami profesiniai ryšiai su Lietuvos chemijos mokytojų ir universitetų, kitų gamtos mokslų dalykų mokytojų asociacijomis, pramonės įmonėmis Lietuvoje ir užsienyje;
- naujausios informacijos sklaida apie chemijos dalyko mokymo metodikas, didaktiką, naujausius mokslinius atradimus asociacijos organizuojamose respublikinėse ir tarptautinėse konferencijose, seminaruose, susitikimuose.

Mokytojo pašaukimas – dalytis savo žiniomis, tad suprantama, jog mokytojo profesinės žinios yra labai svarbios. Todėl pagrindinė asociacijos veikla – pagalba mokytojui, siekis, kad jo individualus darbas su mokiniu (-iais) skatintų chemijos mokslo populiarumą. Asociacija kasmet vykdo dalykinius seminarus, susitikimus

ar konferencijas, bendradarbiauja su mokytojų metodiniais būreliais. Be to, patys chemijos mokytojai aktyviai reiškia nuomonę, dalyvauja įvairiuose svarstymuose, teikia pastabas ir siūlymus įvairiais profesiniais klausimais. Paminėtina keletas tokių svarstymų ir pasiūlymų: 2012 m. teikti siūlymai ŠMM parengtam „Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų atestacijos nuostatų projektui“, 2013 m. vyko diskusija dėl mokinių chemijos olimpiadų II turo užduočių sudarymo kokybės ir olimpiadų užduočių įtakos mokinių motyvacijai mokytis chemijos. Diskusijoje dalyvavo prof. Rimantas Raudonis (Vilniaus universitetas), doc. Vladas Gefenas (LEU), doc. Audronė Gefenienė (LEU), Indrė Grigaitytė (Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro Gabių ir talentingų vaikų ugdymo skyriaus metodininkė), Aušra Gutauskaitė (UPC), LChMA prezidentė Rita Dambrauskienė ir 27 chemijos mokytojai. Svarstytas Vytauto Černovo parengtas 9–10 klasių chemijos olimpiados programos projektas. Taip pat minėtinas Reginos Kaušienės atviras laiškas dėl ydingos konkursinių chemijos dalyko užduočių, stojant į gimnazijas, praktikos. Šis laiškas buvo skelbtas LChMA interneto svetainėje, svarstytas asociacijos taryboje ir per chemijos mokytojų praktinius seminarus. Asociacijos nariai aktyviai dalyvavo ŠMM organizuotoje viešojoje diskusijoje-konsultacijoje „Gamtamokslinio ugdymo kaita mokykloje“, taip pat UPC surengtoje metodinėje dienoje gamtamokslinio ugdymo mokytojams „Vertinimas ir įsivertinimas ugdant gamtamokslines ir bendrąsias kompetencijas“. Teiktos pastabos Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projektui, teikti pasiūlymai dėl vadovėlių rengimo vertinimo ir aprūpinimo jais problemų, teikti pasiūlymai Lietuvos pedagogų asociacijos vadovų tarybai dėl atsakymo į leidėjų keliamas problemas, brandos darbo projektui ir kt.

Džiugina chemijos mokytojų gebėjimas dirbti komandoje. Tai patvirtina UPC skelbtuose švietimo bendruomenių asociacijų rėmimo konkursuose laimėtas asociacijos parengtų projektų finansavimas. 2010, 2011, 2012, 2013 ir 2015 m. projektai orientuoti į pagalbą mokytojui, įgyvendinančiam pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, padėti mokytojui plėtoti mokinių gamtamokslines kompetencijas. Kiekvienas projektas papildė vienas kitą, parengtos ar rengiamos metodinės priemonės turi sąlyčio taškų, pvz., 2012 m. įgyvendintas konkurso projektas „Tiriamųjų, praktikos ir laboratorinių darbų 9–10 klasėms metodikų, dirbant su moderniomis mokymo priemonėmis, parengimas ir pristatymas“; 2013 m. vykdyta projektų konkurso programa „Pagalba mokytojui įgyvendinant vidurinio ugdymo chemijos dalyko BP. Metodinės medžiagos parengimas“; 2014 m. teiktas projektas programai „Edukacinės mokinių išvykos – priemonė ugdymo proceso kokybei gerinti. Išvykų kokybės ir įtakos ugdymo proceso kokybei vertinimas“ liko neįgyvendintas, nes nebuvo gautas šios programos finansavimas. 2015 m. „Užduočių rinkinys su vertinimo instrukcija ir metodinėmis rekomendacijomis – užduočių bankas“ – dar vienas sėkmingai įgyvendinamas projektas.

Šie projektai – ne tik metodinės medžiagos parengimas. Jų komandos dalyvauja susitikimuose su kolegomis ir dalijasi savo įžvalgomis, patirtimi, skatina įsitraukti kolegas į bendrą veiklą. Pavyzdžiui, 2012 m. vyko projekto sklaidos seminarai įvairiuose Lietuvos miestuose: rugsėjo 20 d. – Klaipėdos regiono chemijos mokytojams (dalyvavo 19 mokytojų); rugsėjo 20–22 d. – Baltijos šalių chemijos mokytojams (vyko Klaipėdoje, dalyvavo 48 Latvijos, Estijos, Lietuvos chemijos mokytojai); rugsėjo 25 d. Vilniaus regiono mokytojams (dalyvavo 30 mokytojų); spalio 10 d. Kauno regiono mokytojams (dalyvavo 24 mokytojai) ir spalio 10 d. Panevėžio regiono mokytojams (dalyvavo 24 mokytojai).

Nuo 2012 m. asociacija kartu su ŠMM, LBMA ir LFMA dalyvauja rengiant gamtos mokslų konkurso „Mūsų eksperimentas“ nuostatus, vertinant darbus.

Kasmet vyksta Baltijos šalių chemijos mokytojų seminarai. Tai gilios Estijos, Latvijos ir Lietuvos chemijos

mokytojų tradicijos, ryšiai, kurie išliko pirmosios asociacijos vadovės Reginos Jasiūnienės pastangomis. Seminarų turinys visada atitinka tų metų aktualijas ir mokytojų poreikius. Šiais metais seminaras vyks Vilniuje.

Asociacija yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartis su Vilniaus kolegijos Agrochemijos fakulteto Chemijos katedra, Kauno technologijos universiteto Cheminės technologijos fakultetu, Klaipėdos miesto pedagogų švietimo ir kultūros centru, Panevėžio rajono pedagogų švietimo centru. Šios sutartys padėjo įgyvendinti asociacijos veiklas.

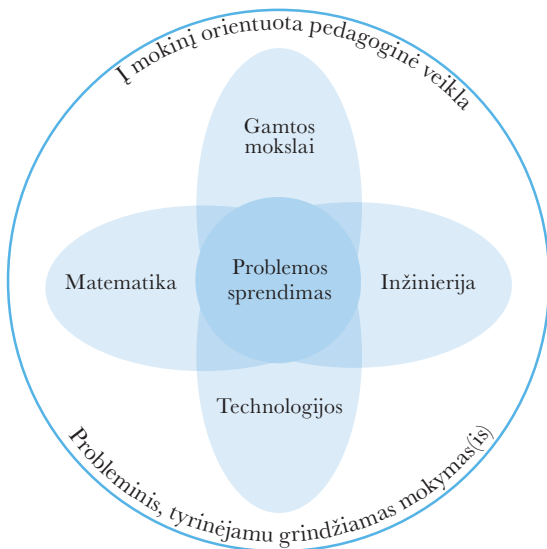
DĖL GAMTOS, TECHNOLOGIJŲ, INŽINERIJOS, MATEMATIKOS DALYKŲ ĮGYVENDINIMO STIPRINIMO MOKYKLOJE

Mindaugas Briedis, *Ugdymo plėtotės centro projekto „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (III etapas)“ veiklos vadovas*

Vilma Venta Jankūnienė, *Ugdymo plėtotės centro projekto „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (III etapas)“ vadovė*

Siekiant skatinti inovacijų kultūros formavimąsi Lietuvoje, vienas svarbiausių tikslų – ugdyti mokinių kūrybiškumo, mąstymo gebėjimų, iniciatyvumo ir verslumo kompetencijas gamtos, technologijų, inžinerijos ir matematikos mokslų srityse. Tai padės Lietuvos jaunimui pasirengti sėkmingai profesinei karjerai ir aktyviai prisidėti prie visuomenės pažangos, renkantis gamtos mokslų ir technologinių dalykų studijas, kaip numatyta Lietuvos švietimo 2013–2020 m. strategijoje, bei gauti gerai apmokamas darbo vietas. Siekiant šio tikslo, vienas svarbiausių uždavinių – plėtoti į gamtos mokslų ugdymą įsitraukusių mokyklų tinklą, kartu tobulinti gamtos, tikslųjų mokslų, matematikos, inžinerijos ir technologijų kompetencijas mokytojams, perimant gerąją užsienio šalių patirtį gamtos mokslų, matematikos ir technologijų ugdymo mokyklose srityje.

Ugdymo plėtotės centras 2015 m. kovo–balandžio mėn. nacionaliniu mastu atliko mokyklų, siekiančių stiprinti kryptingą gamtos, technologijų, inžinerijos ir matematikos ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose, apklausą. Remiantis gautais duomenimis, atrinkta 14 mokyklų, kurios turi įdirbį stiprinant kryptingą gamtos, technologijų, inžinerijos ir matematikos ugdymą mokyklose ir siekia pokyčių šioje srityje. Atrinktoms mokykloms buvo iškeltas uždavinys suformuoti mokyklų komandas, kurios gilintųsi, kaip kitose šalyse įgyvendinamos tokios iniciatyvos, ir sukurtų veiksmų planus, leidžiančius daryti pokyčius savo mokyklose.

1 pav. STEM ugdymas mokykloje (Adaptuota pagal Hovard-Brown, Martinez, 2012).

Iš minėtų mokyklų buvo atrinkta 10 gamtos mokslų, fizikos, chemijos, biologijos, matematikos, technologijų mokytojų. Šie mokytojai vyko į trumpalaikę stažuotę Anglijoje. 10 mokytojų vyko į stažuotę Olandijoje. 10 mokytojų dalyvavo vieno mėnesio trukmės ilgalaikėse stažuotėse užsienyje Šveicarijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Anglijoje ir kt. Šiose stažuotėse pedagogai susipažino su užsienio šalių gamtos, technologijų, inžinerijos, matematikos dalykų ugdymo programomis, ugdymo procesu ir ugdymo metodais, lankėsi mokyklose, stebėjo įvairias gamtos ir tikslųjų mokslų pamokas, analizavo mokyklų aprūpinimą, o stažuočių pabaigoje parengė išvalgas dėl užsienio institucijų gerosios patirties perėmimo gamtos, technologijų, inžinerijos, matematikos dalykų ugdyme bendrojo lavinimo mokyklose Lietuvoje.

Ugdymo plėtotės centro užsakymu buvo atliktas „Stazuočių organizavimo, efektyvumo, naudingumo tyrimo ir poveikio vertinimas“ (paslaugų teikėjas UAB „Visionary Analytics“). Atlikus vertinimą išaiškėjo, kad patirtį ar inovacijas, kurias mokytojai įgyja stažuotėje, labai sunku įgyvendinti mokyklos lygmeniu, neturint mokyklos administracijos palaikymo. Todėl dažniausiai mokytojas, grįžęs po ilgalaikės stažuotės, tik pristato mokyklos ar rajono savivaldybės bendruomenei įgytą patirtį ar inovacijas, taip pat taiko jas savo tiesioginiame darbe klasės lygmeniu. Tyrėjų nustatyta, kad tik pusei grįžusiųjų iš stažuotės pavyko inovacijas įdiegti mokyklos lygmeniu. Sėkmingiau tai daryti sekėsi mokytojams, kurie ėjo administracines pareigas mokykloje (pavaduotojai, skyrių vedėjai) arba tiems, kurie jau turėjo ypač didelį mokyklos administracijos palaikymą prieš išvykdami į stažuotę, kaip atsitiko su gamtos, technologijų, inžinerijos ir matematikos bei technologijų mokytojais iš apsisprendusių gamtos mokslų ugdymą stiprinti mokyklų. Atsižvelgiant į tyrėjų suformuluotas rekomendacijas ir iš trumpalaikės stažuotės Anglijoje parsivežtą gerąją patirtį, buvo nuspręsta kad pedagogams, grįžusiems iš stažuočių, bus teikiama pagalba, diegiant tam tikrą mokymuose įsisavintą metodą, taikytiną praktiką, užtikrinant įgytų inovacijų integravimą į ugdymą.

Siekiant užtikrinti pedagogų stažuotėse įgytos patirties tęstinumą ir pritaikomumą, nutarta papildomai įgyvendinti šias priemones: tęsti darbą su atrinktomis mokyklų komandomis, formuluojant užduotis gamtos, tech-

nologijų, inžinerijos ir matematikos ugdymui ir inicijuojant stažuočių rezultatų praktinį pritaikymą. Šios mokyklos turi parengti mokyklos veiksmų planus, kaip bus pritaikyta iš stažuočių parsivežta patirtis ir kokios priemonės bus taikomos stiprinant gamtos, technologijų, inžinerijos ir tikslųjų mokslų ugdymą. Mokyklos rengs planus pagal Ugdymo plėtotės centro parengtus „Gamtos, technologijų, inžinerijos, matematikos dalykų (STEM) stiprinimo veiksmų plano kokybės reikalavimus“, joms bus teikiamos konsultacijos. Mokyklų komandos susirinks į du apskritųjų stalų renginius, kuriuose bus aptarta veiksmų planai ir jų įgyvendinimo galimybės.

UPC informacinėje sistemoje „Ugdymo sodas“ inicijuotos diskusijos gamtos, technologijų, inžinerijos, matematikos mokslų ugdymo stiprinimo tematika, siekiama mokyklas pakviesti bendrai diskusijai ir sujungti į bendrą tinklą. Šioje informacinėje sistemoje skelbiama iš stažuočių parsivežta metodinė medžiaga, stažuočių ataskaitos STEM tematika.

VI dalis

TECHNOLOGINIS UGDYMAS IR MENINIS UGDYMAS

TECHNOLOGIJŲ UGDYMO ATNAUJINIMO KRYPTYS

Dalia Švelnienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė*

Lietuvos ilgalaikiai tikslai, apibrėžti Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, numato sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, gebančiai prisidėti prie sumanios ekonomikos kūrimo ir inicijuoti pažangius pokyčius įvairiose visuomenės gyvenimo srityse. Įgyvendinant Sumanios specializacijos kryptį „Įtrauki ir kūrybinga visuomenė“, stiprinamas mokslo, verslo ir švietimo sektorių bendradarbiavimas. Svarbiu siekiu tampa gerinti mokinių pasiekimus ir didinti susidomėjimą gamtos mokslais, technologijomis, inžinerija, matematika ir ugdyti mokinių kūrybiškumo, iniciatyvumo ir verslumo kompetencijas.

Norint siekti šių tikslų, parengta STE(A)M koncepcija, remiantis JAV, Norvegijos, Izraelio, Estijos įgyvendinamomis STEM strategijomis, ir Gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos, matematikos ir kūrybiškumo kompleksinio ugdymo veiksmų plano projektas. Veiksmų plano projekte numatyta įsteigti 10 STE(A)M atviros prieigos centrų skirtinguose Lietuvos regionuose. Jie galėtų atsirasti slėnių infrastruktūroje, sektoriniuose praktinio mokymo centruose ar savivaldybėms priklausančiuose švietimo centruose. Atviros prieigos centrai kartu aprėptų ir naujų klasterių – bendradarbiaujančių ir tarpusavio priklausomybės ryšiais susijusių formalaus ir neformalaus švietimo įstaigų, aukštųjų mokyklų, valstybinių institucijų ir verslo atstovų tinklų – kūrimą.

Keičiantis šiuolaikinėms technologijoms, atsižvelgiant į naujus ugdymo proceso bruožus ir ugdymo proceso dalyvių vaidmenis, numatytus *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projekte*, remiantis STE(A)M filosofija⁶, planuojama atnaujinti pagrindinio ugdymo technologijų bendrąsias programas, pvz., labiau apibrėžti programos turinio apimtį – į konstrukcinių medžiagų sritį įtraukti techninės kūrybos elementų (modeliavimas, konstrukcijos, mechanizmai ir kt.); į elektronikos sritį – elektrotechnikos (namų elektros instaliacija) ir robotikos, arduino pagrindus; išgryninti temas tarpdalykinėse sankirtose: probleminiai klausimai, patyriminis mokymas, kurie gali ir turi apjungti bei būti gamtamokslinio, technologinio, inžinerinio ar matematinio pobūdžio. Bendrosiose technologijų programose numatoma aiškiau apibrėžti kompetencijas ir jas demonstruojančius mokinių pasiekimus.

6 Nemanienė J. STEAM mokinių pasiekimams gerinti (pirmas straipsnis šios metodinės priemonės V dalyje).

MOKINIŲ MOKYMOSI GERINIMAS TEIKIANT METODINĘ PAGALBĄ MOKYTOJAMS

Eglė Vaivadienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė*

Dauguma švietimo sistemų grindžiamos ta pačia mokomųjų dalykų hierarchija: daugiausia dėmesio skiriama matematikai ir gamtos mokslams... Šiuolaikinėje švietimo sistemoje viskas kinta. Bet kurioje sparčiai besikeičiančioje technologijų kultūroje svarbiausias turtas – kūrybiškos idėjos. Išmokyti vaikus ugdyti savo kūrybiškumą ir smalsumą, padėti tvirtus kritiško mąstymo, raštingumo, aritmetikos pagrindus yra geriausias būdas, norint juos parengti ateityje laukiančiai vis labiau spartėjančiai technologijų pažangai. Mokytojas negali tiesiog sukurti ir pateikti mokiniui teisingą pasaulio vaizdą. Reikia mokyti interpretuoti gaunamas žinias, jomis remiantis spręsti konkrečias problemas.

Mokyklose taikomas kritinio mąstymo sisteminis modelis – mokymasis bendradarbiaujant, Bloomo taksonomija, susiliejantis ugdymas, grindžiami konstruktyvizmo teorija: gerinamas mokinių mokymasis, skatinamos kiekvieno vaiko pastangos ir gebėjimai pačiam formuoti savo mokymosi procesą. Pedagogui svarbu atpažinti, kaip kiekvienas vaikas mokosi ir tuo remiantis planuoti mokymą ir mokymąsi.

Šiuolaikiniame nuolat ir sparčiai besikeičiančiame pasaulyje itin svarbu ugdyti kūrybingumą ir iniciatyvumą. Vis dar yra nusistovėjęs nepalankus požiūris į permainas ir naujoves, todėl inovacijų kūrimą reikėtų skatinti jau vaikystėje – tai ateityje padėtų prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Maži vaikai mus dažnai stebina ir žavi savo laisvumu ir spontaniškumu, gebėjimu fantazuoti ir kurti. Tačiau augdami jie dažniausiai „išbarsto“ šiuos gebėjimus.

Ugdymo turinio inovacijos ir metodinė pagalba mokytojams. Ką turime? Svetainę pedagogams „[Ugdymo sodas](#)“; parengtas gamtos mokslų integruotas kursas; STEAM koncepcija / gairės; Lietuvių kalbos pradinio ir pagrindinio ugdymo programos; IKT ugdymo pradiniam ugdyme programa; integruojamosios programos; problemų sprendimo bendradarbiaujant priemonės; sukurta kompetencijų ugdymo metodinė svetainė; kuriama ir išbandoma kontaktinė ilgalaikė kvalifikacijos tobulinimo programa; kuriama ir išbandoma ilgalaikė nuotolinio mokymosi programa ir mokymosi medžiaga; sukurtos virtualios mokymosi aplinkos mokymams įgyvendinti; sukurtas ilgalaikių stažuočių modelis; sukurta kūrybiško ugdymo(si) programa, įdiegiant „Kūrybinių partnerysčių“ modelį; parengtas informacinio raštingumo nuotolinis mokymosi kursas; parengta kvalifikacijos tobulinimo programa „Inovatyvių įrankių naudojimas pradinių klasių mokinių kūrybiškumui skatinti“; sukurta „Mokytojo TV“; sukurta 50 metodinių ir probleminių filmų; sukurta virtuali edukacinė biblioteka; parengtos programos, susijusios su pedagogų savivertės stiprinimu; projekto „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams, II etapas: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas, siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ sukurti moduliai, metodinės rekomendacijos ir aprašai; parengta vaizdo konferencijų infrastruktūra; laimėta ŠMPF dotacija tarptautiniam projektui „Inovatyvus mokytojas – motyvuotas mokinys“ įgyvendinti ir daug kitos įvairios pagalbos mokytojams, rengiamos technologinio ugdymo atnaujinimo gairės.

Ko reikia, kad švietimas pasikeistų? Kūrybiškumo, vaizduotės, įvairovės, inovacijų, lankstumo, aistros, verslumo, sąlygų klysti, gebėjimo užduoti gerus klausimus, pasitikėjimo (dr. Deanas Finkas).

Intensyvi mokslo ir technologijų raida globalizacijos sąlygomis sudaro prielaidas technologinio ugdymo pokyčius (technologinio ugdymo tikslas – puoselėti vertybines nuostatas ir technologinius gebėjimus, būtinus kiekvienam žmogui nuolat kintančioje socialinėje kultūrinėje aplinkoje, išsiugdyti pozityvias nuostatas nuolatinei pažangių technologijų kaitai). Technologinis ugdymas susiduria su pagrindinėmis problemomis ir neatitinka šiandienos, o tuo labiau ateities iššūkių. Toliau ir aptariami šie iššūkiai.

Sprendimų priėmimo – dėl sparčios technologijų pažangos ir žinių visuomenės virsmo būtina drąsiai priimti modernius XXI a. iššūkius ir atsiveriančias galimybes bei įvairiapusiškai ir kūrybingai spręsti problemas ugdant verslumą, ekologinį sąmoningumą ir finansinį raštingumą. Išnaudoti galimybes supažindinti mokinius su platesnėmis technologijų naujovėmis (technologinio ugdymo tobulinimui didelį poveikį turėtų bendradarbiavimas su išorės partneriais: mokslo ir verslo institucijomis, pramonės įmonėmis).

Ugdymo turinio – problemos, susijusios su ugdymo turinio atnaujinimu, diegimu visoje šalyje, technologinio ugdymo integravimu į visą ugdymo procesą, informacinių technologijų integravimu į technologinį ugdymą, konstruktorinės veiklos svarbos akcentavimą ugdant kūrybiškumą („Lietuva 2030“), pažintinį savarankiškumą, loginį mąstymą, plečiant inžinerinį akiratį (robotikos, arduino pagrindai, gamtos ir taikomųjų mokslų integracija – STEAM). Pagrindiniame ugdyme reikėtų labiau pabrėžti techninės kūrybos elementus, elektrotechnikos pagrindus, viduriniame ugdyme daugiau dėmesio skirti konstrukcijų sudarymui. Pasiekimams vertinti ir įsivertinti taikyti el. aplanką (*e-portfolio*) – pasirinktu skaitmeniniu būdu sudarytą mokinio pasiekimus iliustruojančių darbų rinkinį, kuriame surinkta ir pateikta medžiaga įrodo, ką mokinys moka ir geba, kaip auga ir tobulėja.

Mokyklose nėra tinkamo požiūrio į technologinį ugdymą – problemos, apimančios technologinio ugdymo reikšmės, tobulinimo krypties suvokimo. Per menkai formuojami konstrukcinių sprendimų ir problemų sprendimo įgūdžiai, komunikacinė kompetencija kūrybiškai naudoti IKT įvairiose technologinio ugdymo veiklos srityse (ypač projektavimo ir technologinių procesų ir jų rezultatų). Didelė mokinių dalis mokymąsi suprantą kaip pramogą, jie nepasirengę sunkiai dirbti ir neturi mokymosi motyvacijos, likusi mokinių dalis ir mokytojai skundžiasi per mažu pamokų skaičiumi, ypač aštuntose klasėse.

Mokytojų rengimo – specialistų stokos, gamtos mokytojų pasirengimo mokyti technologijų, mokytojų pasirengimo įgyvendinti šiuolaikinio technologinio ugdymo uždavinius problemas.

Profesinio mokytojų tobulėjimo – problemos, susijusios su mokytojų pasirengimu įgyvendinti atnaujintą nacionalinio lygmens ugdymo turinį, galimybių atnaujinti, gilinti kompetencijas didinimu, profesinių organizacijų stiprinimu. Nepakankama technologijų mokytojų kompetencija naudoti IKT mokymui ir mokymuisi. Pagrindiniame ugdyme neproporcingai dėstomos technologinio ugdymo programos, viduriniame ugdyme – ribojama mokinių laisvė pasirinkti technologinio ugdymo kryptis ir jų modulius. Tikslinga padėti mokytojams ne tik suprasti technologinio ugdymo pokyčių esmę, bet ir pasirengti tuos pokyčius įgyvendinti – teikti mokytojams daugiau konstruktyvios didaktinės ir metodinės pagalbos.

2013 m. atlikta analizė ir parengta mokslo studija parodė, kad reikia gerinti technologinio ugdymo infrastruktūrą ir materialinį aprūpinimą (mokymo medžiagos, priemonės ir pan.). Ne visose mokyklose (dideli skirtumai

ir tarp savivaldybių) yra tinkamos edukacinės erdvės technologinio ugdymo uždaviniams įgyvendinti. Specialios paskirties patalpos savaime neužtikrina technologiniam ugdymui reikalingų sąlygų – svarbus ir šių patalpų aprūpinimas reikiamomis priemonėmis, tikslingas jų naudojimas.

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija orientuoja ugdymo procesą nukreipti į esminių kompetencijų ugdymą. Švietimo įstatyme (2011 m.) numatytas švietimo tikslas – „nustatyti asmens kūrybinius gebėjimus ir pagal tai padėti jam įsigyti kompetencijų ir (ar) kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę kultūros bei technologijų lygmenį ir padedančią jam įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje, perteikti technologijų, ekonomikos ir verslo kultūros pagrindus [...]“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011 m., p. 3). Todėl, atsižvelgiant į didžiulius technologijų kaip mokslo pokyčius pasaulyje ir Europoje, Lietuvos švietimo sistemoje daugiau dėmesio skiriama technologinio ugdymo aktualijoms ir problemoms spręsti: 1999 m. parengtas Technologinio ugdymo modelis, 2003 m. – Technologinio ugdymo koncepcijos projektas, 2006 m. pateiktos svarstyti Technologijų brandos egzamino gairės, 2010 m. pradėtas vykdyti technologijų brandos egzaminas. 2013 m. parengta analizė „Technologinis ugdymas: situacija, galimybės, perspektyvos“ (toliau – 2013 m. analizė), 2014 m. atliktas tyrimas „Technologinis ugdymas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose“. Pažymėtina, kad technologinio ugdymo tikslą lemia konkrečios šalies vidiniai socialiniai, kultūriniai, politiniai, ekonominiai veiksniai, techninės pažangos lygmuo. Todėl technologinis ugdymas Lietuvoje yra aktuali ugdymo sritis, siejama su visuomenės socialine, kultūrine ir technologine gerove, švietimo plėtros perspektyvomis, galinti priimti dabartiniam švietimui kylančius iššūkius.

Lietuvos ekonomikai orientuojantis į didesnės pridėtinės vertės produktų ir aukštųjų technologijų produkcijos dalį bendrajame vidaus produkte bei didesnę konkurencingumą naudojant inovacijas, didėja technologinio ugdymo svarba. Naujų technologijų veikimo principų, reikšmės ir naujoviškų taikymo galimybių suvokimas, skatinimas eksperimentuoti ir praktinių užduočių įvairovė mokykloje turėtų ugdyti jaunimo gebėjimus sumaniai naudoti ir taikyti technologijas, skatinti patiems kurti naujus produktus ir paslaugas. Pasiiekti šį tikslą padės bendradarbiavimas, sutelktumas, konstruktyvi didaktinė ir metodinė pagalba mokytojams, kryptinga patyrimu grįsta veikla, sąlygų mokiniams domėtis technologijomis savarankiškai ir ugdytis būtinus XXI a. piliečiams įgūdžius ir gebėjimą orientuotis tarpdisciplininėse srityse, sudarymas. Todėl technologijų mokymo turinys turi būti nuolat atnaujinamas.

Šuo metu rengiamos technologijų ugdymo kaitos gairės, kurių paskirtis – remiantis šių dienų situacijos analize, atsižvelgiant į visuomenės poreikius ir verslo lūkesčius, nusakyti technologijų vaidmenį mokyklose, vykdančiose priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, nubrėžti ugdymo turinio kaitos kryptis.

Literatūra

1. Žygaitienė B., Česnavičienė J., Švelnienė D., Vaivadienė E., Numgaudienė A., Pošiūnaitė K. *Technologinis ugdymas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose*. Mokslo studija. Prieiga per internetą: <http://www.bv.lt/bylos/veikla/2030.pdf>.
2. Barynienė J. *XXI a. kompetencijos: sėkmės formulė pradedantiems darbuotojams*. Prieiga internete: <http://ktu.edu.lt/ziniasklaidai/naujiena/jurgita-baryniene-xxi-kompetencijos-sekmes-formule-pradedantiems-darbuotojams>.
3. PISA 2012 Results in Focus what 15-year-olds know and what they can do with what they know. PISA database: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>.
4. Technologinis ugdymas: situacija, galimybės, perspektyvos. *Švietimo problemas analizė*. 2013, spalio Nr. 7(93).

Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2014/01/Technologinis-ugdymas-situacija-galimyb%C4%97s-perspektyvos-2013-10.pdf>.

5. Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga internete: <https://www.lietuva2030.lt/lt/apie-lietuva-2030>.

6. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745). Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e-87d0634760f97ba07225.pdf.

7. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų ir mokyklų vadovų nacionalinių kvalifikacijos tobulinimo prioritetų patvirtinimo (patvirtintas 2015 m. gegužės 5 d., Nr. V-448). Prieiga internete: <http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/dokumentai/Mokytoju-tobulinimo-prioritetai.pdf>.

MOKYTOJŲ BENDRAVIMAS IR BENDRADARBIAVIMAS – GALIMYBĖ TOBULINTI TECHNOLOGINIO UGDYMO TURINĮ SIEKiant GERESNIO MOKINIŲ MOKYMO(SI) REZULTATŲ

Henrikas Vaišvila, LTMA prezidentas, Elektrėnų „Vermės“ gimnazijos technologijų mokytojas ekspertas

Aušra Jurgaitienė, LTMA tarybos narė, Vilniaus Jono Basanavičiaus progimnazijos ir

Vilniaus krikščionių mokyklos vyresnioji technologijų mokytoja

„Mokykloje mus mokė užsienio kalbų, bet niekas nemokė bendrauti ir puoselėti santykius. Mus mokė biologijos, bet nemokė, kaip būti sveikam. Mus mokė matematikos, bet nemokė, kaip valdyti pinigus ir jų uždirbti. O paties žmogaus koncepcija buvo prilyginama tik kūno organų rinkiniui, kuriuos piešdavo per anatomijos pamoką. Taip ir baigėme mokyklą tikėdami, kad gražiam gyvenimui užtenka gauti pakankamą baltymų ir angliavandenių kiekį ir nieko daugiau nereikia. Nei apie žmogaus kaip asmenybės poreikius, nei apie gyvenimo tikslus tada niekas nekalbėjo. Na, nebent apie tikslą pastatyti komunizmą.“⁷

Keitėsi laikai, keitėsi ir švietimo prioritetai. Šiuo metu pabrėžiamas žmogus, jo mąstymas, vertybinės nuostatos, tautiškumas, gebėjimas prisitaikyti nuolat kintančioje aplinkoje. Lietuvos švietimo koncepcijoje nurodomi švietimo tikslai ir principai:

- padėti asmeniui atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą;
- ugdyti kritiškai mąstantį žmogų, gebantį svarstyti esminius žmogaus egzistencijos klausimus, atsakingai daryti sprendimus ir savarankiškai veikti;
- ugdyti asmenį, pasirengusį profesinei veiklai, pasiryžusį ir gebantį prisitaikyti besikeičiančiame socialiniame, ekonominiame gyvenime ir jį tobulinti;
- brandinti asmens tautinę ir kultūrinę savimone;
- ugdyti žmogų demokratijai;
- ugdyti Lietuvos valstybės pilietį.

7 J. Blažytė, Delfi, 2015. Prieiga internete: <http://www.delfi.lt/gyvenimas/istorijos/j-blazyte-uspaskich-esame-kartu-ne-todel-kad-issaugotume-santuoka.d?id=68444480> (žiūrėta 2015-07-22).

Švietimą reglamentuojantys dokumentai išskiria ugdytinas asmenines savybes ir laiko jas bendrosiomis. Tai pasitikėjimo, mokėjimo mokyti, bendravimo ir bendradarbiavimo, problemų sprendimo priėmimo, kritiško mąstymo, kūrybiškumo, iniciatyvumo, atsakingumo savybės. Tačiau kaip galutinis tikslas išskiriama ugdyti aktyvų, kūrybingą ir atsakingą pilietį.⁸

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėjos dr. L. Žadeikaitės teigimu, 2014–2015 metų prioritetai – mokinių pasiekimų gerinimas. Mūsų kaip mokytojų užduotis – kiekvienam mokiniui padėti atskleisti savo stiprybes, bendradarbiaujant tarpusavyje sukurti jungtis tarp dalykų programų, pastebėti ir skatinti kiekvieno mokinio pažangą.⁹ Švietimo ir mokslo ministrės Audronės Pitrenienės teigimu, nuo mokytojo kvalifikacijos ir kūrybiškumo labai priklauso ir mokinių susidomėjimas – ypač dalykais, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo sudėtingi: fizika, chemija, matematika. Jei norime Lietuvoje išugdyti Einšteinus, pirmiausia turime investuoti į mokytojus.

Bendravimo virtuožas Keithas Ferrazzis teigia, kad sėkmės paslaptis – gebėjimas palaikyti ryšį su kitais ir kad sėkmė lydi tuos, kurie sugeba veiksmingai bendrauti ir kiekvienas gali turėti iš to naudos. Tačiau pats bendravimas dar nėra bendradarbiavimas. Tad kas yra bendradarbiavimas? Bendradarbiavimas suprantamas kaip darbas kartu sutelkiant intelektines jėgas, padedant vienas kitam, susivienijant, veikiant kartu.¹⁰ G. Butkienė ir A. Kepalaitė (1996) apibrėžia, kad bendradarbiavimas – tai darbas kartu siekiant bendro tikslo, todėl visiems, kurie ruošiasi bendradarbiauti, pirmiausia svarbu aptarti ir įsisąmoninti bendrą tikslą. Pasak G. Petty, „Mokymo proceso nepagerinsime, jeigu jo nepakeisime. [...] pagerinti mokymo procesą – tai pakeisti tai, ką mokytojai daro klasėje“ (2008). B. Žygaitienės, J. Česnavičienės, D. Švelnienės, E. Vaivadienės ir kitų atlikto tyrimo „Technologinis ugdymas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose“¹¹ išvados tik patvirtina, kad norint stiprinti technologinį ugdymą Lietuvoje labai svarbu bendradarbiauti su mokslo ir verslo institucijomis, gerinti technologijų pamokų mokymo(si) bazę, technologijų mokytojams bendradarbiauti asocijuotose institucijose, palaikyti glaudžius technologinio ugdymo ryšius su gyvenimu. Autorių teigimu, būtina skatinti technologijų mokytojus ieškoti kitokių edukacinių erdvių (muziejai, įmonės ir t. t.), jose inicijuoti ugdymą. Reikėtų ieškoti galimybių bendradarbiauti su įvairiomis įstaigomis ir organizacijomis, siekiant technologinio ugdymo kokybės, skatinti technologijų mokytojų kvalifikacijos kėlimą. Taip pat svarbu stiprinti mokytojų tarpusavio bendradarbiavimą, dalyvavimą Lietuvos technologijų mokytojų ir kitų asociacijų veiklose.

Siekdama šių tikslų įsikūrė Lietuvos technologijų mokytojų asociacija (toliau – LTMA). Jau antrus metus ji organizuoja plenerus Lietuvos technologijų mokytojams, nes LTMA tikslas – telkti bendrai profesinei ir kūrybinei veiklai šalies technologijų mokytojus, dėstytojus ir mokslininkus, organizuoti jų susitikimus, konferencijas, kvalifikacijos tobulinimo kursus, seminarus, diskusijas, konkursus, plenerus, kūrybines stovyklas, parodas, ekskursijas ir

8 Prof. dr. B. Žygaitienė, *Technologinis ugdymas kaip dorovinių vertybių, bendrųjų ir profesinių kompetencijų įgijimo prielaida*, 2014.

9 Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo projektas, 2014. Prieiga internete: <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/teisesaktuprojektai> (žiūrėta 2015-07-21).

10 *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, 1993.

11 Žygaitienė B., Česnavičienė J., Švelnienė D., Vaivadienė E., Numgaudienė A., Pošiūnaitė K. *Technologinis ugdymas Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose. Mokslo studija. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla*, 2014. Prieiga internete: http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/tyrimai/failai/Technologinis_ugdymas_Lietuvos_bendrojo_ugdymo_mokyklose_Mokslo_studija.pdf (žiūrėta 2015-07-12).

kitus metodinius bei dalykinius renginius, kurių galutinis rezultatas – patrauklus, šiuolaikiškai pateiktas ugdymo(si) turinys, skatinantis mokytis.

LTMA įgyvendina moksliniuose darbuose ir švietimo dokumentuose iškeltus prioritetus – vienija technologijų mokytojus, skatina juos kurti ir dalytis metodine medžiaga, kaip patraukliai organizuoti mokymo(si) procesą, siekiant aukštesnės 5–12 klasių mokinių technologinio ugdymo kokybės, taikant aktyvius ir šiuolaikiškus mokymo(-si) metodus, puoselėti tautinį paveldą, saugoti gamtą, ugdyti ekologiškumą ir kitas vertybines nuostatas.

Sisteminiam matematikos, gamtos mokslų ir technologijų, inžinerijos ir kūrybiškumo ugdymui (STEAM) tampant prioritetine ugdymo kryptimi, LTMA birželio 18–19 d., Utenos rajone organizavo plenerą, kuriame Lietuvos technologijų mokytojai dalijosi gerąja patirtimi, tobulino dalykinę kompetenciją ir bendrąsias kompetencijas. Plenero programa sudaryta remiantis STEAM idėja (žr. lentelę).

Lentelė. Efektyvios STEM programos bruožai (pagal STEM White Paper, 2009)

Programos bruožai	Galimybės	Sėkmės
Pasirinkimas	Galimybės rinktis įvairias užduotis, programas	Praktinės projektinės veiklos: vestuvinio aukštaičių sūrio gamyba; dirbiniai iš odos; žvakių liejimas; elektronika mokykloje STEM ugdymo kontekste; lietuvių liaudies instrumentai ir jų gamyba.
Aiškumas	Tikslios, aiškios, konkrečios, užduotys	Suprojektuoti, sukurti, pagaminti rankdarbiai iš odos.
Modeliavimas	Galimybės modeliuoti sprendimus	Kuriamų projektų įvairovė, analizė.
Patrauklumas	Aplinka, atitinkanti mokymosi poreikius ir interesus	Plenero erdvės: Utenos kraštotyros muziejaus; ES lėšomis pastatytas ir įrengtas URPMC maisto pramonės sektorinis centras; renginių ir pramogų centas – „Alaušo slėnis“.
Bendradarbiavimas	Mokytojų, mokslo ir verslo atstovų bendradarbiavimas	Pasirašyta LTMA (prezidentas Henrikas Vaišvila) ir Utenos regioninio profesinio mokymo centro (direktorius Zenonas Alekna) bendradarbiavimo sutartis .
Veikla		Utenos regioninio profesinio mokymo centro parengta ir pristatyta elektroninė mokomoji medžiaga „Modernių maisto pramonės sektoriaus modulinėms mokymo programoms skirtų mokymo priemonių rengimas ir modulinė mokymo programų išbandymas“, visų plenero metu vykdytų veiklų apibendrinimas, sukuriant metodinę medžiagą, kuria galės naudotis ir Lietuvos technologijų mokytojai. Poilsio ir renginių centre „Alaušo slėnis“ pristatyta edukacinė programa apie poilsiautojų priėmimą, apgyvendinimą, maitinimą ir gerovės sukūrimą. UAB „Sangaida“ – įmonė, prekiaujanti ir nuomojanti restoranų, kavinių įrangą bei reikmenis, stalo aksesuarus. Plenere ji tiekė indus stalų šventiniam ir turistiniam serviravimui. Aplankyta Lietuvos pienininkystės įmonių lyderė. Jos veikla – puikus pavyzdys, kaip galima suderinti tradicijas ir šiuolaikišką gamybą.

Organizuojant plenerą susidurta su iššūkiais:

- sudėtinga lektorių paieška ir jų motyvavimas;
- verslo įmonės nenoriai įsileidžia į savo „valdas“.

Plenero veiklos buvo filmuojamos, fotografuojamos. Sukaupta medžiaga naudojama kuriant vaizdinę medžiagą, skirtą 5–12 klasių mokinių technologiniam ugdymui, atsižvelgiant į skirtingus mokymosi gebėjimus. Diskutuojant sutarta metodinę medžiagą, ugdymo turinį ir mokymosi procesą sieti su praktine veikla, gyvenamąja aplinka, ekologija, išryškinti tarpdalykinę integraciją (STEAM), parengti klausimynus vaizdinės medžiagos refleksijai. Pirmajame plenere vaizdinė medžiaga parengta atspindinti Dzūkijos etnokultūrinio regiono ypatumus, šiais metais rengiamoje vaizdinėje medžiagoje sutarta pademonstruoti Aukštaitijos etnokultūrinio regiono tautinio paveldo amatus.

PROJEKTAS „MENININKAI – MOKYKLAI“

Kornelijus Platelis, Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas

Projekto „Aukštosios kultūros impulsai mokykloms (AKIM)“ patirtis

Lietuvos meno kūrėjų asociacija 2010 m. laimėjo Švietimo ir mokslo ministerijos paskelbtą neformaliojo švietimo plėtros Lietuvos bendrojo ugdymo įstaigose idėjų konkursą ir 2011 m. rugpjūčio 4 d. su Europos socialinio fondo agentūra pasirašė projekto „Aukštosios kultūros impulsai mokykloms (AKIM)“ finansavimo ir administravimo sutartį.

Projektu AKIM siekėme mažinti mokyklų bendruomenių ir profesionalaus meno atskirtį. Jautėme, kad mokykla gerokai atsiskyrusi nuo kūrybinės meno visuomenės, kad į ją veržiasi masinė pramogų kultūra. Projektas AKIM siūlė spręsti šią problemą rengiant 8–12 klasių mokinių susitikimus (pamokas) su iškiliausiais Lietuvos menininkais, Nacionalinės bei kitų premijų laureatais ir mokyklų bibliotekoms nemokamai prenumeruojant geriausius kultūros žurnalus.

Projekto AKIM dalyviai. Projekto tikslinė grupė – 8–12 klasių mokiniai; geografinė aprėptis – 600 mokyklų visose Lietuvos savivaldybėse; 240 menininkų iš 11-os meno sričių – architektai, muzikai, rašytojai, kompozitoriai, dailininkai, tautodailininkai, fotomenininkai, kinematografininkai, literatūros vertėjai, teatralai, žurnalistai. Projekto trukmė – 28 mėnesiai.

Projekto AKIM partneriai. Tokio masto projekto (geografinė aprėptis – visa Lietuva, gausi veiklų įvairovė ir didelis projekto dalyvių skaičius) įgyvendinimo kokybę buvo galima užtikrinti tik pasitelkiant patyrusius partnerius. Jais buvo: 11 Lietuvos meno kūrėjų sąjungų (Architektų, Muzikų, Rašytojų, Kompozitorių, Dailininkų, Fotomenininkų, Kinematografininkų, Literatūros vertėjų, Tautodailės kūrėjų sąjungos, Teatro sąjungos meno kūrėjų asociacija, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija). Jos atrinko ir pasiūlė dalyvauti projekte iškiliausiems Lietuvos menininkams; 11 kultūros žurnalų („Dailė“, „Fotografija“, „Kelionė su Bernardinai.lt“, „Knygų Aidai“, „Krantai“, „Kultūros barai“, „Literatūra ir menas“, „Metai“, „Muzikos barai“, „Naujasis Židinys – Aidai“, „Tautodailės metraštis“), tiekusių nemokamą prenumeratą 600 mokyklų bibliotekų; VšĮ Efektyvi politika, mokiusi politikos kultūros; VšĮ Istorinės atminties akademija, parengusi Lietuvos kultūros istorijos pamokas ir viešai prieinamą

audiovizualinę medžiagą. Taip pat talkino mokytojus ir mokyklų vadovus vienijančios organizacijos, padėjusios aktyvinti mokyklas ir laidavusias atgalinį ryšį.

Projekto AKIM dalys

1. *Meninės kūrybos mokymai mokyklose.* Vienos teorinės pamokos trukmė – 1 akad. val., vieno praktinio užsiėmimo ar kūrybinių dirbtuvių trukmė 1,5–2 akad. val. Pamokos ir praktiniai užsiėmimai vyko grupėse vidutiniškai po 20 mokinių, mokinių grupėje skaičius kiekvienu atveju buvo pritaikomas prie konkrečios mokyklos galimybių bei poreikių. Šioje projekto dalyje dalyvavo 226 mokyklos visoje Lietuvoje, turinčios 8–12 bendrojo ugdymo klases. Į kiekvieną mokyklą planuoti 5–7 menininkų vizitai. Taigi pamokose ir praktiniuose užsiėmimuose dalyvavo daugiau kaip 6 tūkst. Lietuvos mokinių. Mokyklos buvo atrinktos pagal savanoriškumo principą. Pirmenybė teikta mokykloms kaimo vietovėse ir regionuose. Dalyvius grupėse atrinko konkrečių mokyklų pedagogai.

Pamokų ir praktinių užsiėmimų temos suformuluotos, remiantis menininkų atsiųstais pamokų planais, kuriuose jie trumpai pristatė pamokos temą ir eigą. Buvo tobulinamos šios mokinių kompetencijos: kūrybiškumas, vaizduotė, meno principų pažinimas, būsimų kultūros vartotojų įgūdžiai.

Atskirą poveiklę sudarė 8 akademinių valandų kombinuotieji, tarpdisciplininiai kursai – 8 akademinių valandų ciklas, per kurį mokiniai dalyvavo 5 teorinėse skirtingų šakų meno kūrėjų pamokose ir 2 praktiniuose užsiėmimuose (kūrybinėse dirbtuvėse). Kiekvieną užsiėmimą vedė vis kitos srities menininkas, taigi iš viso vienu kursų užsiėmimus vedė 7 lektoriai.

2. *Kultūros žurnalų prenumerata.* 11 prestižinių Lietuvos kultūros žurnalų redakcijų projekto laikotarpiu parengė padidinto tiražo žurnalų numerius, kurių 600 egzempliorių buvo pristatyta į Lietuvos gimnazijas, pagrindines, vidurines ir kitas mokyklas, dalyvavusias projekte. Per projekto laikotarpį kiekvieną mokyklą pasiekė iš viso 205 kultūros žurnalų numeriai.

3. *Politinę mokinių kultūrą skatinantys renginiai.* Įgyvendinant projektą Lietuvos abiturientams buvo pasiūlytas paskaitų-forumų ciklas „Politikos kultūra ir moderni visuomenė: istorinės tapatybės aspektai“ ir 2012 m. pavasarį surengtas prieš tai vykusias paskaitas vainikuojantis renginys – nacionalinis forumas Vilniuje „Europinis tautų idealas: bendrųjų vertybių paieškos“. Šia veikla siekiama skatinti didžiavimąsi savo valstybe bei europinės integracijos įgūdžius.

4. *Netradicinės Lietuvos kultūros istorijos pamokos ir vizualinės priemonės.* Buvo surengta 12 netradicinių Lietuvos kultūros istorijos pamokų įvairių Lietuvos regionų mokyklose. Tiesioginė diskusija ir bendravimas su pamokų lektoriais ir svečiais, tikėtina, paskatino jaunimo domėjimąsi Lietuvos kultūra, Lietuvos kultūros istorijos fenomenais, pasiūlė kritiškai apmąstyti istorijos ir kultūros stereotipus. Projekte buvo sukurti 5 mokomieji filmai, mažinantys kultūrinius stereotipus ir plečiantys Europos istorijos bendrumo suvokimą, taip pat suformuoti papildomos informacijos rinkiniai, nuorodos į internete prieinamus informacijos šaltinius bei sukurtos ir transliuotos LRT „Kultūros“ kanalu 6 specialiosios mokomosios televizijos laidos, nušviečiančios Lietuvos kultūrinius stereotipus ir plečiančios Europos istorijos bendrumo suvokimą.

Projekto AKIM statistika. Daugiausiai projekte dalyvavo pagrindinių mokyklų (38 %), gimnazijų (29 %), vidurinių mokyklų (21 %), taip pat progimnazijų, suaugusiųjų ir jaunimo mokyklų, konservatorijų, profesinių ir kitokių mokyklų, t. y. 44,74 % visų Lietuvos mokyklų.

Aktyviausios savivaldybės buvo: Visagino (projekte dalyvavo 83,33 % visų savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų), Panevėžio miesto (82,14 %), Pagėgių (75,00 %) ir Anykščių rajono (72,73 %). Didžiausias procentas

mokyklų, dalyvavusių projekte, buvo šiose savivaldybėse: Birštono (50,00 % visų savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų), Druskininkų (42,86 %), Skuodo rajono (41,67 %), Alytaus miesto (41,18 %) ir Panevėžio miesto (39,29 %).

Labiausiai iš visų 11 kūrėjų sričių į projektą įsitraukė dailininkai (19,23 %), muzikai (15,81 %) ir rašytojai (11,97 %).

Projektas sulaukė daug teigiamų mokyklų bendruomenių ir menininkų atsiliepimų, Finansų ministerijos buvo apdovanotas „Europos burės 2013“ prizų „Už galimybę dirbti jaunimui“ kaip geriausias šios srities projektas.

Projekto „Menininkai – mokyklai“ turinys

Panašų projektą numatome teikti Švietimo ir mokslo ministerijos konkursui, kuomet bus paskelbtas naujo Europos Sąjungos paramos etapo kvietimas. O kol kas sumanėme vykdyti mažesnę projektą, skirtą bendrai meno kūrėjų ir mokytojų veiklai. Lietuvos meno kūrėjų asociacijos požiūriu būtina plėtoti menininkų ir švietimo sistemos bendradarbiavimą. Tikime, jog tai ugdo kultūrinę vertybinę mokinių orientaciją, kūrybiškumą, telkia būsimą profesionalaus meno auditoriją ir ugdo būsimojus kūrėjus, o menininkui padeda į savo kūrybą pažvelgti kitomis akimis. Kadangi tokia veikla – tai klasikinės kūrybinės ar kultūrinės industrijos pavyzdys, kreipėmės paramos į taip pavadintą Lietuvos kultūros tarybos programą. Kai parama buvo gauta, projektas iš mažo pavirto mažyčių. Taigi šio projekto tikslai: plėtoti ir tęsti menininkų ir mokyklos bendradarbiavimą; geriau išsiaiškinti mokyklos poreikius ir menininkų galimybes juos tenkinti; pasirengti naujam dideliame ES paramos projektui.

Projektu „Menininkai – mokyklai“ bendradarbiaudami su Ugdymo plėtotės centru (UPC) norime pasiūlyti 5 metodinių seminarų ciklą Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje bendrojo ir neformaliojo ugdymo mokytojams (tikslinė grupė). Juose iškiliasi atskirų meno šakų kūrėjai bei kritikai pristatys naujausius šiuolaikinio meno kūrybos pavyzdžius, kvies pedagogus diskusijai literatūros, užsienio kalbų dėstymo, vaizduojamojo meno (dailės, architektūros, dizaino, fotografijos), muzikos, teatro ir kino temomis. Tokiomis diskusijomis bus siekiama intensyviau įtraukti mokytojus ir menininkus į kultūros ir šiuolaikinio meno reiškinių analizę bei konstruktyvią diskusiją ieškant veiksmingų žaismingo, kūrybiško, praktika pagrįsto mokymosi būdų.

Vienos dienos seminaro trukmė – 8 akad. val., vienos sesijos trukmė – 2 val. Viename seminare dalyvaus po tris meno kūrėjus ir 50 dalyvių. Iš viso projekte dalyvaus 270 asmenų. Seminaro struktūra: 3 sesijos po 2 akad. val., diskusija, aptarimas – 2 val. Mokymams aktualios temos grupuojamos pagal mokomuosius dalykus: 1. Literatūra; 2. Dailė; 3. Fotografija; 4. Etnokultūra; 5. Filmų kūrimas; 6. Muzika; 7. Šokis; 8. Teatras; 9. Užsienio kalbos; 10. Architektūra (dailės, matematikos, informacinių technologijų mokytojams); 11. Dizainas (dailės, matematikos, informacinių technologijų mokytojams).

Taip pat ketiname nufilmuoti aštuonias 30–35 minučių trukmės vaizdo pamokas. Galimos pamokų temos: muzika, šokis, literatūra, teatras, filmų kūrimas, dailė, fotografija, grafinis dizainas, kompiuterinės muzikos technologijos. Filmuotą medžiagą skelbsime virtualioje erdvėje: UPC „Mokytojų TV“ (<http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/tv/reportazai.php>) ir LMKA interneto svetainėje (<http://www.lmka.lt/>). Projekto rezultatus ketiname pristatyti ir parodoje „Mokykla 2015“.

MENINIS UGDYMAS – KŪRĖJŲ INKUBATORIUS MOKYKLOJE?

Žydrė Jautakytė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė*

Šis straipsnis parengtas pranešimo, skaityto metodinėje dienoje meninio ugdymo metodinių būrelių pirminkams, pagrindu. Šiais samprotavimais, pagrįstais perskaityta literatūra, siekiu, kad visi kartu imtume mąstyti, koks turi būti šiuolaikinis meninis ugdymas mūsų mokykloje, kaip pagerinti mokinių mokymąsi.

Vartojamų sąvokų prasmės laukas. Šį straipsnį pradedu nuo sąvokų paaiškinimo. Tai svarbu siekiant, kad visi vienodai suprastume, apie ką kalbu, ir kartu pasikartotume, ką vienas ar kitas žodis reiškia. Kai kurių žodžių apibrėžimų (menas, meninis, ugdymas) ieškojau ir sąmoningai verčiau iš anglų kalbos, taip siekdama atskleisti jų prasmę tarptautiniame kontekste. Be to, angliškai apibrėžiami (pateikiami pradžioje) skatina susimąstyti.

Menas – 1) patrauklios ar išskirtinio reikšmingumo kokybės išraiška, produktas ar sritis, sukurta pagal estetinius grožio principus; 2) objektų klasė, pavaldi estetiniams kriterijams; 3) žmogaus kūrybinės veiklos estetiškai jausminė išraiška.

Meninis – 1) atitinkantis meno standartus, estetikos reikalavimus; 2) puikių įgūdžių, meistriškumo, jautrumo, skonio, nuovokaus vertinimo demonstravimas.

Ugdymas – 1) procesas, palengvinantis išmokimą (mokymąsi); 2) esminių žinių perdavimo ar perėmimo procesas, vystantis svarstymo ir sprendimo galias ir iš esmės intelektualiai rengiantis žmogų brandžiam gyvenimui; 3) esminių žinių ir gebėjimų, reikalingų profesijai, įgijimas; 4) socialinis reiškinys, kuriantis žmogų, kaip asmenybę tuo metu, kai jis bendraudamas sąveikauja su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis.

Inkubatorius – 1) aparatas paukščiams dirbtinai perėti; 2) aparatas, kuriame sudaromos išskirtinai geros sąlygos gyvybei tarpti; 3) perkeltinė prasme – išskirtinai gerų sąlygų sudarymas kuriai nors veiklos sričiai.

Kūrėjas – 1) kuriantis asmuo; 2) asmuo, ką nors naujo nuveikęs mokslo, meno ar kitose srityse.

Meninis ugdymas – būtina žmogaus ugdymo priemonė. Menas – viena reikšmingiausių žmonijos kultūros dalių. Tačiau žmogaus meniniam ugdymui arba ugdymui menu istorijos eigoje buvo keliami nevienodi uždaviniai. Mūsų dienomis meninis ugdymas suprantamas kaip sritis, palankiausia vaiko kūrybiškumui ugdyti. O kaip buvo praeityje?

Antikoje bendravimas su menu turėjo daryti įtaką žmogaus prigimčiai, stiprinti pageidaujamas asmens savybes, auklėti; viduramžiuose – suprasti Dievo darbų tobulumą; renesanse – suteikti malonumą; švietimo epochoje – ugdyti estetinį skonį, dvasią ir moralę. Klasikinės vokiečių filosofijos mokyklos pradininkas Imanuelis Kantas atkreipė dėmesį į tai, kad meno kūrinys – tai menine forma tapęs žmogaus dvasinis pasaulis, todėl jis išreiškia tai, ko negali perteikti nei mokslo sąvokos, nei kalba. Kantui buvo svarbu, kad menu būtų ugdoma žmogaus *vaizduotė ir intelektas*.

Fridrichas Šileris, gvildendamas estetikos problemą, teigė, kad gėrėjimasis grožiu leidžia susieti dvi priešingas žmogaus prigimties puses – *jutimą ir mąstymą*. Anot Šilerio, kai žmogus įsitraukia į meninę veiklą, kai jis tampa meninės formos kūrėju, jis gali įveikti savo asmenybės susiskaldymą, vienpusiškumą – sudėtingomis socialinėmis sąlygomis išsaugoti asmenybės vientisumą. Jis pabrėžė, kad bet koks turinys – tiek moralinis, tiek mokslinis – turi būti estetiškai išreikštas.

Klasikinę filosofinę grožio ir meno sampratą pakeitė priešinga „meno – menui“ (angl. *Art for Art's Sake*) koncepcija, atsiribojusi nuo auklėjamųjų meno funkcijų – menininkai atsidavė individualių kūrybos technikų ieškojimams, jiems mažiau svarbi tapo visuomenės nuomonė. Profesionaliojo meno vietą užliejo galinga populiariojo

meno srovė – reikšmingiausia tapo hedonistinė meno funkcija. Suklestėjo „Pasidaryk pats“ (angl. *do it yourself*) kultūra. Susiformavo elitinio ir masinio meno sampratos. XX a. antros pusės mokiniai tapo apsupti lengvai prieinamo meno, ėmė dominuoti jų stichiška santykio su menu patirtis, konfliktuojanti su tuo, kas patiriama meninio ugdymo pamokose mokykloje.

Tuo metu meno paveikumo ir paskirties klausimus nagrinėjo filosofai egzistencialistai ir fenomenologai. Martinas Haidegeris teigė, kad būties prasmė atsiskleidžia iracionalioje kūrybinėje prigimtyje, todėl menas, greta filosofijos, tampa tobuliausia būties esmės suvokimo forma. Haidegerio koncepcijoje kūrybinė būties prigimtis išgrynintu pavidalu reiškiasi genialiais meno kūriniais.

Žanas Polis Sartras nagrinėja fenomenologines estetinės sąmonės problemas, menininko kūrybos socialinę vertę, menininko asmenybę, kūrybos ištakų bei meninės kūrybos dėsningumą klausimus. Jis teigia, jog menininko kūrybinio potencialo pagrindas yra *vaizduotės ir mąstymo sąveika*. Kūryba padeda menininkui pabėgti nuo priešiško realaus pasaulio į idealų laisvės, fantazijos, meno pasaulį. Tragiškas sąmonės skilimas padeda menininkui įžvelgti kitiems neregimas žmogaus dvasios gelmes. Svarbiausias menininko tikslas – būties pilnatvės jausmo patyrimas. Tikras meno kūrinys suteikia šį jausmą ir kūrėjui, ir jo kūrinių suvokėjui.

Andrė Marlo meno filosofijos koncepcijoje kūryba apibrėžiama kaip egzistencijos pagrindas. Kūryba – tai ne išsilaisvinimas, pabėgimas nuo tikrovės, kaip mąsto kiti filosofai, bet kūrėjo dvasinių galių raiška: būti – vadinasi, prasmingai veikti. Filosofas išskiria dvi meninės kūrybos kryptis: 1) autentišką kūrybą, kurią inspiruoja menininko vidinis pasaulis, kūrybinis polėkis, jo valia; ir 2) kūrybą, sąlygojamą aplinkos poveikių ir vartotojiškų poreikių.

Herberto Rydo koncepcijoje, grįstoje intuityvistine pasaulėjauta, meninė kūryba apibrėžiama kaip menininko intuicijos ir instinkto išraiška, giliausių psichikos sluoksnių atsivėrimas.

Kol filosofai gilinosi į meno kūrybos prigimtį, psichologai analizavo meninio ugdymo poveikį žmogaus tapsmui. Humanistai Karlas Rodžersas ir Abrahamas Maslovas meninę kūrybą įvardija kaip universalią sritį, kurioje gali pasireikšti žmogaus kūrybinės galios. Humanistai demistifikavo kūrybos fenomeną ir teigė, kad kurti gali kiekvienas žmogus. Kognityvistas Hovardas Gardneris, 1983 m. paskelbęs intelektų įvairovės teoriją, pripažino, kad menas yra savitas pasaulio pažinimo būdas, padedantis suvokti jo subjektyviusius, emocinius, jutiminius, jausminius, vertybinius elementus. Gardneris taip pat išryškino kūrybinę meninio ugdymo prigimtį – mene nėra teisingų ir neteisingų atsakymų, čia galima interpretuoti, atrasti ar susikurti naujas asmenines prasmes, ugdyti divergentinį mąstymą.

Ar meno dalykų buvimas ugdymo plane yra savaiminis gėris ir kūrybinių gebėjimų ugdymo garantas? Neuromokslininkai stebi, kad, pavyzdžiui, pasyvus muzikos klausymasis spontaniškai suaktyvina limbinę ir paralimbines sistemas. Pasyvi ar spontaniška meninė veikla labiau susijusi su malonių ar nemalonių emocijų išgyvenimu. Smegenų sritys, atsakingos už aukštesniojo mąstymo operacijas, suaktyvinamos veikiant sąmoningai. Humanistų įkvėptas meninis ugdymas buvo grindžiamas mokinių saviraiška, labiau pasyviu meno „darymu“ arba kūryba „vien rankomis“. Buvo manoma, kad pati meninė raiška, procesas, yra ugdantis veiksnys. Kognityvinės psichologijos nuostatomis grindžiamos meninio ugdymo koncepcijos apibrėžia tam tikras sąlygas, kuomet meninis ugdymas tampa kūrybinio mąstymo ugdymo priemone.

Ralfas Smitas teigia, kad konstruojant ugdymo turinį būtina atsižvelgti į mokinių amžiaus tarpsnių ypatumus. Jis išskiria 5 pakopas: 1) estetinių savybių suvokimas; 2) subtilaus suvokimo ugdymas; 3) meno istorijos

mokymas; 4) pavyzdžių vertinimas; 5) kritinė analizė. Meno dalykų paskirtis, anot Smito, – gerai išugdyti meninį jausmą, per kurį atsiveria erdvė apercepčiniam suvokimui.

Maiklas J. Parsonsas teigia, kad kūrybingumą ir meniškumą lemia mąstymas meno priemonėmis. Šis mąstymas ugdomas per interpretavimą – mokinys turi atskleisti kūrinįje užkoduotas gilumines sąsajas ir prasmes. Interpretuojant meno kūrinį reikia pasitelkti įvairių dalykų žinias.

Marsia M. Iton, Džoana Deivis, Hovardas Gardneris pabrėžia, kad meno pažinimas – tai aktyvus procesas, o kūryba (meno darymas) – atskleidžia meno simbolių sistemos supratimą ir įsisavinimą. Tačiau nepakanka vien „daryti“, būtina apmąstyti ir suprasti, ką darai. Šie autoriai pabrėžia, kad meninio ugdymo turinį reikia sieti su mokiniui aktualių kontekstu, parinkti veiklas, ugdančias kritinį mąstymą. Visi minėti autoriai sutinka, kad meninėje veikloje aktyviai dalyvauja mąstymo procesai ir intuityvusis suvokimas.

Prof. Vaidas Matonis (Matonis, 2000, p. 5), apibendrinamas Jungtinėse Amerikos Valstijose sukurtas šiuolaikinio meninio ugdymo koncepcijas, teigia: „Meninėje veikloje brangintini individualūs pasiekimai, autorystė, netgi unikalumo apraiškos [...] įvairios meninės veiklos sritys lavina ir erdvinį, ir loginį (matematinį), ir žodinį, ir garsinį pasaulio suvokimą, formuoja judėjimo, bendravimo ir savistabos pažintinius gebėjimus. Tad anaipol ne retoriškai klausama, ar meninė vaikų veikla neturėtų tapti mokyklų mokymo plano pagrindu, suponuojančiu geriausias visų pažinimo būdų prielaidas.“ Reikia pastebėti, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose yra atlikta ypač daug meninio ugdymo dalykų mokymosi poveikumo tyrimų ir jų rezultatais grindžiamas nuo 1994 metų gyvuojančių prestižinių HOT mokyklų ugdymo planas. Jose ypač daug dėmesio skiriama meniniam ugdymui (<http://www.higherorderthinkingschools.org/>).

Naujausi reikšmingi įrodymai. 2013 m. buvo paskelbta tyrimo apie meninio ugdymo dalykų mokymosi poveikį bendriesiems mokymosi gebėjimams ataskaita, pavadinta „Menas – menui?“ (angl. *Art for the Art's Sake?*). Šis tyrimas atliktas užsakius Tarptautinio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (<http://www.oecd.org/>).

Tyrimo išvadose teigiama, kad ypač didelį poveikį mokinių intelektui, akademiniam gebėjimams, fonologiniam jautrumui ir žodžių dekodavimo įgūdžiams stiprinti daro muzikinis ugdymas. Teatrinis ugdymas stiprina sakinę kalbą, prisideda ugdam empatiją, emocijų valdymą, tikslų numatymą. Tie mokiniai, kurie mokėsi daug ir skirtingų meninio ugdymo dalykų, demonstravo aukštesnius akademinis pasiekimus nei tie, kurie mokėsi vieno kurio nors meno, ar iš viso nedalyvavo meninėje veikloje. Dailės pamokos stiprina mokinių geometrinį mąstymą, gerina schemų, lentelių ir kitų mokslinių vaizdinių skaitymo gebėjimus. Šokio pamokos ugdo mokinių vizualinį jautrumą ir erdvinį mąstymą. Tyrėjai rado įrodymų, kad mokiniai, aktyviai dalyvaujantys meninio ugdymo veiklose, kelia sau ambicingus mokymosi tikslus, yra labiau atsidavę ir motyvuoti. Įdomiausia tai, kad šis reprezentatyvus metatyrimas nerado įrodymų, patvirtinančių, kad meninis ugdymas plėtoja vaikų kūrybiškumą. Tyrėjai daro prielaidą, kad, tinkamai mokant, kūrybiškumas gali būti bet kurio dalyko objektu. Be to pabrėžiama, kad visose OECD šalyse meninio ugdymo tikslas yra mokinių gebėjimų arba meniškų mąstymo įpročių (angl. *artistic habits of mind*) ugdymas.

Meniniai gebėjimai nėra vien tik atlikimo technikos įvaldymas. Tai ir stebėjimas, įsivaizdavimas, tyrinėjimas, atkaklumas, išraiškingumas, bendradarbiavimas, refleksija. Tai mąstymo, kūrybos ir socialiniai elgesio gebėjimai, kuriuos plėtoja meninis ugdymas. Tyrėjai siūlo vertinti meną ugdymo plane ne dėl sunkiai įrodomo perkeliamaųjų gebėjimų ugdymo, bet dėl tų, tik menine veikla išugdomų mąstymo įgūdžių. Juk visada geriau išmoksime geometrijos per geometrijos pamoką, o ne per šokį. Taigi, meno dalykai ugdymo plane yra reikšmingi

dėl savo autentiškumo. Nes menas suteikia mokiniams kitokį nei mokslinį pasaulio pažinimo būdą, nes tai sritis, kur nėra teisingų ir neteisingų atsakymų, kur jie laisvi tyrinėti ir eksperimentuoti nesibaimindami pasekmių. Nes santykis su menu skatina savistabą ir padeda atrasti asmeninę prasmę.

Kūryba tai aukščiausia žmogaus savarankiškumo ir sąmoningumo forma. Atlikta nemažai psichologinių tyrimų, kuriais siekiama nustatyti išorinius ir vidinius veiksnius, lemiančius kūrybinės veiklos sėkmę ir kūrybos rezultatų kokybę. Dauguma mokslininkų pabrėžia kūrybinei veiklai reikšmingų prigimtinių ir įgytų asmens savybių sąveiką, lemiančią jo kūrybinį potencialą. Asmenybės kryptingumas, veiklos motyvacija, individualūs bendrieji ir specifiniai gebėjimai yra reikšmingos kūrybinių galių raiškos prielaidos. Kokybinei kūrybinės veiklos kaitai būtina šios veiklos patirtis, kurios metu įgyjamas veiklos strategijų žinojimas, kūrybiško mąstymo įgūdžiai, tam tikros srities žinios, taip pat skatinamas emocinis jautrumas, lavėja vaizduotė ir fantazija. Svarbus ir aplinkos vaidmuo – palanki aplinka padeda giliau atsiskleisti asmenybės kūrybiškumui.

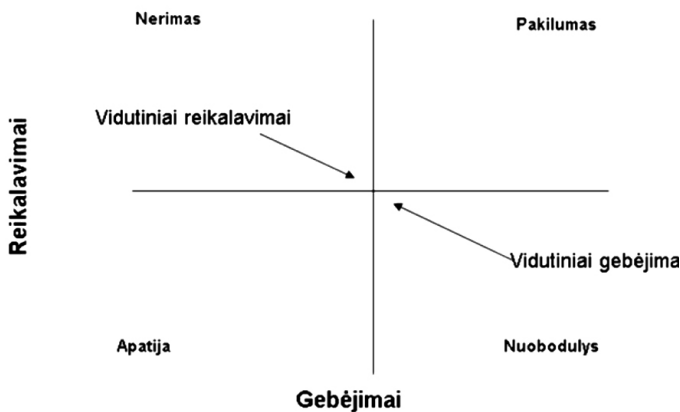
Karlas Rodžersas apibrėžė vidines bei išorines sąlygas, kuriose kūrybiškumas galėtų skleistis geriausiai. Jis teigė, kad kūrybiška asmenybė, kūrybos procesas ir kūrybos rezultatas yra viena.

1 lentelė. Sąlygos, būtinos kūrybiškumui atsiskleisti

Vidinės sąlygos, būtinos kūrybiškumui atsiskleisti	Išorinės sąlygos, būtinos kūrybiškumui atsiskleisti
<ul style="list-style-type: none"> Atvirumas patirčiai: atsivėrimas, tolerancija, savo patirties suvartimas, savęs aktualizavimas, artėjimas prie visuomenės; vidinis vertinimo lokusas: svarbiausia kūrybos sąlyga, atspindinti kūrėjo savasties indėlį į kūrinį; sugebėjimas neįprastai derinti sąvokas ar gaunamos informacijos elementus – kūrėjas turi tarsi žaisti raiškos elementais ir koncepcijomis, kurti jų netikėtus derinius, kadangi žaidybinės prigimties spontaniškoje kūryboje išryškėja intuicija, kūrybinės išvalgos, atrenkama vertingiausioji idėja. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Psichologinis saugumas</i> (visiškai pripažinti individo vertingumą, nevertinant, empatiškai priimti kitą); <i>psichologinė laisvė bei atsakomybė.</i>

Meninis ugdymas ir prigimtiniai mokinių gebėjimai. H. Gardneris atrado, kad egzistuoja keletas intelekto tipų, iš kurių yra ir svarbūs meniniam ugdymui: erdvinis, muzikinis, kinestetinis, kalbinis. Vieni vaikai yra iš prigimties gabūs muzikai, kiti – dailei, dar kiti turi puikius kūno duomenis, tinkamus šokiui ar sportui. Be to, iškyla nevienoda meninių gebėjimų branda. Mokslininkai išskyrė 5 meninio lavėjimo fazes, savitai pasireiškiančias muzikoje ir dailėje. Tai ikisimbolinė (0–2 metai), figūrinė (2–5 metai), scheminė (5–8 metai), taisyklių sistemos (8–15 metų) ir metakognityvioji (15 metų ir daugiau). Teigiama, kad išankstinis raidos psichologijos ypatumų taikymas gali būti žalingas. Meno dalyko mokytojas turi atidžiai stebėti kiekvieno vaiko individualią raidą ir pagal ją kelti gebėjimus ir lavėjimo fazę atitinkančius mokymosi tikslus, parinkti užduotis. Akivaizdu, kad kai mokiniai įžengia į metakognityviąją fazę, spontaniškos meninės raiškos užduotys jiems atrodys juokingos ir nevertos dėmesio. Jei mąstymo reikalaujančias užduotis skirsime jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams – jos atgrasys nuo meninio ugdymo pamokų. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad stipriai išreikštus prigimtinius gebėjimus kuriai nors meno rūšiai

demonstruojantis mokinys meninio lavėjimo fazes peržengs greičiau nei tas, kuris neturi aiškių gabumų. Tad ar gali gabus mokinys mėgautis lengvomis užduotimis? Čia reikia prisiminti Mihailio Šikčenminaili ir Ulricho Šefele sukurtą reikalavimų ir gebėjimų pusiausvyra grindžiamo išgyvenimo ypatumų modelį (1 pav.).

1 pav. Reikalavimų ir gebėjimų pusiausvyra grindžiamas išgyvenimų modelis.

Mokslininkai, tyrinėję gabių įvairiose srityse (meniui ar mokslui) mokinių išgyvenimų ypatumus, teigia, kad meninė veikla daugiau malonumo teikia tiek meniui, tiek mokslui gabiems mokiniams. Jie nustatė, kad mokiniai, atlikdami jų gebėjimus atitinkantį darbą, išgyvena pakilumo jausmą. Kai gebėjimai didesni už vidutinius, o užduotys per lengvos, išgyvenamas nuobodulys, o kai gebėjimai žemesni už vidutinius, o užduotys sunkios, – nerimas. Į apatiją dažniausiai įpuola žemų gebėjimų mokiniai, kuriems užduodamos lengvos užduotys.

Šio tyrimo išvados mums svarbios dviem aspektais: 1) tyrimas įrodo, kaip svarbu mokiniams parinkti jų gebėjimus atitinkančias užduotis. Tinkamos / netinkamos užduotys lemia mokymosi motyvaciją; 2) patvirtinama, kad tikrąjį pakilumą, dar vadinamą srautu (angl. *flow*), gali išgyventi tik tai sričiai gabūs mokiniai.

Taigi, kaip sukurti kūrėjų inkubatorių meninio ugdymo dalykų pamokose? Straipsnyje apžvelgiau įvairius filosofinius, psichologinius, meno filosofijos ir pedagogikos šaltinius. Kiekvienas iš jų suponuoja tam tikras išvadas (apibendrinimus) ir rekomendacijas, galvojant apie meninio ugdymo tobulinimo kryptis.

Išvados

1. Menas visuomet buvo vienas iš filosofijos objektų. Menas neatsiejamas nuo estetinių kategorijų: grožio, gėrio, meistriškumo, tobulumo. Meno kūrybos pagrindas yra vaizduotės ir mąstymo sąveika. Tikras meno kūrinys (šedevras) suteikia pasitenkinimo jausmą ir kūrėjui, ir suvokėjui.
2. Meninis ugdymas suprantamas kaip laukas, skirtas gėriui ir grožiui pažinti, estetinei pajautai, vaizduotei, kritiniam mąstymui (gebėjimui atskirti šedevrą nuo menkaverčio kūrinio), kūrybos gebėjimams ugdyti. Be to, pažymima ir terapinė meno funkcija – užsiėmus meno kūryba žmogus įveikia savo vienusiškumą, išsaugo asmenybės vientisumą, išpildo savirealizacijos poreikį.
3. Meninio ugdymo turinys turėtų būti sąlygojamas psichologinių amžiaus tarpsnio bei meninio lavėjimo fazių. Gebėjimus atitinkantis turinys suteikia mokiniams daug teigiamų išgyvenimų. Didžiausią malonumą iš meninės raiškos jaučia mokiniai, turintys išreikštus gabumus. Meniniam ugdymui turi būti pasitelkiami estetinę pajautą ugduojantys kūriniai. Estetinę pajautą ugdyti gali estetiškai (kiekvienos epochos grožio ir gėrio sampratą atitinkantys) kūriniai. Menkesnės estetiškos vertės kūriniai gali būti pasitelkiami

kaip priemonė, padedanti suprasti, kuo skiriasi vertingi ir masinio vartojimo kūriniai. Meninio ugdymo pamokose turi dominuoti interpretacinės, asmeninės prasmės susikurti skatinančios veiklos. Skatintina ir sąmoninga meno kūryba.

4. Manoma, kad meninis ugdymas prisideda tobulinant akademinius gebėjimus, kūrybiškumą ir kitas bendrąsias kompetencijas, tačiau tam patvirtinti trūksta patikimų mokslinių įrodymų (jų reikia atlikti). Tačiau neabejojama autentiška meninio ugdymo reikšme – menas suteikia mokiniams kitokį nei mokslinį pasaulio pažinimo būdą, sudaro galimybes laisvai tyrinėti ir eksperimentuoti nesibaiminant pasekmių. Santykis su menu skatina savistabą ir padeda atrasti asmeninę prasmę tuomet, kai neapsiribojama tik specifinių meninių įgūdžių šlifavimu. Tuomet, kai skatinamas stebėjimas, įsivaizdavimas, tyrinėjimas, atkaklumas, išraiškingumas, bendradarbiavimas ir refleksija.

Susitarimai (vietoje rekomendacijų)

Susitikimo metodinėje dienoje metu aptarėme ir sutarėme, ką reikia daryti, kad meninio ugdymo pamokos taptų kūrėjų inkubatoriumi:

1. Suprasime meninio ugdymo prasmę ir paskirtį – nesitenkinsime trumpalaikiais tikslais ar madingais metodais.
2. Kelsime aukštus reikalavimus; naudosisime tik aukščiausios meninės vertės kūriniais; ugdysime estetinę nuovoką ir skonį – netoleruosime kičo, menkaverčio repertuaro, nenuolaidžiausime.
3. Kursime pagarbią ir tolerantišką atmosferą, užsitarnausime mokinių pagarbą išmanymu, aktyvumu, entuziazmu, objektyviu, išmaniu komentarų; būsimės sąžiningi ir teisingi – nemuštruosime, nediktuosime, nebausime pažymiu.
4. Paisysime mokinių amžiaus ypatumų, meninio lavėjimo fazių ir užduosime amžių ir gebėjimus atitinkančias užduotis, dirbsime su visais, ne tik su gabiaisiais – užtikrinsime meninių veiklų įvairovę ir pasirinkimo galimybes, nemokysime to paties ir vienodai nuo 1 iki 12 klasės.
5. Sudarysime sąlygas mokiniams pasirinkti repertuarą, kūrybos temą, techniką, būdą, skatinsime įsigilinti, interpretuoti, atskleisti savo asmeninį požiūrį, išsakyti savo nuomonę, argumentuotai ginčytis – nenurodinsime, ką ir kaip reikia padaryti, neprimesime savo supratimo, skonio.
6. Mokysime kūrybos žingsnių (mokymosi strategijų) – nepaliksime mokinių intuityviai ieškoti išeities.
7. Mokysime atlikti užduotį nuosekliai ir įdėti pastangų, visada klausime: „O kaip kitaip būtų galima?“, neleisime pasitenkinti minimumu.
8. Skatinsime mokinius pačius ieškoti informacijos, ją analizuoti, sisteminti, lyginti dirbant grupėmis ar poromis; diskutuosime ir asmeniniu pavyzdžiu tobulinsime mokinių kalbą – nediktuosime informacijos ir neprašysime konspektuoti.
9. Skatinsime mokinius patirti meną gyvai, bent kartą patys su jais aplankysime meninį įvykį – neapsiribosime tik klasės aplinka.
10. Patys tobulėsime, skaitysime, lankysime meninius įvykius, mokysimės – laikysime ranką ant meno pasaulio aktualijų pulso, būsimės atviri naujovėms – nesitenkinsime tuo, ką jau buvome išmokę.

Literatūra

1. Duoblienė L. *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba, 2006.
 2. Grakauskaitė-Karkockienė D. *Kūrybos psichologija*. Vilnius: Logotipas, 2002.
 3. Jameson F. *Kultūros posūkis: rinktiniai darbai apie postmodernizmą (1983–1998)*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002.
 4. Maslow A.H. *Būties psichologija*. Vilnius: Vaga, 2011.
 5. Matonis V. *Meno dalykų pedagogo profesinės tapatybės kismas (sociokultūrinių ir psichokultūrinių prielaidų analizė)*. Metodinė priemonė. Vilnius: Edukologija, 2013.
 6. *Menas ir estetinis auklėjimas*. Sud. H. Kobeckaitė. Vilnius: Mintis, 1989.
 7. Morkūnienė J. *Humanizmas. Filosofinės teorijos metmenys*. Vilnius: Leidybos centras Baltis ECO, 1995.
 8. Online Colleges. *10 Salient Studies on the Arts in Education*. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.onlinecolleges.net/10-salient-studies-on-the-arts-in-education/> (žiūrėta 2015-09-08).
 9. Ricoeur P. *Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*. Vilnius: Baltos lankos, 2000.
 10. *Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos*. Meninio ugdymo teorija JAV. Sud. V. Matonis. Vilnius: Enciklopedija, 2000.
 11. Winner E., Goldstein T. R., Vincent-Lancrin S. *Arts for Art's sake?: The Impact of Arts Education*. Education research and Innovation, OECD Publishing. 2013. Prieiga per internetą: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/art-for-art-s-sake_9789264180789-en#page1 (žiūrėta 2015-09-10).
-

VII dalis

IKIMOKYKLINIS, PRIEŠMOKYKLINIS IR PRADINIS UGDYMAS

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJOS UGDYMAS PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Regina Beinorienė, *Kauno lopšelio-darželio „Vaikystė“ direktorė*

Igyvendinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektą „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, 2014 m. buvo atnaujinta *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. Atnaujintas priešmokyklinio ugdymo turinys jau pradedamas diegti priešmokyklinio ugdymo programas vykdančiose ugdymo įstaigose. Planuojama, kad nuo 2016 m. rugsėjo priešmokyklinis ugdymas bus privalomas visiems vaikams, kuriems tais kalendoriniais metais sukanka 6 metai.

Kokias naujoves pedagogams ir tėvams atneša Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa?

Atnaujinta programa orientuoja pedagogus profesionaliai atsižvelgti į kiekvieno vaiko patirtį, galias ir ugdymosi poreikius. Akcentuojama vaiko pažinimo, jo poreikių pripažinimo ir tenkinimo bei ugdymąsi skatinančios aplinkos svarba. Pabrėžiama tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu, aktyvia partneryste ir atsakomybe, pagarba vienas kito poreikiams ir interesams, priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimo reikšmė.

Naujoje programoje akcentuojamas aktyvaus vaiko dalyvavimo ugdymosi procese užtikrinimas. Rekomenduojama taikyti aktyvaus patirtimi grįsto mokymo ir mokymosi metodus, kūrybiškai derinti vaikų spontanišką ir pedagogo inicijuotą veiklą, skatinti ir palaikyti vaiko iniciatyvą, mokymosi motyvaciją.

Pažymėtina programos naujovė yra tai, kad turime pripažinti kasdienį vaiko gyvenimą grupėje kaip neatsiejamą ugdymo turinio dalį. Tai reiškia, kad turime peržiūrėti kasdieninę veiklą ir įvairius jos momentus labiau išnaudoti vaikų gebėjimų ugdymuisi (pasirengimą veiklai, valgymui, poilsiui, veiklos ar žaidimo vietos sutvarkymą, tarimąsi dėl taisyklių, kylančių problemų sprendimą, grupės ar lauko aplinkos kūrimą ir kt.).

Priešmokyklinio ugdymo siekis – vaiko socialinė, sveikatos, pažinimo, komunikavimo ir meninė kompetencijos. Suskirstymas į atskiras kompetencijas yra sąlyginis, siekiant aiškiau apibrėžti ir išskleisti kompetencijų turinį. Ugdymosi procese vienu metu plėtojamos kelios tarpusavyje susijusios vaikų kompetencijos. Optimalus (pagal individualias galias) kompetencijų lygis sudaro ir užtikrina kiekvieno vaiko mokyklinę brandą.

Priešmokyklinio ugdymo programa pateikiama kartu su priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų turinio dėmenų aprašu ir ugdymo gairėmis. Tai turėtų padėti ugdytojams tikslingiau planuoti kiekvieno vaiko ugdymosi procesą ir parinkti tam tinkamas ugdymosi veiklas bei metodus.

Plačiau aptarsime komunikavimo kompetenciją.

Komunikavimo kompetenciją sudaro:

- kalbos suvokimas ir kalbėjimas;

- skaitymo ir rašymo pradmenys.

Įgyvendinus programą, kalbos suvokimo ir kalbėjimo srityje laukiama, kad vaikas norėtų bendrauti, bendradarbiauti ir mokytis, gebėtų suprasti kitus, išreikšti save ir būti suprastas, bendraudamas vadovautūsi etikos ir etiketo taisyklėmis.

Programos ugdymo gairėse pateikiama įvairių idėjų vaikų veikloms. Jose dalyvaudamas vaikas ugdysis kalbos suvokimo ir kalbėjimo gebėjimus. Pripažįstant šiuolaikinių informacinių technologijų įtaką vaikų patirčiai, tebėra itin aktualūs tradiciniai metodai, skatinantys vaiką išgirsti ir suprasti kitą, išsakyti savo mintis, kalbėti drąsiai ir aiškiai. Tad ugdymosi procese reikšmingas tokių metodų taikymas kaip:

- pokalbis su vaiku;
- skaitymas vaikui;
- diskusija;
- vaikų pasakojimai, pristatymai, ką sukūrė, nuveikė;
- vaidyba, improvizavimas;
- mokymasis bendrauti išvykose (knygyne, muziejuje ir kt.);
- informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimas bendraujant.

Vaiko kalbėjimo ir rašymo formavimuisi ypač veiksmingas garsiai skaitomų tekstų klausymasis, nes vaiko žodynas priklauso nuo to, kokius žodžius jis girdi savo aplinkoje. Jei vaikui paaiškinsime nesuprantamus ar mažai suprantamus žodžius, posakius, aktyvinsime jo pasyvųjį žodyną, t. y. žodžius, kuriuos jis supranta, bet kalbėdamas dar nevartoja.

Šio amžiaus vaikai yra labai aktyvūs dalyvaudami dialoguose ir sakydami monologus – jie gyvai pasakoja patirtą įvykį, nori pasidalyti savo įspūdžiais. Svarbu, kad kasdienėje veikloje būtų pastebimi ir palaikomi vaikų bandymai patiems tartis ir skirstytis veiklomis, spręsti kylančias problemas, drąsiai reikšti savo mintis, jausmus, nuomonę, dalytis sumanymais. Labai svarbu, kad per visą vaikų ugdymosi procesą būtų kuriama ir palaikoma bendravimui ir bendradarbiavimui palanki emocinė aplinka.

Ugdant vaiką priešmokyklinėje grupėje siekiama, kad jis įgytų šių skaitymo ir rašymo pradmenų: domėtūsi knygomis ir kitais rašytiniais šaltiniais, turėtų poreikį ir bandytų skaityti bei rašyti, jaustų skaitymo ir rašymo džiaugsmą, domėtūsi kultūros reiškiniams, pats bandytų kurti.

Kaip šiandien vaikai mokosi skaityti ir rašyti? Turbūt vieno atsakymo nėra, nes skaitymo ir rašymo pradmenų formavimuisi svarbi kiekvieno vaiko patirtis, kurią dabar ypač veikia informacinės technologijos.

Rengimas skaityti priešmokyklinėje grupėje yra orientuotas į sėkmingą skaitymą mokykloje. L. Vygotskis teigia, kad mokymas skaityti ir rašyti turi natūraliai įeiti į vaikų žaidimus. Kaip vaikai patys išmoksta kalbėti, taip jie patys turi išmokti skaityti ir rašyti. Įrodyta, kad vienas svarbiausių veiksnių, leidžiančių numatyti vaikų skaitymo sėkmę, yra fonologinis supratimas. Tai gebėjimas atpažinti besirimuojančius žodžius, išskaidyti žodį skiemenimis, suskaičiuoti žodžio skiemenis, sujungti garsus į žodį, suskaičiuoti žodžio garsus, rasti pirmą žodžio garsą ir kt. Šia prasme svarbūs įvairūs kalbos žaidimai, vaikams aktualių užrašų, plakatų ar skelbimų renginiam susikūrimas, taip pat informacinių stendų, užrašų skaitymas per išvykas ir pan. Vaikai skatinami savo išgyvenimus, patirtį, mintis perteikti įvairiausiais būdais (pvz., rašant laiškus, žinutes, palinkėjimus).

Labai svarbu, kad būtų nuolat skatinama vaiko motyvacija skaityti ir rašyti. Vidinis džiaugsmas, lydintis veiklą, sėkmės jausmo išgyvenimas, šiltas bendravimas su pedagogu, geri santykiai su bendraamžiais, turtinga

kalbinė aplinka, žadinanti vaikų smalsumą skaityti ir rašyti – visa tai ir daug kitų veiksnių padeda stiprinti vaikų motyvaciją skaityti ir rašyti. Grupės aplinkoje turėtų būti nuolat atnaujinama rašytinė informacija, rūpinamasi, kad grupėje būtų įvairių leidinių (knygų, vaikų žurnalų, enciklopedijų, žodynų), išnaudojamas vaiko domėjimasis kompiuterinėmis technologijomis.

Skatinami bet kokie vaikų bandymai skaityti (pvz., patiekalo recepto užrašymas ir skaitymas draugams, knygečių, komiksų, žaidimų, istorijų kūrimas, grupės veiklos planavimas ir užrašymas visiems matomoje vietoje).

Komunikavimo kompetencija, kaip ir kitos priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijos, ugdoma integraliai, yra vienodai svarbi ir išskiriama tik sąlyginai. Komunikavimo ir visų kompetencijų ugdymosi būtina siekti kryptingai, apgalvojant, kokių žinių ir gebėjimų vaikas įgis, dalyvaudamas vienoje ar kitoje veikloje. Svarbu numatyti realius kiekvienam vaikui kompetencijų ugdymo(si) tikslus, parinkti vaikui labiausiai tinkančius būdus ir metodus, priemones, ugdymo turinį, išvelgti daromą pažangą ir padėti siekti mokyklinės brandos.

Literatūra

1. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
2. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. 2002.
3. Augustinienė A., Burinskienė R., Kajokienė I. *Priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbos įgūdžių ugdymas taikant edukacines technologijas*. Kaunas: Šviesa, 2013.
4. Jankauskienė L. Link kokybiško ir visiems vaikams prieinamo ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo. *Švietimo naujienos*, 2014 m. spalio, Nr. 9 (342).
5. Augustaitė J. Pokalbis apie atnaujintą Priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą su darbo grupės dalyvėmis. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/specialistams/pokalbis-apie-atnaujinta-priesmokyklinio-ugdymo-bendraja-programa-su-darbo-grupes-dalyvemis/20514>.

PRADINIŲ KLASIŲ MOKINIŲ SKAITYMO GEBĖJIMŲ GERINIMAS

Marija Bareikienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus
Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė*

Skaitymo gebėjimų ugdymas svarbus visose mokymosi pakopose, tačiau pradinėje mokykloje jam skirtinas ypatingas dėmesys. Skaitymas yra universalus gebėjimas, be kurio neįmanomas mokinio asmeninis brendimas, pažintinė veikla, apskritai jo dalyvavimas bendruomenės bei visuomenės gyvenime. Kad galėtų sėkmingai mokytis įvairių dalykų ir nuolat mokytis vėliau, mokiniai turi tapti sąmoningais savarankiškais skaitytojais, gebančiais susirasti, atsirinkti, kritiškai vertinti įvairaus pobūdžio tekstus, apmąstyti skaitant įgytą informaciją, idėjas.

Pradinėje mokykloje vienodai svarbūs du skaitymo aspektai: mokėjimas skaityti (gebėjimas iškoduoti, skaitymo technika) ir teksto supratimas. Skaityti mokomasi taikant garsinį (fonologinį) ir žodinį (ortografinį) būdus. Mokantis skaityti vadinamuoju garsiniu būdu žodis nagrinėjamas paraidžiui: atpažįstama raidė, ji siejama su garsu, garsai jungiami, suprantama išstarto žodžio reikšmė. Taikant žodinį būdą žinomos rašybos žodis vizualiai

atpažįstamas kaip grafinė visuma („fotografija“). Jis neskaidomas į atskirus elementus. Skaitant bet kuriuo būdu svarbu skatinti mokinius skaityti tekstą antrą kartą, taip padedant geriau suvokti žodžių reikšmes ir suvokti viso kūrinio prasmę.

Šiame pranešime plačiau nagrinėjamas teksto suvokimo aspektas.

Iš esmės skaitymo procesas apima šiuos kognityvinius skaitytojo veiksmus: informacijos radimą, tiesioginių išvadų darymą, analizavimą, interpretavimą ir vertinimą.

Tiesiogiai pasakytos informacijos radimas suprantamas kaip mokinio gebėjimas nustatyti atsakymui reikalingos informacijos vietą tekste. Reikiama informacija sutelkta frazės, sakinio arba kelių sakinių ribose. Tiesiogiai tekste pateiktos informacijos ieškojimas nereikalauja aukštesnio lygio abstraktaus mąstymo. Tai dažnai automatinis teksto supratimas, nereikalaujantis gilesnės analizės, interpretacijos, išvadų, pvz., rasti konkrečias mintis, apibrėžimus, žodžius ar frazes, esminį sakinį arba pagrindinę mintį, atvirai pateiktą tekste, atrinkti informaciją, kuri yra svarbi konkrečiam skaitymo tikslui.

Daryti tiesiogines išvadas mokinys mokosi siedamas pateikiamą informaciją. Čia turimos galvoje tokios išvados, kurioms padaryti nereikia papildomos informacijos. Jos yra tiesiogiai susijusios su tekstu. Mokinys ugdo gebėjimus susieti kelias idėjas, pamatyti ryšį, apibendrinti, pvz., padaryti išvadą, kad vienas įvykis sukėlė kitą, t. y. rasti priežastį ir padarinį, suvokti, kokia yra kelių argumentų pagrindinė mintis, suformuluoti aiškiai tekste matomą apibendrinimą, paaiškinti ryšį tarp dviejų veikėjų.

Interpretuodamas skaitytojas aprėpia jau ne tik frazę ar sakinį, bet didesnę teksto atkarpą arba visą tekstą. Savo supratimą jis atskleidžia integruodamas asmeninę patirtį, pasaulio suvokimą ir teksto prasmę. Tai jau ne tik tiesioginis teksto idėjų suvokimas, bet ir tam tikros savo patirties ar supratimo apie pasaulį panaudojimas. Tai labai natūralus procesas: kai skaitome, integruojame perskaitytą informaciją į tą, kurią jau turime sukaupę, remiamės jau turima mūsų informacija ar supratimu, suvokdami kokį nors naują tekstą. Mokiniai mokosi suformuluoti bendrą teksto idėją ar mintį, palyginti įvairių tekste pateikiamą informaciją, pajusti kūrinio nuotaiką, paaiškinti tekste pateiktos informacijos pritaikymą realiame pasaulyje ir pan.

Teksto turinio ir raiškos vertinimas suprantamas kaip gebėjimas formuluoti savas išvadas. Galvoje turimas žvilgsnis į tekstą „iš šalies“. Mokinys kaip skaitytojas išsako savo požiūrį į tekstą, pvz., įvertinti, ar tokie įvykiai išties galėtų atsitikti, paaiškinti, kaip autoriui pavyko sukurti netikėtą pabaigą, įvertinti tekste pateiktos informacijos aiškumą, suvokti autoriaus nuomonę ir pan. Mokinio požiūris gali būti neutralus, teigiamas arba neigiamas, objektyvus ar subjektyvus.

Daugelis teksto suvokimo gebėjimus tyrinėjančių mokslininkų pabrėžia, kad geri skaitytojai skaito tekstą labai aktyviai: prieš skaitydami peržvelgia teksto visumą, mėgina numatyti, kas tekste bus kalbama, stebi, ar jų numatymas pasitvirtina, sieja teksto informaciją, idėjas su tuo, ką žino, yra patyrę, abejoja, keičia savo turimas žinias, jeigu jos neatitinka skaitomų dalykų, aiškinasi nežinomų žodžių reikšmę remdamiesi kontekstu, išskiria pagrindines idėjas ir svarsto, kaip jomis galėtų pasiremti sprendami problemas, remiasi teksto struktūra ir t. t. Neįgudę skaitytojai to nedaro.

Gerai skaitytojai taip pat atpažįsta situacijas, kai jiems tekste kas nors neaišku, ir taiko įvairias strategijas,

kad įveiktų sunkumą. Tai dažnai vadinama supratimo savikontrolė arba savistaba. Šių strategijų turi būti mokomasi, mokytojas turi aiškiai parodyti, kada ir kaip šios strategijos taikomos, mokiniai, mokytojo vadovaujami ir padedami, mokosi taikyti šias strategijas skaitymo veikloje, kol tampa savarankiškais sąmoningais skaitytojais. Todėl teksto suvokimo gebėjimų ugdymas šiandienos mokykloje grindžiamas požiūriu, jog skaitymas yra procesas, kuriam vykstant skaitytojas aktyviai ieško prasmės. Kad galėtų suvokti skaitomus tekstus, skaitytojas turi remtis jau turimomis žiniomis bei patirtimi (šią patirtį siekiama suaktyvinti veiksmais prieš skaitymą), nuolat stebėti ir koreguoti savo suvokimą (veikla skaitant) ir žinoti, kokiais būdais galima tai padaryti (skaitymo strategijos), bei apmąstyti, ką perskaitė, susieti naują patyrimą su jau turimu (veikla po skaitymo). Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad skaitymas yra socialinis procesas: prasmės paieškos veiksmingesnės tada, kai sudaromos galimybės diskutuoti su kitais.

Literatūra

1. Lietuvių kalbos bendrosios programos projektas. 2015. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/>.
 2. *Mokymas skaityti Europoje: kontekstas, politika ir praktika*. Švietimo, garso ir vaizdo bei kultūros vykdomoji įstaiga, 2011.
 3. *Mokinių kūrybiškumo ugdymo lietuvių (gimtosios) kalbos pamokose metodika*. Vilnius: VšĮ Šiuolaikinių didaktikų centras, 2013.
 4. Buehl D. *Interaktyviojo mokymosi strategijos*. Vilnius: Garnelis, 2004.
 5. Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas PIRLS 2011. Ataskaita. 4 klasė. Nacionalinis egzaminų centras, 2012.
 6. Into the Book: Teaching Reading Comprehension Strategies. Prieiga per internetą: <http://reading.ecb.org/>.
-

VIII dalis

LIETUVIŲ KALBA IR TAUTINIŲ MAŽUMŲ GIMTOJI KALBA

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJOS IR UGDYMO PLĖTOTĖS CENTRO PARAMA LIETUVIŲ KALBOS MOKYTOJAMS

Nida Poderienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė*

Švietimo ir mokslo ministerija kartu su Ugdymo plėtotės centru (UPC) 2015–2016 m. m. lietuvių kalbos mokytojų kvalifikacijai tobulinti per vasaros atostogas numato tris mokymų sesijas. Jos skirtos mokytojams, dirbantiems mokyklose tautinių mažumų mokomąja kalba, ir metodinių būrelių pirmininkams. Be to, kaip ir anksčiau, veiks virtuali mokymo aplinka „Lituanistų avilys“ (<http://smm.vma.emokykla.lt>), kuris 2015–2016 m. m. turės šias akredituotas programas: „Literatūros mokymas 5–10 ir 11–12 klasėse“, „Raštingumo ugdymas“, „Kūrybinis rašymas“ ir „Rašinių vertinimas ugdymo proceso metu“. Šių metų lektoriai: prof. habil. dr. V. Daujotytė-Pakerienė, doc. dr. B. Dobrovolskis, mokytojai ekspertai V. Dailidienė, O. Baumilienė ir S. Eitminavičius.

Planuojame kas mėnesį transliuoti trumpas rekomendacijas per „Mokytojo TV“, reaguodami į kalbos pokyčius (Lietuvių kalbos instituto duomenys); aptardami mokymo sėkmes ir nesėkmes, pateikdami metodinių sprendimų (pokalbiai su Lietuvos edukologijos universiteto metodininkais ir mokytojais ekspertais); analizuodami pavykusias pamokas ir pan.

UPC „Ugdymo sode“ skelbiama nauja mokomoji medžiaga: diktantų (<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2986>) ir atpasakojimų (<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2987>) rinkiniai. Greitai turėtų pasirodyti ir skaitymo gebėjimų ugdymo užduočių rinkiniai, parengti UPC. Mokytojus taip pat prašome atsiųsti savo sukurtas įvairias užduotis – jos bus skelbiamos UPC „Ugdymo sode“.

Prašome naudotis skaitmeniniais mokymosi objektais 5–6, 7–8, 9–10 ir 11–12 klasėms (<http://portalas.emokykla.lt/Puslapiai/SMP.aspx>). Galite pasinaudoti ir metodine medžiaga, skirta ugdyti bendrąsias kompetencijas. Ji skelbiama „IQES online Lietuva“ (<https://iqesonline.lt>). Pagrindinių autorių kūriniai pamažu keliami į „Šaltinių bazę“ (<http://www.saltiniai.info>). Dirbant su gabiais mokiniais tikrai pravers lietuvių kalbos ir literatūros olimpiadų užduočių bankas, kurį rasite olimpiadoms skirtame interneto puslapyje (<http://www.olimpiados.lt/index.php/biblioteka#Filologija/Lietuvi%C5%B3%20gimtosios%20kalbos%20ir%20literat%C5%ABros%20olimpiada>).

UPC „Ugdymo sode“ (<https://sodas.ugdome.lt>) Ugdymo turinio skyriaus metodininkai nuolat skelbia mokomąją ir metodinę medžiagą. Mokytojus kviečiame teikti savo darbus. Originalūs kalbos ir (ar) literatūros mokymo metodai (būdai) bus pavadinti juos atsiuntusio mokytojo vardu, pvz., *Augutės Liutkevičienės kontekstų mokymo metodas*. Be to, bendradarbiavimas nacionalinio lygmens portale yra svarbus mokytojo kaip dalyko specialisto atestacijai.

Kaip žinome, Pagrindinio ugdymo lietuvių kalbos ir literatūros programa yra atnaujinta. Pagal ją nuo 2016 m. rugsėjo pradėsime dirbti 5, 7 ir 9 klasėse. Todėl planuojame, kad ilgalaikiai planai 5, 7 ir 9 klasėms bus paskelbti UPC interneto svetainėje iki 2016 m. balandžio mėn.

Primename, kad galite pasinaudoti Bendrųjų ugdymo planų teikiamomis galimybėmis: iš 3-jų papildomų valandų 1-ą valandą skirti lietuvių kalbai; sudaryti mobilias mokinių grupes (jei pasiekimai žemi); neformaliojo

ugdymo laiką skirti skaitovų, žurnalistų ir kitiems būreliams. Taip pat atmintina, kad yra galimybė užsisakyti iš leidyklų pagrindinę privalomąją literatūrą ir formuoti stambių kūrinių biblioteką. Mokyklos gali užsisakyti ne tik vadovėlius, bet ir programinius kūrinius.

UPC metodininkai yra pasirengę vykti į regionus ir teikti metodinę pagalbą lituanistams tų mokyklų, kuriose mokinių pasiekimai žemi. Informaciją apie tokį poreikį, t. y. prašymą atvykti, prašome siųsti el. p. Nida.Poderiene@smm.lt.

MOKINIŲ RAŠINIŲ KALBOS TYRIMŲ REZULTATAI IR REKOMENDACIJOS LITUANISTAMS

Aurelija Tamulionienė, *Lietuvių kalbos instituto Bendrinės kalbos skyriaus mokslo darbuotoja*

Solvita Labanauskienė, *Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centro jaunesnioji mokslo darbuotoja*

Pastaruoju metu vis dažniau viešai diskutuojama apie mokinių raštingumą. Mokytojai kaip susitarę tvirtina, kad mokinių gebėjimas lietuviškai reikšti mintis, pasakyti esmę, logiškai mąstyti ir, žinoma, be klaidų rašyti, tiesiog akyse menksta. Neretai ši situacija pristatoma kaip sunkiai sprendžiama.

Šios viešos diskusijos apie susidariusias problemas paskatino ir Lietuvių kalbos instituto mokslininkus imtis mokinių kalbos tyrimų. Nuo šių metų Institute įkurta Mokyklinės lituanistikos grupė, kurioje dirbantys mokslininkai, gavę Nacionalinio egzaminų centro leidimą, nagrinėja 2014 m. valstybinio lietuvių kalbos ir literatūros egzamino rašinių kalbą.

Iki šio laiko išnagrinėti du šimtai rašinių. Dalis rašinių atsirinkti atsitiktiniu būdu, t. y. nebuvo žiūrima lyties skirtumų, taip pat vietovės, iš kur kilę rašinių autoriai. Kita dalis rašinių yra iš Alytaus apskrities. Kadangi imtis nėra reprezentatyvi, minimi polinkiai turėtų būti laikomi tik žvalgomojo pobūdžio ir naudojami tolesnėms prielaidoms kelti. Dėl šios priežasties nėra pateikiami ir detalūs kiekybinės analizės rezultatai.

Remiantis preliminariais tyrimo rezultatais, pagal dažnumą analizuojami įvairūs rašybos, skyrybos, sintaksės klaidų atvejai.

Rašybos klaidos

Rašiniuose daugiausia rasta balsių ir dvibalsių rašybos klaidų: ilgųjų ir trumpųjų balsių *i-y*, *u-ū* rašybos klaidų (*Mano manymu puikus pavizdys <...>. Šiame kurinyje galima pastebėti gilius prisiminimus <...>¹²*), balsių ir dvibalsių painiojimo klaidų (*Ar meilė suteikia žmogaus kasdienybei kilnumo? Žmogus yra prie kažkuo prisirišęs <...>*). Rašiniuose labai dažnai painiojamos *e* ir *ė* raidės (*<...> tokiu atveju brolis neišsiverstų vienas <...>*), rečiau klystama rašant *e* ir *ia* žodžių galūnėse ar po priebalsės *j* (*<...> atsipalaiduojame, prisisiame naujų jėgų ir minčių <...>. <...> kodėl žmogūja gyva tai, ko jau senai nėra?*).

Rašiniuose pastebėta daug nosinių balsių rašybos klaidų. Didžiąją dalį šių rašybos klaidų sudaro nosinių balsių rašyba galūnėse (*Viena diena, ji susitinka su tėvu <...>. Grįže badavo, kas naktį ieškojo vis naujo būsto <...>. Meilė*

12 Pavyzdžių kalba netaisyta, analizuojami atvejai pažymėti raudonai.

*savo gimtąjį šalį padaro žmogų kilniu <...>). Daug mažiau nosinių balsių rašybos klaidų pastebėta žodžių šaknyse ar priešdėliuose (<...> *siūsdavo maisto savo mylimiesiems <...>. Jei būtų drasesnis, būtų su savo mylimąja.*). Atskirai minėtina ir grupė žodžių, kurių nosinių raidžių rašymą sunku paaiškinti (<...> *šiais laikais mes žengiame žingsnį atgal <...>. <...> parodo kaip mes turime mylėti savo kraštą, savo tikėjimą. Vaikas, susidaręs idealaus vagies įvaizdį <...>).**

Kita rašybos klaidų grupė – žodžių rašymas kartu ir atskirai. Daugiausia klaidų daroma rašant neiginį *ne* (*Nekartą emigravo svetur dirbo liftininku <...>. Neveltui Maironis vadinamas <...>*), dalelytes (*Ar gi reikia griauti sau gyvenimą <...>. <...> šeimininkas vistiek jį paskandino.*).

Didžiųjų raidžių rašybos klaidų dažniausiai daroma rašant pavadinimus, tikrinius žodžius (*Galėčiau pateikti kūrinį „Dėdės ir Dėdienės“*. Parašė eilėraštį, kuris po nepriklausomybės atkūrimo tapo *lietuvos himnu*).

Dar viena rašybos klaidų grupė – taškų rašymas ant *i* (rečiau ant *j*), paukštelių rašymas ant *č*, *š*, *ž* (<...> *taciau visada dvasiskai jis jos širdyje. <...> dažnai kenčia maisto nepriteklių <...>*).

Palyginus nedaug priebalsių rašybos klaidų. Daugiausia jų daroma ten, kur supanašėję priebalsiai (*Taigi pareigos jausmas yra iš svarių priešasčių* kodėl žmoguje gyvuoja atsiminimai. Ši jauna poetė savo meilę aprašo eilėračiuose.).

Skrybės klaidos

Dažniausiai kableliais neišskiriami šalutiniai dėmenys (*Taigi atmintis, kuri saugo mūsų prisiminimus viduje, yra be galo svarbi <...>. Jis gali mėgautis viskuo, kas miške auga, užusti jo skleidžiamą kvapą.*)

Neretai klystama skiriant vienaarūšės sakinio dalis. Vienarūšės sakinio dalys išskiriamos iš abiejų pusių (*Kiekvienas jausmas, daiktas, turi ir gerų, ir blogų savybių.*), atskiriamos nesikartojančiais jungtukais sujungtos vienaarūšės sakinio dalys (*Žmogus kilnus – reiškia nuoširdus, ištikimas, bei mylintis.*)

Rašiniuose dažnai neskiriami (arba išskiriami iš vienos pusės) išplėstiniai pažyminiai po pažymimojo žodžio (<...> *stovintys ginkluoti sargai, saugantys tvarką, atimdavo bet kokias viltis <...>. <...> vaizdai bei skaudūs išgyvenimai, gyvuojantys pagrindinio herojaus mintyse <...>*)

Kableliais ne visada išskiriamos aiškinamosios sakinio dalys (*Žmonių yra visokių: aukštų, žemų, protingų ir neprotingų, bet visi jie yra skirtingi <...>*), įterpiniai (*Pavyzdžiui, kai du žmonės myli vienas kitą <...>*). Dar viena būdinga skyrybos klaida – kablelis vietoj praleistos tarinio jungties prieš žodelį *tai* (*Meilė, tai stiprus jausmas <...>*).

Rašiniuose gausu nereikalingų skyrybos ženklų. Tokiais atvejais kablelis dažniausiai rašomas tarp veiksnio ir tarinio (<...> *Tilius, besąlygiškai išmyli jaunutę, šviesiaplaukę, vėjavaiškią Agnę.*). Dėl tokios skyrybos dažnai būna nelengva suvokti sakinio mintį.

Sintaksės klaidos

Pati dažniausia klaida – netaisyklingas būdvardiškųjų žodžių įnagininko vartojimas vietoj dvejetainių linksnių. Daugiausia rasta atvejų, kai būdvardžių (ir būdvardiškai vartojamų žodžių) įnagininkas būviui reikšti vartojamas vietoj: a) vardininko (*Visais laikais žmogus stengėsi būti doru, kilniu* (= doras, kilnus); b) naudininko (*Laikas praleistas kartu suteikia drąsos žengti pirmyn, leidžia jaustis pakylėtu* (= pakylėtam) <...>); c) galininko (*Meilė šiems vaikams, bei meilė Severjaj, darė jį laimingu, kilniu, geru* (= laimingą, kilnų, gerą).

Iš linksnių klaidų dar minėtinas sustabarėjęs vietininkas *vardan ko*, kuris nevartotinas tikslui, priešasčiai ar veiksmo pagrindui reikšti (*Vienas iš kilnumo požymių – laimės paaukojimas vardan kito* (= dėl kito). Rašiniuose pasitaiko

neteikinių vertinių, pavyzdžiui, *pasekoje* (*Mano nuomone, blogoji meilės pusė yra aistra, kurios pasekoje* (= dėl ko) *atsiranda neištikimybė*).

Pastebėta, kad netaisyklingai vartojami polinksniai *dėka*, *(su) pagalba* (*Proto dėka* (= Protaudami, mąstydami), *mes gerai apsvarstome, pasirenkame geriausių išėjties variantą*).

Moksleiviai neapdairiai vartoja padalyvius. Jie negali reikšti šalutinio tam pačiam veikėjui priklausančio veiksmo (*Net jei be galo nori tai pamiršti, prisiminimas, it grandinė prirakinta prie kojos, seka paskui tave, nepaisant* (= nepaisydama) *kur eisi*).

Pasitaiko nemažai atvejų, kai mokiniai šalutiniams laiko sakiniams jungti rašiniuose vartoja tarminį, žemaičiams būdingąrieveiskmį *kuomet* (*Kuomet* (= Kai) *Mykoliukas išimylėjo Severiutę, jis ją garbindavo grodamas skripkele*).

Šis tyrimas rodo, kad mokiniai ne visada moka taisyklingai parašyti atskirus žodžius, netaiko taisyklių. Mokiniais ypač trūksta skyrybos, sintaksės, rašybos įgūdžių. Neraštingumo priežastys yra, matyt, pačios įvairiausios: švietimo politika, mokinio kalbinės nuostatos, informacinės technologijos, mus supanti aplinka ir t. t. Daug klaidų daroma dėl pačių taisyklių ir jų išimčių gausos.

LIETUVIŲ LITERATŪROS UGDYMO TURINIO ATNAUJINIMAS 5–10 KLASĖSE: DARBAS SU LITERATŪROS TEKSTU

Dainora Eigminienė, *Vilniaus šv. Kristoforo gimnazijos mokytoja ekspertė*

„Lietuvių kalbos ir literatūros dalyko pagrindinėje mokykloje paskirtis – suteikti mokiniams humanitarinio išsilavinimo pagrindus, būtinus jauno asmens moralinei, kultūrinei, tautinei bei pilietinei brandai.“ (Programos projektas, 2015, p. 2)

Kas iš esmės nauja, kitaip programoje?

Po 25-erių Nepriklausomybės metų vyksta mentalinis lūžis – nuo padriko, atskiro, išblaškyto – prie sutelkto, vientiso, nuoseklaus Lietuvos ir Europos kultūros tradicijos suvokimo, perėmimo ir kūrybiško pratęsimo mokant literatūros pagrindinėje ir vidurinėje mokykloje.

Akcentuojama kūrinio meninė vertė, bet taip pat pabrėžiamas literatūros kūrinio, kultūros reiškinio turinys, prasmė, ryšys su žmogaus patirtimi. Svarbu suprasti, kaip literatūra ir ją kuriantis bei ją skaitantis žmogus susiję tarpusavyje, su kitais žmonėmis, žmogiškąja patirtimi apskritai, su istorija, laiku.

Nepakanka analizuoti atsiktinių, tegu ir meniškai vertingų kūrinių, o dažniausiai tik jų fragmentų, nepakanka suvokti kūrinio vien kaip meninio konstrukto, atpažinti tik stiliaus ar žanro požymius, instrumentiškai aptarti meninę kalbą – būtina „neužstrigti“ formos tyrinėjimo, pažinimo lygmenyje, reikia išmokyti atrasti kūrinio prasmes, perprasti formos ir turinio ryšį, užmegzti individualų santykį su kūrinio turiniu, ieškoti prasmės.

Sovietmečio palikimas – baimė kalbėti apie idėjas, o negalėdami kalbėti tiesos, sureikšminome formą, atskyrėme formą nuo turinio. Pabrėžtinai tyrinėjome kūrinio „kūną“, prarasdami visumos pojūtį. Taip išsprūdo prasmė.

Mokinio asmeninio santykio su kūriniumi, su kultūros tradicija atradimas yra jo, kaip žmogaus, sąmoningumo, individualumo ir modernumo sąlyga.

Vaiko, paauglio ir jaunuolio iššaknijimas Lietuvos ir Europos kultūros tradicijoje yra ne tik jo psichinės sveikatos, santarvės su savimi ir pasauliu būtinoji prielaida, bet ir Lietuvos Respublikos laisvos ir pilietiškos visuomenės išlikimo būdas.

Privalomasis literatūros mokymo turinys ir didelė mokytojo bei mokinio laisvė rinktis meniškai vertingiausias literatūros kūrinius atveria savito mokymo galimybes, derančias su visiems svarbiu nacionaliniu literatūros mokymo turiniu.

Lietuvos ir Europos kultūros procesas suvokiamas kaip daugiabalsis polilogas, atviras, kviečiantis atrasti savąjį santykį ir vietą tradicijoje.

Lūkesčiai: 1) duotų postūmų permainoms sąmonėje; 2) suteiktų pasitikėjimo savimi, savo krašto ir tautos kultūra; 3) pažadintų kūrybingumą, veiklumą; 4) atvertų energiją, kuri pavirstų elgesiu.

Intrigos svarba ir paskirtis literatūros pamokoje – kad būtų netikėta ir įdomu...

Stilius – tai žmogus. Kūrėjo asmenybės pristatymas. Darbas su literatūros tekstu.

Klasikos tekstų aktualizavimas: kultūroje niekas nesibaigia... Netikėtas tekstų lyginimas.

Problemos iškėlimas, aktualizavimas formuluojant probleminius klausimus.

Kritinio savarankiško mąstymo formavimas analizuojant literatūros kūrinius. Kūrybiškumas kaip savarankiško mąstymo apraiška.

Asmeninio požiūrio, pozicijos svarba ir jų formavimo užduotys.

Integralumo kompetencijų ugdymas: ne tik moksluose, bet ir gyvenime.

Darbo su tekstais pavyzdys

Tema. Laisvo žmogaus laikysenos

Tekstai:

1. Sofoklis „Antigonė“.
2. Mahatma Gandis „Kalba Didžiajame teisme“ (1922).
3. Nijolė Sadūnaitė „Gynimosi kalba“ (1975).
4. Naglis Kardelis „Tardant Antigonę ir užklausiant Antigonės fenomeną“.

1 tekstas. Sofoklis „Antigonė“ – ištrauka

<i>nuo</i>	KREONTAS (<i>Antigonei</i>) Sakyk: prisipažįsti darius tai ar ne? ANTIGONĖ Prisipažįstu. Padariau ir nesakau, jog ne. [...]	<i>iki</i>	ANTIGONĖ Ne neapkęsti, o mylėti aš gimiau. [...] KREONTAS O, deja! deja! Niekas šios kaltės Nuo mano galvos nesuvers kitam. [...]
------------	--	------------	---

2 tekstas. Mahatma Gandis „Kalba Didžiajame teisme“ (1922) – ištrauka

Mano nuomone, nebendradarbiauti su blogiu – tokia pat pareiga, kaip ir bendradarbiauti su gėriu. [...] Kadangi blogis gali būti palaikomas tik prievarta, tai nebendradarbiavimas su juo reikalauja visiškai atsisakyti prievartos. Prievartos atsisakymas lemia, kad aš gera valia paklusu nuosprendžiui už nebendradarbiavimą su blogiu. Tad esu čia tam, kad su džiaugsmu pasitikčiau ir priimčiau bausmę už tai, ką įstatymas laiko tyčiniu nusikaltimu,

o aš laikau aukščiausia piliečio pareiga. Dabar vienintelis pasirinkimas jums, Teisėjau ir komisija, yra arba atsistatydinti iš savo pareigų ir atsiriboti nuo blogio, jeigu manote, kad įstatymas, kurį turite vykdyti, yra blogas, o aš iš tikrųjų esu nekaltas; arba skirti man pačią griežčiausią bausmę, jeigu manote, kad įstatymas ir sistema, kuriai jūs tarnaujate, yra geri šios šalies žmonėms, ir kad mano veiksmai žalingi bendrajam gėriui.¹³

(Iš anglų k. vertė Mindaugas Kvietkauskas)

3 tekstas. Nijolė Sadūnaitė „Gynimosi kalba“ (1975) – ištraukos

Noriu Jums pasakyti, kad visus myliu kaip savo brolius, seseris ir, jeigu reikėtų, nesvyruodama už kiekvieną atiduočiau savo gyvybę. Šiandien to nereikia, bet reikia pasakyti Jums į akis skaudžią tiesą. Yra sakoma, kad teisę peikti ir barti turi tik tas, kuris myli. Pasinaudodama ta teise ir kreipiuosi į Jus. Kiekvieną kartą, kai teisiama žmonės už LKB Kroniką, labai tinka Putino žodžiai:

Iš tribunoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.
Jūs minate altorius,
Nuo jūs įstatymo sugriuvo
Ir nuodėmės ir doros...¹⁴

Jūs puikiai žinote, kad LKB Kronikos rėmėjai myli žmones ir tik todėl kovoja už jų laisvę ir garbę, už teisę naudotis sąžinės laisve, kuri visiems piliečiams, nežiūrint jų įsitikinimų, garantuoja Konstitucija, įstatymais ir Žmogaus teisių deklaracija, ir kad visa tai būtų ne tik gražūs žodžiai ant popieriaus, ne melaginga propaganda, kaip ligi šiol, bet kad būtų realiai įgyvendinta. Juk Konstitucijos ir įstatymų žodžiai yra bejėgiai, jei netaikomi gyvenime ir visur viešpatauja įteisinta tikinčiųjų diskriminacija. [...]

Ačiū Dievui, dar ne visi žmonės palūžo. Neturime visuomenėje kiekybinės atramos, bet mūsų pusėje – kokybė. Nebijodami nei kalėjimų, nei lagerių, privalome smerkti visus veiksmus, kurie neša skriaudas ir pažeminimą, sėja nelygybę ir priespaudą. Kovoti už žmogaus teises gyvenime – kiekvieno šventa pareiga! Džiaugiuosi, kad man teko garbė pakentėti už LKB Kroniką, kurios teisingumu ir reikalingumu aš įsitikinusi ir tam liksiu ištikima ligi paskutinio atodūšio. Tad leiskite įstatymus kiek tik jums patinka, bet pasilaikykite juos sau. Reikia atskirti tai, kas parašyta žmogaus, nuo to, kas įsakyta Dievo. Mokestis Cezariui yra likutis nuo mokesčio, sumokėto Dievui. Svarbiausia gyvenime išlaisvinti širdį ir protą nuo baimės, nes nuolaidžiauti blogiui yra didelis nusikaltimas. [...]

Ši diena yra laimingiausia mano gyvenime. Aš esu teisiama už LKB Kroniką, kuri kovoja prieš fizinę ir

13 M. Gandis (1869–1948) – viena ryškiausių XX a. figūrų, išsiskirianti sugebėjimu suderinti dvasingumą, politinį išvalgumą ir moralę, sutaikyti priešingų požiūrių žmones. Jo vaidmuo ypač ženklus didžiausiose XX a. revoliucijose: prieš rasizmą, kolonializmą ir prievartą tarp žmonių ir tarp tautų. M. Gandžio pavyzdys įkvėpė nesmurtinius judėjimus JAV (M. L. Kingas) ir kitose šalyse, netiesiogiai – taikias revoliucijas Vidurio ir Rytų Europoje.

Indijos nacionalinio išsivadavimo lyderis ir dvasinis autoritetas, nesmurtinio pasipriešinimo judėjimo kūrėjas, vadinamas Mahatma (sanskrito kalba – „didžioji siela“). 1922 m. jis buvo teisiamas Ahmadabade už straipsnius spaudoje, skatinusius nesmurtinį pilietinį pasipriešinimą britų imperinei valdžiai. Gandžio teismas pavirto žymiu politiniu įvykiu ir moraline britų valdžios kapituliacija (todėl vadinamas „Didžiuoju teismu“).

14 Vincas Mykolaitis-Putinas „Vivos plango, mortuos voco“.

dvasinę žmonių tironiją. Reiškia, aš esu teisiama už tiesą ir meilę žmonėms! Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Meilė žmonėms – visų didžiausioji meilė, o kovoti už žmonių teises – gražiausioji meilės daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekad os nenutyla! Man atiteko pavydėtina dalia, garbinga lemtis – ne tik kovoti už žmonių teises ir teisingumą, bet ir būti nuteistai. Mano bausmė bus mano triumfas! Gaila tik, kad mažai spėjau dėl žmonių pasidaruoti. Su džiaugsmu eisiu į vergiją dėl kitų laisvės ir sutinku mirti, kad kiti gyventų. Šiandieną aš atsistoju šalia amžinosios Tiesos – Jėzaus Kristaus ir prisimenu Jo ketvirtąjį palaiminimą: „Palaiminti, kurie trokšta teisybės, nes jie bus pasotinti!“ Kaip nesidžiaugti, kad visagalis Dievas garantavo, jog šviesa nugalės tamsą, o tiesa – klaidą ir melą! O kad tai įvyktų greičiau, sutinku ne tik kalėti, bet ir mirti.

4 tekstas. Naglis Kardelis „Tardant Antigoną ir užklausančią Antigonos fenomeną“ – ištrauka

Antigonė [...] jau seniai yra virtusi viena centrinių, itin didelį simbolinį krūvį įgijusių Vakarų kultūros figūrų. Galėtume net pasakyti, kad be Antigonos Vakarų apskritai nebūtų. Kritinė refleksija, konformistinei moralei ir elgesiui nepasiduodantis individualus etinis sąmoningumas, etinės pozicijos radikalumas bei kiti asmenybės bruožai, kuriuos siejame su šia Sofoklio tragedijos heroje, kartu yra ir skiriamieji civilizaciniai bruožai, ženklinančys Vakarų sąmonėjimo istoriją – tiek, kiek Vakarų siejame su individualumu ir minios spaudimo nepaisančiu individualiu sąmoningumu, kuriuo matuojame asmenybės rangą, su asmenine iniciatyva ir įsipareigojimu, su laisvės troškimu ir siekiu laisvai apsispręsti. [...] Sakytume, seno, autentiško mito ir juo paremtos antikinės tragedijos išmintis, kuriai atstovauja Antigonos pozicija, sukyla prieš lėkštus vienadienius mitus, kurie nuolat kuriami tam, kad pavergtų mąstymą.

Klausimai ir užduotys

1. Kokius 3 klausimus Kreontas užduoda Antigonei? Pacituokite Kreonto klausimus ir savais žodžiais paaiškinkite, kodėl Kreontui yra svarbus įstatymas, aptarkite Kreonto argumentus. (2 taškai)
2. Ką ir kaip Kreontui atsako Antigone? Pacituokite Antigonos atsakymus ir savais žodžiais paaiškinkite, kas yra svarbu Antigonei, aptarkite jos argumentus. Kokia nuostata vadovaujasi Kreontas, kokia – Antigone? (2 taškai)
3. Savo žodžiais paaiškinkite, kokie įvykiai paskatino Kreontą priimti įstatymą? Kuo Kreonto įstatymas yra geras ir kuo ydingas? (2 taškai)
4. Savo žodžiais paaiškinkite, kaip tragedijoje keičiasi Kreontas, apibūdinkite jo kaltę, kurią jis suvokė tragedijos pabaigoje. (2 taškai)
5. Paaiškinkite savo žodžiais, kodėl Sofoklis neužrašo dievų įstatymo, kurio Antigone laikosi. Pamėginkite savais žodžiais nusakyti dievų įsakymą, juo puoselėjamas vertybes. (2 taškai)
6. Susiekite M. Gandžio posakį „nebendradarbiauti su blogiu – tokia pat pareiga, kaip ir bendradarbiauti su gėriu“ su Sofoklio tragedijos „Antigonė“ personažų laikysena. (2 taškai)
7. Pacituokite, ko atsisakyti reikalauja nebendradarbiavimas su blogiu? Susiekite šį M. Gandžio posakį su Sofoklio tragedijos personažų nuostatomis. (2 taškai)
8. Išvardykite, už kokias vertybes kovoja „Gynimosi kalbos“ autorė? Palyginkite N. Sadūnaitės kalbos tekstą su Sofoklio Antigonos žodžiais: įvardykite bent tris vertybes, kurios sieja abu tekstus. (2 taškai)
9. Palyginkite, ko bijo Antigone teisiantis Kreontas ir ko bijo teisėjai, kuriems sakoma „Gynimosi kalba“. (1 taškas)

10. Savo žodžiais paaiškinkite, kas yra svarbiausia gyvenime. Suraskite, kaip ši mintis išreikšta N. Sadūnaitės, M. Gandžio tekstuose. (1 taškas)
 11. Paaiškinkite, kuo panaši šiuose trijuose tekstuose asmenybių laikysena. (1 taškas)
 12. Išvardykite ir savais žodžiais paaiškinkite sąvokas, kuriomis apibūdinama Antigonės reikšmė Vakarų kultūrai. (4 taškai)
- Iš viso 22 taškai.

Tema ir potėmės: Antika ir jos tradicija literatūroje

Sąmoningas žmogus. Garbė. Pilietinė laikysena. Herojus. Savarankiškai mąstantis, atsakingas žmogus.

Protas ir išmintis. Autoritetas ir viešoji nuomonė. Maištas. Pasipriešinimas neteisybei.

Probleminiai klausimai:

Ar lengva būti teisingu žmogumi?

Nauda ir tiesa. Pasirinkimo laisvės problema.

Ką tau reiškia būti piliečiu? Kokios pilietiškumo apraiškos mokykloje?

Ar visada reikia paisyti kitų nuomonės?

Kodėl jaunuoliai tokie prisitaikėliai? Kaip supranti frazę „jaunas senis“?

Kodėl antikos herojų pavyzdžiai įkvepia?

Kokia pavyzdžio galia? Ar garbingo elgesio galima išmokti iš pavyzdžių? Ar reikia išmokti? Kodėl?

Ar autoritetas gniuždo, varžo ?

Ką tau reiškia būti garbingu žmogumi? Ar garbė tebėra vertybė šiandieninėje visuomenėje?

Kaip tu sieki garbės?

Kaip pakeisti visuomenę?

Ar paauglys, jaunuolis gali daryti įtaką visuomenės gyvenimui?

Kodėl maištas pavojingas? Kodėl gražus? Koks maištas yra beprasmiškas?

Susitaikymas ar prisitaikymas? Kuo skiriasi?

Literatūra

1. Kardelis N. Tardant Antigonę ir užklausančią Antigonės fenomeną: recenzija. *Athena*, 2010, Nr. 6, p. 225.
2. Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrosios programa. Projektas, 2015.
3. Nijolės Sadūnaitės teismas ir gynimosi kalba http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Nijol%C4%97s_Sad%C5%ABnait%C4%97s_teismas_ir_gynimosi_kalba.LH7800.pdf.

TAUTINIŲ MAŽUMŲ GIMTŲJŲ KALBŲ UGDYMO TURINIO ATNAUJINIMO GALIMYBĖS, ATSIŽVELGIANT Į MOKINIŲ PASIEKIMŲ GERINIMO PROBLEMATIKĄ

Danuta Szejnicka, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Kalbų ir meninio ugdymo poskyrio metodininkė*

Ugdymo turinys – tai nenutrūkstamas procesas. Jo kaitą lemia daugybė veiksnių: politiniai, ekonominiai, socialiniai, kultūriniai visuomenės gyvenimo pokyčiai, edukologijos mokslo raida, tyrimų duomenys apie ugdymo tikslų įgyvendinimo rezultatus. Pagal Valstybinę švietimo 2003–2012 metų strategiją, svarbiausi švietimo tikslai: „padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą“. Lietuvos bendrojo lavinimo ugdymo turinio kaitos gaires apibrėžiančiuose dokumentuose taip pat pabrėžiami panašūs siekiai. 2008 m. patvirtintose Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (žr. www.smm.lt arba www.upc.smm.lt) ugdymo turinio proceso tikslas – pritaikyti ugdymo turinį taip, kad kiekvienas mokinys pagal savo poreikius ir išgales bręstų kaip asmenybė, ugdytųsi pilietinę ir tautinę savimone, įgytų kompetencijų, būtinų tolesniam mokymuisi ir prasmingam, aktyviam gyvenimui šiuolaikinėje visuomenėje.

Viena esminių sąvokų, kuri dažniausiai vartojama kalbant apie ugdymo turinio atnaujinimą, – *kompetencija*. Tai žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma, suteikianti galimybę kiekvienam asmeniui gyventi visavertį gyvenimą, siekti užsibrėžtų tikslų, mokytis visą gyvenimą, būti aktyviu piliečiu, dalyvauti visuomenės gyvenime, susirasti tinkamą darbą. Todėl atnaujinant Bendrąsias programas daug dėmesio buvo skiriama dalykinių ir bendrųjų kompetencijų ugdymo aprašymui (žr. http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/11_Bendruju_kompetenciju.pdf arba <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/>).

Remiantis pagrindine atnaujintos programos sąvoka – *kompetencija* – ir jos struktūra, buvo sudarytas Mokinių pasiekimų aprašas. Jis nusako šiuos mokinių pasiekimus: nuostatas, gebėjimus, žinias ir supratimą.

Dar vienas svarbus atnaujintų 2008 m. programų aspektas – šalia mokinių pasiekimų aprašų pateiktos *ugdymo gairės*, t. y. tam tikros rekomendacinio pobūdžio nuorodos, kaip galėtų būti organizuojamas mokymas ir mokymasis, kad mokiniai sėkmingai pasiektų rezultatus, įvardytus gebėjimų apraše. Taigi programa suteikia galimybę pamatyti ir kruopščiai suplanuoti mokymąsi, žingsnius, kuriuos turi nueiti mokiniai, kad galėtų sėkmingai ugdytis tam tikrus gebėjimus.

Tautinių mažumų gimtųjų kalbų atnaujintose programose turinio apimtį sudarė dvi integralios dalys: *kalbinis ugdymas ir literatūros bei kultūros pažinimas*. Kalbos ugdymo procese pabrėžiama, kad kalbos mokymas ir mokymasis turėtų būti orientuojamas į praktines mokinių galimybes. Komunikacinė kompetencija ugdoma mokant vartoti kalbą situacijose, susijusiose su realiais bendravimo poreikiais. Kalbos ugdymo temos yra pateikiamos koncentrais, t. y. einant iš pakopos į pakopą kiekviena tema papildoma naujomis žiniomis. O literatūros ir kultūros pažinimo 5–6 ir 7–8 klasių ugdymo turinyje buvo nurodyti privalomi kūriniai, su kuriais mokiniai turėjo būti supažindinami šiose klasėse. Rengiant privalomų kūrinių sąrašą, buvo atsižvelgta į mokinių amžių, taip pat parinkti vaikų ir jaunimo literatūros klasika tapę kūriniai. Mokytojai, rengdami planus, turėtų atsižvelgti į programoje

aprašytą nagrinėjamų kūrinių problematiką ir vertybes bei pasirinkti atitinkamus kūrinius, integruodami privalomų kūrinių sąrašą ir kitus kultūros tekstus. 9–10 klasėje atsirado susistemintas istorinis literatūros kursas, tekstai ir kultūros reiškiniai, nagrinėjami chronologine tvarka.

Tikimasi, kad įgyvendinant atnaujintas Bendrąsias programas, mokiniai įgis komunikavimo gimtąja kalba ir kultūrinės kompetencijos pagrindus: gebėjimą suvokti, interpretuoti ir kritiškai vertinti įvairaus pobūdžio tekstus, kurti įvairaus pobūdžio sakininius ir rašytinius tekstus, siekiant įvairių tikslų įvairiose socialinėse ir kultūrinėse situacijose ir kt.

Ugdymo turinio kokybė vertinama pagal mokinių pasiekimus ir pažangą ugdymo procese, vidaus ir išorės audito išvadas, taip pat remiantis nacionalinių ir tarptautinių mokinių pasiekimų tyrimų rezultatais.

Vienas tokių tarptautinių tyrimų – OECD (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) vykdomas 15-mečių raštingumo tyrimas PISA (angl. *Programme for International Student Assessment*). Jis skirtas išanalizuoti mokinių gebėjimus rasti, atrinkti, interpretuoti ir vertinti informaciją įvairiuose tekstuose. PISA pateikiami įvairūs rašytiniai ir elektroniniai tekstai, grafikai, lentelės, schemos, žemėlapiai, naudojimosi instrukcijos ir pan. Tarp jų grožinių tekstų yra nedaug. PISA tyrimo tikslas – nustatyti, kaip veiksmingai skaitymo įgūdžių suformuoti gebėjimai leidžia jaunam žmogui veikti šiuolaikinėje globalioje visuomenėje. PISA užduotys reikalauja iš mokinių pastabumo, loginio mąstymo, gebėjimo atmesti perteklinę ir rasti reikiamą informaciją, susieti išskaidytą informaciją, ją vertinti, kelti hipotezes ir pan.

Lietuva dalyvavo trijuose OECD PISA tyrimų cikluose: 2006 m., 2009 m. ir 2012 m. Dr. Ritos Dukynaitės ir M. Stundžios 2012 m. parengtoje šio tyrimo ataskaitoje apie Lietuvos mokinių pasiekimus pabrėžiama, kad nors ir palyginti su 2009 m. Lietuvos mokinių skaitymo gebėjimų rezultatai pamažu gerėja, bet vis tiek yra gerokai prastesni negu Lietuvos kaimyninių valstybių – Latvijos, Estijos ar Lenkijos – mokinių rezultatai. Lietuvoje vyrauja 2 ir 3 lygio (iš 6) pasiekimai, o 5 ir 6 lygį pasiekia labai mažai mokinių (Lietuvoje 3,1 ir 0,2 proc.; Latvijoje 3,9 ir 0,6 proc.; Estijoje 7,5 ir 0,9 proc.; Lenkijoje 8,6 ir 1,4 proc.). 5 ir 6 lygmens užduotys reikalauja mokėjimo sugretinti ir palyginti, integruoti informaciją, kelti hipotezes ir kritiškai vertinti sudėtingą tekstą ar nepažįstamą temą, taikant anksčiau įgytas žinias. Aukščiausio lygmens informacijos radimo užduotys reikalauja tikslios analizės ir išskirtinio dėmesingumo niekuo neišsiskiriančioms detalėms.

Kyla klausimas, kodėl Lietuvos rezultatai yra gerokai prastesni už kaimyninių valstybių rezultatus. Juk dar 2006 m., t. y., pradėdant dalyvauti OECD tyrimuose, ir Lietuvos, ir jos kaimynių rezultatai buvo panašūs (žr. http://nec.lt/failai/3952_OECDPISA2012_ataskaita.pdf).

Tautinių mažumų gimtųjų kalbų programų įgyvendinimo ar mokinių pasiekimų rezultatus sunku nustatyti, nes 2014 m. nebuvo atlikta išsamių tyrimų. 4 klasių mokiniai, besimokantys lenkų ar rusų gimtosios kalbos, dalyvavo Lietuvos nacionaliniuose 4 klasių mokinių tyrimuose. Deja, jų skaitymo ir rašymo gebėjimų rezultatai yra žemesni negu mokinių, besimokančių gimtosios lietuvių kalbos (žr. www.nec.lt nuo 2012 m. vykdomų nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų medžiaga).

Ši situacija kelia nerimą, todėl vertėtų atidžiau peržvelgti ugdymo turinio įgyvendinimo aspektus, aptarti teikiamą paramą, reikalingas mokymo priemones.

Atnaujintose Bendrosiose programose daug dėmesio skiriama įvairių (grožinių ir negrožinių) tekstų suvokimui, argumentavimui, vertinimui, sąsajų tarp skirtingų kultūros tekstų atskleidimui bei rašytinių ir sakininių

tekstų kūrimui. Šie gebėjimai ne tik padeda mokiniams giliau pažinti gimtąją kalbą ir kultūrą, bet taip pat ugdo perkeliamašias kompetencijas (pvz., kritinį mąstymą, kūrybiškumą, gebėjimą spręsti problemas), kurios skatina asmenybės raidą, yra reikalingos studijuojant ir siekiant profesinės karjeros. Atnaujintoje programoje taip pat daug dėmesio skiriama tarpdalykinei integracijai, pvz., gimtosios kalbos integracijai su istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, dailės ir informacinių technologijų dalykais.

2002–2010 m. leidykla „Šviesa“ išleido lenkų ir rusų (gimtosios) kalbos vadovėlius, skirtus 1–10 klasių mokiniams. Tačiau šie vadovėliai, deja, ne visai atitinka Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų reikalavimus. Jie buvo leidžiami programų atnaujinimo metu, nebuvo užtikrintas glaudus vadovėlių autorių, konsultantų, leidėjų ir vadovėlius vertinančių ekspertų bendradarbiavimas.

1–10 kl. skirtuose vadovėliuose galima atrasti vertingų, neabejotinos meninės vertės tekstų, bet reikėtų juos aktualizuoti, parinkti tekstus, atitinkančius šiuolaikinį požiūrį į literatūros mokymą, reikėtų juos integruoti su skirtingais kultūros tekstais.

Vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nuo 2002 m. išleisti 5–8 klasių literatūros vadovėliai tapo skaitiniais, kurie dera su pratybų sąsiuvinio medžiaga, bet nepadeda savarankiškai mokytis. Atnaujinant vadovėlius šių nuostatą reikėtų keisti, nes vadovėlių metodinė sąranga turėtų atitikti šiuolaikinius didaktikos reikalavimus, turėtų būti ugdomos ne tik dalykinės bet ir bendrosios kompetencijos.

Šiuolaikinėje mokykloje labai svarbios informacinės technologijos – jos ypač greitai vystosi ir tobulėja. Ugdymo plėtotės centras vykdo projektą „Medijų ir informacinis raštingumas“. Nors projekto didaktinė medžiaga labai orientuota į 9–12 klasių mokinius, ji gali padėti ugdytis ir pagrindinės mokyklos mokiniams. Pateikiami tekstai, su kuriais mokinys susiduria kasdien, daug dažniau negu su grožine literatūra, ir tuos tekstus mokinys turi mokėti kritiškai įvertinti, atsižvelgti į realybę ir atpažinti manipuliacijas bei propagandą.

Projekto „Medijų ir informacinis raštingumas“ metodinę medžiagą galima rasti: www.sodas.ugdome.lt -> *Ugdymo turinys* -> *Metodinė medžiaga*.

Norint, kad būtų atnaujinta Tautinių mažumų gimtųjų kalbų programa, nepakanka vien tik tarptautinių OECD PISA ir nacionalinių tyrimų rezultatų, testavimo Nacionalinio egzaminų centro rengiamais standartizuotais testais. Svarbiausia minėtos programos atnaujinimo prielaida – Pradinio ir pagrindinio ugdymo Lietuvių kalbos ir literatūros programos atnaujinimas. Šiuo metu yra parengtas jos projektas (žr. <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/dokumentai/svarstomi/lietuviu/Lietuviu-kalbos-ir-literaturos-pagrindinio-ugdymo-bendroji-programa-PROJEKTAS-III.pdf>). Šis projektas buvo apsvarstytas įvairiose švietimo institucijose ir bus patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos.

Pagrindinis Lietuvių kalbos ir literatūros programos atnaujinimo tikslas yra vienodas šio dalyko mokymas ir lietuviškose, ir tautinių mažumų mokyklose. Projekte pabrėžiama, kad „tautinių mažumų mokyklų mokiniams būtina išryškinti jų gimtosios kalbos ir literatūros ryšius su lietuvių kalbos ir literatūros dalyku: atkreipti dėmesį į bendrą, visą krašto visuomenę telkiančią Lietuvos tradiciją, šią tradiciją kūrusius bendrus autorius ir bendrus tekstus.“

Įdomiai pateiktas literatūros kursas – literatūros turinys 5–6 ir 7–8 klasėse yra grindžiamas teminiu principu: tautosakos, lietuvių ir pasaulinės literatūros bei kultūros tekstai yra grupuojami į jaunam asmeniui aktualias temas, pvz., 5–6 klasių literatūros programa susideda iš 8 temų: *Vaikystės patirtys; Kasdienė išmintis; Nesenstanti pasakų*

išmonė; Nuotykiškai brandina ir suburia draugus; Vaizduotės galia; Sakmės ir mitai apie pasaulio ir tėvynės kilmę; Žmogus tautoje: kalba, literatūra, kultūra ir Gyvenimo išbandymai. Parinkti įvairių epochų autorių kūriniai. 9–10 klasėse chronologiškai dėstomos Antikos ir Viduramžių literatūros temos, o stengiantis išlaikyti tęstinumą 11 klasėje literatūros kursas pradedamas nuo Renesanso laikotarpio. Ugdant kalbinį ir kultūrinį raštingumą analizuojami ir kitų tipų, negrožiniai tekstai, susiję su literatūros kūriniais, autoriais, Lietuvos kultūrai reikšmingomis asmenybėmis, istoriniais įvykiais (7–8, 9–10 klasių centruose). Literatūros ir istorijos kontekstas padeda mokiniams suprasti ir įvertinti esminius Lietuvos kultūros aspektus.

Skaitymo gebėjimai yra ugdomi ir per kitų dalykų pamokas, bet daugiausia skaitymo strategijų mokiniai turi galimybę įsisavinti ir taikyti per gimtosios kalbos pamokas, nes per jas galimà grožinių ir negrožinių tekstų integracija. Suprantama, kad mokymo turinys, naudojamas mokykloje, nėra tik prisitaikymas prie šalies ar tarptautinių tyrimų, bet jis leidžia kritiškai pažvelgti į mūsų pasiekimus iš šalies ir atsakyti į klausimą, ar mūsų mokiniai, besimokantys tautinių mažumų mokyklose ir turintys 4–5 savaitines gimtosios kalbos pamokas, turi užtektinai galimybių ugdytis ne tik pagrindinius gebėjimus, bet ir aukštesniojo mąstymo, problemų sprendimu grįsto mokymosi gebėjimus.

Siekiant, kad mokiniams ugdytas atneštų daugiausia naudos, reikėtų ieškoti tokių sprendimų, kurie padėtų geriausiai įsisavinti mokymo turinį ir ugdyti gebėjimus, užtikrinančius mūsų mokinių konkurencingumą ne tik šalies, bet ir tarptautinėje rinkoje.

VERTINIMAS MOKYMUISI: UŽDUOTYS MOKYMOSI PROCESĖ, GRĮŽTAMOSIOS INFORMACIJOS SVARBA

Alevtina Gromyka, *Vilniaus Aleksandro Puškino vidurinės mokyklos mokytoja metodinė*

Formuojamojo vertinimo sėkmės kriterijai

Mokymosi pasiekimų vertinimas, taikant formuojamąjį vertinimą, – viena svarbiausių mokymosi rezultatų gerinimo priemonių. Taikydamas formuojamąjį vertinimą, mokytojas pasidalija atsakomybe su mokiniais už jų mokymosi pasiekimus. Tai vertinimas, grįstas susitarimais ir bendradarbiavimu. Mokiniais reikia suteikti daugiau galimybių savarankiškai formuluoti savo mokymosi tikslus ir uždavinius, pasirinkti mokymosi turinį, planuoti veiklą. Individualizuoti mokymą – vadinasi, mokyti atsižvelgiant į kiekvieno mokinio asmenybę. O mūsų, t. y. mokytojo ir kiekvieno mokinio bendras tikslas, – pagerinti jo mokymosi pasiekimus.

Keldami savo pasiekimų lygį, mokiniai kartu su mokytoju gali kurti jiems aktualius mokymo(si) scenarijus, atitinkančius jų galimybes ir žinių lygį. Mokiniais suvokus, kur jiems reikia toliau judėti ir kaip jie turi dirbti kartu, siekdami iškelto tikslo, reikia suderintų mokytojo ir mokinių pastangų, geriausių mokymo bei vertinimo priemonių. Ne mažiau svarbu ir patrauklus turinys bei įdomus dėstymas.

Norint palaikyti individualų požiūrį į mokymą ir sukurti ugdymo sistemą, atitinkančią iškeltą tikslą, būtina rasti naujų būdų, kaip sujungti mokymą, dėstymą ir vertinimą. Todėl galima teigti, kad mokymą, nukreiptą į asmenį, sudaro toliau išvardijamų veiksnių visuma:

- informuoti mokinius apie mokymo tikslus ir vertinimo kriterijus;
- įtraukti mokinius į kriterijais pagrįstą įsivertinimo procesą;

- užtikrinti grįžtamąjį ryšį, padedantį mokiniams nustatyti jų tolesnius žingsnius (veiksnius) ir jų įgyvendinimo būdus.

Pagrindinis mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo tikslas – nustatyti, kaip įgytų mokymosi rezultatų lygis atitinka iš anksto iškeltus tikslus. Vertinama tam, kad:

- mokinys atkreiptų dėmesį į mokymosi tikslus ir sėkmės pasiekimo kriterijus;
- nukreiptų kiekvieno mokytojo veiksmus, siekiant tobulinti kiekvieno mokinio individualaus ugdymo būdus ar priemones, būtent:
 - pateikti mokiniams informacijos, reikalingos priimant sprendimus dėl tolesnio mokymo(si) (kur nukreipti savo pastangas, į ką sutelkti daugiau dėmesio, ką pagerinti, ką pataisyti, prie ko dar papildomai padirbėti),
 - formuoti mokinių įsivertinimo įgūdžius,
 - reguliariai palaikyti grįžtamąjį ryšį su mokiniais,
 - motyvuoti mokinius tolesniam tikslingam mokymui(si);
- pateikti informaciją:
 - mokiniams apie darbo kokybę,
 - mokytojams apie mokinių progresą,
 - tėvams ir bendruomenei apie mokymosi rezultatų pasiekimo lygį.

Siekdamas patirti vertinimo sėkmę, mokytojas tarp savęs ir klasės turi nustatyti tiesioginius ir grįžtamuosius ryšius. Tiesioginis ryšys – mokytojo įtaka klasei. Grįžtamasis ryšys – klasės įtaka mokytojui.

Eidos konspektas kaip grįžtamojo ryšio būdas

Kiekvienas mokytojas, pradėdamas nagrinėti naują temą, sau užduoda klausimus: „Kaip išlaikyti mokinių susidomėjimą tema? Kaip teksto skaitymo procesą padaryti patrauklų? Kaip mes galime suprasti, kad mums tai pavyko?“ Tam reikalingas *grįžtamasis ryšys*.

Viena produktyviausių tokio ryšio formų yra mokinių kūrybiniai darbai, o eidos konspektas – viena iš jų.

Eidos konspektas – tai kritinio mąstymo vystymo būdas, kurio vienas iš tikslų – per skaitymą ir rašymą mokyti mokinius savarankiškai apmąstyti, struktūruoti ir perteikti gautą informaciją. Metodas įdomus tuo, kad daugelis jo veiklos būdų leidžia formuoti asmeninę, pažintinę, komunikavimo ir kūrybiškumo kompetencijas.

Kas yra eidos konspektas?

Eidos (gr. *éidos* – išvaizda, įvaizdis) – senosios graikų filosofijos ir literatūros terminas. Pirminė jo reikšmė – *tai kas matoma, išorė*.

Konspektas – trumpas kokio nors turinio atpasakojimas ar užrašai (Ožogov S. *Rusų kalbos žodynas* [Ожегов С. И. Словарь русского языка]).

Eidos konspektas sujungia pamatinį konspektą (teorines žinias) ir kūrinio iliustracijas.

Sudarant eidos konspektą suaktyvinami abu smegenų pusrutuliai, įsijungia loginis ir vaizdinis mąstymas.

Skiriamos trys eidos konspektų rūšys:

- 1) spalviniai (grindžiami spalvų simbolika);
- 2) grafiniai (grindžiami schemomis, grafikais);

3) meniniai (grindžiami piešiniu, fotografija ar koliažu).

Darbo su eidos konspektu privalumai:

- padeda susikurti vaizdą, sukurtą dailininko, matomą mokinio akimis (mokytojo ir mokinio dialogas);
- padeda patikrinti kūrinio suvokimo lygį, o kartais ir kūrybingumą, nes eidos konspekto komentaras parodo, kiek giliai mokinys suvokė tekstą;
- reikalauja iš mokinio savarankiško darbo, renkantis temą, įvaizdžius (vaizdus), moko jį tiriamosios veiklos;
- ugdo mokinio kūrybiškumą, integruoja įvairias meno rūšis: literatūrą, daile;
- ne taip gerai pasiruošusiam skaitytojui eidos konspektas, sudarytas bendraklasių, gali būti tam tikru pagalbininku skaitant: moko lyginti įvairias nuomones.

TAI SVARBU! Mokinių darbuose netaisomos klaidos, siekiama nesugriauti vizualinės estetikos. Klaidos ir trūkumai aptariami su mokiniais. Komentarus mokytojas užrašo kitoje lapo pusėje, kur taip pat gali būti ir mokinio paaiškinimai, padedantys mokytojui teisingai traktuoti mokinio darbą.

Taigi eidos konspektas suteikia galimybę pamokoje organizuoti mokomąsias probleminio mąstymo situacijas, parengti lyginamosios analizės taisykles aptariant kūrinių idėjas literatūros pamokose arba išsakant diskusines nuomones gimtosios kalbos pamokose. Naudojant eidos konspektą, leidžiama pasikviesti tekstą, pasikviesti žodį ir per žodį pažinti save.

Taip organizuojant darbą su tekstu, pasiūlyta medžiaga rimtai apmąstoma, tai lemia ir kokybiškesnį mokymo(si) rezultata.

Pridedami mokinių kūrybinių darbų (eidos konspektų) pavyzdžiai:

1 priedas

Эйдос-конспект «Мертвые души»

Чичиков

Делец - подлец

Чичиков- кошелек,
потому что всю жизнь
следует совету отца
«*копить копейку*»

Он делец, и все действия
направлены на то, чтобы
скопил капитал. Умеет
подстраниваться под
людей и обстоятельства.

Манилов

Сентиментальный мечтатель

Манилов- беседа,
Потому что он
Мечтатель, а
Беседку он называл
«Храм уединенного
размышления»

Он мечтатель и все, что
планирует, остаётся на
уровне мечты.

Ноздрев

Исторический человек

Ноздрев- карта,
потому что он
игрок, любит
азартные игры
«имел страстишку
к картам», всё ставит на карту

Исторический человек,
имел страсть нагадить
ближнему, чуткий нос,
за версту чуял ярмарку.

Коробочка

Скопидомка

Коробочка-
курица, потому
что она «дубинноголовая»
«ступая курица»

Скопидомка, копил
всё, нужно-не нужно.
«авось пригодится»

Собакевич

Кулак

Собакевич- кулак,
Потом что если
он схватит, то
уже не отпустит.

хитрый пройдоха,
наглый делец, которого
трудно провести

Плюшкин

прореха на человечестве

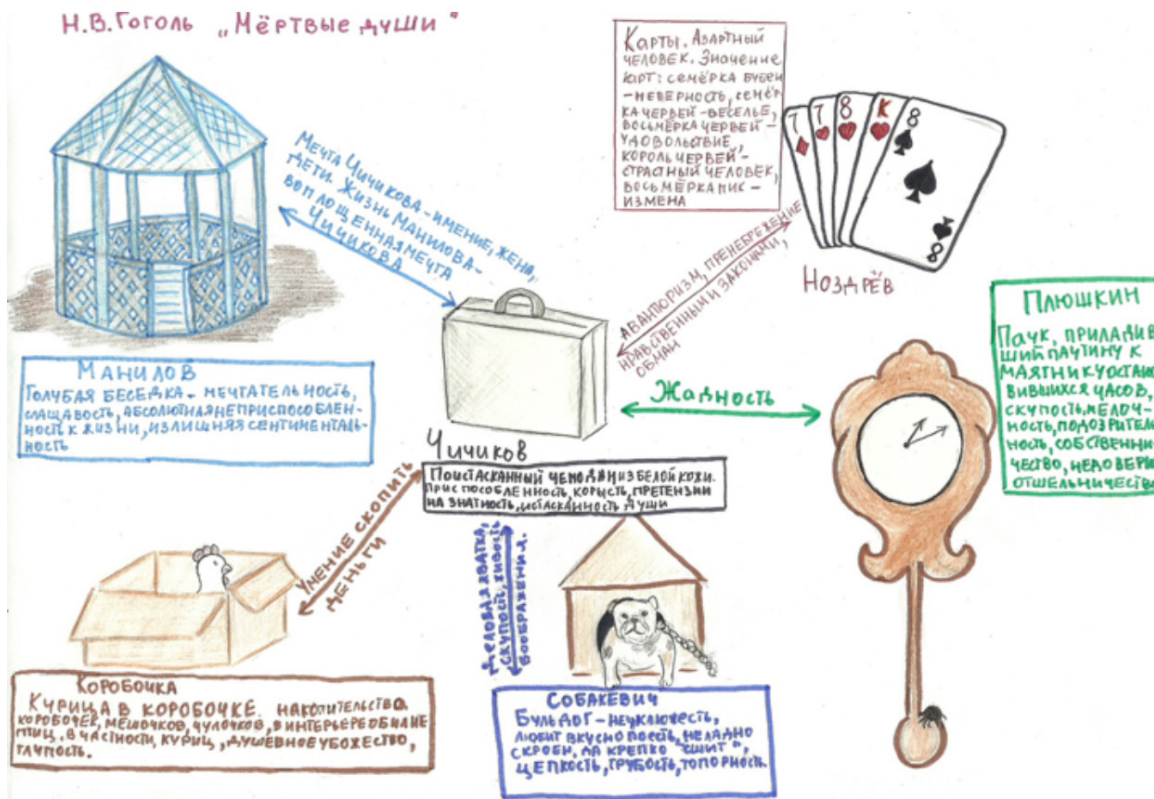

Плюшкин- прореха,
Потому что у него
Все ветхое и множество
Ненужных вещей

жадный человек,
ворует у своих
крестьян, хранит
не нужные предметы

VIII

2 priedas

3 priedas

4 priedas

2015 METŲ LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS BRANDOS EGZAMINAS: GRĮŽTAMASIS RYŠYS UGDYMO PROCESUI

Aldona Šventickienė, *Lietuvių kalbos ir literatūros Valstybinio brandos egzamino vertinimo komisijos pirmininkė, Vilniaus Žemynos gimnazijos mokytoja ekspertė*

Jau treči metai visi abiturientai – tiek mokyklų lietuvių, tiek tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis – laiko vienodą lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą ir rašo samprotavimo arba literatūrinį rašinį. Kasmet parengiama vis naujos, aktualios metodinės medžiagos, vedama daug naudingų seminarų, todėl vyresniųjų klasių mokytojai įgyja daugiau patirties, kaip parengti mokinius egzaminui. Mokiniai ir jų tėvams suprantamesni ir nekeltantys tiek daug baimės darosi Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programos reikalavimai, gerėja egzamino rezultatai. Vertintojai ir šiais metais tikrai turėjo galimybę pasidžiaugti brandžiais, aukštesniojo lygio darbais. Tačiau vis tiek yra svarbu aptarti, kaip sekasi egzamino kandidatams atlikti pateiktas užduotis ir į ką mes, mokytojai, turime atkreipti dėmesį ugdymo procese šiais mokslo metais. Juk rengdamiesi naujiems mokslo metams, siekdami ugdymo proceso kokybės, turime analizuoti sukaupią patirtį. Noriu pabrėžti, kad labiau įsigilinti į

brandos egzamino programą reikalinga ne tik rengiant mokinius valstybiniam brandos egzaminui (toliau – VBE), bet ir siekiant sustiprinti mokymą(si) ir pasirengimą mokykliniam brandos egzaminui (toliau – MBE). Tokį įspūdį susidariau organizuodama MBE kandidatų darbų pervertinimą.

Didelė užduoties parengimo įtaka egzamino rezultatams

Analizuodami brandos egzaminų temas mokomės jas formuluoti ir taikyti ugdymo procese. 2015 m. VBE ir MBE buvo pateikta po dvi samprotavimo ir dvi literatūrinio rašinio temas. Kaip po egzamino teigė mokiniai, temų formuluotės šiais metais buvo aiškios, nepasitenkinimų užduotis nekėlė ir mokytojams. Pirmą kartą per trejus metus abiejų egzaminų užduoties rengėjai laikėsi nuostatos, kad prie kiekvienos temos būtų pateikti vis kiti, nepasikartojantys autoriai. Toks sprendimas sudarė mokiniams didesnę pasirinkimo galimybę, neklaidino jų, nes pateiktų autorių kūryba tiko temai, buvo esminė. Be to, didesnis pateiktų autorių skaičius, galbūt net netikėtos temų formuluotės (pvz., *Ką gali juokas?*) mokiniams sudarė galimybę samprotauti ar analizuoti kūrinius, atskleisti savo darbuose individualų autoriaus kūrybinės specifikos pažinimą, siekį interpretuoti lietuvių literatūrą kultūriniame kontekste, o ne atkartoti bendras tiesas, tinkančias daugeliui autorių.

Rašinio tipų painiojimo problema

Skaitant kandidatų darbus, išaiškėjo, kad mokiniai, pasirinkę literatūrinio rašinio temą, ne analizuoja, ne interpretuoja kūrinius pateikta tema, o rašo samprotavimo rašinį, remiasi asmenine patirtimi. Tokį painiojimą, manau, lemia mokinių mokymo(si) problema: dažnai mokiniai nesistengia išmokti rašyti abiejų tipų rašinius. Teigia, kad rašys samprotavimo rašinį, tad literatūrinio nesimokys. Per egzaminą mokiniui gali patraukliau atrodyti temos arba po tema pateikti autoriai to žanro, kurio nesimokė. Tuomet jis imasi eksperimentuoti ir rašyti, nemokėdamas šio žanro metodo. Be to, mokiniai teigia, kad esama mokytojų, kurie jų nemoko literatūrinio rašinio metodo, todėl skatina nesirinkti šio tipo temų. Toks mokytojų požiūris atima iš mokinių didesnę pasirinkimo galimybę.

Temos / problemos supratimas

Norėdamas tinkamai suprasti, išanalizuoti temą / problemą, ją išplėtoti, mokinys turi pirmiausia ją išsinauginėti, rasti reikšminius žodžius, kitaip tariant, įsigilinti, kokio sprendimo / analizės reikalaujama. Pasitaiko rašinių, kuriuose mokiniai neapsvarstę užduoties iš karto imasi kurti tekstą, todėl tokiuose darbuose dažnai temą atskleidžia tik iš dalies. Pvz., pasirinkęs temą *Ką gali juokas?* mokinys kalba apie juoką, tačiau neatskleidžia jo galios, neparodo, kokias problemas žmogui padeda išspręsti juokas, kokią įtaką turi jo gyvenimui ir pan. Pasirinkę kitą samprotavimo temą *Kaip keičiasi inteligento vaidmuo visuomenėje?* kandidatai ne visada gebėjo atskleisti inteligento vaidmens pokytį arba neparodė jo vaidmens visuomenėje. Tokių klaidų pasitaikė ir rašantiesiems literatūrinę temą *Prarastos tėvynės ilgesys Lietuvos literatūroje*. Mokiniams buvo nesuprantamas ar pasirodė nereikšmingas žodis „prarastos“, todėl jis iš akiračio išslydo. Pasirinkę tokią taktiką mokiniai atskleidė tik tėvynės ilgesį, tuomet rinkosi analizuoti ne tuos autorius arba ne tuos kūrinius. Klydo mokiniai rašydami ir kitą literatūrinę temą *Kasdienybės grožio pajauta lietuvių literatūroje*, nes analizuodami kūrinius prasminius akcentus sudėjo atskleisdami tik grožio, o ne kasdienybės grožio pajautą.

Tinkamo kūrinio parinkimo problema

Vertinant kandidatų darbus išaiškėjo, kad ne visi mokiniai geba parinkti tinkamus pateikto autoriaus kūrinius ar kūrinio siužeto elementus temai plėtoti. Lengviau mokiniams yra su tais autoriais, kurių ugdymo procese

nagrinėjamas tik vienas kūrinys. Tačiau problemų vis tiek iškyla, nes mokiniai, samprotaudami ar analizuodami kūrinį, pasirenka ne tuos siužeto elementus. Pvz., rašinyje *Ką gali juokas?* argumentuodami B. Sruogos kūrinį *Dievų miškas* atpasakoja kūrinio siužeto elementus, kuriuose nėra juoko galios. Dar didesnė kūrinį parinkimo temoms problema iškyla tada, kai ugdymo procese nagrinėjami keli autoriaus kūriniai. Mokiniai argumentuoja kūriniumi, kurį skaitė, nagrinėjo ugdymo procese, tačiau nesusimąsto, ar jis tinka pasirinktai temai nagrinėti. Ugdymo procese turime į tai atkreipti mokinių dėmesį, pateikti tinkamo ir netinkamo kūrinio parinkimo pavyzdžių, mokyti analizuoti savo darbą, jį tobulinti.

Pasinaudojimo žodynais patirties trūkumas

Kaip teigia egzaminų vykdytojai, pateiktais Dabartinės lietuvių kalbos (DLKŽ) ir dvikalbiais žodynais pasinaudoja tik labai maža dalis mokinių. Dažniausiai jų prireikia tik perrašinėjant rašinį į švarraščius, kad galėtų patikrinti rašybą. Tačiau žodynas svarbus ir analizuojant temą, aiškinantis reikšminius žodžius. Juk kartais pateiktos DLKŽ reikšmės pasiūlo mintį temos plėtojimo aspektui. Nemaža dalis mokinių, rašiusių *Kaip keičiasi inteligento vaidmuo visuomenėje?*, nesusprato, koks veikėjas gali būti inteligentas, juo labiau turintis įtakos visuomenei, todėl juo laikė pienininką iš J. Apučio novelės *Šūvis po Marazyno ažuolu*, Marčių iš novelės *Dobilė, 1954 metų naktį* ir pan. Egzamino darbai rodo, kad ugdymo procese per mažai dirbama su žodynais, todėl mokiniai neturi įgūdžių ar būtinybės jais pasinaudoti.

Kūrinių interpretacijos paviršutiniškumas / argumentų netinkamumas, nesvarumas

Literatūros panaudojimo problema tiek samprotavimo, tiek literatūriniam rašinyje dar išlieka labai didelė. Tai, kad mokiniai negeba tinkamai pasinaudoti kūriniumi: perpasakoja turinį be gilesnės analizės ar nemoka samprotauti tinkamai parinkdami kūrinio elementus, atskleidžia keletą ugdymo proceso problemų: a) dalis mokinių aplaidžiai žvelgia į sistemingą mokymąsi, neatidžiai skaito kūrinį arba jų apskritai neskaito, nelanko pamokų; b) neišlavinta mokinių atmintis: jie painioja kūrinio veikėjus, kūrinį siužetus, netgi sukuria juos; c) per didelė literatūros apimtis. Nors mokinys ir perskaito kūrinį, mokytojas negali daugiau laiko skirti kūrinio analizei, gilesniam supratimui, argumentavimo viena ar kita tema gebėjimams ugdyti. Jei skiriama vieno autoriaus kūrybai daugiau laiko, tai nukenčia kiti. Gilesniam autoriaus kūrybos pažinimui nepakanka panagrinėti kelių eilėraščių ar novelių. Tai, kad tik nedaugelis mokinių, rašydami samprotavimo temą *Ką gali juokas?*, ryžosi argumentuoti M. Ivaškevičiaus drama *Madagaskaras*, rodo, kad šio autoriaus kūrinys, ko gero, mokinių buvo net neskaitytas ar susipažinta su juo tik apžvalginio būdu.

Rėmimosi privalomu autoriumi problema

Šiais metais absoliučiu nuliu įvertintų darbų jau buvo mažiau, tačiau vis dar turi būti atkreipiamas dėmesys į egzaminų programos reikalavimą, kad privalu remtis vienu privalomu autoriumi. Problema kyla dėl to, kad mokiniai įvardija privalomą autorių, tačiau argumentuoja / analizuoja kito autoriaus kūrinį arba įvardijamas tik autorius, o argumentuojama bendromis frazėmis, neįvardijami kūriniai, nepagrindžiama kūrinį detalėmis, parafrazėmis, citatomis, o kai neskaitytas kūrinys, netgi sukuriamas siužetas.

Ugdymo procese turi būti atkreipiamas dėmesys ir į tinkamą vertinimo kriterijų sampratą, teksto raiškos reikalavimų paisymą, neraštingumo problemos sprendimą.

Kad gerėtų lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzaminų rezultatai, kiekviena mokykla, kiekvienas mo-

kytojas turi išsianalizuoti savo mokyklos mokinių rezultatus: Nacionalinis egzaminų centras kasmet parengia konkrečios mokyklos brandos egzamino analizes. Iš jų galima matyti, pagal kuriuos vertinimo kriterijus mokiniai geriausiai atliko darbą, kur yra problemų, ką reikėtų stiprinti ugdymo procese. Aš manau, jeigu maža dalis pasiekia aukštesnį lygį arba daug mokinių neišlaiko egzamino, reikia peržiūrėti mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo, įsivertinimo mokykloje kriterijus, skirti daugiau dėmesio individualios pažangos pamatavimui ir ieškoti būdų, kaip stiprinti mokinių motyvaciją mokytis gimtosios kalbos.

Literatūra

1. Lietuvių kalba ir literatūra. 2015 metų valstybinio brandos egzamino užduotis (pagrindinė sesija). www.nec.lt.
 2. Lietuvių kalba ir literatūra. 2015 metų mokyklinio brandos egzamino užduotis (pagrindinė sesija). www.nec.lt.
 3. Lietuvių kalbos ir literatūros valstybinio brandos egzamino užduoties vertinimo kriterijai. Patvirtinta Nacionalinio egzaminų centro direktoriaus 2014 m. lapkričio 14 d. įsakymu Nr. (1.3.)-VI-114. www.nec.lt.
 4. Lietuvių kalbos ir literatūros brandos egzamino programa, patvirtinta 2013 m. spalio 28 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-1019.
 5. Nauckūnaitė Z. Rengiantis rašyti brandos egzamino rašinį. *Gimtas žodis*. 2013, Nr. 2, p. 2–11.
 6. Piliponytė J. *Duomenų rinkimas, apdorojimas ir analizė mokyklose*. Vilnius: ŠAC, 2005.
 7. Valstybinių brandos egzaminų kriterinio vertinimo nuostatai. 1 priedas. Lietuvių kalbos ir literatūros VBE mokinių pasiekimų lygio aprašas. www.nec.lt.
 8. Vidurinio ugdymo bendrosios programos: Kalbos. Lietuvių kalba ir literatūra (2011). Patvirtinta 2011 m. vasario 21 d. švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. V-269.
-

IX dalis

KŪNO KULTŪRA

KŪNO KULTŪROS UGDYMO TEIKIAMOS GALIMYBĖS IR SVARBA MOKINIŲ SVEIKATOS UGDYMU

Jurgita Nemanienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė*

Sveikatos išsaugojimas ir stiprinimas, pasitelkiant įvairias priemones, taip pat sveikos gyvensenos savimonės ugdymą (Lietuvos 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa), tebėra vienas aktualiausių strateginių Lietuvos švietimo dokumentų ir švietimą apibrėžiančių nuostatų prioritetų. Siekis, kad, baigęs pagrindinio, vidurinio ugdymo programas, mokinys bus atsakingas, pozityviai nusiteikęs, iniciatyvus, kūrybingas ir besirenkantis sveiką bei saugų gyvenimo būdą, yra nenutrūkstamai formuojamas visose ugdymo pakopose ir yra apibrėžtas bendrosiose ugdymo programose.

Ugdant mokinių sveikos gyvensenos nuostatas, svarbu visos mokyklos bendruomenės sutarimai, veikla, apimanti sveikatai palankios psichosocialinės ir fizinės aplinkos sukūrimą, sveikatos ugdymo rezultatus, kuriuos pozityviai demonstruoja į sveikatą stiprinančių mokyklų tinklą įsitraukusios mokyklos. Analizuojant gerosios patirties pavyzdžius matyti, kad mokyklų sukurtose sveikatos ugdymo sistemose ypač svarbus kūno kultūros mokytojo vaidmuo. Jo veikla turi tiesioginės įtakos vaikų sveikos gyvensenos nuostatų formavimuisi.

Iš Lietuvos edukologijos universiteto atlikto tyrimo „Lietuvos kūno kultūros mokytojų pasirengimas taikyti naujas mokinių fizinio ugdymo idėjas“ (2012) rezultatų matyti, kad kūno kultūros mokytojai kaip silpnesnę savo gebėjimų sritį išskiria sveikatos ugdymo kompetenciją apibūdinančius ir sveikatai palankios ugdymosi aplinkos kūrimo gebėjimus bei gebėjimus dirbti su prastesnės sveikatos mokiniais. Todėl tebėra svarbu kurti sveikatos ugdymo ir sveikatai palankią aplinką, ypač atsižvelgiant į nerimą keliančias vaikų sveikatos blogėjimo tendencijas, apie kurias kasmet praneša sveikatos apsaugos sistema.

Per kūno kultūros pamokas mokiniai ne tik išsiugdo judėjimo įgūdžius, išbando ir atranda įvairias mėgstamas sporto šakas, netradicinio fizinio aktyvumo veiklas, bet ir ugdomi visuminę sveikatos sampratą, apimančią fizinę, psichinę ir socialinę sveikatą.

Viena pagrindinių priežasčių, darančių poveikį mokinių sporto ir aktyvios fizinės veiklos pomėgiams ir maloniam dalyvavimui kūno kultūros pamokose, yra patirtas malonumas ir vidinis pasitenkinimas. Šių veiksnių ryšius atskleidė Lietuvos sporto universiteto mokslininkai (E. Petrylaitė, A. Emeljanovas, 2012), ištyrę 5–8 klasių mokinių maloniam dalyvavimui pamokoje įtaką darančius veiksnius. Paaiškėjo, kad „mūsų respondentams svarbiausia, jog kūno kultūros pamokoje jie jaustųsi užtikrinti, galėtų pasitikėti savimi ir savo jėgomis bei nesijaustų prastesni už kitus mokinius“. Taip pat mokslininkai atkreipė dėmesį, kad tiek mergaitėms, tiek berniukams labai svarbu išorinė atmosfera kūno kultūros pamokose ir asmenys, kurie tuo metu yra šalia jų. Taigi bendravimas, šilta atmosfera, pasitikėjimas savo jėgomis, galimybė jaustis užtikrintiems, nepasirodyti prastesniems už kitus, pasieki-

mų pripažinimas sudaro veiksnius, leidžiančius pajusti malonumą kūno kultūros pamokose, jas pamėgti. Vadinas, pamėgti ir aktyvų gyvenimo būdą kaip savaiminę būtinybę arba malonių įpročių tapusią veiklą visą gyvenimą.

Žinoma, kokybiškas fizinės veiklos vykdymas ir teisingas, nuoseklus fizinių pratimų atlikimas turi tiesioginę įtaką fizinei sveikatai. Taigi mokytojo profesionalumas parenkant veiklą ir mokant atlikimo technikos neabejotinai labai svarbus sveikatos ugdymo procese. Šiuo aspektu galima būtų ieškoti sveikatą stiprinančių fizinės veiklos sąsajų su psichologinių išgyvenimų derme, nes malonumo pajautimas fizinėje veikloje turi įtakos ir psichinei sveikatai.

Dalyvavimo fizinėje veikloje teikiamas pasitenkinimas ir kiti svarbūs veiksniai, lemiantys holistinės sveikatos suvokimo kokybišką ugdymą, pateikti metodinėse rekomendacijose „Sveikatą stiprinančioms mokykloms“ (2008). Nors šis leidinys skirtas visai mokyklai, norinčiai nustatyti skirtumus tarp tradicinės sveikatinimo veiklos ir sveikatos stiprinimo principais grindžiamos veiklos, kūno kultūros mokytojas šiuose palyginimuose gali išvelgti daug naudingų patarimų, atrasti kitokią požiūrį, planuodamas ir įgyvendindamas savo veiklas kaip vienas svarbiausių sveikatos ugdymo lyderių mokykloje.

1 lentelė. Tradicinės sveikatinimo veiklos ir sveikatos stiprinimo principais grindžiamas veiklos palyginimas.

Sveikatos samprata

Tradicinė sveikatinimo veikla mokykloje	Sveikatos stiprinimo principais grindžiama veikla mokykloje
Dėmesys sutelkiamas į individą, t. y. jo sveikatos problemas, jo sveikatos įpročius ir gyvenimą.	Dėmesys kreipiamas į mokyklą kaip organizaciją ir visus jos bendruomenės narius (mokinius, visą mokyklos personalą, tėvus, globėjus), taip pat į sveikatos politikos mokykloje plėtotę.
Daugiausia dėmesio skiriama fizinei sveikatai. Fizinė veikla siejama su sportu.	Dėmesys protinei, emocinei ir socialinei, taip pat fizinei sveikatai. Fizinio aktyvumo naudą turi pajusti visi, ji turi būti patraukli, dalyvavimas fizinio aktyvumo veikloje teikti pasitenkinimą.
Sveikata kaip ligų ir kitų sveikatos sutrikimų nebuvimas. Dėmesys ligoms, jų diagnostikai ir gydymui.	Sveikata susijusi su gerovės samprata. Dėmesys gyvenimo kokybei, sveikatos problemų prevencija, protinės, socialinės ir fizinės sveikatos stiprinimas.
Sveikatos ugdymas suvokiamas kaip informacijos atskiromis sveikatos temomis perteikimas.	Sveikatos stiprinimas grindžiamas aiškiais principais, tokiais kaip demokratija, lygybė, dalyvavimas.

Šaltinis: *Sveikatos stiprinimas mokyklose, 2008*

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, sveikatos stiprinimo principais grindžiamoje ugdymo koncepcijoje pabrėžiama visuminė sveikata. Čia svarbios visos dalys ir jų dermė. Lietuvos edukologijos universiteto mokslininkės V. Gudžinskienė ir J. Česnavičienė, atlikusios tyrimą „Sveikos gyvenimosi ugdymo įgyvendinimas 5–8 klasių mokinių požiūriu“ (2013), teigia: „Pasak beveik pusės mokinių, rečiausiai integruojamos sveikos gyvenimosi temos – protinė sveikata ir stresas, laisvalaikio ir poilsio racionalus organizavimas.“ Taigi remiantis tyrimu, būtų galima teigti, kad kūno kultūros pamokose, kuriose, anot tyrimo respondentų, didžia dalimi jie sužino apie sveiką gyvenimą, per mažai gvildenamos, aktualizuojamos psichinės sveikatos temos.

Norėdamas užpildyti šią spragą mokytojas turėtų kurti draugišką, palaikančią ir skatinančią aplinką, kurioje visi mokiniai jaustųsi saugūs, pajėgūs daryti pažangą, nebijotų būti atstumti ar pajuokti. Taip pat kūno kultūros mokytojas galėtų ieškoti daugiau psichinės sveikatos stiprinimo būdų ir formų. Tai galėtų būti mokinių supažindinimas su tam tikrais fiziniais pratimais, suteikiančiais galimybę valdyti ir mažinti stresą, mokymas, kaip taisyklingai juos atlikti. Būtų galima kartu su mokiniais analizuoti jų poveikį ir aptarti savitvardos ugdymo galimybes. Vienas tokių būdų – mokymas taisyklingai kvėpuoti. Reikėtų atkreipti mokinių dėmesį ne tik į šio pratimo atlikimo techniką, bet ir į jo naudą, kai atsipalaiduojama, vidinei įtampai mažinti, susitelkti. Taigi išmokę šiuos pratimus ir žinodami jų poveikį, mokiniai galės savarankiškai juos taikyti reikiamu metu.

Siekiant sustiprinti mokinių psichinę sveikatą, tikriausiai vien pamokų nepakaks. Todėl su mokiniais, jų tėvais pravartu diskutuoti, kaip racionaliai organizuoti laisvalaikį. Naudinga nagrinėti gerus pavyzdžius, kaip fizinė veikla teigiamai veikia psichinę sveikatą.

Nemažai Lietuvos ir užsienio sporto bei kūno kultūros mokslininkų kalba apie neišsemiamas galimybes fizinio aktyvumo veiklose ugdyti socialinę sveikatą – socialinį sąmoningumą, bendradarbiavimu grįstų santykių kūrimą ir rizikingo elgesio prevenciją. Pavyzdžiui, remiantis R. Bailey atliktomis daugelio tyrimų meta analizėmis (2006), tinkamai struktūrizuotos ir organizuotos fizinės veiklos, įskaitant sąžiningą žaidimą ir sportišką kilnumą, sukuria galimybes socialinės atskirties problemoms spręsti ir atsakingo elgesio modeliams kurti. Sutelkiant bendrų interesų solidarizuojamą komandą sudaromos galimybės bendruomenės sanglaudai formuoti. Taigi mokymasis veikti komandoje, užkirsti kelią kylantiems konfliktams, laikytis taisyklių ir garbingos kovos principų kūno kultūros pamokoje ugdo socialinės sveikatos vertybes, tokias kaip atsakomybė kitiems, pagarba savo ir kitų jausmams, išgyvenimams ir žmogiškajam orumui.

Holistinės sveikatos ugdymo procese kūno kultūros mokytojas turi plačias galimybes per kūno kultūros pamokas ugdyti mokinių fizinę, psichinę ir socialinę sveikatą. Fizinėje veikloje patirti teigiami emociniai išgyvenimai, pasak prof. P. Tamošausko (2012), susiję su fizinės veiklos tikslu ir teigiamo veiklos rezultato lūkesčiais, sudaro individo socialinės emocinės patirties turinį. Todėl, remiantis šia moksline įžvalga, būtų galima teigti, jog patirti teigiami išgyvenimai sukurs paskatas rinktis sveiką gyvenimo būdą, o į aktyvias veiklas įtraukiant kitus bus galima kurti komandos, visos bendruomenės emocinę patirtį, puoselėti savo ir kito žmogaus sveikatą.

Kaip rodo sveikatą stiprinančių mokyklų patirtis, visos bendruomenės, tapusios bendrų tikslų vienijama komanda, sutelktas veikimas suteikia didžiules galimybes stiprinti mokinių sveikatą ir kurti gyvenimo kokybę. Todėl kūno kultūros mokytojas, kaip formalus ar neformalus sveikatos ugdymo lyderis, mokykloje turėtų telkti visų mokytojų ir tėvų iniciatyvas kompleksinėms sveikatos ugdymo veikloms, inicijuoti pokyčius, vedančius savo mokyklą sveikatą stiprinančių mokyklų link.

Sveikatą stiprinančios mokyklos principus ir sukaupią metodinę pagalbą galima rasti čia: http://www.smlpc.lt/lt/vaiku_sveikata/sveikata_stiprinanti_mokykla.

Literatūra

1. Bailey R. Physical Education and Sport in Schools: A Review of Benefits and Outcomes. *Journal of School Health*, 2006, Vol. 76, N 8.
2. Gudžinskienė V., Česnavičienė J. *Sveikos gyvensenos ugdymo įgyvendinimas 5–8 klasių mokinių požiūriu*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, <https://drive.google.com/file/d/0B1vajc81YparUkVrWGRRVzhoYVU/view?pli=1>.

3. *Sveikatos stiprinimas mokyklose: metodinės rekomendacijos*. Parengė: A. Jociutė, A. Krupskienė, D. Sabaliauskienė, N. Paulauskienė. Vilnius: Valstybinis aplinkos sveikatos centras, 2008.
4. Pagrindinio ugdymo bendrosios programos, Kūno kultūra, 2008; Vidurinio ugdymo bendrosios programos, Kūno kultūra, 2011.
5. Petrylaitė E., Emeljanovas A. 5–8 klasių mokinių maloniam dalyvavimui įtaką darantys veiksniai per kūno kultūros pamoką. *Sporto mokslas*, 2012, 3(69).
6. Poteliūnienė S., Blauzdys V., Juškelienė V. Lietuvos kūno kultūros mokytojų pasirengimas taikyti naujas mokinių fizinio ugdymo idėjas. *Pedagogika*, 2012, 105.
7. Sveikatos ugdymo bendroji programa, 2012.
8. Tamošauskas P. Studentų fizinio ugdymo kaitos pedagoginiai ir psichologiniai ypatumai. *Sporto mokslas*, 2012, 1(67).

MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS KŪNO KULTŪROS PAMOKOSE

Laima Trinkūnienė, Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacijos prezidentė

Kiekvienas mokinys kūno kultūros pamokose nori būti pagrįstai ir teisingai vertinamas pagal savo pastangas, gebėjimus, pasiekimus ir pažangą. Vis dėlto kūno kultūros mokytojai susiduria su specifinėmis problemomis. Vertinimo praktika yra labai įvairi, individualizuota, neretai stichiška ir eksperimentinė.

Kūno kultūros mokytojai pastebi, kad dažnai to paties amžiaus mokiniai skiriasi fiziniu išsivystymu, sveikata ir fiziniu pajėgumu, o Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosiose programose (2008) parašyta, kad „prigimtiniai fiziniai gebėjimai negali tapti vertinimo kriterijumi“ bei „testo rezultatai pažymiais nevertinami, jie parodo, ar mokinys padarė asmeninę pažangą, jo fizinio parengtumo pokyčius, padeda mokiniui geriau pažinti savo silpnąsias ir stipriąsias vietas“. Kyla klausimas, kaip įvertinti mokinio pažangą ir pasiekimus kūno kultūros pamokose, už ką rašyti pažymį?

2014 metais Lietuvos kūno kultūros mokytojų asociacija (toliau – LKKMA) laimėjo Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos ir Ugdymo plėtotės centro organizuotą Švietimo bendruomenių asociacijų stiprinimo programų finansavimo 2014 metais konkursą, kurio tikslas – stiprinti švietimo bendruomenių asociacijas, skatinti jų iniciatyvas ir siekti ugdymo kokybės. Pažymima, kad konkursui programas pateikė 37 asociacijos, o konkurso reikalavimus labiausiai atitiko 19 programų.

LKKMA įsipareigojo vykdyti programą „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas kūno kultūros pamokose“, kurios tikslas – skaitmeninėje laikmenoje parengti studijų knygą „*Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas kūno kultūros pamokose*“ bendrojo lavinimo mokyklų kūno kultūros mokytojams.

Leidinį sudaro keturi skyriai. Pirmame „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo *pažymiu* kūno kultūros pamokose sistema“ pateikiama programos laikotarpiu leidinio autorių parengta pavyzdinio (rekomendacinio) pobūdžio vertinimo *pažymiu* sistema. Antrame skyriuje „Mokyklų vertinimo *pažymiu* sistemų pavyzdžiai“ iš 30 mokyklų vertinimo *pažymiu* sistemų atrinktos šešios, kaip tinkamiausios, kuriomis, tikimės, kūno kultūros mokytojai pasinaudos. Trečiame skyriuje „Mokyklų vertinimo „*įskaityta / neįskaityta*“ sistemų pavyzdžiai“ sudėtos mokyklų

atsiūstos ir atrinktos vertinimo sistemos, kai mokinių pažanga ir pasiekimai vertinami „įskaityta / neįskaityta“. Ke-tvirtame skyriuje atrinkti mokyklų *kaupiamojo* vertinimo pavyzdžiai.

2015 metais, tęsiant šią programą, bus parengta sporto šakų (krepšinis, tinklinis, futbolas, lengvoji atletika, gimnastika, netradicinis fizinis aktyvumas ir kt.) užduočių vertinimo ir mokinių pasiekimų įsivertinimo kūno kul-tūros pamokose mokymo priemonė.

Tai pirmieji bandymai Lietuvoje parengti mokinių pasiekimų vertinimo leidinius kūno kultūros mokytojams.

Viliamės, kad šios metodinės priemonės paskatins kūno kultūros mokytojus ieškoti tinkamiausių būdų Bendrosiose programose mokiniams keliamiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, dalytis patirtimi apie tai, kokie konkretūs vertinimo būdai ir formos gali būti tinkamiausi skatinti mokinius mokytis, ugdyti kūno kultūros vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias bei supratimą.

Literatūra

1. *Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tobulinimo dorinio, meninio ir kūno kultūros ugdymo procese rekomendacijos*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2010.
2. *Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata*. 2004. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-02-25-ISAK-256.htm (žiūrėta 2015-06-10).
3. Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos: Kūno kultūra. Vilnius, 2008.
4. Vidurinio ugdymo bendrosios programos: Kūno kultūra. Vilnius, 2011.
5. Vilūnienė A., Trinkūnienė L. *Šiuolaikinė kūno kultūros pamoka: žaidimai: studijų knyga*. Kaunas: LSU, 2014.
6. 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrieji ugdymo planai. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/web/lt/pedagogams/ugdymas/ugdymo_planai_1 (žiūrėta 2015-09-11).

KŪNO KULTŪRA VS FIZINIS UGDYMAS

Doc. dr. Arūnas Emeljanovas, Lietuvos sporto universiteto Sporto edukologijos fakulteto dekanas

Kalbant apie mokykloje dėstomą dalyką, mūsų vartojama sąvoka „kūno kultūra“ (angl. *Physical Education*) kitose šalyse gali turėti ir kitą pavadinimą, pvz.: fizinė kultūra (angl. *Physical Culture*), judėjimo pamoka (angl. *Movement*), mokyklinis sportas (angl. *School Sport*), o kai kur net fizinio aktyvumo ugdymas (angl. *Education of Physical Activity*) ir t. t. Lietuvoje taip pat kyla tam tikrų diskusijų kalbant apie šį terminą, pavyzdžiui, tiesioginis vertimas iš anglų kalbos *Physical Education* būtų „fizinis ugdymas“, tačiau kol kas daugelyje Lietuvos Respublikos teisės aktų kalbant apie mokykloje dėstomą dalyką vartojamas terminas „kūno kultūra“. Lietuvos Respublikos Konstitucijos IV skirsnyje „Tautos ūkis ir darbas“ 53 straipsnyje teigiama, kad „Valstybė skatina visuomenės kūno kultūrą ir remia sportą.“

Literatūroje galima rasti daug įvairių sąvokos „kūno kultūra“ interpretacijų. Norėtume pristatyti kelias iš jų.

Europos Parlamento Rezoliucijoje (2007) rašoma, kad kūno kultūra – vienintelis mokyklose dėstomas dalykas, kuris apima sveikos gyvensenos ugdymą, fizinį ir psichinį vaikų vystymąsi, vertybinių nuostatų perteikimą (sąžiningumas, teisingumas, disciplinuotumas, solidarumas, kolektyvinis darbas, tolerancija). Taip pat kūno kultūra yra vienas svarbiausių socialinės integracijos įrankių.

B. Davis su bendraautoriais (2000) sako, kad kūno kultūra gali būti apibūdinama kaip „žinių ir vertybių įdiegimas per fizinę veiklą ir / ar patirtį“, o S. Virenda su komanda (2011) teigia, kad sąvoka „kūno kultūra“ paprastai vartojama pažymėti, kad asmuo labiau dalyvauja veikloje nei šio dalyko mokosi. D. Anderson (1989) mano, kad kūno kultūra yra dalykas, skirtas psichomotoriniam mokinių lavinimui žaidybinėje aplinkoje ar mokantis judesių pradinėje ir vidurinėje mokyklose, o kolegos J. F. Sallis ir T. L. McKenzie (1991) – kad kūno kultūros pamokos suteikia geriausią galimybę visų vaikų motoriniams ir sveikatingumo poreikiams patenkinti.

Kūno kultūra – tai ugdymas, skirtas žmogaus kūno tobulinimui ir priežiūrai, kreipiant dėmesį į sportą ir higieną (Encyclopedia Britannica, 2008). Kūno kultūra yra visapusiško vystymosi procesas, kuris neapsiriboja vien tik praktiniais įgūdžiais, bet susideda ir iš teorinių žinių (Kanan, 2006). Kūno kultūra yra ugdymo procesas, kuris apima kiekvieno mokinio fizinių, intelektualinių, socialinių ir dvasinių gebėjimų lavinimą (NASPE, 2004). Kūno kultūros pamokos yra traktuojamos kaip prieinamesnis būdas jaunų žmonių fiziniam aktyvumui skatinti (Fairclough, Stratton, & Baldwin, 2002).

Daugelyje mokymo sistemų kūno kultūra yra dalykas, kurio veiklose naudojamas žaidimas ar judesys žinioms ir įgūdžiams perduoti asmeniui ar grupei, šiems įgūdžiams pritaikyti ir rezultatams. Kūno kultūra taip pat yra sportas ar fizinis aktyvumas, vykstantis mokykloje ar už jos ribų, kur mokiniai dalyvauja. Kitaip nei kitos mokyklose esamos programos, didesnė kūno kultūros kurso dalis skirta praktikai nei teoriniam mokymuisi. Nuo senų laikų vienos kultūros treniravimąsi įtraukdavo į fizinio aktyvumo (medžioklė, šokis, kovos menai) vystymą, kitos kultūros, ypač skiriančios dėmesį raštingumui, nemanė, kad kūno kultūra turi būti jaunų žmonių išsilavinimo dalis. Šiandien kūno kultūra yra būtina išsilavinimui, nors gana prieštaringai vertinami varžybiniai bei vertinimo aspektai (New world encyclopedia, 2007).

Lietuvoje dažniausiai vartojami profesoriaus S. Stonkaus (2002) sąvokos „kūno kultūra“ apibrėžimai:

Svarbi asmens ir visuomenės bendrosios kultūros dalis – žmogaus įgimto kūno branda, tobulumas ir galių lygis, atitinkantis asmenybės raidos nuostatas, dvasinius poreikius, kultūros normas.

Visuomenėje egzistuojančių nuostatų ir veiklos, susijusios su žmogaus fiziniu ugdymu, sistema, genetinio ir socialinio paveldimumo nulemtas fizinio ugdymo ir saviugdos rezultatas.

Kūno lavinimas, atitinkantis kultūros vertybes, normas, orientacijas, gebėjimas panaudoti kūno galias savo socialinėms, kultūrinėms, dvasinėms reikmėms tenkinti.

Mokyklose dėstomas dalykas, padedantis siekti asmeninės kūno kultūros, t. y. fizinės, psichinės ir dvasinės darnos, stiprinti sveikatą. Apima mokinių fizinio aktyvumo raišką, teorines kūno kultūros, sveikatos ir sporto žinias, yra reikšmingas socialinės ir pilietinės kultūros puoselėjimo veiksnys.

Išanalizavus sąvokos „kūno kultūra“ turinį, įvertinus tiesioginį vertimą iš anglų kalbos ir vadovaujantis logika, siūlytume pabandyti pradėti vartoti terminą „fizinis ugdymas“. Greičiausiai diskusija dėl vartojamų terminų užtruks kurį laiką, oficialaus pritarimo / pasikeitimo atveju sektų daugelio dokumentų techniniai sprendimai. Visgi Lietuvos sporto universitetas jau daro pirmus žingsnius – nuo 2015 m. rugsėjo mėnesio keičiame studijų programos „Kūno kultūra“ pavadinimą į „Fizinis ugdymas ir sportas“ (sportas atsiranda, nes pradedamas suteikti dvigubas bakalauro laipsnis – Pedagogikos ir Sporto). Tikimės, kad šis žingsnis prisidės prie tolesnės ir produktyvesnės diskusijos tema „Kūno kultūra vs Fizinis ugdymas“.

Literatūra

1. Anderson D. *The Discipline and the Profession*. Foundations of Canadian Physical Education, Recreation, and Sports Studies. Dubuque, IA: Wm. C. Brown Publishers, 1989.
2. Davis B., Roscoe J., Bull R., Roscoe D. *Physical Education and the Study of Sport*. 4th. London: Harcourt Publishers, Ltd, 2000.
3. Encyclopedia Britannica. 2008. <http://dictionary.reference.com/browse/webster>.
4. Europos Parlamento rezoliucija dėl sporto vaidmens švietime. 2007. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007_0503+0+DOC+XML+V0//LT (žiūrėta 2011-04-18).
5. Fairclough S., Stratton G., & Baldwin G. The contribution of secondary school physical education to lifetime physical activity. *European Physical Education Review*, 8, 69–84, 2002.
6. Kanan E. M. Physical Education Teachers and Students Perceptions regarding the Inclusion of Physical Education Subject in the General Certificate of Secondary Education in Jordan. *J. King Saud Univ., Vol. 19, Edu. Sei. & Islamic Stud.* (2), p. 17-34, Riyadh (1427H.), 2006.
7. National Association for Sport and Physical Education (NASPE). *Moving into the future: National Standards for Physical Education*. St. Louis: McGraw-Hill, 2004.
8. New World Encyclopedia. Physical education. (2012.09.27). 2007. Prieiga per internetą: http://www.new-worldencyclopedia.org/entry/Physical_education#cite_ref-6.
9. Sallis J. F., McKenzie T. L. Physical education's role in public health. *Res Q Exerc Sport* 62:124–37, 1991.
10. Seghers J., De Martelaer K., Cardon G. Young people's health as a challenge for physical education in schools in the 21st century: The case of Flanders (Belgium). *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14(4), 407–420, 2009 (doi:10.1080/17408980902729347).
11. Stonkus S. *Sporto terminų žodynas*. Kaunas, LKKA, 2002, p. 304.
12. Virendra S. Jadhao, Pravin C. Dabre. Physical Education Its Role in Rural Development. *Variorum, Multi-Disciplinary e-Research Journal*, Vol.-02, Issue-II, November, 2011.

KŪNO KULTŪROS PROGRAMŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ TARP PROJEKTO PARTNERIŲ: VOKIETIJA, OLANDIJA, GRAIKIJA, VENGRIJA IR LIETUVA. ERASMUS+ TARPTAUTINIS PROJEKTAS

Dr. Laura Daniusevičiūtė, *Kauno technologijos universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Edukologijos katedros docentė*

Projekto tikslas – suformuoti principus ir plėtros sritis remiantis į sveikatą orientuoto fizinio aktyvumo veikla ir kai kurių Europos Sąjungos narių patirtimi ir atlikus lyginamąją analizę sukurti bendrą europinę rekomendacijų platformą.

Projekto finansavimas gautas pagal ERASMUS+ SPORT paprogramę.

Projekto partneriai:

- Magyar Diaksport Szovetseg (Sporto mokyklų federacija), Vengrija;

- Goethe University (Gėtės universitetas), Vokietija;
- Ministry of Education (Švietimo ministerija), Graikija;
- WHO Collaborating Centre for School Health Promotion, CBO (Pasaulinis mokyklų sveikatos skatinimo centras), Olandija;
- Kauno technologijos universitetas, Lietuva.

Projekto nagrinėjamos dalys:

- nacionalinės kvalifikacijos programos struktūra;
- viešoji edukacinė / mokyklų sistema;
- ugdymo programos;
- mokymosi visą gyvenimą kompetencijos.

Visos projekte dalyvaujančios šalys pagal savo šalies Nacionalinės kvalifikacijos programos struktūrą atitinka Europos Sąjungos kvalifikacijų sąrangos 8 lygmenis. Pagal Europos Sąjungos kvalifikaciją, visos projekte dalyvaujančios šalys 4 lygis atitinka vidurinį išsilavinimą, 6–8 lygis – aukštojo mokslo išsilavinimą, pagal 6 ir 7 kvalifikacijos lygius ruošiami kūno kultūros mokytojai. Mokyklinis amžius Lietuvoje yra 7–16 metų, Vengrijoje – 6–16 metų, Vokietijoje – 6–15 (16) metų, Graikijoje – 5–15 metų, Olandijoje – 5–18 metų. Kūno kultūros pamokų procentinė dalis per metus pagrindinio ir vidurinio ugdymo sistemose Lietuvoje, Vengrijoje ir Graikijoje – 6 procentai, Vokietijoje – 9 procentai, Olandijoje – nėra reglamentuota.

Mokymo programos:

Lietuvoje ir Vengrijoje vyrauja 3 lygiai – Bendrojo ugdymo programa (1 lygis; angl. *National Core Curriculum*); Nacionalinė ugdymo programa, pagal kurią mokyklos (kartu ir mokytojai) rengia savo programas (2 lygis); kūno kultūros pradinio ir pagrindinio (1–10 kl.), vidurinio (11–12 kl.) ugdymo programos (3 lygis).

Vokietijoje vyrauja 3 lygiai – Bendrojo ugdymo programa (1 lygis); Nacionalinė ugdymo programa (2 lygis; angl. *National Frame Curriculum with detailed content*); Vietinės mokyklų programos su galimybe įkelti nacionalines instrukcijas keičiant programas (3 lygis; angl. *Local School curriculum*).

Graikijoje vyraujanti Nacionalinė ugdymo programa remiasi fundamentiniais ugdymo ir mokymo principais, pagal ją mokyklos (kartu ir mokytojai) rengia savo programas.

Olandijoje vyrauja nacionaliniai pagrindiniai tikslai, kuriais mokyklos vadovaujasi, tačiau mokyklos yra atsakingos už programos turinį.

Dominuojančios veiklos mokymosi programoje:

- Graikija: krepšinis, futbolas, tinklinis, rankinis, lengvoji atletika, šokiai.
 - Vokietija: žaidimai, fizinė veikla su įrankiais, gimnastika, šokiai, bėgimas, judėjimas vandenyje.
 - Olandija: sprendžia mokykla.
 - Vengrija: krepšinis, futbolas, tinklinis, rankinis, lengvoji atletika, šokiai.
 - Lietuva: lengvoji atletika, žaidimai.
-

KŪNO KULTŪROS SRITIES INICIATYVOS, AKTUALIJOS, NAUJIENOS

Vidas Ivanauskas, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus Socialinių mokslų, dorinio ugdymo ir kūno kultūros poskyrio metodininkas*

Kūno kultūros metodinėje dienoje buvo pristatytos šios temos – informacijos šaltinis: kūno kultūra, sportas, sveikata; patirtys; Europos sporto savaitė; kvalifikacijos tobulinimo programa „*Nacionalinio saugumo ir pilietiškumo nuostatų stiprinimas ugdyme*“; kūno kultūros el. aplankas.

Informacijos šaltiniai: kūno kultūra ir sportas, sveikata

Apskritai, kūno kultūros mokytojai prasčiausiai vertina savo gebėjimą naudotis informacinėmis technologijomis, tačiau iki penkerių metų darbo stažą turintys kūno kultūros mokytojai šį savo gebėjimą vertina geriausiai (Poteliūnienė, Blauzdys, Juškelienė, 2012).

Atsižvelgiant į tai ir į kylantį poreikį, 2015 m. kovą informacinės sistemos „Ugdymo sodas“ aplinkoje buvo sukurtas informacijos šaltinis, skirtas ugdantiesiems kūno kultūrą, sportą ir sveikatą. Siekta, kad šios srities specialistai, bendruomenė galėtų vienoje vietoje gauti reikiamą informaciją ir ja dalytis, skleisti savo patirtį, viešinti renginius.

Keletą mėnesių padirbėjus ir sulaukus atsiliepimų, nuspręsta sveikatos sričiai skirti atskirą informacijos šaltinį.

2015 m. rugpjūčio 28 d. per kūno kultūros metodinę dieną buvo pristatytas kūno kultūros ir sporto informacijos šaltinis: <http://duomenys.ugdome.lt/sportas>.

Patirtys

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme apibrėžta mokytojo teisė „ne mažiau kaip 5 dienas per metus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose“, o Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijoje numatoma, kaip tai turėtų būti įgyvendinama.

Akivaizdu, kad kiekvieno mokytojo patirtis yra skirtinga, todėl būtina ja dalytis, kad ši informacija pasiektų kuo daugiau mokytojų. Labai svarbus specialistų praktikų dalyvavimas kvalifikacijos tobulinimo renginiuose užsienyje, kur jie susipažįsta su skirtingomis metodikomis, pamato naujoves ir patys jas išbando.

Per kūno kultūros metodinę dieną savo asmenine patirtimi dalijosi Vilniaus inžinerijos licėjaus mokytojas Regimantas Lukoševičius. Jis išsakė savo įžvalgas bei patarimus, kaip derinti poilsį ir kvalifikacijos tobulinimą.

Apibendrinant reikėtų pažymėti, kad patirties sklaida, jos viešinimas buvo, yra ir greičiausiai dar ilgai išliks itin aktualus kūno kultūros srities specialistų klausimas. Taigi, pasitelkus ir sukurtą informacijos šaltinį (<http://duomenys.ugdome.lt/sportas>), ir kitas galimybes, reikia telkti ir aktyvinti kūno kultūros mokytojų bendruomenę.

Europos sporto savaitė

„#BeActive“ Europos sporto savaitė – tai nauja Europos Komisijos iniciatyva, propaguojanti sportą ir fizinį aktyvumą Europoje. Europos sporto savaitė – europietiška iniciatyva su visoje Europoje vykstančiais renginiais.

„#BeActive“ Europos sporto savaitės akcija „Judri mokykla“

Renginių tikslas – skatinti fizinį aktyvumą, judėjimą, tačiau skatinama ir apskritojo stalo diskusijos, semi-

narai, mokymai šia tema. Per sporto savaitę raginama kviešti į kūno kultūros pamokas ir pratybas sporto pasaulio asmenybes, kurios pajvairintų pamokas, leistų į dalyką pažvelgti plačiau, pasidalytų patirtimi.

Lopšeliai-darželiai kviečiami per sporto savaitę rengti sporto šventes, renginius ar organizuoti susitikimus su sporto pasaulyje žinomomis asmenybėmis.

Skatinamas mokyklų kūno kultūros mokytojų, sporto trenerių ir sporto federacijų glaudus bendradarbiavimas: sporto federacijos raginamos aktyviai išnaudoti Europos sporto savaitę kaip galimybę viešinti ir plėtoti sporto šakas – kuo plačiau pristatyti save, organizuoti mokyklose ir (ar) gyvenamosios vietos bendruomenėse savo sporto šakos pristatymus-užsiėmimus, dalyvaujant garsiausiems sportininkams ir treneriams, teikti visuomenei informaciją apie sporto šaką, komunikuoti ir panašiai.

Perfrazuojant už sportą atsakingą Europos Komisijos narę Androulla Vassiliou, kuri teigė, kad „Mūsų tikslas – padėti žmonėms keisti gyvenimo būdą“, Europos sporto savaitės akcijos „Judri mokykla“ siekiamybė: keičiant požiūrį į kūno kultūrą ir sportą, keistis patiems ir keisti, aktyvinti gyvenimo būdą.

Kvalifikacijos tobulinimo programa „*Nacionalinio saugumo ir pilietiškumo nuostatų stiprinimas ugdyme*“

Tarpžinybinė darbo grupė, sudaryta Ugdymo plėtotės centro direktoriaus 2015 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. VK-45 „Dėl tarpžinybinės darbo grupės sudarymo“, parengė kvalifikacijos tobulinimo programą „*Nacionalinio saugumo ir pilietiškumo nuostatų stiprinimas ugdyme*“.

Per kūno kultūros metodinę dieną buvo pristatyta programa, jos pagrindinis modulis „Pilietiškumo ugdymo ir nacionalinio saugumo pagrindai“ ir pasirenkamasis modulis „Kūno kultūra, sportas ir krašto gynyba“.

Praktinį programos įgyvendinimą, jau sukauptą darbo su mokiniais patirtį pristatė ir apžvelgė Lietuvos karo akademijos fizinio rengimo seržantas specialistas Saulius Banevičius.

Kūno kultūros el. aplankas

Kūno kultūros metodinę dieną buvo aptartos galimybės kurti kūno kultūros el. aplanką, kartu, esant galimybėms, derinant su kuriamomis Sveikatos apsaugos ministerijos ir Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės vaikų ir jaunimo fizinio pajėgumo ir sveikatos stebėsenos sistemomis.

Kūno kultūros el. aplankas padėtų spręsti daugybę aktualių problemų ir klausimų: bendra testavimo ir vertinimo sistema, aiškūs kriterijai, kas ir kaip vertinama, bendra konsultavimo ir metodikos sistema. Tokia sistema taip pat padėtų pačiam mokiniui stebėti ir savikritiškai vertinti savo pažangą, diskutuojant su mokytoju aiškintis, gilintis.

Literatūra

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279441&p_query=&p_tr2= // (2015-09-07).
2. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. V-899 „Dėl pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijos tvirtinimo“, http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/listing?date_from=2012-04-01&date_till=2012-06-30&text=D%C4%96L+PEDAGOG%C5%B2+KVALIFIKACIJOS+TOBULINIMO+KONCEPCIJOS+TVIRTINIMO&submit_lawacts_search // (2015-09-10).
3. Programos „Nacionalinio saugumo ir pilietiškumo nuostatų stiprinimas ugdyme“ pagrindinis modulis

„Pilietiškumo ugdymo ir nacionalinio saugumo pagrindai“, http://duomenys.ugdome.lt/nacionaline_programa.php?1169 // (2015-09-10).

4. Programos „Nacionalinio saugumo ir pilietiškumo nuostatų stiprinimas ugdyme“ pasirenkamasis modulis „Kūno kultūra, sportas ir krašto gynyba“, http://duomenys.ugdome.lt/nacionaline_programa.php?1171 // (2015-09-10).

5. Poteliūnienė S., Blauzdys V., Juškelienė V. Lietuvos kūno kultūros mokytojų pasirengimas taikyti naujas mokinių fizinio ugdymo idėjas. *Pedagogika*, 2012, Nr. 105, p. 94–101.

6. „#BeActive“ Europos sporto savaitės akcijos „JUDRI MOKYKLA“ kalendorius ir žemėlapis, <http://duomenys.ugdome.lt/?/mm/kk/med=5/291> // (2015-09-11).

X dalis PAGALBA MOKYTOJUI IR MOKYKLAI

PARODA „MOKYKLA“ KAIP EDUKACINIŲ INOVACIJŲ LABORATORIJA

Justina Sajė, *Ugdymo plėtotės centro Informacinių technologijų skyriaus metodininkė*

Parodos „Mokykla 2014“ dalyvių stendas

Jau penktus metus iš eilės Lietuvoje organizuojama respublikinė paroda „Mokykla“. Ši paroda – bene didžiausias metų renginys, skirtas visai švietimo bendruomenei.

Kiekvienos parodos temos kuriamos atsižvelgiant į švietimo aktualijas, o nuo 2014 metų kuriant parodos koncepciją įtraukiamos visos parodos lankytojų grandys: mokiniai, švietimo įstaigų atstovai, verslininkai, jaunimo organizacijų atstovai, mokytojai, švietimo politikos formuotojai, tėvai. Idėjų mugėse išgryninamos svarbiausios parodos temos, sutariama dėl bendradarbiavimo su partneriais.

Idėjų mugė, skirta 2014 m. parodai

Paroda „Mokykla“ kasmet kinta ir auga pagal savo plotą, inovacijas, tikslinę grupę, edukacinių renginių ir siūlomų verslo produktų įvairovę.

Pirmosiose parodose daugiausia buvo orientuojamasi į mokytojus kaip pagrindinę tikslinę parodos auditoriją. Tačiau vėliau vis labiau imta įtraukti tėvus ir mokinius, nes be mokytojo, vaiko ir tėvų bendradarbiavimo neįmanomas švietimo augimas.

Kiekvienais metais parodoje organizuojamos teminės konferencijos ir forumai aktualiomis švietimo temomis. Švietimo lyderių forumas, MIR (medijų ir informacinio raštingumo) konferencija, forumas „Laimingai augti“, „Švietimo patirtys nuo A iki Z“ ir kiti panašūs renginiai atneša naują požiūrį į švietimą, praplečia akiratį, parodo geruosius pavyzdžius ir suteikia galimybę iš jų mokytis.

Šių ir kitų parodos renginių medžiagą rasite [čia](#)

Forumas „Švietimo patirtys nuo A iki Z“ parodoje „Mokykla 2014“

Nuo 2013 m. paroda apima dvi ekspozicijų sales. Vienoje naujausius ugdymui skirtus produktus bei paslaugas pristato įmonės bei organizacijos, o kitoje vyksta plataus spektro interaktyvūs edukaciniai užsiėmimai – nuo kūrybinių laikraščio kūrimo dirbtuvių iki modernių biomokslų eksperimentų išbandymo „Mobiliojoje bioklasėje“ ar jaunojo tyrėjo laboratorijos ant ratų.

Parodos lankytojai kasmet aktyviai ir noriai dalyvauja edukaciniuose renginiuose, vykstančiuose interaktyviose klasėse. Jose lankytojai patys gali išbandyti modernias informacines technologijas, interaktyviasias lentas, skaitmeninius vadovėlius, mikroskopus ir kitas naujausias mokymo priemones bei metodus.

Šiomet parodoje klasės taps didžiule laboratorija, kurioje įvairios lankytojų grupės galės išbandyti, patirti integruotą STEAM (angl. *Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics*) ugdymą. Į STEAM laboratorijos edukacinius užsiėmimus klasės ar mokytojų grupės galės iš anksto registruotis „Ugdymo sode“ (<https://sodas.ugdome.lt/>).

„Ateities klasė“ parodoje „Mokykla 2013“

e. Šviesos „Atradimų klasė“ parodoje „Mokykla 2014“

STEAM tema šiemet bus aktualizuota ir vadovams bei visai švietimo bendruomenei skirtoje konferencijoje. Be šios temos, parodoje numatoma daug dėmesio skirti mokytojo profesijos prestižo, Z kartos, pilietiškumo, taip pat neformaliojo ugdymo, specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo temoms.

Parodos „Mokykla“ 2011–2014 m. faktai

- Kasmet apsilanko apie 20 tūkst. lankytojų (įskaitant ir tuo pat metu vykstančią parodą „Vaikų šalis“).
- Surengiama apie 200 edukacinių renginių švietimo bendruomenei (konferencijų, kūrybinių dirbtuvių, seminarų, forumų, diskusijų, interaktyvių pamokų ir t. t.).
- Pristatoma daugiau kaip 100 įmonių ir organizacijų, nes paroda „Mokykla“ – tai taip pat galimybė ugdymo įstaigų atstovams užmegzti abipusiai naudingus ryšius su įmonėmis, prekiaujančiomis edukacinėmis priemonėmis bei paslaugomis.

Robotikos akademijos stendas parodoje „Mokykla 2013“

- Talkina apie 100 savanorių.

Parodos „Mokykla 2014“ savanoriai

- Parodos edukacinių renginių lankytojai edukacinius renginius įvertina labai gerai (bendras visų renginių vertinimo vidurkis 2014 m. buvo 3,5 balai iš 4 galimų).

Lankytojų nuomonė: <https://www.youtube.com/watch?v=IGjfESLtrE>.

Šiomet (2015 m.) paroda vyks lapkričio 6–7 d. Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“. Renginių tinklelis bus paskelbtas spalio mėnesį „Ugdymo sode“ ir parodos interneto svetainėje: www.parodamokykla.lt.

Renginių organizuoja Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Ugdymo plėtotės centras, Lietuvos parodų ir kongresų centras „Litexpo“.

SOCIALINIO DIALOGO SKATINIMAS: BENDRADARBIAVIMAS SU DALYKŲ MOKYTOJŲ ASOCIACIJOMIS

Laima Rutkauskienė, *Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento*

Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyresnioji specialistė

Giedrė Čiapienė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio įgyvendinimo ir organizavimo skyriaus metodininkė*

Norėdama aktyviau įtraukti mokytojų bendruomenę prisidėti prie bendrų švietimo tikslų, 2010 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija inicijavo naują veiklą – organizavo dalykų mokytojų ir vadovų asociacijų rėmimo konkursą. Šiuo konkursu siekiama sustiprinti mokytojų bendruomenę, kad ji galėtų būti stiprus partneris ir patarėjas įgyvendinant švietimo prioritetus, kuriant ir tobulinant ugdymo turinį.

Įgyvendinti šias veiklas nuo pat konkurso pradžios padeda Ugdymo plėtotės centras. Jo rūpesčiu sukurta švietimo bendruomenių asociacijų interneto svetainė, vyksta konkurso dalyvių apskaita ir administravimas, konsultavimas, teikiama pagalba asociacijų projektų vykdymo klausimais.

Apžvelgiant visą švietimo bendruomenių asociacijų rėmimo laikotarpį, nesunku pastebėti, kad asociacijos per tą laiką augo ir stiprėjo, jų iniciatyvos įtraukė vis daugiau dalyvių – ne tik mokytojų, bet ir aukštųjų mokyklų dėstytojų bei mokslininkų – į mokymosi ir patirties sklaidos būdų paiešką bei prasmingų darbų įgyvendinimą, tapo vis labiau pastebimos visuomenėje. Konkursas suteikia galimybę mokytojams naudotis parengta ir praktiškai išbandyta metodine medžiaga ir mokomosiomis priemonėmis. Be to, tai padeda mokytojui jaustis bendraminčių ir bendražygių komandos dalimi.

Lietuvos Respublikos Seimas šiais metais skyrė daug dėmesio asociacijoms kaip bendruomenei. Organizuota konferencija, kurioje buvo nagrinėjami visiems – nuo mokytojo iki politiko – svarbūs klausimai dėl mokinių pasiekimų gerinimo būdų paieškos ir sprendimų. Ši bendruomeninė veikla, be kita ko, padeda stiprinti mokytojo profesijos prestižą, vertinimą visuomenėje.

Per visą penkerių metų laikotarpį konkurse dalyvavo daugiau kaip 50 asociacijų. Kai kurios iš jų – Lietuvos anglų kalbos mokytojų, Lietuvos matematikos mokytojų, Lietuvos muzikos mokytojų ir Šokio mokytojų asociacijos – dalyvavo visuose penkiuose konkursuose. Konkursas, kuris išaugo nuo dalykų mokytojų ir vadovų iki bendro vardo – švietimo bendruomenių – asociacijų išitraukimo į pagrindinių švietimo tikslų įgyvendinimo darbus ir veiklas, siekia sujungti visas asocijuotas Lietuvos švietimo bendruomenes.

Pirmasis konkursas organizuotas 2010 m. Jame dalyvauti paraiškas pateikė 9 asociacijos, o konkurso sąlygas atitiko 7 iš jų. Dalyvauti konkurse kviestos dalykų mokytojų ir vadovų asociacijos. Šiame konkurse dalyvavusios asociacijos padėjo ieškoti veiksmingų būdų vidurinio ugdymo bendrųjų programų projektams aptarti ir pasirengti jas įgyvendinti, išsiaiškinti, kokios pagalbos reikia mokytojams. Konferencijos, mokymai, susitikimai, apskritojo stalo diskusijos, mokomosios medžiagos kūrimas, Vilniaus universiteto (VU) programų recenzijos, sukurta interneto svetainė. Dalyvavo 708 mokytojai. Projekto veikloms pasibaigus, buvo surengtas asociacijų forumas. Jame priimta rezoliucija dėl pritarimo VU BP projektams.

2011 m. paraiškas teikė 18, iš jų paramą gavo 15 asociacijų. Konkursas skirtas atnaujinto vidurinio ugdymo Bendrųjų programų diegimui, asociacijos parengė metodinę medžiagą – detaliuosius pamokų planus ir scenarijus, išleido metodinių priemonių, organizavo mokymus, seminarus, konkursą, konferencijas, koncertus. Dalyvavo 1056 asociacijų nariai.

2012 m. konkurso dalyvių ratas išsiplėtė, nes buvo kviečiamos ne tik mokytojų, bet ir kitų švietimo bendruomenių asociacijos – jame dalyvavo ir neformaliojo ugdymo, tėvų bendruomenių, socialinių darbuotojų asociacijos. Konkursu buvo siekiama paskatinti asociacijas ieškoti naujų bendradarbiavimo formų tarpusavyje ir su nacionalinio lygmens institucijomis, tobulinti individualizuotą ugdymo turinį, integruoti informacines technologijas į kitus dalykus ir kartu rengti ar kurti metodinę medžiagą arba metodines priemones. Iš gautų 19 paraiškų paremta 15: asociacijos rengė metodinę medžiagą, išleido metodinių priemonių, organizavo galimybių studiją, filmukų ir komunikacinių priemonių konkursus, seminarus, konferencijas, mokymus, kūrybinę laboratoriją, sukūrė virtualų forumą, interneto svetainę, balsavimo sistemas internete. Dalyvavo 884 asociacijų nariai.

2013 m. konkursas buvo skirtas stiprinti švietimo bendruomenių asociacijas, plėsti jų veiklą regionuose ir sudaryti sąlygas narių kompetencijoms ugdyti. Asociacijos dalyvavo projekto „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II etapas)“ veiklose, skirtose asociacijoms stiprinti: 2013 m. kovo–lapkričio mėn. vyko mokymai mokytojų asociacijoms: „Strateginis valdymas“, „Finansų valdymas“, „Projektų valdymas“, „Švietimo politika“, „Viešieji ryšiai“ ir „Žmogiškieji ištekliai“. Mokymuose buvo 13 grupių, kuriose dalyvavo 262 asmenys (<http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/naujienos/ataskaitos.php>).

2013 m. spalio mėn. – 2014 m. kovo mėn. vyko stažuotės mokytojų asociacijoms. Stažuotėių šalys: Latvija, Estija, Lenkija, Škotija ir Vokietija. Stažuotėse dalyvavo 50 mokytojų asociacijų atstovų (<http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/naujienos/ataskaitos2.php>).

2013 m. gautos 28 paraiškos, paremta 14 projektų. Juos įgyvendindamos asociacijos rengė metodinę medžiagą ir rekomendacijas, išleido metodinių priemonių, organizavo galimybių studiją, interaktyviosios mokomosios medžiagos kūrimo konkursą, seminarus, konferencijas, edukacinę-kūrybinę stovyklą, atnaujino asociacijų interneto svetaines. Dalyvavo 1160 asociacijų narių.

2014 m. konkurse daugiausia dėmesio teko ugdymo iniciatyvoms, skirtoms mokinių motyvacijai mokytis skatinti; veikloms, susijusioms su tyrimų rezultatų analizės refleksija ir sklaida; vertinimo ir įsivertinimo įrankių naudojimui mokinių pasiekimams gerinti. Šios kryptys atvėrė plačias galimybes asociacijoms ieškoti savarankiškų ir individualių vizijų. Dalyvauti konkurse pateikta 37 paraiškos, finansavimas skirtas 17 iš jų. Asociacijų renginiuose dalyvavo daugiau kaip 900 dalyvių. Išleista metodinių priemonių, organizuotas vaizdo pamokų konkursas, pleneras, kūrybinės dirbtuvės, internetinis seminaras, seminarai, konferencijos, forumas, kūrybinės-edukacinės vasaros stovyklos, atnaujintos interneto svetainės, organizuoti vizitai į mokyklas.

2015 m. konkursui projektus pateikė 27 asociacijos. Šių metų konkurso tikslą – sudaryti galimybę asociacijoms aktyviai įsitraukti į ugdymo turinio įgyvendinimo procesus, siekiant geresnių mokinių mokymosi pasiekimų – labiausiai atitiko 15 švietimo asociacijų projektai <http://www.upc.smm.lt/naujienos/asoc/finansavimas2.php>.

Konkurso projektai savo numatytomis veiklomis padės mokytojams ir švietimo bendruomenės dalyviams veiklose, susijusiose su toliau išvardijama ugdymo turinio tobulinimo tematika: mokymo priemonių ar vadovėlių kokybė, IKT priemonių taikymas ir mokinių mokymasis bendradarbiaujant, mokytojų darbas su skirtingų gebėjimų vaikais, inovatyvūs mokymo ir vertinimo metodai, tarpdalykinė integracija, medijų ir informacinio raštingumo integravimas į ugdymą, dalyko mokymo aktualijos.

Konkurso paraiškų vertinimo komisija, vertindama projektus, atsižvelgė, kad kuo daugiau asociacijos narių įsitrauktų į projekto organizavimo ir įgyvendinimo veiklas, o įgyvendinus projektą būtų sukurtas baigtinis produktas, numatytos jo panaudojimo galimybės ugdymo procese, parengta ir paskelbta informacinėje sistemoje

„Ugdymo sodas“ ar kitoje erdvėje internete viešai prieinama medžiaga.

Kiekvienų metų pabaigoje tradiciniu tapusiam susitikime asociacijos pristato savo projektą, pasidalija patirtimi.

Išsamią informaciją apie švietimo asociacijų konkursus galima rasti čia: <http://www.upc.smm.lt/asociacijos/>.

Informacinė sistema „Ugdymo sodas“ švietimo asociacijoms siūlo naujas galimybes. „Ugdymo sode“ įrašyta keliasdešimt švietimo bendruomenių asociacijų, todėl mokytojai gali registruoti papildomas paskyras, susietas su tomis asociacijomis, kurių nariai jie yra. Užsiregistravusios asociacijos turi galimybę skelbti naujienas, įvykius, diskusijas, skirtas tik asociacijos nariams. Asociacijų vadovai gali tvirtinti naujai besiregistruojančių narių paskyras ir peržiūrėti užsiregistravusių asociacijos narių sąrašus, skelbti „Ugdymo sode“ naujienas, atviras mokytojams skirtas diskusijas ir registraciją į savo organizuojamus renginius. Šioje viešųjų puslapių skiltyje yra galimybė atverti Jūsų redaguojamus asociacijų skyrelius, kurie būtų skirti asociacijos veiklai ir aktualijoms. Jei asociacijos jau turi savo interneto svetainę, tokia skyrelyje galėtų būti tik minimali informacija: trumpas prisistatymas ir nuoroda į interneto svetainę. Jei pastaroji turi RSS (failų formatų šeima internetiniam duomenų rinkimui iš naujientinklių), naujienos iš tokios asociacijos svetainės gali automatiškai atsirasti „Ugdymo sode“.

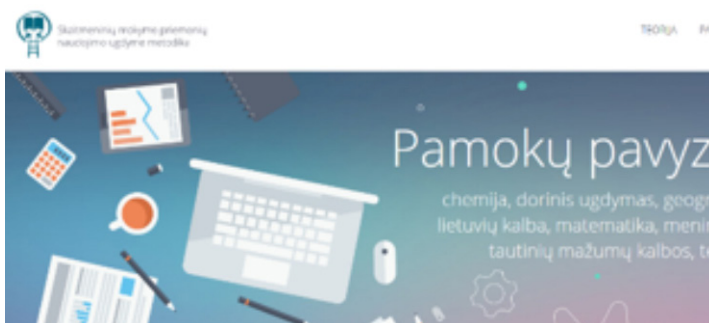
Kviečiame susipažinti su šia „Ugdymo sodo“ galimybe ir aktyviai ja naudotis: <http://duomenys.ugdome.lt/?/veikla/asoc>.

SKAITMENINIS UGDYMO TURINYS MOKYMUISI

Edita Sederevičiūtė, *Ugdymo plėtotės centro projekto „Ugdymo turinio naujovių sklaidos modelis“ vadovė*

Aušra Gutauskaitė, *Ugdymo plėtotės centro Ugdymo turinio skyriaus*

Gamtos, tikslųjų mokslų ir technologijų poskyrio metodininkė

Kas yra skaitmeninio turinio naudojimas ugdyme? Į šį klausimą Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto docentas, prodekanas dr. Rimvydas Laužikas „**Skaitmeninių mokymo priemonių naudojimo ugdyme metodikoje**“ (<http://smp-metodika.ugdome.lt/>) atsako taip: „Tai sąveika, kurioje atsižvelgiama į pasikeitusios tinklaveikos visuomenės

poreikius, kitokią Y ir Z kartos informacinę elgseną, technologijų teikiamas galimybes, turinio ir metodų, mokytojo ir mokinių kompetencijų dermę. Skaitmeninis turinys ir informacinių ir komunikacinių technologijų naudojimas mokykloje negali būti tikslas. Tai yra tik priemonė, turinti išugdyti tinklaveikos visuomenei būtinas kompetencijas. Šių kompetencijų ugdymas gali vykti lygiavertčiai tiek realiame pasaulyje, tiek virtualioje erdvėje, tiek naudojant skaitmeninį, tiek neskaitmeninį turinį, o ugdymo sėkmė priklauso ne tiek nuo IKT naudojimo ar nenaudojimo, kiek nuo aukščiau jau minėtos visuomenės poreikių, technologijų, turinio, metodų, mokytojo ir mokinių kompetencijų dermės.“

„**Dorinis ugdymas**“ (<http://smp2014do.ugdome.lt>) – tai skaitmeninė mokymo priemonė (SMP), kurios skirtingi mokymosi metodai ir skirtingi mokytojų bei mokinių vaidmenys sudomins, motyvuos siekti užsibrėžtų tikslų ir leis įsivertinti.

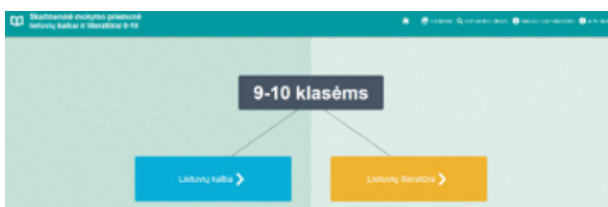
Mokymo priemonę sudaro: 7 tematikos, 40 tikybos ir etikos integruotų pamokų, suteikiančių galimybę saugiai tyrinėti, nepatirti moralinio spaudimo, kurti vertybines nuostatas bei ugdytis estetinį skonį.

Skaitmeninė mokymo priemonė skirta padėti mokytojams strategiškai suplanuoti pamokas ir pamokų ciklus, skatinti mokinių susidomėjimą, refleksiją, mokyti išreikšti save originaliu būdu, improvizuoti, mąstyti aktyviai, paaikškinti savo mintis ir bendradarbiauti.

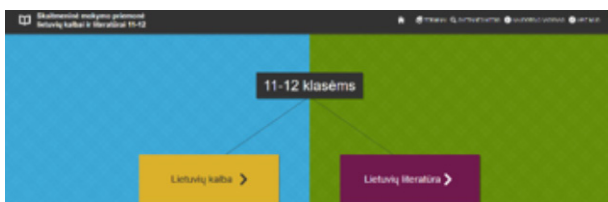
Interaktyvi skaitmeninė mokymo priemonė „Geografija“ (<http://smp2014ge.ugdome.lt>) ir joje esantys 40 mokymųjų objektų (MO) atitinka Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą, mokytojams ir mokiniams suteikia galimybę naudotis specialiai šiai priemonei sukurtais vaizdiniais šaltiniais ir parengta dalykine informacija. Priemonėje daug dėmesio skiriama mokinių savarankiškam darbui, sudaroma galimybė taikyti mokymą skirtingiems mokymosi stiliams. Čia pateikiama tekstinė dalykinė medžiaga, vaizdo įrašai, nuotraukos,

animuoti vaizdai, žemėlapiai ir kita. MO suprogramuotos įvairių tipų ir lygių užduotys. Užduočių (įsi)vertinimas skatina siekti geresnių mokymosi rezultatų, stiprina mokymosi motyvaciją ir padeda pereiti į aukštesnį mokymosi lygį. Skaitmeninėje mokymo priemonėje numatyta galimybė gauti grįžtamąjį ryšį, matyti mokinių pasiekimus ir kurti savąją mokymo ar mokymosi strategiją, prisiimti atsakomybę už mokymosi rezultatus.

Skaitmeninė lietuvių kalbos ir literatūros mokymo priemonė (<http://smp2014lt.ugdome.lt/9-10>) apima visą 9–10 klasių ugdymo turinį, yra orientuota į esmines dalykines ir bendrąsias kompetencijas, kūrybinį ir savarankišką mąstymą.

Šios skaitmeninės mokymo priemonės paskirtis – sudaryti galimybes lengviau išmokti lietuvių kalbos, pažinti lietuvių literatūrą ir kultūrą, stiprinti savo tapatybę, ugdyti kritinį mąstymą, lavintis gebėjimus kurti įvairius tekstus lietuvių kalba.

Skaitmeninės mokymo priemonės turinį sudaro dvi dalys – „Lietuvių kalba“ ir „Lietuvių literatūra“. SMP „Lietuvių kalba“ ugdymas grindžiamas kalbos sistemos supratimo formavimu ir kalbos vartojimo praktika, literatūros (kultūros) ugdymas – sisteminiu literatūros pažinimu ir skaitymo gebėjimų stipri-

nimu. Su šia priemone glaudžiai siejasi **11–12 klasėms skirta skaitmeninė lietuvių kalbos ir literatūros mokymo priemonė** (<http://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/>). Abi SMP sieja nuoseklus kultūros pasakojimas (9–10 klasės SMP: tautosaka, Antika, Biblija, Viduramžiai ir geriausi pasaulinės bei lietuvių literatūros klasikos ir šiuolaikinės literatūros kūriniai; 11–12 klasės SMP: Renesansas, Barokas, Apšvieta, XIX a. – XX a. pradžios Romantizmas, Realizmas, Neoromantizmas, XX a. vidurio modernioji literatūra, XX a. vidurio katastrofų literatūra, modernioji XX a. antrosios pusės literatūra, Nepriklausomybės laikų literatūra). Jungčių suvokimą ugdo užduotys, padedančios atpažinti sąsajas tarp klasikinės ir šiuolaikinės literatūros kūrinių (tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių ir dabartinių tekstų), tarp lietuvių ir užsienio literatūros kūrinių.

Skaitmeninė mokymo priemonė matematikai

Skaitmeninė matematikos mokymo priemonė (<http://smp2014ma.ugdome.lt>) – tai struktūriškai vienodai pateikta didžioji dalis vidurinės mokyklos 11–12 klasių kurso. Parengta medžiaga nesusieta su jokia konkrečiu vadovėliu ir gali būti naudojama tiek per pamokas, tiek savarankiškai siekiant gilinti žinias. Priemonę sudaro 41 mokymosi objektų rinkinys (aiškinamoji medžiaga ir užduotys), 11 temų įtvirtinimo, pasitikrinimo rinkiniai, pagal savo struktūrą atitinkantys valstybinius egzaminus. Taip pat rasite statistinių duomenų analizės, standartinių funkcijų, formulių įrankius ir kitą reikiamą medžiagą.

Savarankiškai dirbantiems mokiniams ši priemonė gali būti nepakeičiama ne tik nagrinėjant naują medžiagą, bet ir sisteminant ar kartojant išeitą kursą, rengiantis kontroliniams darbams ar egzaminams.

Skaitmeninės meninio ugdymo mokymo priemonės (<http://smp2014me.ugdome.lt>) paskirtis – padėti mokiniams siekti bendrojoje programoje numatytų mokymo ir mokymosi tikslų, skatinti mokymosi motyvaciją, aktyvią ir įvairią bei savarankišką mokinio mokymosi veiklą.

Priemonę sudaro: demonstraciniai ir (ar) animaciniai mokymosi objektai, skirti susipažinti su procesais, kuriuos sudėtinga paaiškinti, demonstruoti realioje aplinkoje; modeliavimo, eksperimentavimo, imitavimo mokymosi objektai, skirti mokymosi mokytis, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijoms ugdyti; mokomosios užduotys, klausimynai, testavimo, praktikumo mokymosi objektai, skirti savarankiškai mokytis bei vertinti ir įsivertinti; testai, skirti įsivertinti. Mokiniais suteikiamos galimybės sukurti įvairias situacijas (simuliacijas). Užduotys yra kelių sudėtingumo lygių, skirtingų konstruktyvų. Atlikus testą parodomas rezultatas. Tai suteikia galimybę pamatyti klaidą ir gauti įvertinimą. Filmuoti pavyzdžiai iš realios aplinkos praktinei situacijai detaliam pavaizduoti.

Skaitmeninė mokymo priemonė chemijai

kiamos pratybos ir užduotys, skirtos patikrinti arba patikrinti žinias, pratybų užduočių lapai, 15 kūrybinių laboratorijų su darbo lapais, kuriuose mokiniai gali modeliuoti, planuoti ir atlikti virtualius eksperimentus bei tiriamuosius darbus.

Skaitmeninė mokymo priemonė organinei chemijai

(<http://smp2014ch.ugdome.lt>) – tai modernus žvilgsnis, suteikiantis galimybę chemijos pamokose veiksmingai naudoti informacines technologijas. Priemonę sudaro 30 mokymo objektų rinkinių, interaktyvi periodinė cheminių elementų lentelė, uždavinių sprendimo, formulių ir reakcijos lygčių rašymo, erdviųjų molekulių modelių kūrimo įrankiai, žinynas. Rinkiniuose pateikiami įdomūs, mokinių smalsumą skatinantys ir mokyti motyvuojantys įvada: teorinė medžiaga, reakcijos lygtys, rodomi filmuoti demonstraciniai bandymai. Priemonėje patei-

tingų mokymosi stilių mokiniams. Čia pateikiama tekstinė dalykinė medžiaga, vaizdo įrašai, nuotraukos, animuoti vaizdai, žemėlapiai ir kita. MO suprogramuotos įvairių tipų ir lygių užduotys. Užduočių į(si)vertinimas skatina siekti geresnių mokymosi rezultatų, stiprina mokymosi motyvaciją ir padeda pereiti į aukštesnį mokymosi lygį.

Interaktyvi skaitmeninė mokymo priemonė „Istorija“

(<http://smp2014is.ugdome.lt/>) ir joje esantys 40 mokomųjų objektų atitinka Pagrindinio ir vidurinio ugdymo programą, mokytojams ir mokiniams suteikia galimybę naudotis specialiai šiai priemonei sukurtais vaizdiniais šaltiniais ir parengta dalykine informacija. Priemonėje daug dėmesio skiriama mokinių savarankiškam darbui, sudaroma galimybė ugdytis skir-

Skaitmeninė mokymo priemonė tautinių mažumų gimtosioms kalboms

ir gali būti naudojama tiek per pamokas, tiek savarankiškai gilinant žinias. Ši novatoriška priemonė padės ugdyti kūrimo gebėjimus, mokytojus paskatins kūrybiškai mokyti, o mokinius – siekti geriausių rezultatų.

Skaitmeninė mokymo priemonė, skirta Lietuvos tautinių mažumų baltarusių, lenkų ir rusų gimtosioms kalboms 9–12 klasėse mokyti

(<http://smp2014tm.ugdome.lt>). Ją sudaro 57 mokymo objektų rinkiniai ir papildoma medžiaga, skirta nuosekliau įsigilinti ir suvokti dėstomas temas: visomis trimis kalbomis pateikiamos laiko juostos, skaitmeninės bibliotekos ir sąvokų bei terminų žodynai. Priemonėje pateikta medžiaga nesusieta su jokių konkrečių vadovėlių

Skaitmeninės mokymo priemonės technologijoms

(<http://smp2014te.ugdome.lt/>) mokyti paskirtis – padėti mokiniams ugdyti technologinę kompetenciją ir bendrąsias kom-

potencijas, siekti technologinio ugdymo programoje numatytų mokymo ir mokymosi tikslų, skatinti mokymosi motyvaciją, aktyvią ir įvairią bei savarankišką mokinio mokymosi veiklą, pateikiant įvairių veiklų ar užduočių, skirtų integruotai taikomojo ir kūrybinio pobūdžio mokomajai veiklai: projektavimui, tyrimui, probleminiam mokymui, kūrybinių užduočių sprendimui. SMP sudaro: demonstraciniai ir (ar) animaciniai mokymosi objektai, skirti susipažinti su technologiniais procesais, kuriuos sudėtinga paaiškinti, demonstruoti realioje aplinkoje; modeliavimo, eksperimentavimo, imitavimo mokymosi objektai, skirti mokymosi mokytis, pažinimo, iniciatyvumo ir kūrybingumo kompetencijų ugdymui; užduotys, klausimynai, praktikumo mokymosi objektai, skirti savarankiškai mokytis bei vertinti ir įsivertinti. Mokiniam sudaromos galimybės sukurti įvairias situacijas (simuliacijas) ir pasitikrinti rezultatus. Užduotys yra kelių sudėtingumo lygių, skirtingų konstrukčių.

Edukacinis žaidimas „Žalioji tyrinėtojas“ (<https://sodas.ugdome.lt/mokymo-priemones/4753>) skirtas priešmokyklinio amžiaus vaikams. Jį sudaro du lygiai: pirmasis lygis – 9 užduotys, jungiamos bendro siužeto, skirtos pievos ir upės gyvūnams bei augalams tyrinėti, mokytis kūrybiškai spręsti problemas, skaičiuoti ir skaityti; antrasis lygis – varlės vystymosi

ciklo tyrinėjimas, reikia rūpinantis ja, kol užauga. Visos edukacinio žaidimo struktūrinės dalys (peizažo kvadratai) yra skirtingo sudėtingumo lygio. Animuotas, įgarsintas, interaktyvus personažas Varliukas reaguoja į vaikų atliekamus veiksmus, pagiria, pasidžiaugia, prašo pabandyti dar kartą, pritaria ar nepritaria, ką nors komentuoja, paaiškina ir kt. Pabuvus visuose peizažo kvadratuose, skaidančios linijos išnyksta ir peizažas atgyja. Vaikai patenka į kitą žaidimo etapą, kuriame atsiveria naujos savarankiško mokymosi galimybės.

Siekiant ugdyti problemų sprendimo bendradarbiaujant kompetenciją, sukurta speciali priemonė – įrankis problemų sprendimo bendradarbiaujant (PSB) užduotims kurti (<http://sprendimas.ugdome.lt>) ir užduočių pavyzdžiai (<http://duomenys.ugdome.lt/?/mp/psb>).

Įrankis sukurtas taip, kad mokytojas gali sukonstruoti savo sugalvotą PSB užduotį, pakeisdamas užduoties formulotę, pasirenkamąsias frazes, iliustracijas, vertinimo scenarijų. PSB užduotyse formuojama mokinio ir kompiuterinio agento komanda. Dialogas komandoje kiekvienoje situacijoje

konstruojamas meniu pasirenkamomis frazėmis ar žodžiais. Pažanga grindžiama įmanomų pokalbio frazių ir veiksmų susiejimu, kad mokinio PSB vertinimą galima būtų standartizuoti. Mokiniui, atlikusiam užduotį arba paspaudusiam mygtuką „Baigti“ bet kuriuo uždavinio sprendimo metu, atveriamas užduoties įvertinimas. Užduotis vertinama keturiais aspektais: problemos aiškinimosi bendradarbiaujant, problemos sprendimo (planavimo ir vykdymo) bendradarbiaujant, problemos sprendimo įvertinimo (refleksija) bendradarbiaujant ir pačios užduoties sprendimas. Kiekvieno aspekto vertinimas pateikiamas procentais. Taip pat pateikiamas ir bendras užduoties atlikimo vertinimas procentais. Užduotys yra trijų sudėtingumo lygių: žemo, vidutinio ir aukšto.

1 2 3 4

Glicerolis – tirštas, riebus, šaltaus skonio klampus skystis, naudojamas medicinoje, kosmetikoje, maisto, tekstilės, plastikų, popieriaus pramonėje, žemės ūkyje ir kt. Glicerolis yra vienas iš alkoholių.

Kalio permanganatas – kietas, tamsiai violetinės spalvos gerai tirpstantis vandenyje kristalėlis. Tai stiprus oksidatorius, kurio kristalėliai, išsiperinti vandenyje, naudojami dezinfekavimui.

Kaip šios medžiagos reaguoja, žiūrėkite filmuke.

egzotermine oksidacijos-redukcijos reakcija:

$$14\text{KMnO}_4 + 4\text{C}_2\text{H}_5\text{O}_2 \rightarrow 7\text{Mn}_2\text{O}_3 + 7\text{K}_2\text{CO}_3 + 5\text{CO}_2 + 16\text{H}_2\text{O}$$

Kalio permanganato ir glicerolio reakcijos greičio priklausomybė nuo temperatūros.

Reakcijos greitis

Užduotys, skirtos aukštesniesiems mąstymo gebėjimams ugdyti gamtamokslinio raštingumo, matematinio, finansinio raštingumo ir skaitymo srityse

(<http://duomenys.ugdome.lt/mat>, <http://duomenys.ugdome.lt/fin>, <http://duomenys.ugdome.lt/gmt>, <http://duomenys.ugdome.lt/skt>), ugdo planavimo, analizavimo, problemų sprendimo, patirties pritaikymo naujose situacijose, alternatyvių problemų sprendimo būdų numatymo ir kitus gebėjimus. Jų formuluotėse naudojami

ne tik tekstai, bet ir paveikslai, grafikai, lentelės, vaizdo medžiaga, animacijos ar pan. Jos yra 4–6 sudėtingumo lygių (pagal OECD PISA tyrimo metmenis 2015 m., <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts>). Atsakymai pateikiami įvairiais būdais: vieno iš kelių atsakymų pasirinkimas, kelių atsakymų pasirinkimas, „Taip / Ne“ atsakymai, pasirinkimas iš pateikto sąrašo tekste, teksto ar grafinių elementų grupavimas eilės tvarka ar pagal kategorijas ir pan. Užduotys skirtos 8–10 klasių mokiniams.

Skaitmeninis 3D turinys gamtamoksliniam (<http://3d.ugdome.lt/masina>) **ir socialiniam ugdymui** (<http://3d.ugdome.lt/parduotuve>) yra skirtas mokymuisi per patyrimą. „Mokomobilyje“ naudojamos chemijos, biologijos, fizikos dalykų žinios, susijusios su šiuolaikinio automobilio veikimu. Dalyko žinios integruojamos į realaus objekto veikimo principų nagrinėjimą. „PC Geografija“ mokiniai „vaikšto“ virtualiame prekybos centre, sužinodami apie įvairių prekių kilmę, prekybą, gamybą ir pan. Objekteuose naudojama vaizdo medžiaga ir animuoti objektai. Mokinys turi galimybę „judėti“ aplinkoje, objekte, žiūrėdamas jį vis „giliau“ ir atvirkščiai, manipuluoti objektais: didinti ar mažinti, pasukti, pažymėti, sustabdyti vaizdą, gauti informaciją apie atskirus objekto elementus. Mokiniam sudaryta galimybė tapti aktyviais besimokančiais, galinčiais valdyti objektus ir juos tyrinėti. 3D turinį taip pat galima atsisiųsti nemokamai iš *iTunes Store* ir *Google Play*.

„judėti“ aplinkoje, objekte, žiūrėdamas jį vis „giliau“ ir atvirkščiai, manipuluoti objektais: didinti ar mažinti, pasukti, pažymėti, sustabdyti vaizdą, gauti informaciją apie atskirus objekto elementus. Mokiniam sudaryta galimybė tapti aktyviais besimokančiais, galinčiais valdyti objektus ir juos tyrinėti. 3D turinį taip pat galima atsisiųsti nemokamai iš *iTunes Store* ir *Google Play*.

ŠVIETIMO MAINŲ PARAMOS FONDO PAGALBOS MOKYKLAI INICIATYVOS

Daiva Šutinytė, *Švietimo mainų paramos fondo direktorė*

Švietimo mainų paramos fondas (www.smpf.lt) – nuo 2007 m. veikianti nacionalinė agentūra, administruojanti daugiau kaip 50 Europos Komisijos (EK) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės finansuojamų švietimo srities projektų, programų ir veiklų. Šiame straipsnyje pristatome bendrojo lavinimo mokykloms aktualias programas ir pavyzdžius projektų, kuriuose pagrindiniai veikėjai ir tiesioginiai naudotojai yra mokytojai ir mokiniai.

„Erasmus+“ www.erasmus-plus.lt

2014 m. prasidėjusi EK programa „Erasmus+“ pakeitė Lietuvoje 2007–2013 m. veikusią mokymosi visą

gyvenimą programą „Comenius“, kuri rėmė mokyklinio ugdymo sektoriaus tarptautinio bendradarbiavimo projektus ir individualių asmenų mobilumą. Per šį laikotarpį vyko pustrečio tūkstančio (2575) tarptautinių mokyklų bendradarbiavimo projektų, skirtingose programos veiklose dalyvavo daugiau kaip 18 tūkst. mokytojų, būsimųjų mokytojų ir mokinių. Dalyvaudami programoje, darbuotojai ir vadovai įgijo naujų kompetencijų, buvo keliamas institucijos prestižas, kuris matuojamas ir pagal dalyvavimo tarptautiniuose projektuose skaičių. Europos Komisijos 2013 m. pristatyto tyrimo duomenimis, 8 iš 10 dalyvavusių asmenų teigė, kad ES projektai padėjo diegti inovacijas mokyklose, plėtoti naujus ryšius, taikyti novatoriškus mokymo metodus ir naudoti patobulintą mokymo medžiagą vaikams.

„Erasmus+“ pirmas pagrindinis veiksmas: asmenų mokymosi mobilumas. Darbuotojų mobilumo projektais siekiama tobulinti ir gilinti švietimo darbuotojų kompetencijas, švietimo sistemų ir politikos supratimą, užsienio kalbų įgūdžius, pokyčių inicijavimo gebėjimus. Darbuotojų mobilumo veikla suteikia galimybių pedagogams ir kitiems švietimo darbuotojams dalyvauti mokymuose užsienyje ir įgyti profesinės patirties. Šios veiklos projektai remia dalyvavimą kvalifikacijos tobulinimo kursuose, darbo stebėjimo bei dėstymo vizitus į užsienio šalies bendrojo ugdymo organizacijas.

Klaipėdos „Sendvario“ progimnazijos mokyklinio ugdymo mobilumo projektas **„Mokytojų anglų kalbos ir kūrybiškumo tobulinimas“** (vykdymo laikotarpis – 2014 m. liepos 1 d. – 2015 m. birželio 30 d.). Įgyvendinant šį projektą 15 mokytojų vyko į kursus Didžiojoje Britanijoje. Kursuose gauta daug vertingos informacijos apie mokinių kūrybiškumą ir motyvaciją skatinančius metodus. Ypač naudinga buvo apsilankyti mokyklose ir stebėti pamokas. Mobilumo projektas turėjo įtakos mokykloje dėstomų dalykų planavimui, prisidėjo prie pamokų turinio ir užduočių pajavairinimo, pagerino tarpdalykinę integraciją. Taikydami naujus darbo metodus, mokytojai vedė parodomąsias pamokas kolegoms ir Klaipėdos universiteto Pedagogikos fakulteto studentams. Užmegzti ryšiai su Danijos ir Lenkijos mokyklomis, tad vykdant projektą prasidėjęs mokytojų bendradarbiavimas turėtų peraugti į mokyklų partnerystės projektą.

„Erasmus+“ antras pagrindinis veiksmas: bendradarbiavimas inovacijų ir dalijimosi gera patirtimi tikslais. Strateginės partnerystės projektai skatina aktyvų švietimo ir mokslo institucijų, įmonių, pilietinės visuomenės organizacijų, valdžios institucijų bendradarbiavimą įvairiuose ekonominiuose sektoriuose. Šių daugiašalių projektų tikslas – kurti naujas aukštos kokybės mokymo ir mokymosi praktikas, skatinti institucijų modernizavimą ir naujoves visuomenėje. Mokyklos gali dalyvauti ir (ar) gauti metodinės paramos trijų tipų projektuose: intelektinius produktus kuriančiuose didelės apimties, regioninio bendradarbiavimo ir tarpmokyklinio bendradarbiavimo.

Strateginė partnerystė, kurianti intelektinius produktus Lietuvos edukologijos universiteto koordinuojamas projektas **„Įtraukusis ugdymas: socialinis, psichologinis ir edukacinis aspektai“** (vykdymo laikotarpis – 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2017 m. rugpjūčio 31 d.). Projektą įgyvendina 4 universitetai ir 4 bendrojo lavinimo mokyklos iš Suomijos, Lietuvos, Austrijos ir Lenkijos. Projekto tikslai yra susieti su nacionaliniais valstybių partnerių tikslais kurti įtraukiojo ugdymo sistemą, jie grindžiami Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros organizuoto tyrimo „Mokytojų rengimas įtraukiajam ugdymui“ rekomendacijomis. Projekto dalyviai siekia padėti bendrojo ugdymo mokykloms tapti labiau įtraukiančiomis, aktyviai prisidedančiomis prie lygių galimybių užtikrinimo mokiniams, turintiems skirtingų specialiųjų – sociopsichologinių, edukacinių ir socialinių – poreikių. Projek-

to įgyvendinimo laikotarpiu bus sukurti intelektualiniai produktai. Jie bus vertingi rengiant būsimuosius mokytojus ir kuriant įtraukiojo ugdymo politiką.

Strateginė partnerystė, skirta Europos tarpregioniniam bendradarbiavimui stiprinti.

Lazdijų rajono savivaldybės administracijos koordinuojamas projektas „**Padėk kitam ir sulauksi pagalbos**“ (vykdymo laikotarpis – 2014 m. rugsėjo 1d. – 2016 m. rugpjūčio 31 d.). Lazdijų švietimo centras yra vienas iš partnerių, dalyvaujančių vietos ir tarptautinėse projekto veiklose. Antrasis partneris – Lazdijų Motiejaus Gustaičio gimnazija. Strateginės partnerystės projekte bendradarbiauja Lazdijų ir Gebze (Turkija) miestai. Partneriai siekia savo mokyklose sukurti savanoriškos švietimo pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turintiems mokiniams modelį, kuris padėtų šiems mokiniams pasiekti didesnę ugdymosi sėkmę ir geriau integruotis į mokyklos bendruomenę bei visuomenę. Numatyta parengti savanoriškos „mokinys – mokiniui“ principu grįstą pagalbos programą mokymosi ir elgesio sunkumų turintiems mokiniams. Savanoriais bus vyresniųjų klasių mokiniai ir įvairių dalykų mokytojai. Plačiau: <http://www.help.lazdijokas.lt/>.

Strateginė partnerystė, skirta bendradarbiavimui „mokykla su mokykla“ stiprinti. Kauno rajono Karmėlavos lopšelio-darželio „Žilvitis“ koordinuojamas tarpmokyklinis projektas „**Lėlių misija. Vaidybtės be sienų**“ (vykdymo laikotarpis – 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2016 m. rugpjūčio 31 d.). Projekte dalyvauja dar aštuonios mokyklos iš Italijos, Makedonijos, Bulgarijos, Portugalijos, Ispanijos, Nyderlandų ir Rumunijos.

Projektas grindžiamas holistiniu požiūriu į švietimo ir mokslo sistemą, integruojant naujus ir mažiau naudojamus mokymo metodus į praktinį procesą. Įgyvendinant projektą jau organizuotas tarptautinis projekto partnerių susitikimas Ispanijoje, kuriame dalyvavo 26 pedagogai iš visų projekte dalyvaujančių šalių. Kaip socialiniai partneriai netiesiogiai projektą įgyvendinti padeda Kauno r. savivaldybės administracijos Karmėlavos seniūnija, Kauno r. Karmėlavos seniūnijos bendruomenės centras „Židinyš“, Kauno r. Karmėlavos Balio Buračo gimnazija. Projekto įgyvendinimo laikotarpiu bus sukurtas intelektualinis produktas – ikimokyklinių ugdymo metodų interneto svetainė apie projekto partnerių šalyse naudojamas ikimokyklinio ugdymo strategijas bei metodus, kuriuos galima pritaikyti mokymo praktikoje. Registruoti lankytojai galės pasidalyti gerąja patirtimi ir palikti savo komentarus bei pastebėjimus apie interneto svetainėje skalbiamas mokymo strategijas.

„Nordplus“ programa <http://www.nordplusonline.org>. Tai Šiaurės ministrų tarybos programa, skatinanti kurti bendrą Baltijos ir Šiaurės šalių švietimo erdvę. 2014 m. finansuoti 45 „Nordplus Junior“ bendradarbiavimo projektai, skirti mokytojų ir klasių mainams, individualių mokinių mobilumui ir mokinių praktikai paremti.

„Nordplus Junior“ projektą „**Pasidalinta patirtis: Istorija ir menas**“ koordinuoja Kauno Veršvų vidurinė mokykla, partneriai – Tartu „Raatuse“ mokykla iš Estijos (projekto vykdymo laikotarpis – 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2015 m. rugsėjo 1 d.). Projekto tikslas – išnagrinėjus įvairius šaltinius bei atliekant praktines užduotis supažindinti mokinius su 1918–1940 metų nepriklausomų Estijos ir Lietuvos respublikų istorija ir architektūra, ugdyti toleranciją ir pagarbą istorijos, kultūrų, meno, kalbų įvairovei bei stiprinti tapatybės suvokimo svarbą. Įgyvendinant projektą 10 Kauno Veršvų vidurinės mokyklos mokinių lankėsi Tartu „Raatuse“ mokykloje, 10 mokinių iš Estijos svečiavosi Lietuvoje. Kartu su 7–8 klasių mokiniais projekte dalyvavo istorijos ir dailės mokytojai, projekto veiklos integruotos į ugdymo turinį.

„Euroguidance“ www.euroguidance.lt. Projekto siekis – profesinio informavimo ir konsultavimo plėtra Lietuvoje bei Europoje. Projektas yra tinklo, vienijančio „Euroguidance“ centrus 33 Europos šalyse, narys. „Euroguidance“ pirmiausia yra informacinių ir metodinių išteklių Lietuvos profesinio informavimo ir konsultavimo specialistams centras. Projekto lėšomis leidžiamos naujausios informacinės ir metodinės karjeros planavimo priemonės, nuolat organizuojami mokymai bei informaciniai seminarai.

Profesinio orientavimo stalo žaidimas „Profesijų labirintas“ <http://www.euroguidance.lt/metodai/metodinis-zaidimas-profesiju-labirintas>. Žaidimas yra patobulintas – kiekvienam asmenybės tipui yra priskirtas QR kodas, pagal kurį mokiniai turi galimybę detaliau susipažinti su savo asmenybės tipu ir sužinoti, kokios profesijos jiems tinka, o mokykloje dirbantys karjeros specialistai gali prisijungti prie specialistų bibliotekos skilties (per QR kodą ar URL adresą), kurioje ras daug informacijos apie šį metodą ir papildomos medžiagos apie karjeros planavimą, savanorystę ir kt. <http://profesijulabirintas.wix.com/biblioteka>.

Stalo žaidimas – metodinė priemonė „Mano karjeros kelias“ <http://www.euroguidance.lt/metodine-medziaga/priemones/metodai/Methodinis-zaidimas-Tavo-karjeros-kelias-ir-kitos-Edukaciniu-priemoniu-rinkinys-dalys>. Ši priemonė skirta jaunuoliams, norintiems išbandyti save įvairiose mokymosi, darbinės veiklos ir karjeros pokyčių situacijose, geriau pažinti savo profesinius polinkius.

Elektroniniame leidinyje „Atverk duris į pasaulį“ <http://www.euroguidance.lt/uploads/files/Atverk%20durys%20i%20pasauli-%20FINAL.pdf>. Šiame leidinyje skirtingų šalių švietimo ekspertai, karjeros konsultantai, darbdaviai ir mobilumų dalyviai dalijasi savo patirtimi.

„eTwinning“ www.etwinning.lt. 2005 m. sukurtas tinklas „eTwinning“ yra nuolat auganti Europos mokyklų bendruomenė. Į tinklo veiklą įsitraukė ir nemokamomis bei saugiomis internetinėmis mokytojų švietimo ir bendrų švietimo projektų įgyvendinimo galimybėmis naudojasi 200 000 mokytojų ir daugiau kaip 100 000 mokyklų iš 33 Europos šalių. Portalas veikia 25 kalbomis. 2013 m. kovą pradėjus vykdyti iniciatyvą „eTwinning Plus“, prie „eTwinning“ bendruomenės prisijungė atrinktos Armėnijos, Azerbaidžano, Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos mokyklos. Programoje dalyvauja 1387 Lietuvos mokyklos, šiuo metu vykdoma daugiau kaip 500 projektų http://www.etwinning.net/lt/pub/connect/join_the_etwinning_community.htm.

Projektas „Viskas įmanoma“. Šis projektas skirtas diskutuoti apie savanorystę ir skatinti mokinius dalyvauti savanorystės projektuose. Projekte dalyvauja mokyklos iš Portugalijos, Turkijos, Lietuvos, Gruzijos ir Ukrainos <http://twinspace.etwinning.net/3165/pages/page/8088>.

Projektas „Kokia tavo spalva: tamsiai ar šviesiai žalia?“ Projektas skatina mokinius mokytis anglų kalbos ir gamtos mokslų. Vykdydami bendrus projektus septyniomis skirtingomis temomis mokiniai ne tik įgyja žinių, bet ir ugdo gebėjimą komunikuoti užsienio kalba. Projekte dalyvauja mokyklos iš Lietuvos, Italijos ir Ispanijos. Susipažinti su projekto veikla galima <http://twinspace.etwinning.net/100/home>.

LIETUVOS SUAUGUSIŲJŲ MOKYMO CENTRŲ VADOVŲ ASOCIACIJOS PRISTATYMAS

Natalja Kimso, *Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacijos pirmininkė,
Vilniaus suaugusiųjų mokymo centro direktorė*

1990 metais Lietuvai atgavus nepriklausomybę pradėta kurti šiuolaikiška suaugusiųjų švietimo sistema, leidusi tęsti mokymąsi visą gyvenimą. Vyko struktūrinė švietimo sistemos pertvarka, steigėsi įvairūs suaugusiųjų švietimo padaliniai. Formalusis suaugusiųjų švietimas turėjo tapti mobiliu, greitai prisitaikančiu prie lavinimosi ir savišvietos poreikių, turėjo padėti suaugusiems įgyti vidurinį išsilavinimą arba jo dalį, papildyti ar atnaujinti jau turimą. Lietuvoje pradėjo steigtis pirmieji suaugusiųjų mokymo centrai. Jiems ir turėjo atitekti svarbi vieta formaliajame suaugusiųjų švietime. 1996 metų gruodžio mėn. buvo įregistruota Lietuvos suaugusiųjų mokymo centrų vadovų asociacija (toliau – LSMCVA). Į LSMCVA veiklą įsijungė ne tik suaugusiųjų mokymo centrų vadovai, bet ir suaugusiųjų vidurinių mokyklų vadovai. Asociacija užmezgė ryšius su Europos šalių švietimo institucijomis, sudarė galimybę institucijų vadovams ir mokytojams pasisemti patirties šalyse, turinčiose galias suaugusiųjų švietimo tradicijas.

Visus šiuos metus rūpinamės mokymosi visą gyvenimą idėjų įgyvendinimu. Bendradarbiaujame su Švietimo ir mokslo ministerija, dalyvaujame rengiant įstatyminę bazę, sudarome galimybę įvairinti suaugusiųjų švietėjų veiklą, taikyti naujus mokymo metodus, įvairinti mokymosi formas ir būdus, plėtoti neformalųjį švietimą.

Šiuo metu asociacija jungia 24 suaugusiųjų mokymo ir / ar švietimo centrus, suaugusiųjų gimnazijas. Visose šiose institucijose akredituotos suaugusiųjų vidurinio ugdymo programos, jos tapo gimnazijomis.

LSMCVA veiklos tikslas – vienyti Lietuvos suaugusiųjų ugdymo institucijų vadovus, koordinuoti ir remti jų vadovaujamų įstaigų veiklą, prisidėti prie valstybės suaugusiųjų formaliojo ir neformaliojo švietimo politikos įgyvendinimo, mokymosi visą gyvenimą strategijos formavimo ir įgyvendinimo. Pagrindiniai siekiai – aktyviai bendrauti ir bendradarbiauti su valstybinėmis, savivaldybių ir nevyriausybinėmis institucijomis formaliojo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo klausimais, tapti potencialiais socialiniais partneriais.

Asociacija kaupia, analizuoja ir teikia informaciją suaugusiųjų švietimo klausimais, organizuoja įvairius seminarus, konferencijas viešinant savo veiklą bei skleidžiant aktualius suaugusiųjų švietimo klausimus. Rengiami ir įgyvendinami šalies ir tarptautiniai švietimo projektai. Plečiant besimokančiųjų suaugusiųjų ir andragogų bendrąsias kompetencijas organizuojami andragoginės vadybos pagrindų tobulinimo, sveikos gyvensenos ir kt. mokymai. LSMCVA formuoja ir propaguoja palankią visuomenės nuomonę apie jos narių veiklą.

Pagrindiniai LSMCVA veiklos uždaviniai: teikti pasiūlymų Švietimo ir mokslo ministerijai, rengti Bendruosius ugdymo planus bei suaugusiųjų ugdymo organizavimo tvarkas, tobulinti švietimo įstatymo poįstatyminius aktus, organizuoti suaugusiųjų švietimo įstaigų vadovų kvalifikacijos tobulinimą, organizuoti andragogų mokymus, tarpininkauti plėtojant suaugusiųjų ryšius su užsienio suaugusiųjų švietėjais, organizuoti neformalųjį švietimą rengiant įvairius tarptautinius projektus. LSMCVA nariai teikė siūlymus Seimo darbo grupei dėl neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo, mokyklų bendruomenės aktyviai diskutavo ir teikė siūlymus dėl andragogų profesinės veiklos aprašo projekto, Mokinio krepšelio ir mokymo formų tvarkos aprašo koregavimo, nuolat teikiami siūlymai dėl Bendrųjų ugdymo planų rengimo.

Siekdami kokybiškai įgyvendinti ir vykdyti nuotolinį mokymą suaugusiųjų bendrojo ugdymo institucijose, pradėjome tobulinti mokytojų IKT valdymo kompetencijas, gebėjimus organizuoti ugdymo procesą virtualioje erdvėje. LSMCVA nariai organizuoja šalies konferencijas, kurių tikslas – dalytis sukaupta gerąja patirtimi šioje srityje.

LSMCVA dalyvauja įvairių šalies ir tarptautinių projektų veikloje. Didelę reikšmę turėjo PHARE tarptautinis projektas, parengtas 1998 m. kartu su ŠMM ir Danijos Fjuneno grafystės savivaldybe. Vykdamas projektą suaugusiųjų švietimo institucijų vadovai, mokytojai bei veikusių LR apskričių atstovai susipažino su suaugusiųjų švietimo politikos formavimo bei realizavimo, suaugusiųjų švietimo įstaigų vadybos, suaugusiųjų ugdymo metodikos ir kitais pagrindais. Laikui bėgant, asociacijos narių projektinė veikla plėtėsi, buvo veikiama šiomis pagrindinėmis kryptimis: mokytojų andragoginės kompetencijos tobulinimas, suaugusiųjų švietimo institucijų vadovų vadybinių kompetencijų tobulinimas, projektų rengimo metodikos tobulinimas, suaugusiųjų švietimo įstaigų modernizacija, suaugusiųjų švietimo poreikių tenkinimas.

Laiko diktuojami pokyčiai sąlygojo LSMCVA rengiamų projektų bei tarptautinio bendradarbiavimo turinio atnaujinimą. Organizuoti projektai bei tarptautinis bendradarbiavimas vykdomas šiomis kryptimis:

- pagyvenusių žmonių mokymosi organizavimas bei darbo metodikos su jais pažinimas;
- savanorystės veiklos inicijavimas;
- besimokančių suaugusiųjų mobilumas šalyje ir už jos ribų;
- nuotolinis mokymasis;
- inovatyvių programų kūrimas bei taikymas;
- suaugusiųjų karjeros plėtros galimybės;
- socialinis teisingumas suaugusiųjų švietime;
- sveikos gyvensenos, teisinio raštingumo, meninio ugdymo, IKT kompetencijų, pilietinio ugdymo, tėvų švietimo mokymai.

LSMCVA nariai teikia projektų paraiškas įvairioms institucijoms, ieško galimybių pritraukti papildomas lėšas savo institucijoms ir asociacijai bei tobulinti bendruomenės narių (andragogų ir besimokančiųjų) gimtųjų ir užsienio kalbų, kultūrines, socialines, IKT, bendravimo ir bendradarbiavimo ir kt. kompetencijas.

Mokomės patys ir mokome kitus, ugdome raštingą, atsakingą, pilietišką asmenybę. Stengiamės pagerinti besimokančių suaugusiųjų gyvenimo kokybę ir integraciją į šiuolaikinę visuomenę informuodami ir konsultuodami juos apie mokymosi visą gyvenimą galimybes. Sudarome sąlygas įvairių poreikių ir gebėjimų suaugusiesiems įgyti išsilavinimą, tobulinti dalykines kompetencijas, taip padėdami jiems įsitvirtinti darbo rinkoje.

Esame organizacija, siekianti būti realiai naudinga artimiausiai aplinkai, pasiruošusi naujų iššūkių įgyvendinimui ir pokyčių valdymui.

NAUJA NUOTOLINIO MOKYMO INTERAKTYVI KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO PROGRAMA ANGLŲ KALBOS MOKYTOJAMS

Irena Navickienė, Lietuvos edukologijos universiteto Profesinių kompetencijų tobulinimo instituto Kalbų mokymo centro vedėja, PEARSON lektorė – konsultantė, atstovė Lietuvoje

Pristatome PEARSON edukacinės kompanijos naują nuotolinio mokymo interaktyvią kvalifikacijos tobulinimo programą anglų kalbos mokytojams „Teacher Development Interactive“ (TDI), suteikiančią tarptautinį TEFL sertifikatą.

Programą sudaro šeši moduliai. Kiekvienas modulis susideda iš 5 pamokų, per kurias skiriama ne mažiau kaip 20 valandų studijoms nuotoliniu būdu.

Kiekvieno modulio turinys, vaizdo pamokos, interaktyvūs pristatymai, praktinės užduotys, autentiškų pamokų demonstracinės versijos, testai parengti geriausių pasaulio mokytojų ekspertų, kuriuos bus galima pasiekti internetu bet kuriuo metu.

Daugiau informacijos: http://product.pearsonelt.com/tdi/docs/TDI_Brochure_2014.pdf
<http://product.pearsonelt.com/tdi/>.

I modulis „Mokinių mokymo pagrindai“

Diana Pinkley in David Nunan

Mokinių mokymo teorijos ir praktikos apžvalga. Požiūrio į pamokų planavimą, klasės valdymą, kūrybiškos medžiagos rengimą ir vertinimą formavimas.

II modulis „Anglų kalbos mokymo pagrindai“

H. Douglas Brown

Kalbų mokymo(si) teorijos ir praktikos apžvalga. Mokymas orientuotas į mokinį.

III modulis „Skaitymas“

Jeremy Harmer

Žinios apie skaitymo procesą. Skaitymo įgūdžių ugdymas. Skaitymo strategijos. Išplėstinės skaitymo programos sudarymas, skaitymo gebėjimų vertinimas, autentiškų skaitymo užduočių rengimas.

IV modulis „Klausymas“

Jack C. Richards

Klausymo strategijos, padedančios mokiniams išmokti veiksmingai klausytis. Tinkamos medžiagos atranka, dinamiškų klausymo pamokų kūrimas, naujausių technologijų naudojimas pamokoje.

V modulis „Kalbėjimas“

Allen Ascher

Bendravimo klasėje skatinimas, komunikavimo kompetencijos ugdymas. Konkretūs patarimai, pasiūlymai dėl klaidų taisymo, pamokų planavimo, kalbėjimo užduočių pateikimo.

VI modulis „Pasirengimas mokymo žinių testui“

Susan Hillyard, Maria Victoria Saumell

Anglų kalbos mokymo terminologija ir sąvokos. Pamokų planavimo principai ir veiksmingos klasės valdymo priemonės. Pasirengimas sėkmingai išlaikyti *Cambridge ESOL TKT* (Kembridžo ESOL mokymo žinių) testą arba kitus egzaminus.

Kiekviename programos TDI modulyje yra:

- aiškūs mokymosi rezultatai;
- vaizdo pamokos;
- autentiška demonstracinė medžiaga apie darbą klasėje;
- animuotos „PowerPoint“ pateiktys;
- interaktyvios pateiktys ir praktinė veikla;
- praktinės taikomosios užduotys;
- užduotys raštu;
- baigiamasis testas.

Autentiški vaizdo įrašai apie darbą klasėje suteikia galimybę stebėti veiksmingą mokymo(si) procesą. Animuotos „PowerPoint“ pateiktys ir vaizdo įrašų stenogramos padeda mokytis įvairiais būdais.

Pažangos testų paketas „Progress“ yra pirmas automatizuotas ir instituciniu lygmeniu administruojamas testų paketas, skirtas įvertinti studentų pažangą, kalbos įgūdžių stipriąsias ir tobulintinas puses. Šis testas gali būti naudojamas ruošiantis valstybiniam anglų kalbos egzaminui: <http://www.pearsonelt.com/progress>.

Mišrus mokymasis naudojant „My English Lab“ skiriasi nuo tradicinių gramatikos mokymosi metodų. Jis suteikia mokytojui išsamios informacijos apie mokinio mokymosi pažangą ir palieka daugiau laiko komunikavimo veiklai klasėje.

„MyEnglishLab“ kursai: <http://www.myenglishlab.com/courses.html>.
